МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І СВІТОВИЙ ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
…
28-29 квітня 2023

Київ
Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова
2023

УДК 37.044-022.332:001.895
І-66

Рекомендовано до друку Вченою радою
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
(протокол № 5 від 27 квітня 2023 року)

За загальною редакцією:

доктора філософських наук, професора ***А. О. Ярошенко***;
доктора педагогічних наук, професора ***В. М. Слабка***;
доктора педагогічних наук, професора ***Л. В. Барановської***.

І-66 **ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І СВІТОВИЙ ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ** : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції / за заг. ред. проф. А. О. Ярошенко, проф. В. М. Слабка, проф. Л. В. Барановської [Електронне видання]. – Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. – 333 с.

ISBN **(Електронне видання)**

У матеріалах представлені доповіді та тези доповідей науково-практичної конференції, де розглядаються актуальні питання філософії сучасної освіти; вітчизняний і зарубіжний досвід упровадження інноваційних освітніх технологій у систему перепідготовки та підвищення кваліфікації; застосування цифрових та інтерактивних технологій та формування безпечного інформаційно-освітнього середовища закладів неперервної освіти; окреслено шляхи підвищення ефективності застосування технологій змішаного навчання; освітні вимірювання в галузі неперервної освіти; технології розвитку мовленнєвої та комунікативної культури педагога та розвитку вторинної мовної ідентичності; психологічний супровід в освіті дорослих; здоров'язбережувальні технології та досвід їх застосування в неперервній освіті тощо.

Матеріали будуть корисними тим, хто опікується проблемами становлення і розвитку неперервної педагогічної освіти.

УДК 37.044-022.332:001.895
DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-MKkode-2023

ISBN **(Електронне видання)**

© Автори матеріалів, 2023
© Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ – МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ І ЗБЕРЕЖЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ДЕРЖАВИ

Щиро вітаю учасників та організаторів міжнародної конференції, присвяченої застосуванню інноваційних освітніх технологій у системі неперервної освіти!… Цей науковий захід об'єднав представників вітчизняних і зарубіжних освітніх закладів – Грузії, Польщі, Словаччини, Туреччини, Хорватії, Сполучених Штатів Америки, – які всебічно підтримують розвиток України в такий складний для держави час.

Стрімкі зміни суспільних векторів формування міжнародного статусу України потребують кардинальних трансформацій всіх сфер життєдіяльності, де інновації в освіті не лише є механізмом розвитку країни, зміцненням її суверенітету, а й забезпеченням конкурентоспроможності у сучасному турбулентному світі.

Проблема інноваційності набуває все більшої актуальності, оскільки вона є інструментом динамічного розвитку, що дає змогу освіті вийти на якісно новий рівень, де визначальними стають знання, розумні виробництва та середовища, неперервна

самоосвітня діяльність та оновлення компетентностей з огляду на кардинальні зміни світогляду особистості.

Інноваційні технології у вищій професійній освіті є рушієм активізації професійних і творчих прагнень освітянина, завдяки якому відбувається прорив у зміні традиційних уявлень у найрізноманітніших галузях науки і техніки, надаючи змогу ефективно впроваджувати інноваційні технології, враховуючи тенденцій інтенсивного розвитку цифрового суспільства.

Впевнений, що наукова дискусія, обмін досвідом щодо використання інноваційних технологій у неперервній професійній освіті необхідні та неминучі, оскільки сприяють підвищенню ефективності навчання, вдосконаленню підготовки фахівців нової генерації та стають поштовхом для неперервного розвитку особистості в устремлінні не лише до набуття нових знань, але й до застосування їх у своїй професійній діяльності.

***Віктор АНДРУЩЕНКО**,*
ректор Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова,
доктор філософських наук, професор,
академік НАПН України, член кореспондент НАН України,
заслужений діяч науки і техніки України,
президент Міжнародної асоціації
ректорів педагогічних університетів Європи

УДК 378.091.3:373.2.011.3-051(438)

Андрушкевич Фабіан,
доктор педагогічних наук, професор
Інституту педагогічних наук Опольського університету
(Польща)

АКСІОЛОГІЯ У ПІДГОТОВЦІ ПОЛЬСЬКИХ УЧИТЕЛІВ-ВИХОВАТЕЛІВ

Окреслено ключові вектори підготовки майбутнього фахівці, до яких належать вміння вчитися впродовж життя, здатність швидко приймати рішення, мислити творчо, висловлювати власну думку тощо.

Фахова підготовка майбутніх учителів-вихователів у Польщі ґрунтується на розвиткові духовного світу особистості, що надає можливість розширювати світогляд, брати на себе відповідальність, а також виробляти необхідні вміння та навички.

***Ключові слова**: фахова підготовка, вчителі-вихователі, організація освітнього процесу в Польщі.*

Система вищої освіти Польщі стоїть сьогодні перед необхідністю не лише розроблення і втілення нової моделі педагогічного процесу, а й принципової зміни соціальної функції освіти. Кінцевою метою навчання повинна стати підготовка високоосвіченої, професійно спрямованої особистості, спроможної знайти своє місце в складних умовах життєвих реалій. Зміни в сфері освіти за останні роки збільшились до значних масштабів, що вимагає від викладача вміння переосмислювати їх в умовах динамічних змін, а також уміння застосовувати знання, отримані за час навчання у ЗВО в своїй роботі з новим поколінням.

Йде пошук найбільш ефективних шляхів подальшого розвитку вищої школи, оптимальних умов і можливостей її інтеграції у світовий освітній простір. З поглибленням міжкультурних контактів представників різних країн виявились корінні зміни у сфері підготовки фахівців освітньої галузі Польщі.

Соціальне замовлення на сучасного педагога-вихователя, що стоїть сьогодні перед вищими навчальними закладами, можна визначити в найзагальнішій формі як формування самостійної, ініціативної, духовної особистості, яка володіє загальнокультурною компетентністю та високим професіоналізмом, відкрита для постійної самоосвіти, готова до новацій і змін. Головною метою навчання у вишах третього тисячоліття має стати гармонійний розвиток людини як найвищої цінності. Лише за таких умов вища освіта зможе виконати своє суспільне покликання – сформувати здатність молодої людини пристосовуватися до умов соціального і професійного життя, що динамічно змінюються [1].

Досягнення цієї мети потребує перегляду філософських засад освіти, їх істотної аксіологізації, структурно-організаційної перебудови. Шляхи оптимізації цього процесу також полягають у підвищенні його продуктивності за рахунок широкого впровадження інноваційних авторських методик в освітянську галузь.

Для професійної підготовки майбутніх педагогів-вихователів ми вбачаємо

найбільш актуальними наступні проблеми: конфліктність особистості студента при взаємодії з педагогами; внутрішньо-особистісні конфлікти як наслідок безуспішної професійної діяльності; втрата відчуття самоцінності; низький рівень самоповаги, неприйняття себе; відсутність або втрата перспектив.

Традиційно використовувана у педагогічній теорії й практиці категорія "виховання духовності" пов'язана з пізнанням духовних цінностей та вивченням моделей їхньої реалізації у діяльності людини й засвідчує рівень її знань й соціального досвіду. В такому контекст і прояв духовності особистості, у певному сенсі, залишається осторонь, а система його духовних цінностей у кращому випадку поповнюється, але не перетворюється й не реконструюється.

Пошук нових шляхів удосконалення форм і методів формування особистості майбутнього вихователя має включати поряд із знаннями, вміннями та особистісним досвідом систему пізнавальних і практичних навичок, систему відношень до змісту майбутньої професійної діяльності, емоційно-ціннісні, етичні та естетичні складові особистісного смислу діяльності та достатній рівень власної фахової мотивації.

Таким чином, лише за умови активної участі кожного студента в названих процесах майбутній вихователь зможе сформуватися не лише як професіонал, а й як високодуховна, всебічно розвинена особистість.

Використана література:

1. Bauman Z. O edukacji. Rozmowy z Riccardo Mazzeo. Wydawnictwo Naukowe DSW. Wrocław, 2012.
2. Bruner J. Kultura edukacji. UNIVERSITAS. Kraków, 2010.
3. Aksjologia edukacji dorosłych. Pod red. J. Kostkiewicz. Lublin, 2004.
4. Górnicka B. Usamodzielnienie jako forma zapobiegania wykluczeniu społecznemu młodzieży niedostosowanej społecznie – rola i zadania pedagoga, W : Powinności i kompetencje w wychowaniu osób niedostosowanych społecznie, red. Z. Bartkowicz, A. Weglinski, A. Lewicka, Lublin 2010, UMCS. 357 s.
5. Społeczeństwo w drodze do wiedzy. Raport o stanie edukacji. Warszawa 2011. Instytut Badań Edukacyjnych.

Abstract

The key vectors of training future specialists are outlined, which include the ability to learn throughout life, the ability to quickly make decisions, think creatively, express one's own opinion, etc.

The professional training of future teachers-educators in Poland is based on the development of the spiritual world of the individual, which provides an opportunity to expand one's worldview, take responsibility, and also develop the necessary skills and abilities.

***Keywords**: professional training, teachers-educators, organization of the educational process in Poland.*

УДК 94:321.01(477)“1919/1922”

Артеменко В. П.,
магістрант,
спеціальність 014.03 Середня освіта. Історія, ОПП “Екскурсознавство”
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна

ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ХОЛОДНОЯРСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

У статті вказується на історичне значення Холодноярської республіки та її вплив на розвиток подій 1918-1921 років. Холодноярська організація в українській історії – явище важливе і значуще, хоча й недостатньо вивчене на сучасному етапі. Вже її виникнення та існування протягом 1917-1922 років є прикладом того, як вільні люди можуть успішно боротися з ворогом. У статті визначаються причини виникнення Холодноярської республіки. Холодноярська республіка – це показ того, що український народ незламний і вільний. Дослідження цього історичного явища допомагає нам зрозуміти глибинну сутність українського народу.

***Ключові слова**: Холодноярська республіка, історичне значення, українська історія.*

Холодно́ярська Респу́бліка (1919–1922 рр.) – короткочасне державне утворення на землях Української Народної Республіки (УНР), у Чигиринському повіті Київської губернії (нині Черкаському районі Черкаської області), у районі лісового урочища Холодний Яр, зі столицею в селі Мельники. У часи Радянського Союзу історія цього утворення та його діячів замовчувалась або подавалася викривлено через те що, на думку багатьох дослідників, ця інформація могла спричинити зростання небажаних з точки зору представників влади настроїв у суспільстві.

Історія цієї республіки така. 5 квітня 1919 р. у Мотронинському монастирі було проголошено Холодноярську Республіку. Це місце стало осередком українського повстанського руху проти загарбників (німецьких окупантів, російських “білих” і “червоних” інтервентів), який очолювали брати Чучупаки. Однією з перших організацій у Холодному Яру став відділ самооборони с. Мельники, який на прохання ігумені Мотрониного монастиря створив і очолив місцевий вчитель Олекса Степанович Чучупак [1]. Мета формування – захист скарбів монастиря від російських дезертирів, які тікали з фронтів Першої світової додому. Чисельність першого відділу самооборони становила 22 козаки. Згодом, очевидно, вже в час підготовки до повстання, селяни Мельників звернулися до Василя Чучупака, який був не тільки старшим від брата Олекси, але й мав вище військове звання – прапорщик (Олекса – рядовий царської армії), – створити новий відділ, що той і зробив.

Холодноярська республіка виникла у вирі Громадянської війни. Територіально, як ми вже зазначали, це утворення займало частини сучасних Черкаської та Кіровоградської областей. Назва походить від урочища Холодний Яр, де знаходився центр повстанців – Мотронин монастир. Свого часу саме на цих землях розгорталася Коліївщина. Тому не дивно, що місцеві жителі вороже зустрічали будь-яке ярмо: біле, червоне чи якесь інакше [2].

Найактивніше боротьба селян тривала протягом 1919-1922 рр. Був момент, коли бійці Холодного Яру та сусідніх регіонів мали об’єднаної сили близько 30 тис. осіб. Та переважна частина командирів не підтримали ідею йти на Київ. У 1922 р. ЧК захопило

більшість отаманів Холодного Яру. Але боротьба на цих теренах продовжувалася до 1925 р. (за іншими даними – до 1930 р.). Зокрема, отаман Чорний Ворон (Іван Чорновус) у пастку не потрапив і продовжував чинити опір [3].

Повстанський рух діяв до 1932-1933 років. Зрозумівши, що українське селянство, попри страшні репресії, не змирилося і не визнало "комуни", Москва застосувала апокаліптичні методи: організувала Голодомор, щоб нарешті поставити український народ на коліна [4].

Прапор холодноярівських повстанців майорів на Євромайдані в Києві як свідчення незламності українського народу. Отже, створення Холодноярської республіки мало історичне значення і вплинуло на подальшу боротьбу за свободу українського народу.

Водночас неможливо переоцінити й значення республіки у вихованні патріотизму та формуванні національної ідентичності українців.

Використана література:

1. Верстюк В. Ф. Українська революція 1917–1921. Енциклопедія історії України. Київ : Вид-во "Наукова думка", 2019. 842. URL : http://www.history.org.ua/?termin=Ukrainska_revoliutsiia_1917, вільний. – Назва з екрану.
2. Капустянський М. Похід українських армій на Київ – Одесу в 1919 році. Ч. ІІІ. Львів, 1922. С. 91. URL : https://diasporiana.org.ua/istoriya/1607-kapustyanskiy-m-pohid-ukrayinskih-armiy-na-kiyiv-odesu-v-1919-rotsi-ch-2, вільний. – Опис з екрану.
3. Горліс-Горський Ю. Ю. Холодний Яр: Документальний роман. Дрогобич : ВФ "Відродження", 2006. С. 28-41.
4. Літовко О. Історіографічний нарис Холодноярської республіки. Історичні етюди : зб. наук. праць. Вип. 4. 2014. С. 252-253.

Abstract

The article points out the historical significance of the Kholodnoyarsk Republic and its influence on the development of events in 1918-1921. The Kholodnoyar organization in Ukrainian history is an important and significant phenomenon, although not sufficiently studied at the presents age. It semergence and existence during 1917-1922 is an example of how free people can successfully fight the enemy. The article identifies the reasons for the emergence of the Kholodnoyarsk Republic . The Kholodnoyarsk Republicis a demonstration that the Ukrainian people are in domitable and free. The study of this historical phenomenon helps us to understand the deepes sence of the Ukrainian people.

Keywords*: Kholodnoyarsk Republic, historical significance, Ukrainian history.*

УДК 378.091.3:37.091.113

Барановська Л. В.,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри освіти дорослих,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-3437-7995;

Жижко Т. А.,
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри управління, системного аналізу та адміністрування,
Навчально-науковий інститут публічного управління та адміністрування
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-7163-1024

ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

У статті обґрунтована доцільність спеціальної підготовки керівників закладів освіти до здійснення управлінсько-професійної діяльності як магістрів освітніх, педагогічних наук. Окреслено професійні компетентності майбутніх керівників закладів освіти з урахуванням змісту Державного стандарту із спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки та Професійного стандарту керівника (директора) закладу освіти. На їх основі визначено необхідність застосування інноваційних освітніх технологій.

***Ключові слова**: керівник закладу освіти, інноваційні освітні технології, державний стандарт вищої освіти, професійний стандарт керівника закладу освіти.*

У сучасних умовах проблема підвищення якості управління закладами освіти є не лише актуальною, а й гострою, оскільки військовий стан зумовив трансформацію мети та завдань діяльності керівників закладів освіти. Під час війни їм доводиться брати на себе такі види відповідальності, про які в їхніх посадових інструкціях 10 років тому навіть не згадувалось. Стратегічною метою діяльності директора, керівника загальноосвітнього, професійно-технічного закладів освіти, закладів передвищої, вищої освіти нині є створення безпечного освітнього середовища для викладання і навчання суб'єктів освіти. А тому мають бути сформовані такі складові його управлінсько-фахової компетентності, які дозволили б оперативно, свідомо і професійно зорганізовувати не лише освітній та виховний процес, а й застосовувати здоров'язбережувальні технології, дбати про створення та доцільне використання приміщень і споруд безпекового призначення. Ґрунтовна спеціальна підготовка цієї категорії керівників в закладах вищої освіти сприятиме їхній успішній діяльності не лише за непередбачуваних, нестандартних вимог до неї, а й допоможе Україні подолати "транзитний період" у своєму розвитку: "Гібридна війна" внесла в українські життєві реалії суттєві корективи: під її впливом транзитний період життєдіяльності українців набуває непередбачуваних і соціально неконтрольованих контурів" [1, с. 464].

Керівник (директор) є представником закладу освіти у відносинах з державними органами, органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами

[4, с. 2]. Тому його підготовка має відбуватись відповідно до чинного законодавства про освіту.

До проблеми вдосконалення підготовки керівників освітніх закладів, підвищення рівня освітнього менеджменту, поглиблення його компетентнісної складової звертались вітчизняні й закордонні учені та практики. Вони вбачали кінцевий результат його управлінської майстерності в підвищенні якості освіти. Управління якістю освіти являє собою сукупність заходів, які регулярно здійснюються в системі або на інституційному рівні і стосуються здійснення політики з підвищення якості освіти через її планування, контроль. Це певний набір операційних методів і дій для виконання вимог, що пред'являються до якості. Контроль за якістю передбачає моніторинг процесу і виключення з нього певних причин, що викликають незадовільні наслідки. Ученими і практиками доведено, що найбільш ефективним для підготовки керівників закладів освіти є компетентнісний підхід. Так, В. Луговий наголошує на системоутворювальній ролі компетентностей у проектуванні освітніх програм та організації освітнього процесу. За компетентнісного підходу увага зосереджується не на процесі, а на результаті освіти, тобто первинною і системоутворювальною є результативна складова, виражена в показниках компетентностей [2]. О. Локшина [3] обґрунтовує значущість європейської системи освіти як інструмента упровадження компетентнісного підходу.

Компетентнісна парадигма є ключовою при розробленні галузевих і професійних стандартів. Доцільно, на нашу думку, керівників закладів освіти готувати в магістратурі ЗВО. З огляду на зазначене актуальним є Професійний стандарт "Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти (2021) [4] та Стандарт вищої освіти України з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки (2021) [5]. Доречним є долучення для аналізу й освітньо-професійної програми "Управління закладами освіти", складеної на їх основі.

Магістр освітніх, педагогічних наук, майбутній керівник закладу освіти має бути підготовленим до здійснення інноваційної діяльності, що своєю чергою, вимагає застосування до його формування інноваційних освітніх технологій. Для визначення їх видів зупинимось на окресленні компетентностей керівника. Освітньо-професійна програма є практично зорієнтованою на підготовку магістрантів до управління закладами освіти і виконання ними на основі інноваційних педагогічних та управлінських стратегій функцій керівника (директора) закладу загальної середньої освіти, керівника закладу професійної (професійно-технічної) освіти; керівника закладу фахової передвищої освіти, компетентного у сфері стратегічного освітнього менеджменту, управління освітнім процесом, кадровим і фінансовим забезпеченням. Він має бути здатним до критичного осмислення проблем у сфері освіти, педагогіки й у галузі управління освітнім закладом; проєктувати і досліджувати освітні системи; застосовувати та розробляти нові підходи до вирішення задач дослідницького або інноваційного характеру у сфері освіти й педагогіки; враховувати різноманітність, індивідуальні особливості здобувачів освіти у плануванні та реалізації освітнього процесу в закладі освіти; здійснювати експертизу й надавати консультації з питань освітньої політики та інновацій в освіті. Такий широкий спектр компетентностей майбутнього керівника закладу освіти зумовлює доцільність використання системи інноваційних освітніх технологій, які б дозволили зреалізувати особистісно зорієнтований, компетентнісний та діяльнісний підходи. На нашу думку, педагогічно доцільним є використання таких технологій як технології ситуативного навчання

(case-study), імітаційні освітні технології, технології евристичного (дослідницького) навчання.

Значущість технології ситуативного навчання полягає в тому, що мета навчання відрізняється від класичної схеми: навчити, дати єдино "правильні" знання, вміння та навички. Навчальний процес зорієнтований на усвідомлення не єдиної, а багатьох істин. Кейс-технології властивий демократичний характер процесу одержання знань, вони виробляються в процесі співтворчості студента й викладача. Важливо, що результатом застосування кейсів є не лише знання, а й професійні навички. Ця технологія є досить чіткою і простою. За певними правилами виробляється модель конкретної ситуації, яка має місце в реальній професійній чи управлінській практиці, та комплекс знань, практичних навичок, необхідних майбутньому керівнику для її вирішення. Перевагою кейс-технології є розвиток системи цінностей студентів, їхніх професійних позицій, життєвих установок. Завдяки імітаційним технологіям навчання магістрантів відбувається в спеціально організованій діяльності, яка розвиває в них уміння спілкуватися, мислити, розуміти явища, здатність до рефлексії й практичної дії. Імітаційні технології формують та розвивають у студентів ціннісні орієнтації, культуру спілкування, культуру мислення, сприяють оволодінню методів діяльності (планування, прогноз, аналіз, рефлексія. Поширеним є ігровий різновид імітаційних технологій. Застосовуються організаційно-діяльнісні, рольові, ділові, пізнавально-дидактичні ігри. Їх використання базується на певних принципах: проблемності, особистісної взаємодії, єдності розвитку кожного здобувача освіти і групи, самонавчання на основі рефлексії. Ігрові технології є синтезом релаксопедичних підходів (зняття бар'єрів, психологічної скутості) й імітаційних проблемних ситуацій, зокрема конфліктних, у яких учасники виконують відведені їм соціальні ролі відповідно до поставленої мети.

До імітаційних технологій належить також соціально-психологічний тренінг. У підготовці майбутніх керівників закладів освіти він дає змогу за короткий проміжок часу вирішити завдання інтенсивного формування та розвитку в них управлінсько-професійних умінь і навичок. Соціально-психологічний тренінг є практикою психологічного впливу, яка використовується в груповій роботи. Під час його проведення відбувається корекція поведінки особистості, формуються навички спілкування, розвиваються рефлекторні здібності, уміння реагувати на ситуацію та швидко перебудовуватися в різних умовах. Можливі зміни стереотипів, які вже склалися в магістрантів і які заважатимуть їм вирішувати нестандартні ситуації у майбутній управлінсько-професійній діяльності.

Таким чином, нами уточнено значущість використання інноваційних освітніх технологій для підготовки керівників закладів освіти. Запропоновані технології є особистісно зорієнтованими та професійно й дослідницько центровані. Вони сприяють формуванню керівника освітнього закладу як лідера, компетентного і рефлексивного, здатного професійно виконувати свої обов'язки й у непередбачуваних умовах.

Використана література:

1. Андрущенко В. П. Феномен освіти: у 5 книгах. Кн. 5. Статті та інтерв'ю / наук. ред. Н. В. Кочубей. Суми : Університетська книга, 2021. 536 с.
2. Луговий В. І. Європейська концепція компетентнісного підходу у вищій школі та проблеми її реалізації в Україні. *Педагогіка і психологія*. 2009. № 2. С. 13-29.
3. Локшина О. І. Європейська довідкова система як інструмент упровадження компетентнісного підходу в освіту країн – членів Європейського Союзу. *Педагогіка і психологія*. 2007. № 1. С. 131-142.

4. Професійний стандарт “Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти. Наказ Міністерства економіки України. 17 вересня 2021 року. № 568 – 21. 40 с.
5. Стандарт вищої освіти України. Рівень вищої освіти Другий (магістерський). Ступінь вищої освіти Магістр. Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка. Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки. Видання офіційне. МОН України. 2021. 16 с.

Abstract

The article substantiates the expediency of special training of heads of educational institutions for management and professional activities as masters of educational and pedagogical sciences. The professional competences of future heads of educational institutions are outlined, taking into account the content of the state standard for the specialty of educational sciences and the professional standard of the heads of educational institutions. On their basis the necessity of applying innovative educational technologies was determined.

Keywords: *head of educational institutions, innovative educational technologies, state standard of higher education, professional standard of head of educational institution.*

УДК 37.091.33:81243]:355.237

Беньковська Н. Б.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри мовної підготовки,
Інститут Військово-Морських Сил
Національного університету “Одеська морська академія”,
м. Одеса, Україна
ORCID ID 0000-0001-5857-6991

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ

У статті розглянута проблема формування іншомовної комунікативної компетентності на заняттях іноземної мови. Автором зазначено, що інноваційні технології є одним з найефективніших засобів формування іншомовної комунікативної компетенції. Детально розглянуті етапи та засоби використання інноваційних технологій на заняттях іноземної мови.

Ключові слова: *комунікативна компетентність, іноземна мова, інноваційні технології.*

На сучасному етапі розвитку науки, культури та техніки знання іноземної мови є обов’язковим для фахівця будь-якого профілю. В зв’язку з зростаючою необхідністю комунікативної компетенції в сучасному професійному суспільстві зросла роль іншомовної підготовки курсантів-майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах України. Тому у відповідності зі стандартом дисципліни “Англійська мова” в немовному закладі вищої освіти навчання іноземній мові має носити комунікативно-орієнтований та професійно-орієнтований характер.

На думку науковців, створення штучного іншомовного середовища в процесі навчання іноземним мовам – одне із важливих проблемних питань сучасної методики. Досвід показує, що формування комунікативної компетенції неможливе без практики спілкування, і використання інтернет-ресурсів на заняттях з іноземної мови в цьому

сенсі просто незамінне. Віртуальне середовище Інтернету дозволяє вийти за тимчасові і просторові рамки, надаючи користувачам можливість автентичного спілкування з реальними співрозмовниками на актуальні для обох сторін теми.

Ефективним засобом стимулювання курсантів-майбутніх офіцерів до використання іноземної мови в професійному спілкуванні є організація та проведення презентацій, які забезпечують навчання у взаємодії, сприяють розвитку особистісних і професійно значущих якостей.

На сьогодні основним джерелом інформації все частіше стає Інтернет. Головне завдання викладачів – показати можливості використання глобальної мережі для розв'язання навчальних задач, полегшення процесу навчання та засвоєння знань. Тому доцільним є організація інтернет-завдань, яка зазвичай проходить у три етапи:

1. Підготовка – розвиток навичок говоріння, актуалізація раніше отриманих знань, вивчення лексики, мотивація й налаштування курсантів на подальшу роботу, введення в тему.

2. Робота в мережі Інтернет – пошук у мережі, читання й письмо, обробка специфічної інформації й занесення її до бланків відповідей, пошук відповідей на запитання тощо. На цьому етапі курсанти мають чітко розуміти, що їм потрібно зробити й скільки часу в них є на виконання завдання.

3. Робота в групі поза мережею Інтернет – обмін отриманою інформацією, обговорення того, що курсанти знайшли, дізналися, виконали чи не виконали під час роботи в мережі [1].

Уважаємо, що сучасний викладач повинен виконувати роль і організатора, і наставника, і учасника, і порадника, і дослідника під час роботи в мережі Інтернет. Таким чином втілюється в життя інтерактивний підхід і полегшується процес навчання.

Сьогодні однією з педагогічних рекомендацій є використання викладачами англійської мови соціальних мереж. Так, наприклад, соціальна мережа Facebook пропонує своїм користувачам так звані V-forums. Це дискусійні форуми з використанням відеоматеріалів, де учасникам надається можливість віртуальної комунікації онлайн з метою удосконалення навичок говоріння. Більшість курсантів відзначили, що участь у дискусіях відео-форумів допомогла їм створити соціальне середовище для вдосконалення навичок говоріння.

Інтернет – чудовий засіб для отримання інформації про останні події у світі. Таким чином, можна з допомогою інтернет-ресурсів перетворити аудиторію в "агентство новин", а курсантів – у першокласних репортерів. Практично всі значущі газети в світі мають свої web-сторінки. Для того, щоб дізнатися, де і які існують газети, можна запропонувати курсантам відвідати сторінку MediaLinks, яка пропонує посилання на безліч видань. Під час оволодіння знаннями з іноземної мови онлайнова газета є незамінним помічником. Вона дозволить курсантам зануритися у глибину світових подій, які відбуваються у певний момент, побачити новини з різних країн, отримати інформації з різних точок зору. Особливо цінними для аудиторної роботи є посилання – sendusfeedback, що здійснює інтеракцію читача з видавництвом. Висловити свою думку щодо прочитаного і особисто поговорити з автором певної статті можна завдяки розділу "сьогоднішні журналісти" ("Today'sColumnists"), де вибір певного прізвища зв'яже вас із ним безпосередньо.

Отже, інноваційна освітня діяльність – це складний процес, що потребує умілого, конструктивного управління. Упровадження інноваційних педагогічних технологій

суттєво змінює освітній процес, що дозволяє вирішувати проблеми розвивального, особистісно-орієнтованого навчання, диференціації, гуманізації, формування індивідуальної освітньої перспективи. На сучасному етапі під час навчання мають використовувати як традиційні, так і нетрадиційні методи. Звичайно, вони не можуть взаємозамінюватися або надавати перевагу лише нестандартним підходам. Таким чином, для забезпечення умінь іншомовного спілкування в усній чи письмовій формі курсанти повинні мати знання про основи вербальної комунікації в іншомовному середовищі, знати технологію роботи з інтернет-ресурсами.

Використана література:

1. Гончаренко-Закревська Н., Дюканова Н. Формування іншомовної комунікативної компетентності студентів в умовах цифрофізації. *Наукові інновації та передові технології*. 2022, 10 (12).
2. Ставицька І. Іншомовна компетентність: місце дефініції у термінологічному полі сучасних наукових суджень. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2013. С. 280-286.

Abstract

The article deals with the problem of formation of the communicative competence on the lessons of foreign language. The author has pointed out that the innovation technologies serve as one of the most effective devices of formationof the communicative competence. The author has analyzed in details the levels and the devices of using of the innovation technologies on the lessons of foreign language.

Keywords: *communicative competence, foreign language. innovation technologies.*

УДК 378.14.015.62:355/359

Білошицький В. В.,
ад'юнкт,
Національний університет оборони України імені Івана Черняховського,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0001-6083-2579

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ЛІДЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ – ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Визначено і розкрито зміст лідерської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту. На основі узагальнення наукових джерел із урахуванням специфіки фахової діяльності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в Збройних силах (далі – ЗС) України визначено структуру їхньої лідерської компетентності, яка містить ціннісно-мотиваційний, когнітивний, поведінково-діяльнісний, індивідуально-психічний і суб'єктний компоненти.

Ключові слова: *лідерська компетентність, лідер, структура, компонент, фізична культура, спорт.*

Нині ЗС України потребують молодих офіцерів, здатних усвідомлювати цінність особистої свободи як можливості професійно та кар'єрно творити себе як лідера, усвідомлювати, що їх власне майбутнє, майбутнє їхньої сім'ї як і доля народу України

залежить від кожного з них, від їх власних зусиль, від постійної та наполегливої праці, від їх відповідальності за нашу свободу та незалежність. Йдеться про таку свободу, яка дозволяє молодому офіцеру брати на себе відповідальність за свій професійний вибір, за виконання свого офіцерського обов'язку, за своїх підлеглих, за виконання бойового завдання. Науковці слушно наголошують, що "…моментом управлінської діяльності офіцера є те, що він має виступати для військового підрозділу офіційним і неофіційним лідером. Для цього він має добре знати соціально-психологічні явища в малих військово-соціальних групах, прийоми та засоби впливу на військовослужбовців у процесі їх поведінки та спільної діяльності в складі малої військово-соціальної групи, особливо в екстремальних умовах бойової діяльності. Власне від них як від лідерів найчастіше залежить настанова та настроєність підлеглих на виконання бойових завдань, мобілізованість їхніх духовних, бойових, професійних, інтелектуальних, психічних, психофізіологічних і фізичних здатностей на їх успішне виконання, зняття у них тривожності, страху, напруженості та інших негативних психічних станів і проявів в екстремальних ситуаціях бойової діяльності" [2, с. 3–4].

Механізм трансформації майбутнього офіцера ЗС України у командира-лідера – це процес набуття лідерської компетентності; механізм узгодження формату лідерської поведінки з вимогами часу – це лідерське виховання постаті майбутнього офіцера на основі цінностей Збройних сил та народу України. У своїй праці, присвяченій дослідженню процесу формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів ЗС України, О. В. Бойко наголошує, що "Нині, у XXI ст., лідерство – це не те, що ми демонструємо, а те, хто ми є. Носієм і захисником яких цінностей ми є. Це – стан нашого розуму, тіла й душі, частина нашого повсякденного життя" [1, с. 10].

Для успішного досягнення поставленої навчально-бойової та особливо – бойової мети кожному офіцеру, згідно з Доктриною розвитку військового лідерства у ЗС України, необхідно вирішити такі завдання:

– мотивувати й надихати особовий склад своїм прикладом до прийняття відповідальних рішень і рішучих дій під час підготовки та виконання навчально-бойових та особливо – бойових завдань за призначенням;

– формувати позитивний морально-психологічний клімат і здійснювати ефективний лідерський вплив на особовий склад військового підрозділу;

– формувати мету (цілі) навчально-бойової та особливо – бойової діяльності особового складу підрозділу (частини) та визначати методи, способи та засоби їх реалізації;

– застосовувати ефективні способи внутрішньої суб'єкт-суб'єктної взаємодії військовослужбовців у військовому підрозділі (частині) як військових професіоналів і членів бойових команд;

– забезпечувати інтегральний розвиток кожного військовослужбовця, управляти командостворенням у військовому підрозділі (частині) та згуртовувати особовий склад у бойову команду;

– утверджувати відданість військовослужбовців національним традиціям воїнського етосу та традиціям певного виду та роду військ, військової частини та конкретного військового підрозділу;

– сприяти особистій і командній відповідності кожного військовослужбовця як члена бойової команди, стимулювати їх до дотримання міжнародних принципів військового лідерства;

– задовольняти індивідуальні потреби особового складу в розвитку та самовдосконаленні як військового професіонала та лідера, а також як надійного члена бойової команди.

Для їх виконання військовослужбовець насамперед повинен мати лідерський потенціал і має володіти сукупністю лідерських якостей, які будуть сприяти його лідерській поведінці та діяльності: "лідерство як здатність впливу на особовий склад через неформальні управлінські ознаки, мотивацію до успішної реалізації професійної компетентності як офіцера, так і підлеглих" [3, с. 12].

Військово-професійна компетентність майбутнього офіцера є основою для актуалізації його професіоналізму як військового керівника, досягнення ним найвищого рівня власного професійного розвитку – професійної майстерності. З урахуванням наведених наукових підходів, *лідерську компетентність майбутніх офіцерів – фахівців фізичної підготовки і спорту* обґрунтовуємо як інтегральний результат і прояв їх військово-професійної підготовленості як військового професіонала – суб'єкта військово-професійної діяльності, що містить систему цінностей і мотивації лідерської поведінки та діяльності, теоретичних і практичних лідерських знань, сформованих лідерських навичок і вмінь, професійно важливих лідерських якостей і здатностей, які відповідають сучасним вимогам до постаті військового професіонала ЗС України як командира та лідера в військово-професійному середовищі.

Таке розуміння змісту цього поняття дає нам можливість запропонувати структуру лідерської компетентності майбутнього офіцера – фахівця фізичної культури і спорту, що складається з ціннісно-мотиваційного, когнітивного, праксеологічного, індивідуально-психічного та суб'єктного компонентів.

Ціннісно-мотиваційний компонент його лідерської компетентності є одним із ключових в її структурі, який відображає основні цінності та мотивацію їх професійної діяльності, а також дає можливість з'ясовувати їх ціннісне ставлення як майбутнього офіцера до обраного військового фаху – начальника фізичної підготовки і спорту військової частини.

Когнітивний компонент лідерської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту охоплює насамперед військово-професійні та фахові знання, які містять лідерський аспект і необхідні для того, щоб формувати та розвивати свій лідерський потенціал та актуалізувати лідерський стиль управлінської діяльності.

Поведінково-діяльнісний компонент лідерської компетентності майбутнього офіцера – фахівця фізичної культури і спорту ґрунтується на визначенні його поведінково-діяльнісних навичок і вмінь успішної реалізації функцій лідера, як основи лідерської поведінки та діяльності в військово-професійному середовищі.

Індивідуально-психічний компонент лідерської компетентності зумовлений тим фактом, що він повинен мати високий авторитет серед особового складу військової частини, уміти бути зразком у фізичної підготовленості та готовності до військово-професійної діяльності, мобілізовувати військовослужбовців на активну участь в заходах фізичного виховання та спорту, сприяти тому, щоб підлеглі виявляли свої найкращі якості, розвивали свої професійно важливі фізичні якості як військові професіонали та члени бойової команди.

Суб'єктний компонент лідерської компетентності відображає професійне ставлення майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту, як суб'єктів

військово-професійної діяльності, до свого військового фаху, розуміння ними всіх труднощів з якими вони можуть зіткнутися у військово-професійній і фаховій діяльності, свідома орієнтованість на формування і підтримання своєї лідерської компетентності як суб'єкта військово-професійної діяльності.

Таким чином, визначена нами структура лідерської компетентності майбутнього офіцера – фахівця фізичної культури і спорту охоплює найважливіші аспекти його військово-професійної діяльності. Всі її компоненти взаємопов'язані між собою і доповнюють один одного та будуть розглядатися нами як інтегральне професійно важливе утворення. Визначальний вплив на його формування має, на думку науковців, "…створення умов набуття первинного управлінського досвіду через залучення курсанта до виконання обов'язків командирів первинної ланки – командира відділення та командира навчальної групи, що здійснюється після вивчення індивідуальних особливостей майбутнього офіцера, його лідерського потенціалу та готовності до самостійного виконання обов'язків" [3, с. 89].

Використана література:

1. Бойко О. В. Теоретичні та методичні основи формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів Збройних сил України у процесі професійної підготовки : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / НАПН України. Київ, 2021. 827 с.
2. Ягупов В. В. Військова психологія: методологія, теорія та практика : підручник. Київ : Psyhobook, 2023. 517 с.
3. Ягупов В. В., Капінус О. С. Теоретичні та методичні аспекти формування професійної суб'єктності майбутніх офіцерів : навчально-методичний посібник. Житомир : ПП "Євро-Волинь", 2020. 240 с.

Abstract

Based on the generalization of scientific sources, taking into account the specifics of the professional activity of future physical culture and sports specialists in the Armed Forces of Ukraine (herein after – the Armed Forces), the structure of their leadership competence is determined, which includes value-motivational, cognitive, behavioral and operational, individual-psychological and subject components.

Key words: *leadership competence, leader, structure, component, physical culture, sport.*

УДК 378.147:796.8:[378.6:351.74]

Бондаренко В. В.,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри спеціальної фізичної підготовки
Національна академія внутрішніх справ,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-0170-2616;

Мартишко А. Ю.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри спеціальної фізичної підготовки
Національна академія внутрішніх справ,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0001-6203-356X

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ОПАНУВАННЯ МАЙБУТНІМИ ПРАВООХОРОНЦЯМИ ТАКТИКИ САМОЗАХИСТУ

Обґрунтовано особливості застосування інноваційних педагогічних технологій під час опанування майбутніми правоохоронцями тактики самозахисту. На підставі аналізу сучасних наукових праць схарактеризовано інноваційні технології, які рекомендовано до використання під час навчальних занять зі спеціальної фізичної підготовки. Розглянуто специфіку застосування ігрових технологій для формування навичок із тактики самозахисту. Встановлено, що доцільніше застосовувати інноваційні педагогічні технології на етапі поглибленого вивчення та вдосконалення прийомів фізичного впливу.

Ключові слова: *інноваційні педагогічні технології; навчально-рольова гра; освітній процес, спеціальна фізична підготовка.*

Службова діяльність працівників поліції передбачає застосування поліцейських заходів, серед яких: превентивні та заходи примусу [7]. Застосування заходів примусу здебільшого відбувається в екстремальних умовах і вимагає від правоохоронця не лише сформованих рухових умінь і навичок із тактики самозахисту, а й психологічної готовності [3, с. 86]. Формування в майбутніх правоохоронців навичок застосування поліцейських заходів примусу, зокрема фізичної сили, відбувається під час опанування тактики самозахисту та особистої безпеки, яка є розділом начальної дисципліни "Спеціальна фізична підготовка" [9]. Якісне формування рухових умінь і навичок можливе завдяки впровадженню в освітній процес сучасних інноваційних технологій навчання [2, с. 179; 4]. У педагогічній інтерпретації інновація означає нововведення, що поліпшує перебіг і результати освітнього процесу. Інновацію розглядають як процес і результат цієї діяльності. Інноваційні педагогічні технології як процес – це "цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчальний процес від визначення його мети до очікуваних результатів [1].

Аналіз сучасних наукових праць дає підстави констатувати, що введення в освітній процес зі спеціальної фізичної підготовки майбутніх правоохоронців інноваційних методів навчання, є предметом дослідження багатьох науковців і

практиків [2; 8]. Тобто проблема пошуку нових, ефективних форм, методів, методик і технологій навчання існувала завжди, й залишається актуальною донині. Зазначене зумовлено тим, що для успішного опанування майбутніми правоохоронцями знань й формування на їх підґрунті умінь і навичок придатні не всі форми педагогічного інструментарію, а лише ті, які в поєднанні з традиційними створювали б не лише дидактичні й психологічні передумови й спонукали до самостійної творчої й розумової діяльності, а й моделювали б предметний і соціальний зміст майбутньої професійної діяльності [5, с. 9].

На думку вчених, таким вимогам відповідає "активне навчання" (імітаційні освітні технології), відмінна риса якого полягає в можливості моделювати процес майбутньої професійної діяльності для формування професійних умінь і навичок під час навчальної діяльності [1, с. 26; 4; 5; 10]. Саме імітаційні освітні технології створюють усі необхідні умови для налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу. Майбутній правоохоронець стає не об'єктом, а суб'єктом навчання, відчуває себе активним учасником подій, власної освіти та розвитку. Тобто імітаційні освітні технології значною мірою компенсують недоліки традиційного навчання, якому насамперед властивий пасивний характер засвоєння знань більшістю здобувачів [1, с. 26].

З метою формування в курсантів стійких навичок володіння прийомами фізичного впливу деякі фахівці пропонують використовувати під час навчальних занять зі спеціальної фізичної підготовки інтерактивні технологій, серед яких: ситуативний метод; дидактична гра; реалізація творчої задачі; обговорення та розв'язання проблеми; робота в малих групах тощо. Автори переконані, що традиційні методи навчання слід використовувати на початкових етапах, під час розучування нових спеціальних рухових дій [8, с. 116]. Інші дослідники рекомендують застосовувати метод варіативної вправи, який, на думку авторів, дає змогу сформувати навички виконання рухової дії в будь-яких умовах [5; 10].

Ефективними інноваційними заходами під час вивчення приймів фізичного пливу вважають комплексні міжпредметні заняття на спеціально обладнаних навчальних полігонах, якими передбачено: подолання смуги перешкод, виконання бойових прийомів боротьби, рукопашні сутички, а також використання інших засобів посилення емоційної напруженості [8, с. 117].

В освітній практиці курсу первинної професійної підготовки поліцейських широкого поширення набув метод моделювання ситуаційних завдань, проведення професійних тренінгів, навчань і ситуативно-рольових ігор [2, с. 179]. Вирішення ситуаційних завдань має різнобічний та професійно-орієнтований характер і передбачає досить високий рівень володіння слухачами прийомами фізичного впливу й спеціальними комплексними діями.

У контексті підвищення ефективності навчальних занять із тактики самозахисту дослідники пропонують використовувати такі види інтерактивних методів навчання, серед яких: мозковий штурм, ситуаційний аналіз, який передбачає метод конкретних ситуацій, метод "кейс-стаді", метод "інциденту", аналіз конкретних ситуацій [10, с. 216].

Професійну спрямованість освітнього процесу забезпечують шляхом застосування методу навчальної гри [2, с. 180]. Головною метою навчальних ігор є формування в майбутнього правоохоронця уміння поєднувати теоретичні знання з практичною діяльністю. Під час опанування майбутніми правоохоронцями тактики самозахисту ключову роль відіграють саме рольові ігри [5, с. 9]. У науковій літературі

трактують “рольову гру” як групову форму навчання, у процесі якої використовується рольова структура ведення заняття, тобто набір ролей, які регламентують діяльність і поведінку здобувачів. Використання цієї імітаційної технології гри передбачає кілька етапів, серед яких: підготовчий, власне процес гри; самоаналіз діяльності виконавців ролей; аналіз рольового вирішення гри іншими здобувачами; оцінювання ступеня активності гравців; підбивання підсумків й аналіз гри викладачем. Використання рольової гри надає можливість відтворити різноманітні ситуації – від стандартних, які повсякчас виникають в умовах службової діяльності поліцейських, до нестандартних, які потребують творчого підходу для їх вирішення. Рольова гра допомагає здобувачам долати невизначеність, занурює їх у ситуацію, що передбачає ті ж обмеження, мотивацію, що існують в умовах реальної практичної діяльності, сприяють формуванню навичок переходу від превентивних заходів до заходів примусу та навпаки. Введення таких ігрових технологій для удосконалення прийомів фізичного впливу під час опанування тактики самозахисту має певні обмеження, оскільки належне виконання ролей (передусім правоохоронця) передбачає достатній рівень сформованості навичок виконання прийомів фізичного впливу. Формування таких навичок ефективніше відбувається під час традиційного навчання, яке передбачає три етапи: ознайомлення, вивчення та удосконалення. Застосовувати ігрові технології, під час опанування тактики самозахисту, доцільніше на етапі поглибленого вивчення та вдосконалення приймів фізичного впливу, тобто на старших курсах навчання або в системах службової підготовки поліцейських та післядипломної освіти.

Використана література:

1. Барановська Л. В., Харадзе Єфемія, Фудерер Тетяна. Теоретичні та методологічні засади впровадження інноваційних освітніх технологій у підготовку здобувачів вищої освіти. *Інноваційні освітні технології: світовий і вітчизняний досвід використання в системі неперервної освіти* : монографія. Біла Церква : ТОВ “Білоцерківдрук”, 2022. С. 22–32.
2. Бондаренко В. В. Професійна підготовка працівників патрульної поліції : зміст і перспективні напрями : монографія. Київ, 2018. 524 с. URL: http://surl.li/dhsqg
3. Бондаренко В. В. Формування психологічної готовності працівників патрульної поліції до застосування поліцейських заходів примусу. *Юридична психологія*. 2018. № 1. С. 86–97.
4. Бондаренко В. В. Формування рухових умінь та навичок курсантів вищих навчальних закладів МВС України у процесі занять зі спеціальної фізичної підготовки : дис. … канд. пед. наук : 13.00.02. Чернігів, 2012. 219 с.
5. Бондаренко В. В., Русанівський С. В., Шумко Я. В. Використання навчально-рольових ігор під час опанування майбутніми правоохоронцями практичних дисциплін. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України :* матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (Харків, 25 берез. 2022 р.). Харків : ХНУВС, 2022. С. 9–12.
6. Бондаренко В., Мартишко А., Худякова Н. Фізичне виховання в закладах вищої освіти МВС України : навч. посіб. Київ : Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т.П. 2022. 261 с. URL: http://surl.li/dhsqn
7. Прийоми самострахування під час застосування поліцейських заходів примусу (фізичної сили) : метод. рек. / [В. В. Бондаренко, В. А. Данильченко П. В. Чукреєв та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 55 с.
8. Скрипченко І. Т., Рожеченко В. М., Скрипченко О. Т. Інноваційний підхід в підготовці майбутніх правоохоронців зі спеціальної фізичної підготовки. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України :* матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19 лист. 2020 р.). Київ : НАОУ, 2020. С. 116–118.

9. Спеціальна фізична підготовка : навч. посіб. / [В. Бондаренко, С. Решко, В. Дідковський та ін.] ; за заг ред. В. Чернєя, Р. Сербина. Київ : Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т.П. 2021. 341 с. URL: http://surl.li/dhsth
10. Тьорло О. І., Котов С. М., Домінюк М. М. Застосування заходів фізичного впливу на сходах та міжсходовому просторі. Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19 лист. 2020 р.). Київ : НАОУ, 2020. С. 215–218.

Abstract

The application of innovative pedagogical technologies during the mastering of self-defense tactics by future police officers. The peculiarities of the application of innovative pedagogical technologies during the acquisition of self-defense tactics by future law enforcement officers are substantiated. Based on the analysis of modern scientific works, innovative technologies are characterized, which are recommended for use during special physical training classes. The specifics of the application of game technologies for the formation of skills in self-defense tactics are considered. It was established that it is more expedient to apply innovative pedagogical technologies at the stage of in-depth study and improvement of physical impact techniques.

Keywords*: innovative pedagogical technologies; educational role-playing game; educational process, special physical training.*

УДК 378.091.3:33-051]:316.77

Варнавська І. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійної освіти,
Херсонський державний аграрно-економічний університет,
м. Кропивницький, Україна
ORCID ID 0000-0002-3061-0665

СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО НАПРЯМУ

Розглянуто професійно-комунікативну компетентність майбутніх фахівців економічного напряму як інтегративну якість особистості, як здатність ефективно здійснювати комунікації у різних сферах суспільного життя і професійної діяльності. Виділено основні аспекти професійної комунікативної компетентності майбутнього фахівця. Доведено, що сутність професійно-комунікативної компетентності майбутнього викладача економіки, спеціаліста економічного напряму виявляється через інформаційну, прогностичну, організаторську, інтегративну функцію у професійній діяльності.

Ключові слова: *викладач економіки, компетентність, професійна діяльність, фахівці економічного напряму*

Спілкування посідає надзвичайно суттєве місце у житті кожної людини і відіграє значну роль у сучасному суспільстві, тому необхідно розглядати його як найважливішу категорію, що має методологічну значущість у розвитку сучасної науки, освіти, культури, економіки тощо.

Професійно-комунікативну компетентність майбутніх фахівців економічного напряму розглядаємо як інтегративну якість особистості, здатність ефективно здійснювати комунікації у різних сферах суспільного життя і професійної діяльності: здійснювати соціальну взаємодію; керувати роботою колективу; брати участь у наукових дискусіях; добувати, аналізувати і застосовувати професійну інформацію.

Отже, основними характеристиками професійної комунікативної компетентності майбутнього фахівця є:

1) інтегрована характеристика якостей особистості (володіння культурою мислення, здатність до узагальнення, аналізу, сприйняття інформації, постановки мети і вибору шляхів її досягнення);

2) оволодіння знаннями і вміннями, необхідними для викладача економіки, розвинена співпраця з колегами (готовність до кооперації, робота у колективі);

3) поєднання знань, здібностей та установок (уміння логічно, правильно, аргументовано і чітко будувати усне та письмове мовлення);

4) здатність виконувати свою роботу ефективно з високим ступенем саморегулювання, саморефлексії, самооцінки; швидкою, гнучкою та адаптивною реакцією на динаміку обставин і середовища (здатність знаходити організаційно-управлінські рішення у нестандартних ситуаціях і готовність нести за них відповідальність).

На наш погляд, сутність професійно-комунікативної компетентності майбутнього викладача економіки або спеціаліста економічного напряму виявляється через її функції у професійній діяльності: інформаційна, прогностична, організаторська, інтегративна. Розглянемо кожну їх докладніше.

Інформаційна функція (уміння систематизувати, структурувати, класифікувати, передавати та узагальнювати інформацію щодо формування і використання ресурсів підприємства, організації, закладу освіти) є логічним продовженням таких сутнісних характеристик професійної комунікативної компетентності майбутнього фахівця економічного напряму як інтегрована характеристика якостей особистості (здатність до узагальнення, аналізування) з одного боку, з другого боку спирається на характеристику інтегрованого поєднання знань.

Оскільки в обов’язки фахівця економічного спрямуванням входять збір, обробка, систематизація і вивчення інформації, виявлення відхилень від заданих програм і визначення їх причин, з’ясування можливостей та шляхів ліквідації цих відхилень, оцінка аналізованих матеріалів, подання звітів керівництву (в усній і письмовій формах), що містять рекомендації шляхів підвищення якості та ефективності діяльності виробництва, організації або закладу освіти в умовах, що склалися. Цей орієнтовний перелік завдань майбутній спеціаліст-економіст виконає за умови, якщо ця функція розвинена в повному обсязі. Адже, коли ця функція не розвинена у фахівця, на підприємстві, в організації відбудеться інформаційний дефіцит, що буде причиною несвоєчасного виявлення недоліків (як технічних, так і людських факторів), що загальмовує або унеможливлює ліквідацію цих відхилень.

Як приклад, наведемо заняття з української мови зі студентами 2 курсу економічного факультету (у групі 20 осіб), яким було запропоновано скласти бізнес-план для відкриття малого аграрного підприємства (до того ж мали на увазі теоретичні знання з цього питання), кожен студент отримав у свою скарбничку 500 тис. віртуальних гривень на відкриття бізнесу (жодних обмежень щодо галузей сільського господарства зазначено не було, на вибір були представлені: тваринництво,

рослинництво, рибництво тощо).

Результати розподілилися в такий спосіб:

– 10 студентів (50%) недостатньо зрозуміли завдання і не змогли застосувати своїх теоретичних знань на практиці в контексті запропонованої ситуації, з них 3 здобувачі виявили бажання розповісти про теоретичні основи складання бізнес-плану (простий переказ проробленого тексту);

– 5 студентів (25%) певною мірою виконали завдання, але зазнали труднощів при складанні офіційних документів (відсутні знання про структуру документа і форму викладу інформації, тобто не розвинене вміння логічно, правильно, аргументовано і чітко будувати усну та письмову мови);

– у повному обсязі завдання виконали лише 5 студентів (25%).

У результаті лише у 25% майбутніх фахівців економічного напряму інформаційна функція була розвинена повною мірою, 50% показали низький рівень її розвитку (оскільки тільки 30% з цієї групи змогли просто сприйняти запропоновану інформацію, решта 70% показала нездатність до узагальнення, аналізу та сприйняттю інформації).

Отже, позитивний ефект для професійної діяльності фахівця відбудеться лише тоді, коли ця функція розвинена не на шкоду іншим, тобто не відбувається її гіпертрофацію. Якщо ж вона розвинена надмірно, то можемо констатувати той факт, що фахівець, маючи достатній рівень теоретичних знань (як наслідок у нього розвинена здатність систематизувати, структурувати, класифікувати, передавати та узагальнювати інформацію) не здатний працювати у колективі та не в змозі знаходити організаційно-управлінські рішення у нестандартних ситуаціях і готовності нести за них відповідальність, оскільки його енергія спрямована лише на отримання більшої кількості інформації.

Прогностична функція (здатність спрогнозувати підсумки власних дій і дій колег. Рефлексія і толерантність, соціальна спрямованість на партнерів із комунікації) на наш погляд, як і інформаційна функція є логічним продовженням таких сутнісних характеристик професійної комунікативної компетентності майбутнього фахівця економічного напряму: постановки мети і вибору шляхів її досягнення, водночас базується на здатності робити щось добре, ефективно з високим ступенем саморегулювання, саморефлексії, самооцінки; швидкою, гнучкою та адаптивною реакцією на динаміку обставин і середовища.

Спеціалістові необхідно вміти застосовувати різні заходи тактичного і стратегічного характеру для ефективного (у плані прибутковості та розвитку) функціонування підприємства; широкий комплекс заходів стратегічного і тактичного характеру, спрямованих на ефективне здійснення ринкової діяльності підприємства і досягнення його основної мети, тому до його обов’язків входять управління, організація, планування, прогнозування, аналіз, оцінка, облік і контроль, дослідження ринку, вивчення попиту, аналіз навколишнього середовища, здійснення товарної політики, підтримання життєвого циклу товару, ціноутворення та цінова політика, товарорух і збут продукції, формування попиту і стимулювання збуту продукції, комерційна діяльність, зовнішньоекономічна діяльність, обліково-фінансова діяльність, управління маркетингом тощо.

Якщо ця функція не розвинена у фахівця економічного сектора, то підприємство, організація, установа має низку проблем. Якщо немає мети у виробництві, неможливо визначити і шляхи її досягнення, підприємство перебуває у виробничому хаосі, що

негативно позначається на його загальному функціонуванні. Тільки за високого ступеня саморегулювання, саморефлексії і самооцінки можлива ефективна робота підприємства.

На наш погляд, надмірний розвиток цієї функції у фахівця економічного напряму негативно позначається на всьому виробничому процесі підприємства, організації, закладу, так як зациклюючись на цілепокладанні і витрачаючи всі сили на їх досягнення, фахівець, як правило, нехтує колективом, вважаючи, що тільки в його силах досягти поставленої мети.

Використана література:

1. Руденко Л. Формування комунікативної культури майбутніх фахівців: особистісно орієнтований, діяльнісний і компетентнісний підходи. *Педагогіка і психологія професійної освіти.* 2013. № 6. С. 61-69.
2. Приходько В. М. Методи формування комунікативної компетенції фахівців. *Проблеми безперервної освіти в сучасних умовах соціально-економічного розвитку України*. Зб. наук. праць, 2004. С. 142–146.

Abstract

The professional and communicative competence of future specialists in the economic direction is considered as an integrative quality of the individual, as the ability to effectively carry out communications in various spheres of social life and professional activity. The main aspects of the professional communicative competence of the future specialist are highlighted. It has been proven that the essence of the professional and communicative competence of the future teacher of economics, specialist in economic direction is revealed through the informational, prognostic, organizational, integrative function in professional activity.

***Key words**: economics teacher, competence, professional activity, experts in the economic direction.*

УДК 37.09:005.591.6]:355.01

Василенко Н. В.,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри управління та адміністрування
КЗВО "Вінницька академія безперервної освіти",
м. Вінниця, Україна
ORCID ID 0000-0002-1087-4591

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ: ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У дослідженні узагальнені результати організації освітнього процесу під час воєнного стану та обґрунтовані інноваційні технології; встановлено, що сучасна система розвитку освіти має бути відкритою і відповідати всім вимогам змін в суспільстві; розкрито суть змін розвитку освіти в умовах воєнного стану та запропонованої шляхи організації освітнього процесу закладів вищої освіти.

Ключові слова: *воєнний стан, вища освіта, інноваційні управлінські форми, інноваційні технології, освітній процес.*

Сучасний стан в країні змінив початок війни 24 лютого 2022 р., попри все ми розуміли необхідно працювати і налагоджувати освітній процес. Зрозуміло, що ми маємо врахувати досвід роботи, пов'язаний з карантинними обмеженнями під час пандемії COVID-19.

Сфера освіти України пов'язані з непростими умовами сьогодення, інтеграцією в європейський та світовий простір, модернізацією державної підтримки освіти, появою нових можливостей для розвитку й надання освітніх послуг, які сповнені також підвищенням відповідних ризиків в освіти. Заклади вищої освіти займають одну з найбільших ніш освітнього консалтингу, експертної діяльності й інноваційних розробок.

Інноваційні управлінські форми є одним з головних чинників, що визначають динаміку стратегічного розвитку держави, орієнтиром місцевого розвитку, генеруванням нових підходів та механізмів управління. Тим не менш, не зважаючи на досвід багатьох країн світу, які сприяють розвитку інновацій, все ще існує певний розрив між науковими дослідженнями у сфері публічного управління та їхнім перетворенням у конкретні механізми для суспільства. Постає необхідність визначення ролі інноваційних управлінських форм, що є генеруванням нових підходів та механізмів публічного управління.

Значний внесок щодо інноваційного розвитку закладу вищої освіти був окреслений у структурі компонентів визначення місії закладу вищої освіти як пріоритетний, вітчизняними, так і зарубіжними дослідниками. Військова російська агресія проти України виявила і загострила проблеми в системі освіти, які мають суттєві ризики щодо розвитку і реформування вітчизняної освіти і науки. Система роботи закладів вищої освіти в умовах воєнного стану і в повоєнний період потребують значної трансформації усієї системи як в цілому, так і всіх її напрямів роботи зокрема [7, с. 217].

Тим не менш, не зважаючи на досвід багатьох країн світу, які сприяють розвитку інновацій, все ще існує певний розрив між науковими дослідженнями у сфері публічного управління та їхнім перетворенням у конкретні механізми для суспільства, що складають особливі обставини публічного управління в умовах війни.

Аналіз зарубіжних військово-теоретичних парадигм, дозволяє зробити висновок, що зміни в свідомості стають ідейною основою перебудови механізму державного управління в умовах тотальних воєн. Війна стала тотальною, війною на виснаження, що стало несподіванкою для всіх сторін. Ця ситуація показала важливість для будь-якої держави зберігати максимальний інноваційний вплив на економіку, науку, освіту і в мирний час, для того, щоб якнайшвидше задіяти їх в початковий період війни [5; 7, с. 223-224].

У наші дні вже чітко стало зрозуміло, що система вищої освіти, незважаючи на активні процеси реформування, які відбувалися напередодні військових подій виявилася закутою в бюрократичних механізмах і не мала змогу швидко реагувати на виклики суспільства. Сьогодні мало вміти оперативно реагувати на агресивні дії конкурентів, треба навчитися випереджати їх у найрізноманітніших сферах соціально-економічного життя. Отже, заклади вищої освіти, які вміють створювати і ефективно використовувати інновації, будуть конкурентоздатними й затребуваними всередині

держави та у зовнішньому середовищі, особливо в умовах війни [8, с. 63-68].

Метою статті є розкриття змін в освіті в умовах воєнного стану задля розробки інноваційних форм розвитку закладу освіти з особливостями публічного управління організацією освітнього процесу з позиції їх впливу на відносини учасників освітнього процесу під час здійснення інноваційної діяльності, які дозволять швидко реагувати на зміни в суспільстві.

Тому інноваційний розвиток закладу вищої освіти є механізмом державного управління в надзвичайних умовах і особливо в умовах війни в цілому, викликаних реальною ситуацією, яка сьогодні склалася на території України та потребує додаткового аналізу та дослідження.

Досвід та практика показали, що значення дослідження механізму державного управління в надзвичайних умовах і особливо в умовах війни в цілому, викликано реальною ситуацією, яка сьогодні склалася на території України і відповідно потребує не тільки глибокого осмислення аспектів проблеми, але і визначення обставин. Сучасні вітчизняні науковці дослідили основні чотири обставини їх розвитку [7; 8].

Система управління, що склалася у воюючих країнах у роки Другої світової, будучи механізмом управління в умовах традиційної тотальної війни, в той час як і раніше залишається унікальним і актуальним досвідом, для вивчення механізмів державного управління в надзвичайних умовах [7; 8; 9].

Маємо враховувати, що ця війна стала серйозним іспитом для механізму влади. Багатий і важкий історичний досвід, який був придбаний в галузі публічного управління в період війни, важливий для визначення перспектив публічного управління на сучасному етапі. Знання досвіду функціонування механізму державної влади в надзвичайних умовах дозволяє сучасній владі формулювати адекватні викликам часу пріоритети освіти в Україні.

Таким чином, тільки єдина система, що складається з функціональних та територіальних підсистем, що діє на державному, міжрегіональному, регіональному, муніципальному та об’єктовому рівнях, яка створена з урахуванням, зокрема, і світового інноваційного досвіду, основою якої є співпраця, буде здатна вирішувати завдання управління всіма секторами освіти, економіки і територіями країни в надзвичайних умовах, тобто в умовах ведення війни. Використовуючи цей досвід заклади освіти України мають можливість забезпечить розвиток в умовах війни. Розглянемо на прикладі КЗВО “Вінницька академія безперервної освіти” (далі Академія).

Для ефективної співпраці усіх учасників освітнього процесу Академії застосовано всі можливі й доступні засоби та інструменти комунікації публічного управління. Навчальні матеріали: лекції, завдання для практичних занять, питання для самоперевірки, посібники, презентації, контрольні тести та інший навчальний контент розміщено в системі MOODLE. Варто зазначити, що за дистанційної форми навчання лекційні та практичні заняття в Академії проводяться у форматі онлайн-зустрічей у дистанційному навчанні. Заслуговує на увагу те, що сервіси зв’язку добиралися з урахуванням технічної обізнаності та можливостей учасників освітнього процесу, маючи на меті досягнення максимального ефекту комунікації [3; 6].

Крім платформи Zoom, ми використовували і програму GoogleMeet. До цих програм можна приєднатися з будь-якого ґаджета, який має камеру, та під’єднаний до Інтернету. Для тих студентів, які не мали змоги вчасно долучитися до занять онлайн чи викласти виконане завдання в MOODLE, було дозволено надсилати матеріали на

особисту електронну пошту викладача або скористатися послугами “Нової пошти”.

Також були організовані консультації викладачів Академії щодо написання кваліфікаційних магістерських робіт для тих студентів, які через будь-які причини не змогли долучитися дистанційно Застосування сучасних технологій та програмного забезпечення під час викладання у вищій школі в умовах воєнного стану в Україні дало змогу, попри складних умов, продовжити навчання в Академії і здобувати студентам фахові знання за обраної спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування. Для цього як у викладачів, так і в студентів мають бути відповідні умови: обліковий запис Microsoft Office 365, достатньо потужний комп’ютер з встановленим потрібним програмним забезпеченням та вільний доступ до Інтернету [1; 2; 4; 6].

Траплялися випадки, коли на зв’язок виходили студенти з окупованих територій, і викладачі саме для них відкривали доступ до виконання певних завдань і тестів у системі MOODLE. Такі випадки траплялися і з тими студентами, які перебували за кордоном і не завжди орієнтувалися в часі європейському та українському [3].

Для контролю за ситуацією з відвідуванням деякими студентами кафедрою управління та адміністрування було запроваджено додаткові зв’язки щодо присутності студентів, а методисти спеціальності збирали щоденну інформацію.

З огляду на наслідки, це було ефективним новим інноваційним досвідом колективу Академії визначення, дослідження та обґрунтування освітнього процесу, його значення як одного із провідних напрямів стратегії інноваційної діяльності публічного управління в умовах воєнного стану.

Усі ми віримо в нашу перемогу і не зупиняємося в плануванні майбутнього життя, організовуючи профорієнтаційні заходи, з метою залучення абітурієнтів до лав майбутніх студентів спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування. Зокрема кафедра ініціювала безкоштовні підготовчі курси для абітурієнтів з іноземної мови. Наш народ незламний, і ми здолаємо всі виклики, які поставила перед нами війна.

Саме у віртуальних лабораторіях дистанційного навчання навчали студентів розробляти інноваційні алгоритми керування організаціями, застосовуючи знання з попередніх курсів, які викладалися на кафедрі [2; 3].

Застосування сучасних технологій та програмного забезпечення під час викладання у вищій школі в умовах воєнного стану в Україні дало змогу попри складних умов, зокрема і технічного забезпечення освітнього процесу, продовжити навчання в Академії і здобути студентам фахові знання за обраної спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування. Для цього як у викладачів, так і в студентів виникають проблеми з перебоями світла, а тому змінюються умови забезпечення освітнього процесу, що потребують іншого забезпечення з встановленим потрібним програмним забезпеченням мобільного доступ до Інтернету [1; 4; 5]. У лютому 2023 року відбувся випуск 95 студентів спеціальності 281 Публічного управління та адміністрування.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, дослідження показало, що розкриття змін в освіті в умовах війни задля розробки інноваційних форм розвитку закладу освіти впливають на особливості публічного управління відносин учасників освітнього процесу в умовах здійснення інноваційної діяльності, яка дозволяє швидко реагувати на зміни в суспільстві.

У процесі здійснення дослідження встановлено, що характеристики особливостей

публічного управління в різні періоди розвитку освіти, а також визначення інноваційних форм розвитку закладу освіти в умовах війни забезпечують уникання ризиків у розвитку закладів освіти в умовах війни.

У подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на розвитку інноваційної освіти в умовах публічного управління, враховуючи зміни в суспільстві, а саме визначених нормативно-правовими документами, які мають чітко обґрунтовувати порядок змін в освіті в особливих умовах.

А застосування сучасних інноваційних технологій та програмного забезпечення під час викладання у вищій школі в умовах воєнного стану в Україні дасть нам змогу продовжити підготовку здобувачів вищої освіти в Академії і здобути студентами фахові знання за обраною спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування. Для цього як у викладачів, так і у студентів повинні бути відповідні умови, які має створити кожний заклад вищої освіти.

Працюймо на майбутнє! Все буде Україна!

Використана література:

1. Василенко Н. В. Навчальна та організаційна робота випускової кафедри управління та адміністрування КЗВО "Вінницька академія безперервної освіти" в умовах воєнного стану. Ел. доступ : http://metodokaf.blogspot.com/p/blog-page_86.html
2. Василенко Н. В., Жарая С. Б., Києнко-Романюк Л. А., Кухарчук П. М., Лукова М. Д., Мазур Г. Ф., Пойда С. А., Радиш Я. Ф. Науково-методичне коло викладачів кафедри ПУА в умовах війни : навчально-практичний порадник. КЗВО "ВАБО", березень 2022. 26 с. Ел. доступ : http://metodokaf. blogspot.com/
3. Дистанційне навчання в період воєнного стану. Ел. доступ : http://kievskiy-ruo.edu.kh.ua/distancijne _navchannya_u_voyennij_chas/
4. Семко М. І. Особливості виконання та захисту магістерських кваліфікаційних робіт в умовах воєнного стану. Ел. доступ : http://metodokaf.blogspot.com/p/blog-page_86.html
5. Сітарський С. М. Виклики і реалії організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. Ел. доступ : http://metodokaf.blogspot.com/p/blog-page_86.html
6. Пойда С. А. Методичні рекомендації щодо організації дистанційного навчання. https://docs.google.com/document/d/14ll9pwdLmbGriIy2vFFBHe-Vy6PE9el9/edit
7. Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. у трьох томах, м. Київ, ДЗВО "Університет менеджменту освіти" НАПН України, 15-28 квітня 2022 р. ; ред. колегія : І. О. Дегтярьова, В. С. Куйбіда, П. М. Петровський та ін. ; уклад. Т. О. Мельник. Т. 2. Київ : ДЗВО "УМО" НАПН України, 2022. 246 с.
8. Сиченко В. В., Рибкіна С. О., Соколова Е. Т. Сучасні тенденції розвитку організаційних структур у системі управління закладами вищої освіти. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2020. № 4 (27). С. 63–68. 2, с. 63–68].
9. Ткаченко Л. В., Хмельницька О. С. Особливості впровадження дистанційного навчання в освітній процес закладу вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах :* зб. наук. праць / редкол. : А. В. Сущенко (голов. ред.) та ін. Запоріжжя : КПУ, 2021. Вип. 75. Т. 3. С. 91–96.

Abstract

The study summarizes the results of the organization of the educational process during martial law and the justification of innovative technologies; it is established that the modern education development system must be open and meet all the requirements of changes in society; reveal the essence of changes in the development of education in the conditions of martial law and proposed ways of organizing the educational process of higher education institutions.

Keywords: *martial law, higher education, innovative management forms, innovative technologies, educational process.*

УДК 37.091.2:613.86]:37.015.31

Вознюк О. В.,
доктор педагогічних наук, професор,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
м. Житомир, Україна
ORCID ID 0000-0002-4458-2386

ТВОРЧІСТЬ ЯК НАРІЖНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗДОРОВ'Я УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Здоров'я людини як психофізіологічна сутність розуміється як стан функціональної та соматичної цілісності (узгодженості) організму людини, що забезпечує повноту та розмаїття процесів цього організму. Руйнування здоров'я відбувається як втрата згаданого стану цілісності в результаті шкідливого впливу середовища, що призводить до збільшення хаосу/ентропії. Теорія стресу (Г. Сельє), інформаційна теорія стресу (П. Симонов), теорія когнітивного дисонансу (Л. Фестінгер), теорія творчості як неадаптивної активності (Р. Райян, Е. Дісі) дозволяють зробити висновок, що творчість є основоположним фактором здоров'я людини.

Ключові слова: *творчість, стрес, здоров'я учасників освітнього процесу.*

Здоров'я людини є однією з головних цінностей її життя. Вивчення різних аспектів людського здоров'я дозволяє дійти фундаментального висновку про те, що здоров'я реалізує стан функціонально-соматичної, духовно-психічної цілісності людського організму. Цей стан забезпечує як повноту, так і розмаїття перебігу множини процесів організму людини [1; 4]. Зниження/втрата здоров'я виявляється втратою людським організмом стану цілісності, що на мові синергетики можна розуміти як стан когерентної узгодженості його функцій. Ця втрата постає результатом впливу на організм з боку зовнішнього/внутрішнього середовища. Це, у свою чергу, відповідно до другого початку термодинаміки, приводить до збільшення ентропії організму, коли посилюється розпад/хаотизація організму через некогерентність його біоритмів та функцій.

Цілісність живого організму виявляє важливий механізм, відповідно до якого на будь-який подразник зовнішнього/внутрішнього середовища організм відповідає єдиною пристосувальною психофізіологічною реакцією – стресом, що ініціює різні хвороби (Г. Сельє) і постає цілісним станом через те, що стрес супроводжується єдиним набором неспецифічних (загальних) патологічних реакцій організму, які характеризують більшість хвороб. Стрес постає, перш за все, інформаційним феноменом, оскільки він є психофізичним "потрясінням" людського організму, зумовленим не стільки негативно-стресовими впливами зовнішнього середовища, стільки духовно-світоглядним негативізмом самої людини. За таких умов, як зазначав Абрахам Маслоу, нині багато спеціалістів різних галузей медичних знань доходять висновку, що причина багатьох (якщо не всіх) хвороб пов'язана з психічною організацією людини, – з її ціннісно-світоглядними орієнтаціями людини [3]. За таких умов лікування хвороб полягає в гармонізації ціннісно-світоглядних орієнтацій: як зазначав бл. Августін, "страждання людини випливають з неупорядкованого розуму".

Стрес як інформаційний феномен у контексті головних психофізіологічних реакцій людини реалізується як емоційні реакції, про що засвідчує інформаційна

теорія емоцій П. Симонова. Відповідно до цієї теорії, людська емоція є реакція на недостачу якоїсь актуальної/важливої інформації. Тобто, емоція постає функцією інформації, оскільки емоція виявляється реакцією організму на брак інформації щодо певної життєвої події/ситуації, пов'язаної із задоволення людиною своїх актуальних потреб. За таких умов, недостача інформації про зовнішній світ є виразом подійної/ситуативної невизначеності, що генерує в людській істоті стресово-емоційний стан, що проявляється у непевності в сьогоднішньому/завтрашньому дні.

Д. Чопра та Р. Танзи в книзі "SuperGenes" ("Довершеніі гени", 2017) зазначають, що в основі механізму стресу покладені три фактори: повторюваність, непередбачуваність, недостача контролю, коли психічна травма, як правило, пов'язана з тим, що вона породжує невизначеність наявної ситуації та загрожує майбутньому людини. Ця невпевненість як дефіцит інформації щодо майбутнього як раз і викликає емоційні/фрустраційні стани, що можуть призводити до таких негативних психоемоційних реакцій, як нещирість, ненависть, злість, заздрість тощо. Останні, у свою чергу, викликають передчасне старіння організму, приводять до онкології [1; 4]. У той час як позитивний настрій людини, її позитивне ставлення до оточення є вирішальним фактором підвищення життєвого/енергетичного тонусу людини, зміцнення її імунітету [5]. За таких умов, здоров'я – це функціональна сутність, що характеризує спроможність організму поновлювати і підтримувати гомеостатичну рівновагу завдяки так званої адаптаційної енергії, яку організм витрачає для відновлення гомеостазу у ситуації стресогенного виведення з рівноваги цього організму.

Хвороба ж як зниження життєвого/енергетичного тонусу організму розвивається завдяки стресу як інформаційній сутності, оскільки стрес постає наслідком інформаційної невизначеності щодо подій, які трапляються з людиною. А інформаційна невизначеність – це сутність, що залежить від ментально-духовної складової людини, у тому числі від механізмів психологічного захисту. Зазначені механізми можна пояснити в контексті теорії когнітивного дисонансу (чи когнітивної дистрибуції), яка свідчить про здатність людської психіки позбавлятися стресових ситуацій завдяки спотворенню дійсності, коли людина може звільнитися від амбівалентно-двоїстої (парадоксальної) стрес орної ситуації за допомогою зміни об'єктивного уявлення про дійсність, що ілюструється відомою байкою про "зелений виноград" (Л. Фестінгер).

Беручи до уваги розглянуте вище можна дійти висновку, що достатньо ефективним інструментом зниження зазначеної інформаційної невизначеності у людини – це віра у Бога (Вищий Розум, Абсолют), що передбачає усвідомлення людиною реальності Бога як гармонійного, творчого начала Всесвіту, як Творця справедливого причинно-наслідкового устрою світу, коли все у світі керується волею Вищого Розуму, котра все тримає під контролем, коли, як говориться у Біблії, "жодна волосина з голови людської істоти не впаде без волі Бога". Відповідно до цього віруючі люди значно менше хворіють, а також живуть довше [2].

Зазначимо, що, по-перше, стрес як переважно психогенна сутність постає фундаментальною причиною хвороб, і, по-друге, звільняється людини від стресів психогенним же чином завдяки формуванню психологічних захистів – пристосувальних реакцій на стресогенне середовище людини, що реалізується у контексті теорії когнітивного дисонансу.

Всі стресогенні ситуації у найбільш фундаментальному вигляді реалізуються як

конфлікт між належним і дійсним, коли людина стикається з двома протилежними когніціями (припущеннями) у процесі розв'язання цього конфлікту. Наприклад, ми купили якусь річ, якість якої виявилася низькою. Відтак, ми стикаємося з двома когніціями: чи причиною того що нас обдурили були ми самі (у цьому разі ми – "лохи"), чи ця причина не в нас, ми в силу певних обставин не винні у цьому, тоді ми – не "лохи". Зазначені протилежні припущення не можуть мирно співіснувати у людини, яка володіє "чорно-білим", тобто двійковим "так-ні" мисленням. Це, у свою чергу, утворює проблему когнітивного дисонансу – протиріччя між двома розглянутими когніціями. Людині, що характеризується зазначеним "чорно-білим" сприйняттям дійсності, для запобігання зниженню власної самооцінки виявляється проблематичним, а іноді неможливим визнати себе "лохом". Відтак, з метою захисту своєї "честі" така людина за допомогою глибинних психічних функцій її організму формує один із механізмів психологічного захисту, який полягає у переконанні людиною самої себе в тому, що вона не винна у придбанні поганого товару.

Такий сценарій розв'язання когнітивного дисонансу є актуальним для людини, яка (як і багато людей у нашому суспільстві) причиною своїх успіхів вважає себе, а причиною невдач – зовнішнє середовище. Як результат, така людина сприймає світ неадекватним, "чорно-білим" чином, розуміє цей світ без перехідних напівтонів, тобто спотворює світ, який насправді є нелінійною, цілісною, гармонійною сутністю, в якій протилежності можуть переходити одна в одну (діалектичний закон єдності і боротьби протилежностей). Таким чином, людина з "чорно-білим" мисленням постійно потрапляє у ситуації стресу, що призводить до безлічі хвороб – як психосоматичних, так і соматичних.

Когнітивний дисонанс можна зіставити з павлівським "збиванням мотивів" (конфліктом між двома протилежними і однаково сильними поведінковими мотивами), що є механізмом виникнення неврозів (А. Свядощ).

Творчі люди як сутності, що можуть сприймати світ парадоксально-багатозначним чином, які відкриті невизначеності та хаосу, у процесі здолання ситуацій амбівалентності (подвійності) подій нашої реальності здатні переборювати зазначений конфлікт між протилежними когніціями через їх поєднання в якісь проміжній когніції, що постає нейтральною парадоксальною сутністю. Зазначений акт відкриває творчу особистість абсурду, парадоксу через її творчого парадоксально-метаморфозного сприйняття світу, що виявляє дипластію – здатність людини інтегрувати протилежні сутності (як поняття, так і психологічні стани і емоційні реакції). Дипластія, що реалізується у такій формі мови, як оксиморон ("живий небіжчик", "геніальна тупість", "сильна слабкість", "гарна погана людина" та ін.), постає як наріжним чинником еволюції людини, її розвитку в онто- і філогенезі (Б. Ф. Поршнєв), так і єдиним механізмом кристалізації ідеального – основи мислення людини.

Творча людина, відтак, постає відкритою синергетичною системою, котра характеризується неадаптивною поведінкою (Р. Райян, Е. Дісі), сприймає світ з повною довірою, інтегруючи його полярні аспекти/елементи: як засвідчують експерименти, люди, що характеризуються високим творчим потенціалом, краще асоціюють поняття з протилежними, ніж з подібними значеннями (В. Ротенберг). За таких умов, творчі особистості, на відміну від нетворчих людей, що характеризуються "чорно-білим мисленням", можуть тривалий час зберігати стан невизначеності, вони володіють можливістю використовувати одночасно декілька протилежних понять,

уявлень, а також психоемоційних станів, тобто творчі люди здатні як сприймати, так і досліджувати такі відношення та зв'язки, що є недоступними для тих людей, які схиляються до однозначності [4]. Відтак, творчі люди, на відміну від нетворчих, позбавлені стану невизначеності, а тому легко долають стреси і є більш здоровими, ніж нетворчі. Тобто творчість постає наріжним чинником здоров'я людини.

Використана література:

1. Вознюк О. В. Здоров'я людини – фундаментальний чинник, умова запобігання COVID-19 *Психологія і педагогіка у протидії пандемії COVID-19* / за наук. ред. В. Г. Кременя. Київ : ТОВ "Юрка Любченка", 2020. С. 116-123.
2. Comstock G. W., Partridge K. B. Church at tendance and health. Journal of Chronic Diseases, 1972. № 25. P. 665-672.
3. Maslow A. H. The Farther Reaches of Human Nature. N. Y. : Penguin Books, 1976. 407 p.
4. Voznyuk A. V. Aggression and health: an attempt at conceptual integrating these phenomena. Technologies of intellect development, 2018, Vol. 2, № 8 (19). URL: http://eprints.zu.edu.ua/26953/
5. Weinzweig P. The ten command ments of personal power. Creative Strategies for Shared Happiness and Success. N.Y : MeridianPress, 1988. 175 p.

Abstract

Human health being a psychophysiological entity is understood as the state of the functional and somatic integrity (coherence) of the human body, which ensures the completeness and diversity of organism's processes. The destruction of health occurs as the loss of the mentioned state of integrity being the result of environment's detrimental impact which leads to an increase in chaos/entropy. The theory of stress (H. Selye), the information theory of stress (P.Simonov), the theory of cognitive dissonance (L. Festinger), the theory of creativity as non-adaptive activity (R.Ryan, E. Dici) enable to conclude that creativity is a fundamental factor of human health.

Key words: *creativity, distress, the health of participants in the educational process.*

УДК 159.98:378.046-021.68

Гаврилькевич В. К.,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та педагогіки,
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький, Україна
ORCID ID 0000-0001-9473-7844

СЕРТИФІКАТНА ПРОГРАМА "ПСИХІЧНА САМОРЕГУЛЯЦІЯ" ДЛЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПСИХОЛОГІВ І ПЕДАГОГІВ

Стаття присвячена післядипломній освіті психологів і педагогів. Розглянуто питання підтримання в актуальному стані знань і навиків з психічної саморегуляції та їх подальше вдосконалення на етапі післядипломної освіти. У статті представлено загальний опис, структуру і зміст сертифікатної програми "Психічна саморегуляція" для післядипломної освіти (підвищення кваліфікації) психологів, учителів, викладачів закладів загальної середньої освіти та закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Загальною метою цієї сертифікатної

програми є вдосконалення практичних умінь і навичок психічної саморегуляції для налагодження і підтримання внутрішньої рівноваги і психофізіологічної злагодженості. За програмою передбачено одне лекційне заняття (2 години), чотири практичних занять (8 годин) та самостійна робота (20 годин) протягом двох тижнів. По завершенню сертифікатної програми слухачі мають бути здатними більш уміло характеризувати основні види психічної саморегуляції людини та застосовувати на практиці основні методи і прийоми психосоматичної, емоційної, ментальної та моральної саморегуляції.

Ключові слова: *післядипломна освіта, психологи, педагоги, сертифікатна програма, психічна саморегуляція.*

Робота психологів і педагогів вимагає достатньо розвиненого довільного володіння своїми розумовими функціями, емоціями і відповідними тілесними проявами думок і емоцій для налагодження ефективного спілкування з іншими людьми і успішної професійної діяльності. У процесі професійної підготовки психологів і педагогів на етапі здобуття вищої освіти цьому необхідно приділяти достатньо уваги під час вивчення спеціальних навчальних дисциплін.

На кафедрі психології та педагогіки Хмельницького національного університету нами була розроблена навчальна дисципліна “Психологія саморегуляції”. У 2011 році цю дисципліну було введено у підготовку студентів-психологів і опубліковано методичні вказівки до її вивчення [1]. Наш досвід викладання цієї дисципліни і психологічні результати її вивчення студентами було опубліковано у статтях [2; 3]. Загалом, здобувачам вищої освіти навчальна дисципліна “Психологія саморегуляції” подобається, бо дає можливість опанувати корисні не тільки у професійній діяльності, а й у повсякденному житті навики.

Будь які навики, в тому числі й навики психічної саморегуляції, для підтримання їх у актуальному стані потребують регулярного тренування та подальшого вдосконалення. Тому і після отримання диплому необхідно час від часу освіжати набуті знання і навики та збагачувати їх. Зважаючи на це, у минулому році ми розробили сертифікатну програму “Психічна саморегуляція” для післядипломної освіти (підвищення кваліфікації) психологів, учителів, викладачів закладів загальної середньої освіти та закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

За цією програмою передбачено як очну, так і дистанційну форму навчання. Передумовою навчання за програмою є базова психологічна або педагогічна освіта та/або досвід педагогічної діяльності. Обсяг програми становить 1 кредит ЄКТС. Тривалість програми та організація навчання складає два тижні. Мова викладання – українська.

Сертифікатна програма “Психічна саморегуляція” спрямована на підвищення рівня таких професійних компетентностей, як:

– здатність враховувати закономірності та особливості розвитку і функціонування психічної саморегуляції в контексті реалізації професійних завдань;

– здатність обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки стосовно психічної саморегуляції за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел;

– здатність обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проективні методики тощо) психологічного дослідження психічної саморегуляції;

– здатність відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку, підтримувати внутрішню рівновагу і психофізіологічну злагодженість;

– здатність демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

Загальна мета сертифікатної програми "Психічна саморегуляція" – удосконалення практичних умінь і навичок здійснювати психічну саморегуляцію для налагодження і підтримання внутрішньої рівноваги і психофізіологічної злагодженості.

Для досягнення зазначеної мети передбачено використання таких **методів навчання**, як: словесні (розповідь, пояснення, інструктаж, бесіда), наочні (демонстрування, ілюстрування) та практичні (вправи, тренінги, практична робота), особистісно-орієнтовані технології навчання, мультимедійні технології навчання, інформаційно-комп'ютерні технології для тренінгу з біологічним зворотним зв'язком за варіабельністю серцевого ритму, дистанційні технології навчання.

Форми проведення навчальних занять: лекційні (із застосуванням техніки зворотного зв'язку (інтерактивна лекція) та із використанням мультимедійної презентації) та практичні заняття, самостійна робота.

Ресурсне забезпечення дистанційного навчання: ZOOM, Viber, Модульне середовище для навчання (Moodle).

Оцінювання і форми поточного та підсумкового контролю. Документ про підвищення кваліфікації видається за умови виконання слухачем повного пакету практичних та самостійних завдань, що виконані на достатньому рівні та вище.

Форма підсумкового контролю: презентація власного досвіду практичного застосування прийомів психічної саморегуляції у повсякденному житті за період навчання на сертифікатній програмі.

Підсумковий контроль проводиться у формі презентування й самооцінювання власного досвіду опанування і регулярного практичного застосування прийомів психічної саморегуляції у повсякденному житті. Презентування й самооцінювання власного досвіду здійснюється у присутності провідних викладачів кафедри (у складі не менш 3-х осіб разом з викладачем, що викладав курси підвищення кваліфікації).

Детальна структура сертифікатної програми "Психічна саморегуляція" представлена у таблиці 1.

Таблиця 1

Структура програми

Назва теми	*Кількість годин, відведених на:*		
	лекції	практичні заняття	самостійну роботу*
Теоретико-методологічні основи саморегуляції	2	–	4
Психосоматична саморегуляція	–	2	4
Емоційна саморегуляція	–	2	4
Ментальна саморегуляція	–	2	4
Моральна саморегуляція	–	2	4

*Примітка.** Самостійна робота слухачів полягає у систематичному опрацюванні практичних робіт, веденні щоденника самоспостереження і саморегуляції, підготовці до презентації власного досвіду.

Детальний зміст програми за темами представлено у таблиці 2.

Таблиця 2

Зміст програми

№	*Назва теми*	*Зміст теми*
1	Теоретико-методологічні основи саморегуляції	Саморегуляція: визначення основних і споріднених понять. Основні підходи до розуміння саморегуляції. Системна структура саморегуляції. Види саморегуляції людини.
2	Психосоматична саморегуляція	Структура психосоматичної сфери людини. Загальний огляд методів і методик психосоматичної саморегуляції. Прогресивна нервово-м'язова релаксація як метод психосоматичної саморегуляції. Самонавіювання як метод психосоматичної саморегуляції. Аутогенне тренування як методика психосоматичної саморегуляції. Біологічний зворотний зв'язок як метод психосоматичної саморегуляції.
3	Емоційна саморегуляція	Емоційні явища та емоційна сфера особистості в контексті їх саморегуляції. Основні рівні емоційної саморегуляції людини. Емоційна саморегуляція особистості як предмет психодіагностики. Вправи на емоційну саморегуляцію.
4	Ментальна саморегуляція	Ментальна сфера і ментальні явища. Основні види ментальної саморегуляції. Вправи на ментальну саморегуляцію.
5	Моральна саморегуляція	Моральна сфера людини з точки зору психології. Основні рівні моральної саморегуляції людини. Соціально відповідальна та свідома поведінка і відповідальне ставлення до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку, слідування гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності як прояви високого рівня моральної саморегуляції людини. Механізм моральної саморегуляції. Вправи на моральну саморегуляцію.

Очікувані результати навчання. По завершенню сертифікатної програми слухачі мають бути здатними більш уміло характеризувати основні види психічної саморегуляції людини та застосовувати на практиці основні методи і прийоми психосоматичної, емоційної, ментальної та моральної саморегуляції.

Використана література:

1. Гаврилькевич В. К. Психологія саморегуляції: методичні вказівки до вивчення дисципліни для студентів спеціальності "Практична психологія". Хмельницький : ХНУ, 2012. 40 с.
2. Гаврилькевич В. К. Зміни механізмів психологічного захисту у студентів-психологів першого курсу у процесі навчання. *Теорія і практика сучасної психології :* зб. наук. праць / Класичний приватний університет (м. Запоріжжя). 2019. № 6, т. 2. С. 21-26. DOI: https://doi.org/10.32840/2663-6026.2019.6-2.4 URL: http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/6_2019/part_2/6.pdf (дата звернення: 12.04.2023).
3. Гаврилькевич В. К., Подкоритова Л. О. Використання тренінгових технологій для розвитку навичок саморегуляції у студентів. Авіаційна та екстремальна психологія у контексті технологічних досягнень : збірник наукових праць / за заг. ред. Л. В. Помиткіної, О. М. Іванської. Київ : Кафедра, 2021. С. 143-147. URL: http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/10730 (дата звернення: 12.04.2023).

Abstract

The article is devoted to postgraduate education of psychologists and teachers. The issue of keeping knowledge and skills in psychic self-regulation up-to-date and their further improvement at the stage of postgraduate education is considered. The article presents a general description, structure and content of the certificate program «Psychic self-regulation» for postgraduate education (advancement of qualifications) of psychologists, teachers, teachers of secondary education institutions and professional (vocational-technical) education institutions. The overall goal of this certificate program is to improve practical skills and mental self-regulation skills to establish and maintain internal balance and psychophysiological coherence. The program includes one lecture class (2 hours), four practical classes (8 hours) and independent work (20 hours) during two weeks. Upon completion of the certificate program, students should be able to more skillfully characterize the main types of mental self-regulation

of a person and apply in practice the main methods and techniques of psychosomatic, emotional, mental and moral self-regulation.

Keywords: *postgraduate education, psychologists, teachers, certificate program, psychic self-regulation.*

УДК 378.147.091.33

Герасименко Л. С.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійної та авіаційної мовної підготовки,
Льотна академія Національного авіаційного університету,
м. Кропивницький, Україна;
ORCID ID 0000-0001-9843-0073;

Мартиненко Н. О.,
старший викладач кафедри професійної та авіаційної мовної підготовки,
Льотна академія Національного авіаційного університету,
м. Кропивницький, Україна
ORCID ID 0000-0002-5695-4685

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МАЙБУТНІХ АВІАЦІЙНИХ ФАХІВЦІВ

У статті проаналізовано та схарактеризовано найбільш актуальні сучасні методики та онлайн-платформи задля ефективного та успішного опанування навичками міжкультурного спілкування майбутніми авіаційними фахівцями.

Ключові слова: *міжкультурна взаємодія, комунікація, онлайн-платформи, сучасні методи, майбутній фахівець.*

Євроінтеграція та налагодження міжкультурного діалогу є першочерговою умовою для розвитку суспільства та освіти. Вимоги сучасності потребують все більшого європейського вектору в освітньому середовищі нашої держави. Тому, розгляд питання міжкультурної взаємодії майбутніх фахівців ЗВО наразі є актуальним та пріоритетним. Воєнний стан та карантин у зв'язку з пандемією Covid 19 внесли свої корективи в організацію навчального процесу в Україні, тому проведення занять за допомогою технологій дистанційного навчання стало новою реальністю сучасного студента. Однак, варто зауважити, що ці трансформаційні процеси уможливили використання викладачами та студентами новітніх інноваційних та інформаційних засобів цифрових технологій.

У нашому дослідженні ми закцентуємо увагу на найбільш актуальних методах та онлайн платформах, які на нашу думку, є ефективними для формування у майбутніх фахівців готовності до міжкультурної взаємодії та комунікації.

Питання міжкультурної комунікації вивчається у філософії (Ю. Габермас, І. Гердер, І. Кант, Ф. Ніцше, І. Фіхте), антропології (Е. Холл, Г. Хофстеде), психології (Г. Тріандіс, соціології (О. Даниленко, Г. Грушевицька, Н. Костенко, І. М'язова),

педагогіки (П. Донець, Ю. Лабунець, Р. Нортон, Л. Попова). Формування готовності до міжкультурної комунікації є предметом досліджень Д. Костенко [1], М. Моцар [2], О. Сніговської [3]. Проте інноваційні технології формування міжкультурної комунікації за допомогою цифрових інструментів не були предметом наукової розвідки. Тож є потреба детально зупинитись на використанні онлайн сервісів та платформ, за допомогою яких відбувається якісне онлайн-навчання та формування готовності до міжкультурного спілкування майбутніх авіафахівців та наголосити, що їх використання дає змогу налагоджувати міжкультурне спілкування, встановлювати взаємодію з представниками різних країн світу.

За допомогою таких додатків, як Viber, Zoom, Google-meet є можливість проводити відео конференції, вебінари, форуми, чати, блоги. ***Zoom*** – це платформа для відеоконференцій та онлайн-вебінарів. Платформа забезпечує високу якість звуку та відео, а також зручний інтерфейс користувача. Є можливість використовувати віртуальні кімнати (BreakoutRooms), для розподілу всіх учасників на окремі сесії. ***GoogleMeet*** має багато корисних функцій, таких як показ екрану, віртуальний фон, чат, режим відео з плинним переходом тощо. Ці функції дозволяють розширити можливості відеоконференцій та зробити їх більш продуктивними.

Jamboard є цифровою дошкою для роботи в режимі реального часу, створеною компанією Google. Вона дозволяє користувачам спільно працювати з документами, малювати, робити замітки та обговорювати ідеї з будь-якої точки світу. Jamboard дозволяє віддаленим командам ефективно співпрацювати в режимі реального часу, що робить його корисним інструментом для відеоконференцій, онлайн-курсів та проектів.

Menti.com – це онлайн-платформа для створення і проведення інтерактивних опитувань, тестів та діаграм для навчання та співпраці. Основні функції платформи Menti.com включають: створення опитувань; створення тестів; діаграми (платформа дозволяє створювати різні типи діаграм, включаючи графіки, коловідіаграми, стовпчикові діаграми); результати; інтерактивність.

Padlet – це інтерактивна платформа, яка дозволяє користувачам створювати цифрові дошки (інформаційні панелі) для спільної роботи, навчання та спілкування з іншими користувачами. Основними функціями Padlet є: створення дошок, редагування дошок, доступ до дошок, коментування та взаємодія.

Головною метою викладача є зацікавлення студента сучасними інноваційними методами. ***Метод брейнстормінгу (brainstorm).*** Основна ціль методу – взаємодія усіх учасників, в нашому випадку студентів, пошук творчих ідей, керування емоційним станом, намагання слухати та вислуховувати співрозмовника. Для практичного використання методу, поділяємо студентів на дві групи: перша група студентів виступають у ролі генераторів ідей за допомогою творчого мислення та уяви; друга група аналізує та може критикувати способи вирішення та ідеї першої. У сукупності, ми маємо різні думки та рішення, колаборацію та уникнення психологічного напруження у колективі.

Сторітелінг (storytelling) можемо визначити, як метод формування вражень та емоцій від спілкування. Емоції є головним елементом методу. Враховуючи мультикультурний склад студентів у групах, викладач повинен враховувати усі специфічні особливості представників різних культур.

Метод презентації в педагогіці є одним з найбільш популярних та ефективних методів навчання та викладання матеріалу. Цей метод передбачає створення викладачем або учнем спеціальної інформаційної презентації, яка містить графічні,

текстові та аудіо-візуальні елементи та допомагає передати необхідну інформацію.

Метод проекту – це підхід до навчання та співпраці, що передбачає спільну роботу учасників з метою вирішення конкретної проблеми або завдання. У міжкультурній взаємодії метод проекту може бути корисним інструментом для співпраці між представниками різних культур, оскільки він дає змогу об'єднати різноманітні знання, досвід та підходи учасників з метою досягнення спільної мети. Для успішної реалізації методу проекту у міжкультурній взаємодії необхідно дотримуватися кількох принципів: розуміння та прийняття різних культурних особливостей та підходів учасників проекту, взаємна повага та довіра між учасниками, відкритість до нових ідей та підходів, спільне формулювання та розв'язання конкретної проблеми або завдання, розподіл обов'язків та відповідальності між учасниками.

Пропонуємо приклад міжкультурного проекту "***Culture SharingProject – Ukraine vs Slovenia".*** Проект був запланований, як позааудиторний захід, на меті якого було не лише отримання студентами нових практичних знань та навичок, а й спонукав до занурення у фактичне соціокультурне іншомовне середовище. Реалізація заходу передбачала вирішення основних завдань:

– мотивація студентів
– атмосфера іншомовного спілкування
– формування навичок міжкультурної взаємодії
– робота у міжкультурній команді
– ефективний та активний міжкультурний діалог
– формування толерантного ставлення до представників іншої країни
– неупереджене ставлення та розвінчання стереотипів щодо іншої національності

Організація проекту відбувалась в декілька етапів: підготовка та планування, проведення, обговорення та підсумки. Модератори (викладачі України та Словенії) обговорили план та структуру зустрічі, час проведення, узгодили основні теми, часовий ліміт. Від кожної країни було три групи студентів (по 3-5 чоловік), які приготували презентації за запропонованою тематикою, підготували цікаві та різноманітні запитання. Проведення проекту розпочалось з вітального слова від кожної країни, представлення усіх учасників. За допомогою інтерактивної дошки Padlet (map) країни представили свій заклад освіти та його розташування. Потім розпочалась частина з презентаціями на такі теми:

- *"General facts about country and hometown"*
- *"Landmarks and tourist places worth seeing"*
- *"Typical food"*

Кожна презентація супроводжувалась цікавим контентом та інтерактивними вправами. Студенти розподілялись на групи у Zoomкімнати (BreakoutRooms), де мали можливість обговорити цікаві питання на запропоновану тему, обмінятися думками та враженнями. Також була можливість змінювати віртуальні кімнати для того, щоб урізноманітнити міжкультурну взаємодію та практичні навички іншомовного спілкування. Завершальною частиною нашого міжкультурного проекту було обговорення, що спільного та відмінного в наших країнах. За допомогою інтерактивної дошки Padlet студенти знайшли дещо спільне та відмінне у спорті, культурі, мові, економіці, їжі, алфавіті, містах, пам'ятках архітектури, туристичних маршрутах, тощо. Далі, за допомогою платформи Menti.comy вигляді графічної діаграми студенти повинні були описати зустріч одним словом чи словосполученням.

Звісно, враження та емоції були позитивні, захоплюючі та неперевершені.

За підсумками нашого дослідження та усього вище зазначеного, хочемо наголосити, що використання сучасних методів навчання у формуванні готовності майбутніх фахівців до міжкультурної взаємодії допомагають занурити студентів у світ іншомовного культурного середовища, а онлайн платформи та додатки допомагають сфокусуватись на інформаційному та практичному опануванні навичок міжкультурної комунікації.

Використана література:

1. Костенко Д. В. Міжкультурна комунікація у сучасному світі. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка* : зб. наук. праць. 2018. Вип. 30. С. 80-85.
2. Моцар М. М. Формування полікультурної компетентності майбутніх перекладачів з використанням технологій дистанційного навчання : дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2018.
3. Сніговська О. Формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців з міжнародних відносин в освітньому середовищі класичного університету : дис. ... канд. пед. наук. Умань, 2014.

Abstract

The paper analyzes and characterizes the most relevant and pertinent methods and online platforms for the effective and successful mastering of intercultural communication skills by future aviation specialists.

***Keywords**: intercultural interaction, communication, online platforms, pertinent methods, future specialist.*

УДК 378.091.3:5-051]:004

Гладун Т. С.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної і медичної психології
Національний медичний університет ім. О. О. Богомольця,
м. Київ, Україна

ЦИФРОВА КУЛЬТУРА ФАХІВЦІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН: ЕВОЛЮЦІЯ РОЗВИТКУ

Розглянуто особливості формування цифрової культури здобувачів освіти як важливого чинника успішної майбутньої професійної діяльності. Схарактеризовано етапи впровадження та вивчення цифрової культури, які пов'язують з історичною епохою та інформаційними кризами.

Цифрова культура для фахівців природничих дисциплін відіграє визначну роль, адже надає можливість швидко вчитися, адаптуватися до змін і підвищувати ефективність організації освітнього процесу.

***Ключові слова**: цифрова культура, фахівець природничих дисциплін, інформаційна криза.*

Цифрова культура фахівців природничих дисциплін характеризується наявністю вміння працювати із сучасною цифровою технікою та опановувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології. Інакше кажучи, сучасний фахівець

природничих дисциплін має володіти так званою ІКТ-компетентністю. Поняття цифрової культури передбачає наявність у фахівця таких ІКТ-компетентностей, як: комп'ютерна, цифрова (цифрова культура), мультимедійна грамотність, а також грамотність комп'ютерної комунікації.

Розглянемо детальніше основні поняття. *Комп'ютерна грамотність* (англ. *computer literacy*) – оволодіння мінімальним обсягом знань і навичок роботи на персональному комп'ютері. На сьогодні цей термін тлумачиться як вміння, необхідне так само, як і вміння читати і писати. Проблему комп'ютерної грамотності не потрібно розглядати дуже вузько – використовувати комп'ютер та цифрові технології лише у певній сфері. Йдеться, насамперед, про збагачення духовного світу здобувача освіти, його навчання і загальний розвиток. Комп'ютерна грамотність передбачає не тільки виконання певних операцій на комп'ютері чи вправне володіння однією програмою (хай і необхідною). Доведено думку про те, що сучасний комп'ютерно-грамотний учитель має постійно слідкувати за новітніми цифровими технологіями, виокремлювати можливості їхнього впровадження на заняттях, створювати умови для ефективного застосування.

Інформаційна грамотність. Поняття "інформаційна грамотність" було вперше використано в 1977 році у США (в Національній програмі вищої освіти). Асоціація Американських бібліотек назвала інформаційно-грамотною людиною особистість, яка здатна розвивати, розміщувати, оцінювати інформацію і найбільш ефективно її використовувати. ЮНЕСКО публікує дослідження з інформаційної грамотності у багатьох країнах, з огляду на те, як вона нині викладається, як різниться у спільнотах, як можна підвищити рівень обізнаності.

Інформаційну грамотність не слід розглядати окремо від *цифрової культури*. Початком історії цифрової культури логічно визнати період зміни формального ставлення до сигналу ситуації, властивого тваринному світові, на змістовне, що є характерним винятково для людини. Обмін змістовними одиницями став основою розвитку мови. До появи писемності становлення мови сприяло зародженню вербальних методик, культури звернення із сенсом і текстом. Письмовий етап концентрувався на тексті, що містив різноманітність усної інформаційної культури людства, яку в різні часи активізували інформаційні кризи.

Одна із найвизначніших інформаційних криз призвела до появи писемності. Усні методики збереження знань не забезпечували цілісності обсягів інформації, тому фіксація інформації на матеріальному носієві започаткувала новий період цифрової культури – документальний. До її складу ввійшла культура використання документів, а саме: витяг фіксованого знання; культура кодування та фіксації інформації; документографічний пошук. Оперування інформацією стало легшим, зазнав змін образ мислення, але усні форми інформаційної культури не тільки не втратили значення, а й збагатилися системою взаємозв'язків із письмовими. Чергова інформаційна криза зумовила розвиток цифрових технологій, які модифікували носії інформації та автоматизували деякі інформаційні процеси.

Сучасна цифрова культура зібрала у собі всі попередні форми та з'єднала їх в один засіб. Для ефективного та безпечного використання інформації в Україні діє низка як державних (запровадження нових навчальних предметів тощо), так і недержавних (наприклад, ресурс *mediaosvita.com.ua*) проєктів. Видано підручник "Виховання культури інтернет-користувача. Безпека у Всесвітній мережі", мета якого – сформувати у дітей навички грамотного та безпечного використання інтернет-ресурсів.

Цифрова культура – це сукупність принципів і реальних механізмів, що забезпечують позитивні взаємодії етнічних і національних культур, а також сполучуваність у загальному досвіді людства (в широкому розумінні). У вузькому – сукупність знань та вмінь щодо ефективної інформаційної діяльності, тобто такої, яка допомагає досягти поставленої мети. Також її варто розглядати як алгоритми людської поведінки і символічних структур в інфосфері, які надають цій поведінці сенсу і значущості для людини.

Цифрова культура може розглядатися як складова частина загальної культури, яка орієнтована на інформаційне забезпечення людської діяльності. Вона відображає досягнуті рівні організації інформаційних процесів та ефективності створення, збирання, зберігання, опрацювання, подання і використання інформації, що забезпечують цілісне бачення світу, його моделювання, передбачення результатів рішень, які приймаються людиною.

Поняття "цифрова культура" підкреслює зв'язок інформаційного світу з духовною культурою особистості, цілісність єдиного розуміння культури, окремі аспекти якої привертали увагу дослідників у різні періоди розвитку людського суспільства. Основна тенденція в динаміці формування поняття "інформаційна культура" пов'язана з фундаментальністю і багатоаспектністю її розгляду не тільки як феномена, визначеного умовами науково-технічного прогресу, електронними засобами переробки, зберігання і передачі соціальної інформації, а, насамперед, як діяльнісної інфраструктури, що пронизує усі епохи і цивілізації, всі сфери людської діяльності та щаблі розвитку людини як соціальної істоти.

Використана література:

1. Антонюк В. Комп'ютерна грамотність як складова професійної компетентності сучасного педагога : веб-сайт. URL : https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=15&cad=rja&uact=8&ved=0CEcQFjAEOAo&url=http%3A%2F%2Fdspace.tnpu.edu.ua%2Fbitstream%2F123456789%2F957%2F1%2FAntonyk.pdf&ei=oxgaU4zGGcfXATvqIG4AQ&usg=AFQjCNFSYSK2wSi1FsbazKKOgDHUJOzb7w&sig2=k9K1tRXezF4-H5ECsq6bdQ
2. Биков В. Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти. Інформаційні технології і засоби навчання : електронне наукове фахове видання. Ін-т інформ. технологій і засобів навчання АПН України, Ун-т менеджменту освіти АПН України, 2010. № 1 (15) : веб-сайт. URL : http://www.ime.edu-ua.net/em15/emg.html
3. Гуцу С. Ф. Правові основи інформаційної діяльності : навч. посібн. Харків : Нац. Аерокосм. Ун-т "Харк. авіац. ін.-т", ІКТ-компетентність вчителів, 2009. 48 с. : веб-сайт. URL : http://uk.compu.wikia.com/wiki/ІКТ-компетентність_вчителів
4. Інформаційна культура : веб-сайт. URL : http://uk.wikipedia.org/wiki/Інформаційна_культура
5. Кочарян А. Б., Гущина Н. І. Виховання культури користувача Інтернету. Безпека у всесвітній мережі. Київ, 2011. 100 с.
6. Комп'ютерна грамотність : веб-сайт. URL : http://uk.wikipedia.org/wiki/Комп'ютерна_грамотність

Abstract

The peculiarities of the formation of the digital culture of education seekers as an important factor of successful future professional activity are considered. The stages of implementation and study of digital culture are characterized, which are connected with the historical era and information crises.

Digital culture for specialists in natural sciences plays an important role, because it provides an opportunity to quickly learn, adapt to changes and increase the efficiency of the organization of the educational process.

Keywords*: digital culture, natural sciences specialist, information crisis.*

УДК 378.091.3:377.011.3-051"364"

Голіяд І. С.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
старший науковий співробітник,
Державна наукова установа "Інститут модернізації змісту освіти"
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0003-4979-828X;

Тропіна М. А.,
магістрантка другого року навчання
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-9652-6538

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БАГАТОРІВНЕВОЇ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФІЛЬНОГО І ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Умови воєнного стану створюють особливі виклики для педагогів, які мають бути готовими до будь-яких нетрадиційних дій в умовах надзвичайних ситуацій. Багаторівнева система підготовки майбутніх педагогів профільного і професійного навчання є комплексним підходом до підготовки кваліфікованого педагогічного персоналу. У статті розкрито чотири основних рівнів багаторівневої системи підготовки педагогів. Важливою складовою запропонованої системи підготовки майбутніх педагогів профільного і професійного навчання є навчання майбутніх педагогів виявляти і запобігати небезпекам, оцінювати ризики та приймати ефективні рішення в умовах невизначеності та швидких змін. Багаторівнева система підготовки майбутніх педагогів профільного і професійного навчання в умовах воєнного стану має бути комплексною, інтегрованою та зорієнтованою на формування висококваліфікованого педагогічного персоналу, здатного працювати в кризових ситуаціях, забезпечувати якісну освіту та розвивати творчий потенціал учнів.

Ключові слова: *багаторівнева система, майбутні педагоги, профільне навчання, професійне навчання, кризові ситуації, воєнний стан.*

Багаторівнева система підготовки майбутніх педагогів профільного і професійного навчання є комплексним підходом до підготовки кваліфікованого педагогічного персоналу. Умови воєнного стану створюють особливі виклики для педагогів, які мають бути готовими до будь-яких нетрадиційних дій в умовах надзвичайних ситуацій [1].

Основою багаторівневої системи підготовки є комплексний підхід до професійної підготовки майбутніх педагогів, який включає наступні рівні:

Теоретичний рівень. Майбутні педагоги повинні мати ґрунтовні знання з педагогіки, психології, дизайну, графіки, методики викладання предметів, організації освітнього процесу та інших суміжних дисциплін. В умовах воєнного стану важливою складовою теоретичного рівня є знання законодавства з питань професійної підготовки педагогів у період надзвичайних ситуацій.

Практичний рівень. На цьому рівні майбутні педагоги здобувають практичні навички та вміння, необхідні для ефективного викладання предметів та організації

освітнього процесу. Важливою складовою практичного рівня є навчання майбутніх педагогів технікам безпеки та першої медичної допомоги.

Підвищення кваліфікації. Цей рівень передбачає навчання педагогів передовим новітнім технологіям, методикам викладання предметів та іншим інноваційним підходам. Важливою складовою підвищення кваліфікації є навчання педагогів діяти в умовах воєнного стану та надзвичайних ситуацій [2].

Підготовка до кризових ситуацій. Майбутні педагоги повинні мати знання, уміння та навички щодо дій у надзвичайних ситуаціях, зокрема в умовах повномасштабного вторгнення. На цьому рівні передбачено тренування педагогів у плануванні, організації та забезпеченні безпеки освітнього процесу в умовах повномасштабної війни.

Соціальний рівень. Цей рівень включає формування соціальної компетентності майбутніх педагогів, зокрема, розвиток навичок співпраці з учнями, студентами, колегами, батьками, а також робота з міжособистісними конфліктами та розвиток етичних принципів поведінки у період повномасштабного вторгнення [3].

Багаторівнева система підготовки майбутніх педагогів профільного і професійного навчання в умовах воєнного стану передбачає комплексні заходи з підготовки педагогів до дії в умовах кризових ситуацій. Важливою складовою такої підготовки є навчання педагогів виявляти і запобігати небезпекам, оцінювати ризики та приймати ефективні рішення в умовах невизначеності та швидких змін.

Усі рівні підготовки повинні бути інтегровані та взаємопов’язані для забезпечення якісної підготовки педагогічного персоналу. Окрім того, важливою складовою системи є постійна самоосвіта та самовдосконалення педагогів для забезпечення свого професійного зростання та адаптації до змін у суспільстві [4].

Для успішної реалізації багаторівневої системи підготовки майбутніх педагогів профільного і професійного навчання в умовах воєнного стану, необхідно забезпечити належну інформаційну базу, зокрема, доступ до сучасних методик і технологій навчання, що включають: використання передових інформаційних технологій, відеоконференцій, онлайн-курсів, тренінгів та інших дистанційних технологій, які допоможуть забезпечити продовження навчального процесу в умовах обмежень, що виникають у період воєнного стану та кризових нестандартних ситуаціях [5].

Крім того, важливою є підтримка інноваційних педагогічних ідей та практик, що сприяють розвитку творчого потенціалу майбутніх педагогів і покращенню якості навчання. Особливу увагу слід приділити розробці інтерактивних методів і форм навчання, що дозволять студентам активно взаємодіяти з оточуючим середовищем та вирішувати реальні завдання. Важливо враховувати психологічні аспекти навчання. Учасники такої системи повинні мати достатній рівень психологічної стійкості та готовність працювати в умовах стресу та емоційного напруження [1].

Також необхідно розвивати співпрацю між педагогічними університетами та іншими закладами освіти, зокрема з військовими навчальними закладами, для обміну досвідом та взаємної підтримки у підготовці майбутніх педагогів у стані повномасштабного вторгнення.

Отже, багаторівнева система підготовки майбутніх педагогів профільного і професійного навчання в умовах воєнного стану має бути комплексною, інтегрованою та зорієнтованою на формування висококваліфікованого педагогічного персоналу, здатного працювати в умовах невизначеності та кризових ситуацій, забезпечувати якісну освіту та розвивати творчий потенціал учнів.

Використана література:

1. Трибулькевич К. Г. Досвід дистанційної освіти в умовах війни. *Віртуальний освітній простір: психологічні проблеми.* Матеріали науково-практичної Інтернет-конференції Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, 2022. URL : http://newlearning.org.ua/sites/default/files /tezy/2022/Trybulkevych_K_2022.pdf (дата звернення: 29.04.2023).
2. Бульвінська О. І., Капралова І. М. Використання масових відкритих онлайн курсів у професійному розвитку викладачів закладів вищої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання.* 88, 2 (2022), С. 273–290. DOI: https: //doi.org/10.33407/itlt.v88i2.4568. (дата звернення: 23.03.2023).
3. Патрикеєва О., Черноморець В., Василенко І., Коваленко М., STEM-проєкт як інструмент формування компетентностей здобувачів освіти. *Наукові записки Малої академії наук України:* № 1 (20) (2021): Наукові записки Малої академії наук України. (1(20), 69–77. DOI: https://doi.org/10.51707/2618-0529-2021-20-07
4. Тропіна М. А. (2021). Можливості саморозвитку та самовдосконалення педагогів для набуття та розширення цифрових навичок в умовах радикальних змін. *Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії* : зб. матер. ІІІ Всеукр. відкр. наук.-практ. онлайн-форуму / за заг. ред. І. М. Савченко, В. В. Ємець. Київ : Національний центр "Мала академія наук України", 2021. 414 с. URI: http://man.gov.ua/ua/resource_center/publishing/edition-418 С. ISBN 978-617-7945-18
5. Holiiad I., Hrytsenko L., Mokliak V., Tropina M. (2023). Pedagogical conditions of digital competencies formation of specialists in the information and educational environment. *Наукові записки Малої академії наук України.* (1 (26). 2023. С. 156-164.

Abstract

The conditions of martial law create special challenges for educators, who must be prepared for any non-traditional actions in emergency situations. The multilevel system of training future teachers of profile and vocational education is an integrated approach to the training of qualified teaching staff. The article reveals four main levels of a multi-level teacher training system. An important component of the proposed training system for future teachers of specialized and vocational education is the training of future teachers to identify and prevent hazards, assess risks and make effective decisions in the face of uncertainty and rapid change. A multi-level system for training future teachers of specialized and vocational education in martial law should be comprehensive, integrated and focused on the formation of highly qualified teaching staff capable of working in crisis situations, providing quality education and developing the creative potential of students.

Keywords*: multilevel system, future teachers, profile education, vocational training, crisis situations, martial law.*

УДК 374.7:37.044-022.332

Голова Н. І.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки,
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький, Україна
ORCID ID 0000-0003-1097-8486

ОСВІТА ДОРОСЛИХ ЯК МАЙБУТНЯ ОСВІТНЯ ПАРАДИГМА НЕПЕРЕРВНОГО НАВЧАННЯ

У статті розглядаються стратегії навчання зрілого населення на сучасному етапі нашого державотворення. Аргументовані фактори та перспективи розвитку освіти дорослих. Проаналізований досвід світових практик освітньої парадигми дорослих та здійснений порівняльний аналіз такої освіти у нашій державі. Охарактеризовані особливості навчання дорослих враховуючи їх вікові, соціально-психологічні, національні, індивідуальні особливості. Обґрунтовані методи та форми навчання, а також завдання впровадження та вдосконалення освіти дорослих в Україні.

Ключові слова: *дорослі, освіта, андрагогіка, неперервне навчання, зрілі особи, парадигма.*

Епоха інформаційної цивілізації характеризується новою системою цінностей, в якій статус людини і суспільства буде визначати не кількість накопичених матеріальних благ, а рівень культури, освіти, розумового мислення. Якщо раніше важливе значення в розвитку нашої Батьківщини мали ресурси і фінанси, то сьогодні основним багатством є "людський капітал". Це, відповідно, потребує зміни освітньої парадигми, перегляду основоположних педагогічних ідей, концепцій, систем, освітніх практик та інструментів.

Однією з тенденцій майбутньої освітньої парадигми є створення ефективної системи безперервної освіти людини протягом усього її життя. Завдання безперервної освіти полягає не тільки в збагаченні людини новими знаннями, а й у збереженні її професійної компетентності впродовж усього життя. Економічно успішні країни інтенсивно розвивають та вдосконалюють систему освіти дорослих, як важливого елемента освіти протягом життя, що забезпечує результативний розвиток суспільства.

Під поняттям "освіта дорослих", ми розуміємо окремий напрям в освіті, що забезпечує задоволення освітніх потреб осіб, зайнятих самостійною професійною діяльністю. Необхідність освіти дорослих зумовлена динамікою соціального, економічного, культурного і науково-технічного прогресу, змінами в змісті та характері праці і суспільної діяльності людей, збільшенням вільного часу і, відповідно, можливостей для його раціонального використання.

Перспективи розвитку системи освіти дорослих міжнародні організації та уряди країн убачають у розробках спеціальних стратегій і національних програм, а також послідовній державній політиці в даній сфері [3, с. 5-10].

Можна виокремити такі фактори розвитку і перспективності освіти дорослих, а також потреби дорослого населення в навчанні:

1. Людський ресурс, як будь-який інший ресурс, має свою цінність на ринку. Освіта, нові знання і компетенції підвищують цінність людини на ринку праці, що

дозволяє дорослому населенню усвідомити необхідність підвищення рівня знань із метою самореалізації та конкурентоспроможності.

2. Через інтенсивну глобалізацію та інформатизацію суспільства відбувається прискорений процес морального і фактичного знецінення та старіння знань і умінь фахівців, тобто фахівець високої кваліфікації стає непридатним для подальшої роботи

3. Сьогодні в розвинених країнах 18% населення – це люди, старші за 60 років. До 2030 року цей показник підвищиться до 30%. З огляду на загальносвітову тенденцію до старіння населення країни заохочують людей похилого віку довше вести активний спосіб життя, працювати, бути залученими до суспільного життя.

4. Не кожна людина має можливість реалізувати свій потенціал, бажання та можливості в юності. Значна частина розкриваються поступово, накопичуючи знання, досвід, уміння і навички протягом усього свого життя. Освіта дорослих стає елементом "планування другої половини життя", де людина має можливість реалізуватись у сферах, які з якихось причин не були раніше доступними.

5. Об'єктивна потреба постійно оволодівати новими технологіями. Технічний прогрес ставить дорослого перед необхідністю позбутися "старого" досвіду заради придбання нового. Як досвід життєвий, так і професійний часто є перешкодою для професійного зростання, якщо він не відповідає сучасним вимогам.

6. Задоволення щораз вищих вимог окремої людини в розвитку власної особистості, тобто навчання дорослих із метою самовдосконалення та самореалізації.

В Україні традиційно освіту дорослих прийнято розглядати переважно як додаткову професійну освіту. Останнім часом ініціативи, проєкти, ідеї, пов'язані з навчанням дорослих, починають розвиватися на місцях, в регіонах. Однак всі існуючі в країні форми навчання дорослих організаційно та адміністративно перебувають у різному підпорядкуванні, не об'єднані цілісно державною політикою,відповідними управлінськими та координуючими структурами, теоретичними і науково-методичними принципами навчання [1].

Особливістю навчання дорослих людей є те, що воно має здійснюватися з урахуванням їх вікових, соціально-психологічних, національних та інших особливостей. Саме на це спрямована сучасна педагогічна наука – андрагогіка як галузь педагогічної науки, що досліджує проблеми навчання, виховання та освіти дорослої людини протягом усього життя. У широкому сенсі андрагогіку слід розуміти як науку особистісної самореалізації людини упродовж усього її життя.

До особливостей освіти дорослих можна віднести такі:

1. Основне положення андрагогіки, на відміну від традиційної педагогіки, полягає в тому, у процесі навчання викладач виконує лише, функцію надання допомоги студенту у виявленні, систематизації,формалізації особистого досвіду останнього, коригування та поповнення його знань. Як правило, дорослі люди бажають вчитися, якщо вони бачать необхідність навчання і можливість застосувати його результати для поліпшення своєї діяльності. Крім того, вони прагнуть брати активну участь у процесі, "привносять" у навчальні ситуації власний досвід і свої життєві цінності, намагаються співвіднести навчальну ситуацію зі своїми цілями і завданнями. Отже, в освіті дорослих завдання викладача – організувати навчальний процес так, щоб слухачі ставали "співавторами" власного навчання.

2. В освіті дорослих повинна відбуватися зміна пріоритетності методів навчання. Замість лекційних, андрагогіка передбачає переважно практичні заняття, часто експериментального характеру. Крім того, змінюється підхід до отримання

теоретичних знань. Першочергового значення набувають дисципліни, що містять інтегрований матеріал за декількома суміжним галузями знань, наприклад, управління проєктами. Останнім часом популярними стають активні методи навчання дорослих: презентації, семінари, ділові та рольові ігри, бізнес-тренінги, воркшопи, кейси, дискусії в малих групах, моделювання та виконання проєктів, навчання дією та ін. Вони передбачають варіативність форм навчальної діяльності, використання різноманітних форм організації групової роботи, динамічну зміну видів діяльності.

3. Для максимально ефективного досягнення цілей андрагогіки необхідний поділ дорослих за різними віковими категоріями. Соціальна наука виокремлює три вікові категорії: до 25 років, від 25 до 45 років, понад 45 років. Дорослі оволодівають новими знаннями і навичками по-різному, тому потребують індивідуалізації навчання, підвищення самооцінки і почуття власної гідності. Саме тому для кожної категорії необхідно встановити необхідні цілі, підходи, методи, терміни і темп навчання, визначити взаємодію працівників, що належать до різних категорій.

4. Більшість дорослих у процесі навчання потребують допомоги. Найчастіше це пов’язано з їх неготовністю до змін, мають місце психологічні причини: занепокоєнням власним авторитетом, страх бути некомпетентним в очах оточуючих, невідповідність власного образу “солідної людини” і ролі учня. Дорослий накопичує значний запас життєвого, соціального і професійного досвіду, який формує його світогляд, за допомогою якого він оцінює будь-яку інформацію, що надходить.

5. Сьогодні складність навчання дорослих виявляється ще й у тому, що вони випробували на собі вплив старої педагогічної парадигми з усіма властивими їй недоліками: догматичний тип навчання, лекційна форма проведення занять, відрив теорії від життя, переважання технократичного мислення, орієнтація на засвоєння готових знань [4, с. 19-24].

Основні завдання впровадження освіти дорослих в Україні:

– забезпечення ефективної взаємодії та єдиного курсу для широкого кола зацікавлених сторін (міністерств, місцевих органів влади, навчальних закладів, організацій);

– удосконалення галузевої нормативно-правової бази, зміна галузевого законодавства;

– комплексні маркетингові дослідження потреб галузей економіки у фахівцях, вивчення ринків праці;

– оптимізація структури системи додаткової освіти дорослих відповідно до реальних потреб у регіонах, галузях і країні в цілому;

– удосконалення навчально-методичного, інформаційного та матеріально-технічного забезпечення системи додаткової освіти дорослих з урахуванням сучасних тенденцій;

– розширення масштабів міжнародного співробітництва в сфері дорослої освіти;

– створення розгалуженої системи незалежного оцінювання та сертифікації знань, отриманих через неформальну та неформальну освіту;

– розробка і впровадження інноваційних методів викладання та навчання, перегляд і адаптація навчальних планів спеціальностей;розвиток наставництва і консультування як форм навчання дорослих [2, с. 20-22].

Освіта дорослих є важливою галуззю освіти, здатною вирішувати нагальні завдання соціально-економічного і політичного розвитку країни. В нашій державі ця галузь освіти потребує концептуального вдосконалення з урахуванням особливостей, а

також законодавчого забезпечення і фінансової підтримки на державному рівні та місцевому рівні.

Використана література:

1. URL : http: //polbu.ru/philosophy/.
2. Аксіологічний підхід – основа формування цілісної особистості майбутнього педагога : монографія / за заг. ред. Л. О. Хомич. Київ–Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2015. 143 с.
3. Андрущенко В. Інтеграція цінностей: педагогічний досвід Європи. Стаття перша. Велика Хартія Університетів. *Вища освіта України.* 2019. № 1. С. 5–10.
4. Барановська Л. Вплив освітнього середовища ВНЗ на якість підготовки майбутніх фахівців / Розвиток сучасної освіти: теорія, практика, інновації. Київ, 2017. С. 38.

Abstract

The article examines the strategies of educating the mature population at the current stage of our state formation. Argued factors and prospects for the development of adult education. The experience of world practices of the educational paradigm of adults was analyzed and a comparative analysis of such education in our country was carried out. The features of adult education are characterized, taking into account their age, socio-psychological, national, and individual characteristics. Grounded methods and forms of education, as well as tasks of implementation and improvement of adult education in Ukraine.

Keywords: *adults, education, andragogy, continuous learning, mature persons, paradigm.*

УДК 37.02:372.8.(477

Гомонюк О. М.,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри психології та педагогіки,
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький, Україна
ORCID ID 0000-0002-3849-788X;

Левко М. І.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов та військового перекладу
Національна академія сухопутних військ імені Гетьмана Петра Сагайдачного,
м. Львів, Україна
ORCID ID 0000-0001-8648-6715

ЗАСОБИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ

У статті розкрито засоби розвитку професійно-педагогічної культури, серед яких важливими є наукова література, зокрема, підручники і навчальні посібники, проблемне навчання, проєктна робота, диференційно-групова робота, ділові ігри, самостійна робота студентів під керівництвом викладача.

Ключові слова: *засоби, розвиток, професійно-педагогічна, культура, майбутні, фахівці, соціономічні професії.*

Взаємозв'язок науки і практики в процесі підготовки фахівців, наступність між рівнями освіти, культуротворчість та висока корпоративність випускників університету, державність виховання, інтелігентність та висока духовність університетського життя – ось важливі принципи розвитку вітчизняної вищої школи. Проте сучасна вища школа під впливом перетворень потребує інновацій, пошуку оптимальної відповідності між сформованими традиціями та новими віяннями, що пов'язані із входженням у світовий освітній простір, і викликає низку тенденцій:

– розвиток у багатьох університетах багаторівневої системи підготовки фахівців різного профілю. Переваги цієї системи полягають в більш широкій мобільності, темпах навчання і виборі майбутньої професії. Ця система формує у випускників уміння засвоювати нові спеціальності на базі одержаної університетської освіти;

– потужне збагачення ЗВО сучасними інформаційними та освітніми технологіями: широке включення в систему підготовки сучасних фахівців системи Інтернет й інтенсивний розвиток дистанційних форм навчання студентів;

– "університизація" вищої освіти і процес інтеграції всіх ЗВО з провідними університетами в країні та у світі, що призводить до появи університетських комплексів;

– перехід вищої школи на фактичне самофінансування;

– включення ЗВО країни у відновлення вищої професійної освіти з урахуванням вимог світових стандартів;

– перехід ЗВО у режим дослідно-експериментальної роботи з апробації нових навчальних планів, освітніх стандартів, нових освітніх технологій і структур управління.

Сучасний університет містить в собі різні наукові центри, науково-дослідні інститути, наукові суспільства і професійні об'єднання. Викладачі університетів створюють не тільки наукові школи, але і включаються в широку пропаганду досягнень науки, культури, техніки через публічні лекції, семінари, конференції, засоби масової інформації. В освітньому процесі потрібно спиратися на принцип врахування потреб, можливостей й інтересів особистості. Це досягається застосуванням особистісно-зорієнтованого підходу, який передбачає знання можливостей кожного здобувача вищої освіти; відповідність мети діяльності й засобів; складність навчальних завдань і можливостей тих, кого навчають; вибір оптимального поєднання методів, засобів, форм діяльності для кожного.

Практичне використання одержаних теоретичних знань, їх перевірка найкраще відбувається під час проходження здобувачами вищої освіти практики. Майбутні педагоги проходять педагогічну практику в гімназії № 2 м. Хмельницького, в якій накопичено багатий досвід роботи з обдарованими дітьми. Гімназисти систематично беруть участь у творчих конкурсах, конференціях, семінарах, що сприяє формуванню творчих здібностей, ерудиції, бажанню розвиватися. Саме тому здобувачі вищої освіти ретельно готувалися до таких зустрічей, що сприяло зростанню вимогливості до себе. При підготовці і проведенні заходів із залученням обдарованої шкільної молоді вони ознайомилися також із досвідом роботи відповідних організацій та фондів. Успіх у проведенні такої роботи був можливим лише за умови постійного включення практикантів у діяльність із засвоєння та використання цінностей.

Майбутні педагоги дійшли висновку, що тієї інформації, яка міститься в підручниках і методичних посібниках, недостатньо для успішної роботи, коло пошукової роботи потрібно розширювати (шукати нову довідникову літературу,

працювати з каталогами в бібліотеках, шукати інформацію в Інтернеті, відвідувати заходи за своїм профілем, які проводяться в місті). Проведена робота показала зміни в системі поглядів, переконань, розумінні цінностей та ціннісних орієнтацій майбутнього педагога. Ці зміни мають велике значення для розвитку професійно-педагогічної культури особистості, вони свідчать про її якісно новий рівень.

Велике значення для розвитку професійно-педагогічної культури майбутніх педагогів є підготовка і проведення проєктів. Разом зі школярами практиканти визначали важливі проблеми в житті громади, обговорювали їх актуальність та вибирали одну з них для подальшого розв'язання. Методом мозкового штурму старшокласники разом із здобувачами вищої освіти визначали найбільш актуальні і важливі проблеми у кожній сфері суспільного життя. Учні не лише обговорювали ці проблеми у класі, але й ділилися своїми міркуваннями з батьками, рідними, знайомими. Для з'ясування найбільш актуальних проблем вони проводили соціологічні опитування.

Під час загального обговорення школярами зверталася особлива увага на причини виникнення тієї чи іншої проблеми, її важливість для місцевої громади, перспективи розв'язання. Нами виокремлено такі основні групи проблем, що обирають учні та майбутні педагоги: поблизу школи стоять рекламні щити, які рекламують тютюнові вироби й алкогольні напої; люди із травмами рухового апарату, які проживають у нашому населеному пункті, ізольовані від суспільства; в підшефній школі–інтернаті відчувається нестача підручників та канцелярського приладдя для навчання тощо.

На основі аналізу хроніки проєктів, що складена гімназистами у довільній формі стислого опису роботи над кожним із етапів проекту, з'ясовано, що у більшості випадків після визначення теми дослідження старшокласники ознайомлювали громадськість (шкільний колектив, батьків, місцевих жителів, представників влади, ЗМІ тощо) зі своїм бажанням спільними зусиллями розв'язувати конкретну проблему. Як правило, це робилось на прес-конференції, шкільній лінійці, батьківських зборах, педагогічній раді тощо.

Метою другого етапу роботи учнів над проєктом було дослідження обраної проблеми, тобто збір повної інформації, що різнобічно її характеризує й актуалізує. В процесі його проведення майбутні педагоги обговорювали з учнями усі можливі джерела інформації. Спільними зусиллями визначалися найбільш доступні джерела інформації у конкретній ситуації та обговорювався характер можливої інформації із певного джерела. Після того, як учні визначили основні джерела інформації за допомогою майбутніх педагогів, вони об'єднувались у дослідницькі групи відповідно до поставлених завдань Кожній групі доручався збір необхідної інформації із окремого її джерела.

Як показала педагогічна практика, важливим було те, що під час збору необхідного матеріалу школярі не обмежувалися інформацією із одних вуст, а зверталися одночасно до різноманітних джерел інформації. Це пояснюється тим, що свідчення людей, різноманітні документи, матеріали преси тощо є суб'єктивними і не завжди містять достовірну інформацію. Тому майбутні педагоги рекомендували учням звертатися до різних джерел інформації задля формулювання об'єктивних та вивірених узагальнень та висновків. Наприклад, працюючи над проектом "Права дітей, залишених без батьківського піклування", гімназисти зверталися до таких джерел інформації, як: шкільна бібліотека, архів управління освіти, служба у справах

дітей, Обласний центр соціальних служб для молоді, дитячий будинок тощо. Це дало можливість школярам навчитися не лише збирати широкий спектр інформації, але й порівнювати й аналізувати її. Важливим аспектом проєктної діяльності було те, що під час збору різноманітної інформації здобувачі вищої освіти та учні часто спілкувалися із представниками місцевої громади, у процесі якого вони ефективного засвоювали головні правила ділового етикету та культури спілкування.

Третій етап роботи над проєктом мав на меті визначення найбільш ефективного шляху розв'язання проблеми. Головним завданням цього етапу стала систематизація й аналіз одержаного матеріалу, планування діяльності щодо розв'язання проблеми. Критично аналізуючи зібраний матеріал, учасники проєкту визначали різноманітні шляхи розв'язання проблеми й обирали серед них найбільш оптимальні.

Отже, засобами розвитку професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців соціономічних професій, зокрема, майбутніх педагогів, є наукова література, зокрема, підручники і навчальні посібники, проблемне навчання, диференційно-групова робота, ділові ігри, самостійна робота студентів під керівництвом викладача, проєктна діяльність.

Використана література:

1. Гомонюк О. М. Формування професійно-педагогічної культури майбутніх соціальних педагогів : [Монографія]. Вінниця : ТОВ "Фірма "Планер", 2011. 399 с. (рекомендовано до друку Вченою радою Хмельницького національного університету, протокол № 13, від 29 червня 2011 р.).
2. Гомонюк О., Левко М. Особливості розвитку професійно-педагогічної культури майбутнього педагога. *Теорія та практика формування особистості як суб'єкта самотворення і самозбереження.* Монографія [за ред. О. М. Гомонюк]. Хмельницький : ФОП Цюпак А.А., 2021. С. 36-64.
3. Горохівська Т. М., Гомонюк О. М., Плахотнюк Г. М. Використання інформаційних педагогічних технологій у процесі розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів в умовах підвищення кваліфікації. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми :* зб. наук. пр. Вінниця : ТОВ "Друк плюс", 2021. Вип. 60. С. 365-375.

Abstract

The article reveals the means of developing professional and pedagogical culture, among which the scientific literature is important, in particular, textbooks and manuals, problem-based learning, project work, differential group work, professional simulation games, teacher-guided students' individual work.

Keywords: *means, development, professional and pedagogical, culture, future, specialists, socionomic professions.*

УДК 378.091.3:80]004.77:021.2

Гончаренко Л. А.,
заступник директора наукової бібліотеки
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
ORCID ID 0009-0002-3405-2506;

Марієнко А. О.,
учений секретар наукової бібліотеки
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
ORCID ID 0009-0003-7805-8675

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ.

У статті розглянуто шляхи вирішення завдань з інформаційного забезпечення майбутніх фахівців філологічних спеціальностей у системі неперервної освіти. Окреслено основні напрями роботи університетської бібліотеки щодо удосконалення сервісного обслуговування користувачів.

Ключові слова: *інформаційно-аналітичне забезпечення; неперервна освіта; фахівці філологічних спеціальностей; дистанційні сервіси бібліотеки.*

Одним із визначальних чинників розвитку кожної держави є впровадження інновацій в усі сфери діяльності людини, особливо, у систему освіти, інноваційність якої зумовлена необхідністю підготовки майбутніх поколінь до життя в сучасному суспільстві та їх мобільної адаптації до нових потреб ринку праці.

Неперервна освіта педагога передбачає забезпечення гармонійного розвиток кожної особистості зокрема, виховання в кожній людині свідомої потреби в підвищенні рівня знань. Неперервна освіта – це застосування різноманітних і гнучких з видів навчання, їх гуманізація, демократизація та індивідуалізація. Важлива особливість неперервної освіти – її спрямованість у майбутнє, на розв’язання проблем розвитку суспільства на підґрунті використання одержаних знань.

Бібліотека закладу вищої освіти сьогодні дедалі частіше асоціюється з поняттями “знання” й “професіоналізм”. Тут накопичуються й систематизуються всі можливі види інформації та забезпечується сучасний рівень інформаційної підтримки процесів навчання та науково-дослідної діяльності.

Бібліотека як соціальна інституція, є невід’ємним учасником, так званим “посередником” між майбутнім фахівцем певної галузі і достовірною інформацією. Стрімкий розвиток інформаційних технологій у сучасному суспільстві спонукає фахівців бібліотек “іти в ногу з часом”, створювати нові та удосконалювати існуючі сервіси, зокрема дистанційні, для забезпечення інформаційних потреб користувачів.

Інформаційно-аналітичне забезпечення користувачів, як ключова функція університетських бібліотек, передбачає насамперед створення комфортного середовища для навчання та науково-дослідної діяльності контингенту відвідувачів; якісне сервісне обслуговування, як офлайн, так і в онлайновому режимі; надання достовірних джерел інформації; інформаційний супровід наукових проєктів університету; систематичне удосконалення існуючих та робота над розширення

спектру послуг; дослідження питання значущості університетської бібліотеки та проведення роботи над своїми помилками тощо. Наша бібліотека послуговується найвищими стандартами в організації своєї діяльності: є доступною, прозорою, технічно обладнаною, з каналами виходу в глобальні інформаційні мережі, має гнучку структуру, що забезпечує комфортний простір для використання інформаційно-бібліотечних ресурсів [1, с. 1-2].

З метою повноцінного забезпечення фахових потреб науковців, філологічних спеціальностей зокрема, бібліотека модернізує основні технологічні процеси, розширює репертуар і підвищує якість завдяки впровадженню досягнень у галузі сучасних інформаційних, комунікаційних та мультимедійних технологій.

З березня 2021 року функціонує нова, адаптована для мобільних гаджетів, версія веб-сайту Наукової бібліотеки (CMS Joomla 3). Завдяки цьому було значно оптимізовано процес надання послуг користувачам у дистанційному режимі, зокрема: доступ до електронного каталогу та електронної бібліотеки, доступ до інституційного репозитарію НПУ імені М. П. Драгоманова, довідкову онлайнову службу "Запитай бібліотекаря", електронну доставку документів (ЕДД), консультації та онлайові зустрічі з користувачами через платформи Google Meet та Zoom, доступ до міжнародних наукометричних баз даних Scopus та Web of Science, тестові доступи до низки світових видавництв та освітніх платформ (Bentham Science, Research4Life, Springer, Wiley, Learning Lab, EBSCOhost, тощо).

Окрему увагу варто звернути на такі розділи веб-сайту, як "Ресурси", "Послуги", "Науковцю". Саме завдяки їм відбувається більш продуктивна та інформативна взаємодія бібліотечного веб-сайту з користувачами та забезпечується необхідний рівень інформаційно-аналітичної підтримки навчання та науково-дослідної діяльності фахівців. Оскільки CMS Joomla – це гнучка система, що має у своєму розпорядженні достатньо сучасних інструментів взаємодії з веб-середовищем, навігація цими розділами нескладна і працює досить швидко. Їх контент пов'язаний між собою тегами та гіперпосиланнями, за допомогою яких майбутній науковець може легко знайти потрібну статтю або сторінку.

Для найбільш комфортної дослідницької роботи з метою забезпечення неперервної освіти у розділі "Науковцю" було виокремлено низку необхідних інструментів, таких як: ідентифікація науковців; індекс Гірша; комунікація з іншими дослідниками; наукові метрики; вибір журналу для наукових публікацій; оформлення бібліографічних списків; визначення індексів УДК та авторського знака; заходи для навчання та досліджень; академічна етика.

Варто зазначити, що статистично-аналітичне функціонування оновленої версії бібліотечного сайту забезпечується такими сервісами як Google Analytics та Google Search Console, а також вбудованим компонентом аналітики JRealtime Analytics, які дозволяють переглядати певні статистичні дані та допомагають у вирішенні завдань інформаційного забезпечення навчального процесу майбутніх фахівців.

Інформаційно-аналітичне забезпечення майбутніх фахівців передбачає регулярний моніторинг та поповнення бібліотечного фонду авторитетними фаховими ресурсами, зокрема філологічного спрямування. Для максимального забезпечення інформаційних потреб систематично проводиться анкетування або опитування серед майбутніх фахівців та науковців університету щодо напрямів діяльності нашого структурного підрозділу.

Отож, забезпечення оптимальних умов і можливостей для неперервного

професійного розвитку педагога – одна із найважливіших напрямів діяльності сучасної бібліотеки. Університетська бібліотека є важливою інституцією, що орієнтується на вивчення, узагальнення та застосування здобутих вмінь і навичок для забезпечення неперервного розвитку педагогів-фахівців різних галузей.

Використана література:

1. Звіт Наукової бібліотеки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за 2021 рік / укладач Л. А. Гончаренко. Київ, 2022. 63 с.
2. Пилип Я. А. Інформаційне забезпечення освіти і науки: вимоги часу (з досвіду роботи Науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ). *Бібліотека вищої школи на новому етапі розвитку соціальних комунікацій :* Міжнар. наук.-практ. конф., м. Дніпропетровськ, 24-25 жовт. 2013р. : матеріали. Дніпропетровськ, 2013. С. 169-173.
3. Солдатенко М. М. Неперервна освіта як засіб професійного становлення і розвитку фахівця в умовах інформаційно-технологічного суспільства [Електронний ресурс]. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2011. № 2. 2010.
4. Stephen Burge. Joomla3 Explained: Your step-by-step guide to Joomla3, 2nd ed. Edition / Stephen Burge *Addison-Wesley Professional,* 2018. P. 104-210.

Abstract

The article examines the ways of solving tasks related to information provision of future specialists in philological specialties in the system of continuous education. The main directions of the university library's work on improving user service are outlined.

Keywords*: information and analytical support; continuing education; specialists in philological specialties; remote services of the library.*

УДК 811.161.2:378.147

Гриджук О. Є.,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри філософії, соціології та культурології,
Національний лісотехнічний університет України,
м. Львів, Україна
ORCID ID 0000-0003-2199-1977

ВИКОРИСТАННЯ JAMBOARD У КУРСІ "УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ"

Jamboard як безкоштовний інтерактивний сервіс від Google призначений зробити навчання студентів цікавішим. Jamboard заохочує студентів вчитися і співпрацювати з викладачем. Jamboard має зручні для функції і забезпечує можливості оптимізувати навчальну взаємодію зі студентами у віртуальному просторі. Викладач у Jamboard має змогу більш ефективно пояснити навчальний матеріал, залучити студентів до спільної роботи, розв'язувати з ними проблемні ситуації тощо. Продемонстровано можливості у використанні Jamboard під час дистанційного вивчення дисципліни "Українська мова за професійним спрямуванням".

Ключові слова: *дистанційне навчання, освітній процес, Google Jamboard, навчальна взаємодія.*

Тривале навчання онлайн, зумовлене різними соціально-політичними чинниками, зобов'язує викладача урізноманітнювати освітній процес, шукати нові способи подання навчального матеріалу, щоб активізувати увагу студентів, залучити різні способи кращого сприйняття й запам'ятовування інформації. Одним із ефективних, на нашу думу, уважаємо саме безкоштовний інтерактивний сервіс від GoogleJamboard.

Загалом *Jamboard* – це інтерактивна віртуальна дошка, яка призначена "заохочувати студентів вчитися, співпрацювати та залучатися новими способами. *Jamboard* робить навчання видимим і доступним для всіх співавторів у Jam-сесії. Крім того, легко презентувати свої джеми в реальному часі через *Meet*, що дозволяє просто ділитися або встановлювати зв'язки в реальному світі" [1]. Цей девайс базується на хмарних технологіях, саме тому його можна встановити на різних гаджетах й ефективно використовувати з навчальною метою в режимі реального часу.

Працюючи зі студентами в *Zoom* чи *GoogleMeet*, викладач має змогу одночасно використовувати *Jamboard* як звичайну робочу дошку для більш ефективного пояснення навчального матеріалу, спільної роботи зі студентами, розв'язання навчальних проблемних ситуацій, розроблення цікавих креативних рішень тощо.

На відміну від звичайної дошки, *Jamboard* не має обмежень щодо розміру робочої поверхні (в одному файлі можна створити до 20 сторінок (фреймів)) і кількості студентів, які одночасно щось дописують чи малюють на ній. Усю інформацію, подану на онлайн-дошці, можна зберегти на *Google* диску, а також поділитися нею зі студентами.

Для наповнення слайдів доступні такі інструменти [2]:

– пензлик (чотири види – ручка, два види маркерів, пензель);

– гумка (очищає поверхню від зайвих елементів);

– курсор (дозволяє переміщати елементи);

– різнобарвний стікер (для створення й розміщення текстових заміток);

– форми (додавання різних форм та заливка їх кольором);

– текст (доступні кілька типів тексту за розміром);

– вставлення зображень;

– лазерний вказівник (допомагає фіксувати увагу студентів на окремих елементах).

Jamboard має зручні для викладача функції і забезпечує можливості для оптимізування навчальної взаємодії зі студентами у віртуальному просторі, а саме:

– інтегрувати віртуальну дошку з в *Zoom*, *Google Classroom* чи *Google Meet*;

– приєднуватись до заняття як за допомогою комп'ютера, так і зі смартфона, завантаживши додатки *Android* чи iOS [2];

– організувати спільну роботу зі студентами в онлайн-режимі;

– творчо подати новий навчальний матеріал;

– створювати записи й малювати за допомогою певного набору функцій, а також розпізнавати рукописний текст і перетворювати його у друкований [2];

– завантажувати зображення та текст із *Google* диску [2];

– змінювати фон робочої поверхні, зокрема завантажувати окремі шаблони для роботи [2];

– фіксувати ідеї студентів за допомогою різнокольорових стікерів (наприклад, при мозковому штурмі);

– акцентувати увагу студентів на окремих записах робочої поверхні за допомогою лазерного вказівника;

– перевірити рівень засвоєння навчального матеріалу з використанням спеціальних шаблонів;

– зберігати усі напрацювання на *Google* диску кожного учасника [2];

– експортувати проєкти у PDF чи PNG [2].

Під час дистанційного вивчення дисципліни “Українська мова за професійним спрямуванням” можливості у використанні *Jamboard* є достатньо широкими, зокрема це:

– подання матеріалів лекцій (у формі готових слайдів з можливістю показувати взаємозв’язки між окремими складниками, акцентувати увагу студентів, залучати їх до коментарів тощо);

– спільне виконання певних завдань (наприклад, редагування документів чи тексту); (рис. 1).

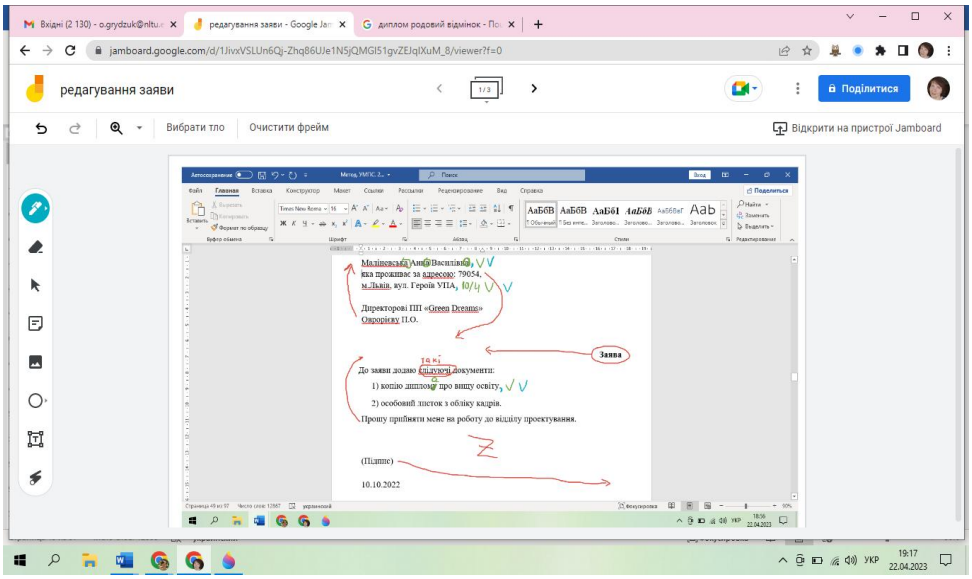

Рис. 1. Спільне редагування

– закріплення навчальної інформації чи перевірка рівня її засвоєння (рис. 2 і рис. 3);

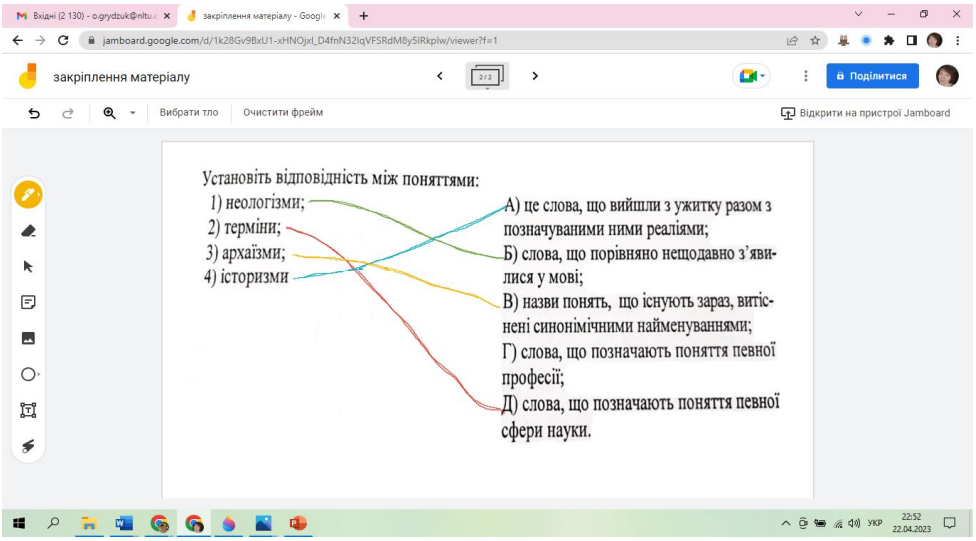

Рис. 2. Завдання на перевірку рівня засвоєння теоретичного матеріалу

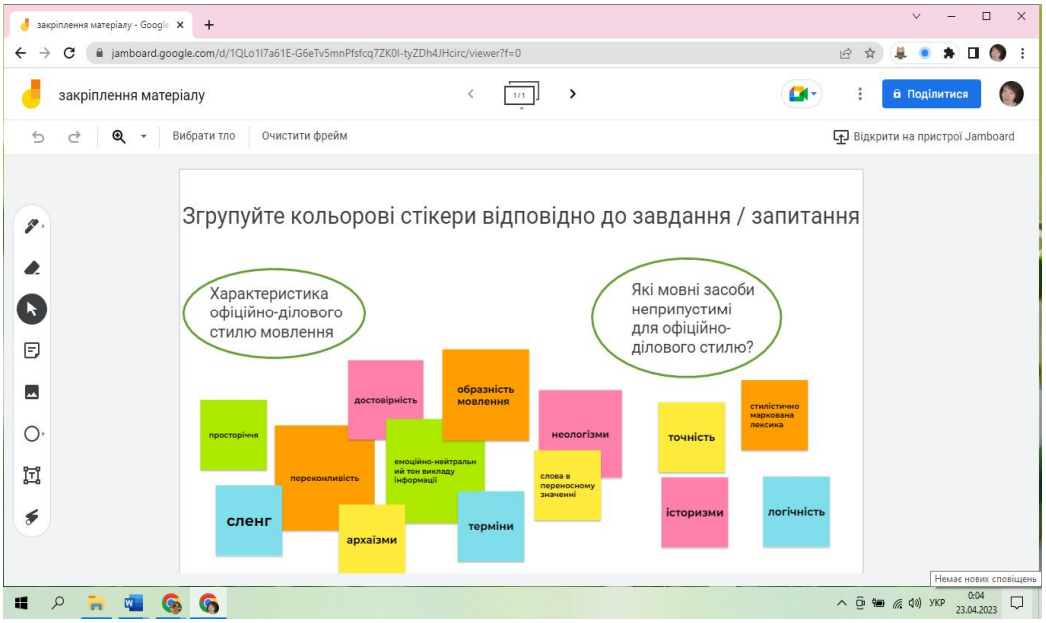

Рис. 3. Завдання на закріплення матеріалу

– самостійне виконання навчальних завдань та ін. (рис. 4).

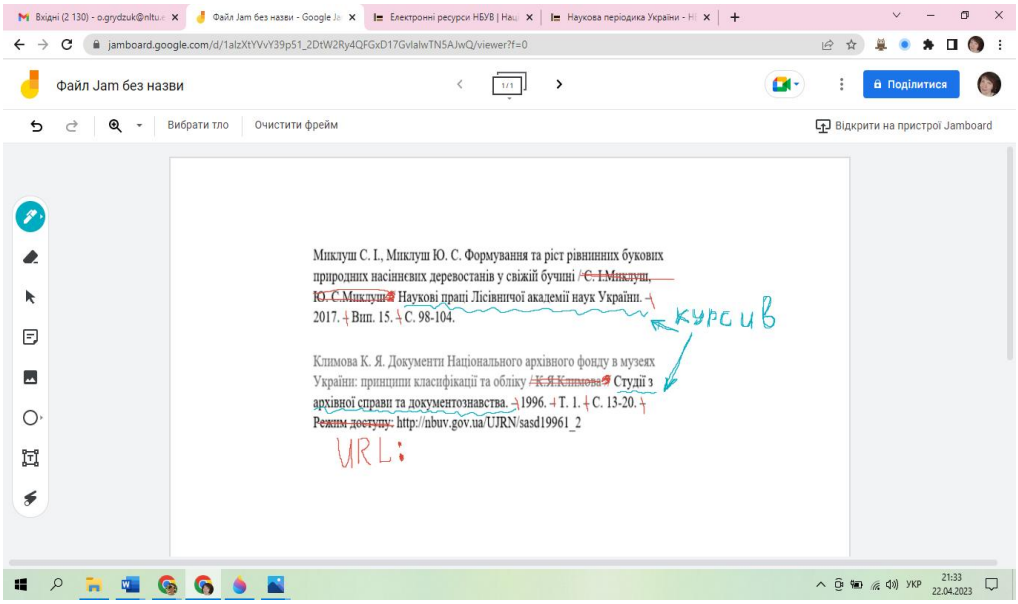

Рис. 4. Варіант завдання для самостійного виконання

Загалом *GoogleJamboard* забезпечує стабільну взаємодію між усіма учасниками освітнього процесу, навчальну комунікацію і зворотний зв'язок.

Уважаємо, що використання інтерактивної дошки може бути адаптоване для викладання практично кожної дисципліни у ЗВО.

Використана література:

1. Bring learning to life with Jamboard. URL : https://edu.google.com/jamboard/
2. GoogleJamboard: можливості для дистанційного навчання. URL: https://vseosvita.ua/news /google-jamboard-mozhlyvosti-dlia-dystantsiinoho-navchannia-36229.html

Abstract

Jamboard as a free interactive service from Google is designed to make learning more interesting for students. Jamboard encourages students to learn and collaborate with the teacher. Jamboard has convenient functions and provides opportunities to optimize educational interaction with students in the virtual space. In Jamboard, the teacher can more effectively explain the educational material, involve students in joint work, solve problem situations with them, etc. The possibilities of using Jamboard during distance learning of the discipline "Ukrainian language for professional purposes" were demonstrated.

Keywords: *distance learning, educational process, Google Jamboard, educational interaction.*

УДК 316.454.52-053.51.67-058.53

Гурницька Беата
PhD, ад'юнкт,
Університет Опольський (Ополе, Польща)

ШЛЯХИ НАЛАГОДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ КОМУНІКАЦІЇ У СУСПІЛЬНО НЕПРИСТОСОВАНИХ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

Зазначено, що орієнтація на спілкування є важливим елементом педагогічної діяльності, адже це сприяє розвиткові особистості здобувача освіти та надає йому можливість встановити комунікативні зв'язки з оточуючими.

Вказано, що виклад навчального матеріалу має ґрунтуватися на принципі діалогічності, щоб підвищити загальну ефективність організації освітнього процесу. Під час такого діалогу співрозмовники не лише висловлюють свої думки, а ще й впливають на свідомість іншої особистості.

Педагогічне спілкування розглянуто як діяльність, що спрямована на створення комунікативних зв'язків, які відповідають природі спілкування.

Ключові слова*: спілкування, комунікативні зв'язки, співрозмовник.*

На необхідність взаємодії між вчителем і учнями вказував Ш. Амонашвілі, розглядаючи її як процес, що визначається здатністю вчителя встановлювати контакти і взаєморозуміння з учнями та який залежить від індивідуального стилю роботи вчителя, від його особистості. Навчальний процес повинен забезпечувати умови, які дозволили б кожному учню проявляти властиву йому від природи активність, самостійно робити пізнавальні відкриття, відчувати радість від спільної навчальної діяльності та спілкування. Тому головне завдання навчання у ВНЗ полягає в тому, щоб студенти оволоділи прийомами взаємодії, співробітництва та співтворчості; способами та прийомами залучення учнів до активної пізнавальної діяльності [2, с. 21].

Завдання досліджуваної проблеми можна розглянути через призму такого психологічного параметру як орієнтація спілкування. Даний параметр означає, що спілкування одночасно може бути особистісно-орієнтованим, соціально-орієнтованим і предметно-орієнтованим

Якщо уявити спілкування як послідовність певних етапів, то постановка цілей і задач відповідатиме етапу орієнтування і планування спілкування. Даний етап має важливе практичне значення в професійній діяльності педагога. О. Леонтьєв зазначав з

цього приводу наступне: “Існують такі спеціальності, для яких орієнтування на співрозмовника є професійною необхідністю. Ледь не першою тут повинна бути названа професія педагога” [4, с. 204]. Орієнтація на спілкування включає в себе як орієнтування у партнері спілкування, так і “зворотне орієнтування”, тобто планування педагогом самоподачі. Етап орієнтування постійно присутній у професійному спілкуванні педагога і студента. Це не одноразовий акт, а довготривалий процес, в якому досягненню глибини орієнтування учасників спілкування поступово зростає.

Навчальний матеріал, що пропонується в якості предмета спілкування повинен відповідати принципу “діалогічності”, тобто бути джерелом змісту, як для педагога, так і для студентів. Предмет спілкування є важливою умовою появи діалогу. Індивідуальні смисли (індивідуальне бачення предмета) перетинаються в процесі спілкування і утворюють загальне смислове поле узагальнення. Воно є якісно іншим похідним утворенням. У результаті взаємодії, індивідуальній свідомості відкривається те, що було прихованим в силу одностороннього положення відносно предмета спілкування. Тому для педагога актуальним є питання про відбір такого навчального матеріалу, який міг би стати джерелом смислового спілкування.

Таким чином, враховуючи специфіку роботи з суспільно непристосованими дітьми та молоддю, науковці трактують “педагогічне спілкування як особливу діяльність, спрямовану на створення у освітньому процесі таких комунікативних зв’язків та відносин, що найбільшою мірою відповідають природі спілкування” [4, с. 16]. Педагогічне спілкування при цьому розглядається як система, що має певні складові, котрі в реальній педагогічній практиці виступають у цілісному вигляді та лише у своїй сукупності забезпечують досягнення високих творчих результатів. До таких складових можна віднести: інформаційно-комунікативну (яка охоплює процеси прийому та передачі інформації школярами та вчителем на основі особливих міжособистісних відносин); регулятивну (яка забезпечує управління емоційно-естетичними та іншими процесами у ході педагогічного спілкування); афективно-комунікативну (яка здійснює особливий вплив на афективні сторони особистості школярів та самого вчителя).

Крім того, слід зазначити, що проблема спілкування виводить на чільне місце проблему професійного розвитку особистості вчителя.

Таким чином, виокремлення з процесу професійної підготовки майбутніх учителів саме комунікативних дій спричинено тим, що у студентів в період проведення педагогічної практики чи практичної роботи з навчальним колективом виникають труднощі саме цього порядку. Тому організація педагогічної взаємодії, створення комфортного середовища в навчальному колективі, оволодіння ефективними стилями спілкування є одним із основних завдань акмеспрямованого професійно-особистісного розвитку студентів на даному етапі.

Використана література:

1. Андрущенко В. П. Світанок Європи. Проблема формування нового вчителя для об’єднаної Європи XXI століття. К., 2015.
2. Амонашвілі Ш. О. Школа життя. Хмельницький : Поділ. культ.-просвітн. центр імені Реріха, 2002. 31 с.
3. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ : Довіра, 2007. 205 с. (Словники України).
4. Леонтьев А. Н. Избранные психологические произведения : в 2 т. М. : Педагогика, 1983. Т. 2: Функционирование различных форм психического отражения. Психологическая теория деятельности. 1983. 320 с.

5. Markowski M. P. Sok rzeczywistości. (wywiad Andrzeja Franaszka), Tygodnik Powszechny nr 7, 2015.
6. Průcha J. Pedeutologia. (W:) Pedagogika, t.2, redakcja naukowa B. Śliwerski, GWP. Gdańsk, 2006.
7. Szempruch J. Pedeutologia. Studium teoretyczno – pragmatyczne. Oficyna Wydawnicza "Impuls". Kraków, 2013.
8. Tuohy D. Dusza szkoły. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa, 2002.
9. Wasjanowicz G. Etyka pedagogiczna. "Norma". Lwów, 2005.

Abstract

It is noted that orientation to communication is an important element of pedagogical activity, because it contributes to the development of the personality of the student of education and gives him the opportunity to establish communicative ties with others.

It is indicated that the presentation of educational material should be based on the principle of dialogicity in order to increase the overall efficiency of the organization of the educational process. During such a dialogue, interlocutors not only express their thoughts, but also influence the consciousness of another person.

Pedagogical communication is considered as an activity aimed at creating communicative connections that correspond to the nature of communication.

Keywords*: communication, communication links, interlocutor.*

УДК 378.147:3.077.1:002.1]:004.77

Денис І. З.,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри філософії, соціології та культурології,
Національний лісотехнічний університет України,
м. Львів, Україна
ORCID ID 0000-0001-9646-2100

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАСОБІВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КУРСІ "СПРАВОЧИНСТВО ТА ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО"

Сучасний розвиток соціуму характеризується зростанням динамізму усіх процесів життєдіяльності людини, збільшенням залежності міжособистісної взаємодії з використанням цифрових технологій в усіх сферах діяльності. Повсюдна доступність інформації збільшує можливості її прозорості в усіх сферах життя людини. Це визначає сучасну реальність й актуальність цифрової трансформації професійної майстерності педагога.

Одним з основних завдань вивчення фахової дисципліни "Справочинство та документознавство" (для студентів за спеціальністю 029 "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа" Національного лісотехнічного університету України) є організувати креативний навчальний процес для здобувачів вищої освіти, який характеризується такими цінностями, як ініціативністю, націленістю на оновлення особистісних якостей, критичним мисленням, високою соціальною активністю та компетентністю у здійсненні суспільних взаємодій.

Ключові слова: *інтерактивне навчання, цифрові технології, навчальний процес, лекція, семінар.*

Основним напрямком реформування освіти є надання випускникам необхідних навичок на ринку праці. Сьогодні існує великий дисбаланс між навичками,

сформованими у студентства, та вміннями, необхідними на робочому місці. Дефіцит спеціалістів, недостатній рівень освіти та професійних навичок працівників є ключовими проблемами, що стримують зростання ефективності праці та виробництва. Застосування цифрових технологій навчання дозволяє сформувати цифрову компетентність майбутнього фахівця, що у свою чергу розв'язує ряд описаних проблем [4].

Цифрові технології спрямовані на опанування новими засобами пошуку, застосування та перероблювання навчальної або наукової інформації, а саме: засобами комп'ютерної техніки, Інтернету, аудіо та відеотехніки. Цифрові технології сприяють формуванню особливого цифрового середовища в закладі освіти, інтенсифікують комунікативні зв'язки суб'єктів навчального процесу, доповнюють безпосереднє спілкування через сучасні засоби. Сучасні цифрові технології дають змогу отримувати освіту з будь-якого місця [3].

Особливу увагу займають хмарні технології, що передбачають віддалену обробку та зберігання даних. Суть хмарних технологій полягає в наданні користувачам віддаленого доступу до послуг, обчислювальних ресурсів і додатків через Інтернет. Розглянемо можливості використання хмарних технологій в організації навчання студентів, оцінимо, які переваги може дати використання хмарних технологій і чому їх використання вважається ефективним з урахуванням організації проведення сучасного навчального процесу.

В даний час вивчення більшості предметів проходить із застосовуванням цифрових технологій, що сприяє створенню великої кількості програмних продуктів, які використовуються або потенційно можуть використовуватися в ході освітнього процесу. Не рідкою є ситуація, коли викладач має спеціальне навчальне програмне забезпечення для певного навчального курсу, але не має змоги його встановити, оскільки зробити це не дозволяють параметри встановленого комп'ютерного обладнання. Використання хмарних технологій дозволяє з більшим чи меншим успіхом розв'язати названу проблему.

Переважна більшість комп'ютерів в закладах освіти підключені до мережі Інтернет, а потужності навіть далеко не самих сучасних комп'ютерів цілком достатньо для того, щоб відображувати віддалений робочий стіл [5].

В даний час існує безліч хмарних сервісів, які можна застосовувати в освітньому процесі. Корпорація Google розробляє і надає безліч додатків і сервісів, доступ до яких можливий у вікні будь-якого браузера (Mozilla Firefox, Google Chrome, Opera, Internet Explorer та ін.) При наявності підключення до Інтернету. Особливе місце займає G Suite (GoogleApps). Для освітніх цілей розроблений G Suite – безкоштовний пакет для навчальних закладів, що включає всі можливості професійного пакета.

Основні переваги використання G Suite в освіті з точки зору користувача: мінімальні вимоги до апаратного забезпечення; хмарні технології не вимагають витрат на придбання й обслуговування спеціального програмного забезпечення; G Suite підтримує всі операційні системи й клієнтські програми, які використовуються учнями та навчальними закладами; робота з документами можлива за допомогою будь-якого мобільного пристрою, що підтримує роботу в Інтернеті; всі інструменти G Suite безкоштовні [2].

Розглянемо основні онлайн сервіси на основі хмарних обчислень, що надаються Google для навчальних закладів:

– Gmail є повнофункціональним поштовим клієнтом з обміном миттєвими

повідомленнями, голосовим і відеочатом, мобільним доступом, а також захистом від спаму і вірусів.

– Google Drive – це служба зберігання і синхронізації файлів. За допомогою Google Диска користувачі можуть завантажувати файли будь-якого типу в хмару, ділитися ними з іншими і отримувати доступ до них з будь-якого комп'ютера, планшета або смартфона. Користувачі можуть синхронізувати файли між своїми пристроями і хмарою, використовуючи додатки для Microsoft Windows і Apple MacOS, а також смартфонів і планшетів Android і iOS.

– Документи Google, Google Таблиці та Google Презентації являють собою текстовий редактор, сервіс для роботи з електронними таблицями і сервіс для презентацій. Вони ґрунтуються на сервісах придбаних Google у 2006 році й в даний момент інтегровані в Google Диск. Ці сервіси дають можливість спільного редагування документів, електронних таблиць і презентацій в режимі реального часу через веб-браузер або мобільний додаток. Є функція відстеження змін. Форми Google інструмент який дозволяє збирати інформацію від користувачів за допомогою персоналізованого опитування або вікторини.

– Сайти Google – це простий інструмент який дозволяє створювати і редагувати веб-сайти користувачам без технічних навичок.

– Google Hangouts Meet – це стандартний додаток для відеоконференцій, що використовує власні протоколи для перекодування відео, аудіо та даних.

Значної популярності набрав сервіс LearningApps.org – додаток для створення інтерактивних завдань різних рівнів складності: вікторин, кросвордів, пазлів та ігор, абсолютно нескладний в освоєнні. Даний ресурс зручний і простий у використанні. Навіть без реєстрації ви можете користуватися вже створеними вашими колегами завданнями, оскільки вони знаходяться в загальному доступі. Важлива перевага даного сервісу в тому, що це один з небагатьох сервісів, який надає можливість створювати додатки українською мовою, а також дозволяє працювати з його україномовної версії інтерфейсу. У LearningApps.org можна працювати самостійно – створювати завдання, а можна за завданням викладача – виконувати завдання, підготовлені викладачем, результати виконання завдань відображаються в акаунті викладача.

Ефективне є використання онлан-інструментів навчання за допомогою гаджетів. Так наприклад інструмент Nearpod дозволяє створення, взаємодію і оцінку за допомогою мобільних пристроїв. Сервіс надає надає безліч готових, повністю інтерактивних занять, розроблених експертами з предметів для всіх рівнів і предметів. Крім того, Nearpod дозволяє педагогам імпортувати заняття з будь-якого типу файлу і починати додавати до них інтерактивні елементи, веб-посилання або фрагменти відео. Потім викладачі можуть синхронізувати свої заняття з гаджетами студентів, створюючи індивідуальні завдання і відстежуючи їх виконання. Сервіс Kahoot – це ігрова платформа для навчання і один з найбільш швидкозростаючих навчальних брендів в світі. Kahoot дозволяє легко створювати, відкривати, відтворювати і ділитися цікавими навчальними іграми за лічені хвилини – для будь-якого предмета, на будь-якою мовою, на будь-якому пристрої, для будь-якого віку. Buncee – це інструмент для створення презентацій, які сприяють розвитку критичного мислення, навичок спілкування,співпраці і творчості. Деякі з багатьох функцій Buncee включають в себе понад 10 тисяч графічних зображень, які роблять освіту більш захоплюючою.

Безпосередньо в Buncee є можливість записувати аудіо і відео, а також інтегруватися з YouTube, Pixabay і багатьма іншими ресурсами [1].

Цікавим є досвід вивчення цифрових інструментів навчання вітчизняними науковцями. Інструмент Socrative – це безкоштовний сервіс, що дозволяє швидко створювати вікторини, голосування, опитувальники і тести.

Більш того, Socrative надає можливість швидко ознайомитись з результатами тестування в реальному часі і оцінити прогрес не тільки всього класу, а й кожного учня. Одночасно можна тестувати до 50 осіб. Використовується для створення тестів з наступним використанням комп'ютерів чи мобільних гаджетів. З його допомогою викладач може створювати опитувальники з відкритими питаннями, тести з варіантами відповідей, може запускати командну гру або ж озвучувати запитання усно. Студенти приєднуються до електронної вікторини за посиланням, а результати їх відповідей обробляються програмою. Викладач отримує статистику для студентів всієї групи, кожного студента і зведену таблицю результатів. Сервіс має інтуїтивно зрозуміле меню і використовується для швидкого створення інтерактивних опитувальників: вікторин, опитувань, тестових запитань, обговорень. Для швидкого отримання даних від студентів використовують віртуальні дошки. Наприклад, віртуальна дошка Padlet є одним із сервісів, що надає можливості для спільної роботи, є веб-стіна Padlet, на яку можна прикріплювати фото, файли, посилання на сторінки Інтернет, замітки. Це може бути приватний проект стіни, модерується стіна з кількома учасниками, які будуть заповнювати віртуальну стіну інформацією або доступна для читання і редагування будь-яким користувачем майданчик для обміну інформацією [6].

Таким чином, попри існуючі проблеми й недоліки, можна сказати, що стрімке поширення цифрових технологій у навчанні ставить перед освітнім середовищем завдання інтеграції хмарних та онлайн сервісів в освітній процес.

Використана література:

1. 68 потрясающих онлайн-инструмента для учителей [Електронний ресурс]. URL : https: // dyjalog.by/68-potryasayushhix-onlajn-instrumenta-dlya-uchitelej / (дата звернення 25.11.2019).
2. G Suite. *Вікіпедія: вільна енциклопедія*. URL: https : //uk.wikipedia.org/wiki/G_Suite (дата звернення 1.12.2019).
3. Ковальчук В. І. Впровадження інноваційних технологій навчання у процесі професійної підготовки студентів закладів вищої освіти. *Молодий вчений*. 2018. № 3. С. 543-547.
4. Ковальчук В. І., Федотенко С. Р. Інноваційні технології навчання – основа модернізації професійної освіти. *Молодий вчений*. 2018. № 12. С. 425-429.
5. Ковальчук В. І., Воротникова І. П. Моделі використання елементів дистанційного навчання в школі. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. № 4. С. 58–76.
6. Морзе Н. В., Барна О. В., Вембер В. П. Формувальне оцінювання: від теорії до практики. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2013. № 6. С. 45-57

Abstract

The modern development of society is characterized by the growing dynamism of all processes of human life, increasing the dependence of interpersonal interaction with the use of digital technologies in all spheres of activity. Universal availability of information increases the possibilities of its transparency in all spheres of human life. This determines the modern reality and relevance of the digital transformation of the teacher's professional skills.

One of the main tasks of the study of the professional discipline "Course and document studies" (for students majoring in 029 "Information, library and archival affairs" of the National Forestry University of Ukraine) is to organize a creative educational process for students of higher education, which is characterized by such values as initiative, focus on the renewal of personal qualities, critical thinking, high social activity and competence in the implementation of social interactions.

Keywords: *interactive learning, digital technologies, educational process, lecture, seminar.*

УДК 378.147.015.31

Дідковський В. А.,
старший викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки,
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-4327-0823;

Кузенков О. В.,
доцент кафедри спеціальної фізичної підготовки,
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0003-1161-4887

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ЯК ПЕРЕДОВА ТЕНДЕНЦІЯ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ

Проаналізовано необхідність неперервної освіти. Розглянуто загальні питання та принципи модернізації освітнього процесу. Обґрунтовано необхідність застосування інноваційних технологій для активізації пізнавального процесу. Наголошено, що тенденції розвитку освітніх інновацій безпосередньо пов'язані з гуманізацією освіти, що сприяє самоактуалізації та самореалізації особистості. Розкрито сутність індивідуалізації навчання. Особливу увагу приділено формуванню індивідуальної освітньої траєкторії.

Ключові слова: *неперервність освіти, інновації, освітні технології, індивідуалізація, індивідуальна освітня траєкторія.*

Серед загальносвітових тенденцій освіти особливо слід виділити швидкий розвиток безперервної освіти (освіти протягом всього життя). Освіта сьогодні та на довгострокову перспективу набула характер соціально оформленого процесу підтримки розвитку людини на всіх циклах її життя від народження до смерті. Необхідність цього обумовлена не лише прискореними процесами техніко-технологічного й інформаційного прогресу, але і особливостями соціально-економічного та демографічного розвитку. Інституалізація безперервної освіти здійснюється у різних формах та на різних рівнях. Безперервність освіти формується як у вертикальній (освіта по рівням протягом усього життя), так і в горизонтальній (паралельне навчання на програмах різного рівня, самоосвіта) площинах. У різних сферах професійної діяльності та сегментах ринку праці процеси вибудовування системи безперервної освіти, що реалізується протягом усього життя знаходять свої форми втілення. Але в будь-якій галузі діяльності людина сьогодні перманентно перебуває в освітньому середовищі, що стає для неї природною формою перебування та розвитку, а навчання, яке здійснюється формальним і неформальним чином – постійним довічним процесом.

Одним із можливих шляхів розвитку освіти є інновації – педагогічні нововведення, спрямовані на зміст освіти, організацію та управління навчальним процесом, підвищення його якості, вдосконалення технологій навчання, виховання та оцінки. Застосування інноваційних технологій супроводжується радикальними змінами в педагогічних методах та прийомах, в організації праці викладачів та

студентів, в економічних механізмах, і навіть у теорії та методології сучасної освіти [1].

При використанні інноваційних підходів в освіті слід спиратися на принцип безперервних інновацій, що передбачає постійний розвиток та впровадження в освітню діяльність продуктових організаційних та технологічних інновацій. Характерним для нашого часу є утвердження пріоритету інноваційного розвитку освіти на основі модернізації всіх складових системи (змісту..., підготовки педагогічних кадрів, управління, фінансування тощо)" [2, с. 339].

Активізація пізнавальної діяльності студентів завжди була однією з найбільш актуальних проблем у практиці навчання, і тому пошук інструментарію, що дозволяє ефективно використовувати спільну пізнавальну діяльність викладача та студентів ведеться постійно. Останнім часом інтерес педагогів спрямовано на вивчення інноваційних освітніх технологій. Сенс і призначення будь-якої технології – оптимізувати процес, виключити з нього всі види діяльності та операції, які не є необхідними для отримання бажаного результату. В освітніх технологіях закладено величезний потенціал для підвищення ефективності освітнього процесу, підготовки професійно-компетентних та мобільних кадрів, здатних успішно функціонувати у різних соціально-професійних спільнотах. Інноваційні технології освіти розглядаються як засіб, з допомогою якого може бути реалізована нова освітня парадигма. Тенденції розвитку освітніх інновацій безпосередньо пов'язані з гуманізацією освіти, що сприяє самоактуалізації та самореалізації особистості. У сучасних умовах у вищій школі гостро стоїть завдання актуалізації змісту та методів навчання за рахунок активного використання у навчальному процесі результатів та технологій наукового пошуку, підвищення ефективності самостійної творчої роботи студентів, розвитку пізнавальної діяльності, творчих здібностей, створення ситуації успіху, організації зустрічних зусиль викладача та студентів. Основною місією освітньої системи є надання студентам можливостей отримати практичну та корисну підготовку для створення поля мислення та підвищення їх соціальних здібностей [3, с. 212].

Актуальним трендом розвитку вищої освіти сьогодні стає індивідуалізація навчання. Вона має на увазі самостійність студента у виборі власної, комфортної йому індивідуальної освітньої траєкторії, самостійне формування власного навчального плану, а також визначення подальшої професійної траєкторії. Навчальний заклад при цьому не тільки забезпечує вибір, а й здійснює підтримку ухвалення рішень – освітнє консультування, тьюторство та персональний коучинг. При цьому здобувач має право вибрати курси або наукові теми та проєкти, наукових та професійних керівників за межами свого вишу. Формування індивідуальної освітньої траєкторії (ІОТ) з активною участю студента дозволяє здобути не лише основну спеціальність, а й компетенції в інших галузях, які іноді протилежні основному напрямку. Індивідуальна освітня траєкторія (ІОТ) – підхід, при якому студент може самостійно формувати свою освітню програму з урахуванням власних інтересів, цілей та можливостей. Як правило, для реалізації ІОТ виші ділять програму навчання на кілька блоків, частина яких є обов'язковими, а частина – обирається студентами. Важливим елементом цієї системи є елективи, тобто окремі курси з різних дисциплін. Їх, незалежно від факультету навчання, студенти обирають на власний розсуд із загального запропонованого вузом переліку. Таким чином у студента є можливість обміркувати навчальні переваги, які дають розвиток самосвідомості та відповідальності, а особистісно-зорієнтована технологія навчання, яка передбачає реалізацію методологічних підходів до навчання і

максимальне врахування потреб та інтересів студентів стає пріоритетною [4, с. 36].

Крім ІОТ індивідуалізація пов'язана з формуванням студентом власної професійної траєкторії вже в процесі навчання. Допомагає з вибором професійної траєкторії освітня установа, в якій навчається студент через залучення до викладання практиків, можливості створення стартапів, сприяння у працевлаштуванні та стажуванні. Використання вузами нових технологій дозволяє сформувати більш індивідуальний підхід, оскільки система, яка ґрунтується, в тому числі, на обробці великих даних, дозволяє враховувати інтереси не лише кожного учня, а й викладача.

Використана література:

1. Бишевець Н. Г., Сергієнко К. Н. Інноваційні процеси у функціонуванні вищих навчальних закладів фізкультурного профілю [Електронний ресурс]. URL : http://reposit.uni-sport.edu.ua/handle/787878787/2335
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук. України ; головний ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2009. 1040 с.
3. Mohammad N., Zohre M., Hassanali B., Kamal N. Debate learning method and its implications for the formal education system. *Educational Research and Reviews.* 2016. 11 (6). P. 211-218.
4. Кошечко Н. Інноваційні освітні технології навчання та викладання у вищій школі. *Педагогіка*. 2015. № 1 (1). С. 35–38.

Abstract

The necessity of continuing education is analyzed. General issues and principles of modernization of the educational process are considered. The necessity of using innovative technologies for activation of the cognitive process is substantiated. The author emphasized that the trends in the development of educational innovations are directly related to the humanization of education, that facilitates to the self-actualization and self-realization of the personality. The essence of individualization in education is revealed. Special attention is paid to the formation of an individual educational trajectory.

Keywords: *continuity of education, innovations, educational technologies,individualization, individual educational trajectory.*

УДК 378.091.3:377-051

Дроздова І. П.,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри ЮНЕСКО, "Філософія людського спілкування"
та соціально-гуманітарних дисциплін
Державний біотехнологічний університет,
м. Харків, Україна
ORCID ID 0000-0001-9632-4584

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ІЗ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Зауважено актуальність об'єктивної потреби підвищення якості професійної освіти майбутніх фахівців за допомогою інноваційних технологій. Визначено необхідність наукового підходу для з'ясування оптимальних закономірностей, методів, засобів навчання і виховання

особистості сучасного фахівця вищої школи України. Указано на недосконалість наукового обґрунтування ефективних педагогічних умов для формування професійної компетентності студентів. Важливим в навчанні за допомогою інноваційних технологій є ознайомлення майбутніх фахівців із методами проєктів і конкретних ситуацій (кейс-стаді) та формування вмінь застосовувати їх у практичній діяльності. Ураховано можливості реалізації інноваційних технологій при проведенні навчальних занять на різних платформах. Зазначається, що рівень знань студентів підвищується при самостійній роботі, забезпеченої онлайн-консультаціями викладача.

Ключові слова: *інноваційні технології, професійно компетентні фахівці, метод проєктів, метод.*

Процес підготовки нової генерації науковців, здатних позитивно впливати на суспільний розвиток і бути конкурентоспроможними на ринку праці,потреби світового й європейського співтовариства у професійно компетентних фахівцях різних галузей науки, техніки, виробництва вимагає зростання якості знань, збереження національної культури, виникнення нових функцій педагогіки вищої школи. Ступінь розробки проблеми формування професійної компетентності студентів – майбутніх фахівців – засобами інноваційних технологій є останнім часом виключно актуальною через складні і нагальні процеси в усіх сферах суспільного життя України. Тому метою нашого дослідження є основні організаційно-методичні особливості підготовки фахівців із професійної освіти, актуальність проблеми формування їхньої професійної компетентності за допомогою інноваційних технологій.

Безперечно, українська педагогіка вищої школи здатна забезпечити науковий підхід до сучасного навчального процесу навіть у складних умовах воєнного часу, правильно визначити необхідні закономірності і підходи, а також виявити найбільш оптимальні форми, методи, засоби навчання і виховання особистості. Підвищення якості професійної освіти майбутніх фахівців стає особливо актуальним у зв’язку з об’єктивною виробничою потребою і недосконалістю наукового обґрунтування ефективних педагогічних умов для формування їхньої професійної компетентності, ураховуючи можливості реалізації в навчанні інноваційних технологій. Потреби наукового обґрунтування організаційно-методичних особливостей підготовки фахівців із професійної освіти засобами інноваційних технологій обумовлені недосконалістю теоретичного і методичного забезпечення для формування професійної компетентності майбутніх фахівців [1, 2, 3, 8].

З огляду на специфіку використання інноваційних технологій у ЗВО представлені загальні основи педагогіки вищої школи та історії вищої освіти, питання дидактики й національного виховання студентської молоді [5, 6].

Розвиток інформаційних і телекомунікаційних технологій докорінно вплинув на зміну підходів, методів, засобів і прийомів навчальних дисциплін доступу до великого обсягу науково-технічної інформації у мережі Інтернет. Існує невідповідність між рівнем розвитку інноваційних технологій і рівнем теоретичної і практичної розробленості їх використання в освітньому процесі, зокрема для навчання педагогічних дисциплін у вищій школі. Утім, для підготовки фахівців на рівні знань бакалавра, магістра, доктора філософії у програмах навчальних дисциплін закладів вищої освіти передбачений цикл лекцій у поєднанні з самостійною роботою студентів.

Науково обґрунтовані педагогічні умови використання інформаційних технологій для формування професійної компетентності майбутніх фахівців допомагають у подальшому розробити логічну структурно-процесуальну модель

формування професійної компетентності майбутніх фахівців за допомогою інформаційних технологій. Упровадження інтернет-технологій у навчальний процес змінює дидактичні основи підготовки студентів і вдосконалює вже розроблену методику створення й опрацювання нових методів навчання.

З'ясування освітніх можливостей інтернет-технологій для формування професійної компетентності майбутніх фахівців допомагає уточнити принципи побудови самостійної роботи, уточнює критерії відбору навчального матеріалу для формування різних компетентностей, удосконалює контроль навчальної діяльності студентів [3].

В умовах обмеженої кількості годин, відведених на вивчення дисциплін у ЗВО, соціально напруженої обстановки у зв'язку з воєнними діями в Україні інформаційні технології загалом і мережі Інтернет зокрема дозволяють викладачеві широко застосовувати самостійну роботу студентів, ефективність якої визначають різні складові: рівень упровадження сучасних освітніх технологій, забезпеченість і доступ до навчальної, навчально-методичної, довідкової й наукової літератури, можливість вільного застосування інтернет-технологій у навчальному процесі вищої школи тощо.

Унікальні можливості самостійної роботи, як зазначено різними вченими (І. Бех, С. Вітвіцька, В. Галузинський, Р. Гуревич, І. Зязюн, М. Євтух, З. Курлянд, М. Фіцула, М. Швед, В. Ягупов та ін.), дозволяють дійти висновку, що інтернет-технології допоможуть викладачеві оптимально організувати самостійну роботу студентів, сформувати в них навички творчої діяльності, що сприятиме більш якісному засвоєнню теоретичного матеріалу і застосуванню його на практиці з метою ефективного розвитку професійної компетентності.

Цікавим у сучасній методиці викладання у вищій школі є знання основ методу проєктів, комп'ютерного моделювання, методу конкретних ситуацій (кейс-стаді), останній набув широкого застосування в усьому світі [5, 7]. Метою курсу є також ознайомлення майбутніх фахівців із сучасними методами проєктів і конкретних ситуацій (кейс-стаді) та формування вмінь застосовувати їх у практичній діяльності вищої школи. Робота у цьому напрямку передбачає набуття студентами рівня підготовки "Бакалавр" і "Магістр" різних спеціальностей теоретичних знань з основ методу конкретних ситуацій і практичних навичок щодо складання кейс-стаді. Для студентів магістерського рівня практичні заняття стануть у нагоді при складанні конкретних ситуацій (кейс-стаді) для педагогічного проєкту. У ході практичних занять магістри мають навчатися використовувати літературу і відповідні видання для вирішення практичних завдань. Комп'ютерне моделювання дозволяє студентам не тільки інженерних спеціальностей мати уявлення про сучасні можливості інформаційних технологій, а й перспективи подальшого вдосконалення систем управління й обробки інформації для творчого зростання й розвитку професійної компетентності [4].

Формування рівня вмінь майбутнього фахівця здійснюється за допомогою раніше отриманих знань, шляхом проведення практичних (семінарських) занять із головних тем дисципліни. Рівень знань студентів підвищується при самостійній роботі, забезпеченої онлайн-консультаціями викладача. Завдання на самостійну роботу видаються під час практичних занять, організованих за допомогою різних навчальних платформ, зокрема таких популярних, як *Google Classroom* (https://classroom.google.com), *GoogleMeet* (https://meet.google.com), *Zoom* (zoom.us/download), або менш застосовуваних – це *ClassDojo*, *Classtime* (https://www.classtime.com/uk/) або

LearningApps.org (LearningApps.org) тощо. Поточний контроль знань студентів здійснюється при проведенні тестування за основними темами також на різних платформах. Значною платформою для навчання є також *платформа Moodle* (https://moodle.org/) – широко популярна безкоштовна відкрита система управління дистанційним навчанням, що дозволяє моніторити навчальну діяльність студентів, зберігати і застосовувати навчальний матеріал у різних форматах: текст, презентація, відеоматеріал, веб-сторінка тощо. Навчальних програм дуже багато, вони мають як свої переваги, так і недоліки.

Отже, проблема інтеграції інтернет-технологій у процес фахової підготовки студентів у ЗВО різних галузей, зокрема й педагогічного напрямку з метою формування їхньої професійної компетентності є актуальною й передбачає наступні розвідки. Це дає змогу в подальшій педагогічній діяльності і перспективах навчання студентів удосконалити застосування інноваційних технологій, ураховуючи сучасні вимоги в галузі професійної діяльності з метою формування професійної компетентності майбутніх фахівців за допомогою інтернет-технологій.

Використана література:

1. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Шевченко Л. С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід : навч. посіб. ; за ред. Гуревича Р. С. Вінниця : ТОВ фірма “Планер”, 2012. 348 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
3. Євтух М. Б., Лузік Е. В., Дибкова Л. М. Інноваційні методи оцінювання навчальних досягнень : [моногр.]. Київ : КНЕУ, 2010. 248 с.
4. Кузьміна Н. М. Міждисциплінарна спадкоємність і комп’ютерне моделювання при навчанні математичних та економічних дисциплін. *Інформатизація освіти України: Європейський вимір :* матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 14-17 трав. Кам’янець-Подільський, 2007. С. 116-119.
5. Поясок Т. Б. Система застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх економістів : [моногр.]. МОН України. Інститут педагогічної освіти дорослих. Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2009. 348 с.
6. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Зб. наук. пр. Випуск 15. Редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін. Київ – Вінниця : ДОВ “Вінниця”, 2007. 492 с.
7. Терещук А. І., Дятленко С. М. Методика організації проектної діяльності старшокласників з технологій : метод. посіб. для вчителів, навч. прогр., варіат. Модулі. Київ : Літера ЛТД, 2010. 128 с.
8. Химинець В. В. Інноваційна освітня діяльність. Ужгород : Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2007. 364 с.

Abstract

The relevance of the objective need to improve the quality of professional education of future specialists with the help of innovative technologies was noted. The need for a scientific approach to find out the optimal patterns, methods, means of teaching and education of the personality of a modern specialist of a higher school of Ukraine has been determined. The imperfection of scientific substantiation of effective pedagogical conditions for the formation of students’ professional competence is indicated. It is important in training with the help of innovative technologies to acquaint future specialists with the methods of projects and specific situations (case stage) and the formation of skills to apply them in practical activities. The possibility of implementing innovative technologies when conducting training sessions on various platforms is taken into account. It is noted that the level of students’ knowledge increases with independent work provided by the teacher’s online consultations.

Keywords*: innovative technologies, professionally competent specialists, project method, case study method, educational platforms, organizational and methodological features.*

УДК 37.044-022.332]:37.013

Дубасенюк О. А.,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти,
андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
м. Житомир, Україна
ORCID ID 0000-0002-9447-4527

ЗАКОНОМІРНОСТІ НЕПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті представлено закономірності неперервної педагогічної освіти. Проаналізовано сутність закономірності суспільної та особистісної потреби постійного саморозвитку особистості та самоосвіти педагога. Закономірність передбачає безперервне зростання особистісного та професійного потенціалу педагога, ураховуючи цілі неперервної освіти, суспільну потребу. Закономірність неперервного розвитку "Я"-концепції педагога у контексті міжособистісної взаємодії ґрунтується на основі розробленої науковцями у психолого-педагогічній літературі "суб'єкт-суб'єктної" парадигми. Закономірність гетерохронності визрівання функцій виявляє залежність між структурою особистісних якостей педагога, стажем і віком. Закономірність оптимальності і доцільності характеризує залежність позитивних результатів педагогічної діяльності від системи цілеспрямованих дій педагога у період циложиттєвої освіти.

Ключові слова: *неперервна педагогічна освіта, саморозвиток, професійний потенціал, педагогічна діяльність.*

В умовах освітніх трансформацій все більшого значення набуває неперервна освіта як цілісна система, що передбачає інтеграцію всіх рівнів і видів освіти. Саме неперервна освіта забезпечує можливість оновлення й циложиттєве поповнення знань педагогу, що має відповідати сучасним викликам суспільства. Ученими (С. Архіпова, В. Астахова, І. Зязюн, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, О. Огієнко, А. Сидоренко, Л. Сігаєва та ін.) досліджуються різні аспекти концепції неперервної освіти, що сприяє інтеграції та підпорядкуванню всіх етапів освіти, а також корегування цих цілей у процесі навчання з урахуванням кола інтересів, життєвих планів і вирішення завдань професійного визначення особистості, здобуття певної кваліфікації та підвищення її кваліфікації [1, 4, 8, 9]. Такий підхід дає змогу педагогам постійно підвищуючи свій освітній рівень, мобільно пристосовуватися до плинних зовнішніх умов. При розробці концепції неперервної освіти, необхідно також ураховувати особливості соціальної структури суспільства, сукупність соціальних чинників, економічних і політичних умов, зокрема в нинішніх умовах – ситуації воєнного стану в Україні.

Нами на основі аналізу наукової літератури (С. Гончаренко, Г. Васянович, О. Вознюк, В. Кремень, Кучерявий, Л. Хомич та ін.) та проведення дослідницької роботи виділено закономірності неперервної та продуктивної освіти педагога [2, 3, 4]. Закономірність постає як об'єктивний, постійний і необхідний взаємозв'язок між предметами, явищами або процесами, що випливає з їх внутрішньої природи [9].

Закономірність суспільної та особистісної потреби постійного саморозвитку особистості та самоосвіти педагога. Передбачає безперервне зростанні його особистісного та професійного потенціалу, ураховуючи цілі неперервної освіти,

суспільну потребу, а також конкурентоспроможність у сучасному світі. Педагоги мають усвідомлювати, що для кожної людини неперервна освіта є процесом формування й задоволення його пізнавальних запитів і духовних потреб, розвитку завдатків і здібностей у системі державно-суспільних навчальних закладів, поєднаних із самоосвітою. Для суспільства в цілому неперервна освіта є механізмом розширеного відтворення його професійного й культурного потенціалу, умовою розвитку громадського виробництва, прискорення соціально-економічного прогресу країни. Для світової спільноти неперервна освіта є способом збереження, розвитку і взаємозбагачення національних культур і загальнолюдських цінностей, важливим чинником і умовою міжнародної співпраці в освітній галузі та вирішенні глобальних завдань сьогодення [4].

Закономірність розвитку "Я"-концепції педагога у контексті міжособистісної взаємодії у процесі неперервної освіти. Окреслена закономірність ґрунтується на основі розробленої у психолого-педагогічній літературі науковцями "суб'єкт-суб'єктної" парадигми (В. Войтко, І. Зязюн, О. Киричук, Г. Костюк, С. Максименко, В. Рибалка, Р. Скульський та ін.). При цьому увагу акцентовано на міжособистісній взаємодії суб'єктів педагогічної освіти. Сутність "Я"-концепції педагога розглядається як відносно усталена система знань, уявлень і переживань особистості, що включає у своє духовне "Я", психічне "Я", соціальне "Я" і фізичне "Я". Доведено, що для педагога важливим є усвідомлення власного професійного "Я", яке може формуватися у процесі ідентифікації зі значимими у професійному відношенні людьми, їх проявами в педагогічній діяльності на засадах педагогіки партнерства Нової української школи. У цьому напрямі (І. Коновальчук) розроблено авторську модель(концептуально-цільовий, змістовий, технологічний, результативний блоки) та відповідну технологію(організаційно-цільовий, практично-діяльнісний, оцінно-рефлексивний етапи) [6, 7]. Такий підхід підтверджується результатами експерименту з формування готовності майбутніх педагогів до міжособистісної взаємодії в особистісній, мотиваційній, оціночній сфері, що передбачає створення системи професійних відносин упродовж життя, які допомагають педагогу у процесі його особистісного та професійного становлення. Ефективність міжособистісної взаємодії в педагогічному колективі закономірно проявляється втому, що успіх високопродуктивної діяльності ґрунтується завжди на діалогічній, творчій, особистісній та індивідуалізованій взаємодії із суб'єктами освіти. Окреслена гуманістична позиція забезпечує не тільки передачу певної інформації (представленої у вигляді знань, умінь, навичок, засобів, дій) від учителя до учнів, але й їх постійне спільне особистісне зростання. Відтак, у майбутніх педагогів мають бути сформовані такі базові якості як позитивна Я-концепція, цілеспрямованість та наполегливість у досягненні мети щодо цілісного розвитку особистості; професійна та емоційна зрілість; емоційна стабільність; спрямованість на самопізнання, саморегуляцію дій, станів і поведінки особистості в цілому; готовність до неперервного саморозвитку своєї особистості; гнучкість поведінки у розв'язанні нестандартних ситуацій воєнного стану; повага до особистості як суб'єкта соціально-педагогічної діяльності (визнання її як індивідуальності).

Закономірність гетерохронності (нерівномірності) визрівання функцій виявляє залежність між структурою особистісних якостей педагога, стажем і віком. Доведено, що на початку професійного шляху опорними є вольові якості і методи, які виходять від самого педагога, а, наприкінці, за умов постійного самовдосконалення та підвищення рівня майстерності діють морально виправдані методи, засоби,

співдружньої взаємодії із суб'єктами процесу виховання, гуманістичні властивості (тактовність, привітність, доброзичливість, чуйність тощо). Це ж стосується цілемотиваційної сфери, та сфери відносин. Водночас зазначимо, що процес розвитку рівня продуктивності педагогічної діяльності не є адитивним у тому розумінні, що спочатку формуються одні її складові, потім – інші. Діяльність ніби "закладається" уся цілковито, але у недорозвиненій формі. У подальшому її "складові" розвиваються нерівномірно, гетерохронно. Розвиток кожної складової підпорядковується розвитку системи в цілому. Так, нами в процесі аналізу функціональних компонентів педагогічної системи було простежено, що стрижньовими на всіх етапах діяльності є гностичні вміння. Опорними на початку шляху є організаторські і комунікативні вміння, котрі значною мірою компенсують недостатні якості і забезпечують швидке накопичення досвіду. Провідними в наприкінці шляху стають проєктувальні і конструктивні вміння, які дають можливість педагогу успішно працювати з меншими енерговитратами [5, с. 334]. Результати дослідження передбачають і зміни у підготовці майбутніх педагогів і мають включати в себе не тільки накопичення їх спеціальних знань, розвиток гностичних здібностей, умінь, але й тренінги, інноваційні технології спрямовані на розвиток організаторських здібностей, умінь. Такий підхід буде сприяти активному входженню майбутніх фахівців у самостійну професійну діяльність і подальший неперервний саморозвиток.

Закономірність стимулювання (фасилітації) виявлено у процесі експерименту при аналізі залежності між високими результатами професійної педагогічної діяльності і вмінням педагога створювати відповідні інтелектуальні і емоційні обставини в класі, групі, атмосферу психологічної підтримки учнів. Крім того у роботі з різними категоріями дітей та молоді у виховній роботі з підлітками та юнаками, особливо з тими, які мають відхилення у поведінці, важливе значення надається прояву емпатії. Сам процес співпереживання педагогом, викликає емоційний відгук в учнів і сприяє не тільки встановленню позитивних стосунків між педагогом і вихованцями, але й стимулює розвиток їх когнітивної, емоційної та поведінкової сфери [5, с. 336].

Закономірність оптимальності і доцільності характеризує залежність позитивних результатів педагогічної діяльності від системи цілеспрямованих та взаємозумовлених дій педагога у період циложиттєвої освіти. Кращі вчителі досягають високої ефективності шляхом постійної самоосвіти, упровадження інноваційних технологій та засобів; меншої кількості завдань та інструкцій, вказівок, зауважень; за допомогою доцільно організованих впливів, оптимальних способів, які враховують особливості конкретного класу, групи, педагогічної ситуації. Педагогів-майстрів відрізняє вміння зробити цілі своєї професійної діяльності особистими цілями діяльності учнів, "переорієнтувати" їх на творчий саморозвиток і тим самим створити атмосферу співтворчості, допомогти учням у досягненні їх особистісних та професійних цілей [5, с. 337].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Таким чином**,** аналіз наукової літератури, результатів педагогічного експерименту засвідчили стійку тенденцію неперервності розвитку педагогічної освіти, що ґрунтується на певних закономірностях: суспільної та особистісної потреби постійного саморозвитку особистості та самоосвіти педагога; неперервного розвитку "Я"-концепції педагога у контексті міжособистісної взаємодії; стимулювання; оптимальності і доцільності позитивних результатів педагогічної діяльності; гетерохронності. Знання основних

закономірностей педагогічної діяльності необхідні для розробки стратегії відбору, вироблення нових концепцій, свідомого управління процесами у ЗВО, для оцінювання і вдосконалення систем підготовки майбутніх учителів, підвищення кваліфікації і перекваліфікації викладачів, а також для цілеспрямованого вдосконалення, подальшого неперервного саморозвитку педагога.

Використана література:

1. Архіпова С. П. Основи андрагогіки. Черкаси, 2004. 92 с.
2. Васянович Г. П. Морально-правова відповідальність педагога: теоретико-методологічний аспект. Монографія / Вибрані твори у 7 т. Т. 2. Львів: Норма, 2015. 352 с.
3. Гончаренко С. Фундаменталізація освіти як дидактичний принцип. *Шлях освіти*. 2008. № 1 (47). С. 2-6.
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук. України ; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
5. Дубасенюк О. А. Теорія і практика професійної виховної діяльності педагога : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2005. 367 с.
6. Дубасенюк О. А. Партнерська взаємодія як базова складова комунікативної компетентності майбутніх педагогів в умовах магістратури. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Педагогічні науки. 1 (349) лютий 2022. Ч. ІІ. С. 17-24.
7. Коновальчук І. М. Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками". Автореф дис. ... канд. пед. наук. Житомир, 2019. 22 с.
8. Сігаєва Л. Неперервна освіта для ціложиттєвого розвитку особистості людини: історико-педагогічний аспект. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика.* 2008 № 1. С. 146-158.
9. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%80%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C

Abstract

The article presents the regularities of continuous pedagogical education. The essence of the regularity of the social and personal need for continuous self-development of the personality and self-education of the teacher is analyzed. Regularity implies the continuous growth of the personal and professional potential of the teacher, taking into account the goals of continuous education, social need. The regularity of continuous development of the teacher's self-concept in the context of interpersonal interactionis based on the "subject-subject" paradigm developed by scientists in psychological and pedagogical literature. The regularity of the heterochrony of the maturation of functions reveals the dependence between the structure of the teacher's personal qualities, seniority and age. The regularity of optimality and expediency characterizes the dependence of positive results of pedagogical activity on the system of purposeful actions of the teacher during the period of lifelong education.

Keywords: *continuous pedagogical education, self-development, professional potential, pedagogical activity.*

УДК 373.3.017:664-051]:004(06)

Дубова Н. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійної освіти та технологій за профілями,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна
ORCID ID 0000-0001-6613-1044

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ КУЛІНАРНОГО ПРОФІЛЮ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Розглянуто проблему формування інформаційної культури учнів кулінарного профілю в закладах професійної освіти. Охарактеризовано показниками інформаційної культури фахівця. Визначено орієнтовні шляхи формування інформаційної культури учнів під час навчання. Приділено увагу використанню сучасних інформаційних технологій в освітньому процесі.

Ключові слова: *інформаційна культура, інформаційні технології, інформаційне середовище, професійна освіта, харчові технології.*

Формування інформаційної культури учнів кулінарного профілю в закладах професійної освіти є важливим аспектом навчання, оскільки в сучасному світі інформація відіграє велику роль. Інформатизація суспільства вимагає від випускників закладів професійної освіти високої кваліфікації та готовності працювати в інформаційному середовищі.

Інформаційна культура включає в себе розуміння, оцінку, використання та критичне мислення щодо різноманітних джерел інформації, вміння працювати з нею та розуміти її значення в різних аспектах життя, включаючи професійну сферу. Отже, виникає необхідність формувати інформаційну культуру, яка є відображенням рівнів організації інформаційних процесів, сформованості вмінь створювати, зберігати та використовувати на практиці отриману інформацію [2, с. 43].

Система освіти в формуванні інформаційної культури учнів повинна відповідати сучасним вимогам цифрового суспільства і забезпечувати розвиток компетенцій, необхідних для успішної навігації в інформаційному середовищі

Більшість науковців показниками інформаційної культури фахівця визначають його вміння формувати свою потребу в інформації, ефективно здійснювати пошук необхідної інформації в усій сукупності інформаційних ресурсів, переробляти й створювати якісно нову інформацію, вести індивідуальні інформаційно-пошукові системи, відбирати та оцінювати інформацію, здатність до інформаційного спілкування, комп'ютерну грамотність [3, с. 21].

Одним із найважливіших показників рівня цивілізованості сучасної держави є ступінь розвитку її інформаційного простору. У третьому тисячолітті на зміну техногенній цивілізації прийде інформаційна, і саме міра розвитку інформаційного простору поступово ставатиме сумарним показником розвиненості країни. Змінивши обличчя суспільства, інформатизація та комп'ютеризація дали новий поштовх до самовдосконалення людини [1, с. 11].

Основними визначеннями інформаційної культури особистості є такі: визначений рівень знань, що дозволяє людині вільно орієнтуватися в інформаційному просторі і

сприяти інформаційній взаємодії; новий тип мислення, що формується в результаті звільнення людини від рутинної інформаційно-інтелектуальної роботи; новий тип спілкування, що дає можливість вільного вибору особистості в інформаційному просторі; якісна характеристика життєдіяльності людини в сфері одержання, передавання, збереження та використання інформації [1, 2, 3].

Викладач закладу професійної освіти, готуючи майбутніх фахівців, має враховувати, що в суспільстві формується нове ставлення до інформації, змінюються принципи пізнання та діяльності.

Для учнів кулінарного профілю закладів професійної освіти можна визначити орієнтовні шляхи формування інформаційної культури. А саме:

Розвиток інформаційної грамотності в учнів повинен включати вміння ефективно використовувати різні джерела інформації, такі як підручники, науково-популярні статті, книги, веб-сайти, електронні бази даних та інші ресурси. Вони повинні навчитися оцінювати достовірність та релевантність інформації, розрізняти факти від думок та думки від пропаганди, а також коректно цитувати та використовувати інформацію в своїй роботі.

Використання учнями сучасних інформаційних пристроїв та технологій таких як: комп'ютери, планшети, смартфони, програми для роботи з текстами та графікою, електронні таблиці, пошукові системи та соціальні мережі;вони повинні навчитися шукати, аналізувати, організовувати та зберігати інформацію за допомогою цих інструментів.

Розуміння учнями етичних норм у використанні інформації, такі як: авторські права, плагіат, конфіденційність та приватність даних. Вони повинні вміти коректно цитувати джерела інформації, уникати копіювання без дозволу авторів та дотримуватися етичних принципів в роботі з інформацією.

Система освіти має навчати учнів розуміти медіа, аналізувати різноманітні медійні повідомлення, розпізнавати ризики медійної маніпуляції. Учні повинні вміти творчо використовувати медіа для набуття знань, висловлення власної думки та співпраці з іншими. Важливим аспектом розвитку критичного мислення в учнів має стати вміння аналізувати, критично оцінювати та порівнювати різні джерела інформації. Вони повинні розрізняти факти від думок, вміти перевіряти достовірність інформації.

Навчання навичкам креативної роботи з інформацією, а саме, розвивати навички створення власного контенту, цифрової редакції, візуалізації даних та інших креативних способів роботи з інформацією. Це дозволить учням стати активними творцями, а не лише споживачами інформації.

Система освіти має бути гнучкою та швидко адаптуватися до швидко змінюваного інформаційного середовища. Викладачі повинні бути підготовлені до впровадження нових технологій та методик навчання, щоб ефективно формувати інформаційну культуру учнів. Учні повинні вміти застосовувати отриману інформацію у своїй практичній діяльності, наприклад, розробка рецептів, планування меню, вибір продуктів, організація кулінарного процесу та інші аспекти кулінарної роботи.

Особливого значення набуває розвиток комунікаційних компетентностей учнів, які передбачають вміння ефективно комунікувати, включаючи обмін інформацією, взаємодію учнів з реальними експертами в харчовій галузі, щоб вони мали можливість отримати достовірну та актуальну інформацію.

А отже, важливим аспектом формування інформаційної культури учнів

кулінарного профілю в закладах професійної освіти є включення в освітні програми предметів з інформатики та комп'ютерної грамотності, які надають базові знання та навички роботи з комп'ютерами, Інтернетом та іншими цифровими ресурсами.

Досягнення інформаційних технологій обумовлюють використання сучасних технологій в освітньому процесі, таких як: відеоуроки, вебінари, інтерактивні платформи та додатки, що дозволяють вивчати кулінарні техніки, досліджувати нові рецепти, взаємодіяти з іншими професіоналами кулінарної галузі та розширювати свій кругозір.

Використана література:

1. Коломієць А. М., Лапшина І. М., Білоус В. С. Основи інформаційної культури майбутнього вчителя. Навчально-методичний посібник. Вінниця : ВДПУ, 2006. 88 с.
2. Коваль Т. І., Сисоєва С. О, Сущенко Л. П. Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології у педагогічній діяльності. Навчальний посібник. Київ : КНЛУ, 2009. 380 с.
3. Лазаренко Н. І. Структурні компоненти інформаційної культури викладача педагогічного вищого навчального закладу. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: педагогіка і психологія. Випуск 47. 2016. С. 18–22.

Abstract

The problem of forming the information culture of students of the culinary profile in vocational education institutions is considered. It is characterized by indicators of information culture of a specialist. Indicative ways of forming students' information culture during education have been determined. Attention is paid to the use of modern information technologies in the educational process.

Keywords: *information culture, information technologies, information environment, professional education, food technologies.*

УДК 378.091.3:796.071.4

Дубровська О. М.,
ад'юнкт,
Національний університет оборони України імені Івана Черняховського,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-0019-9895

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ДІАГНОСТУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ І СПОРТУ

У статті розкрито суть і зміст поняття "педагогічні умови", визначені можливості їх реалізації у процесі діагностувальної підготовки. Доведено, що формування, підтримання та розвиток цінностей і мотивації формування їх діагностувальної компетентності у ВВНЗ є основною педагогічною умовою. Другою педагогічною умовою є педагогічне моделювання формування їх діагностувальної компетентності. Розроблення авторської методики її формування є третьою педагогічною умовою. Четвертою – удосконалення критеріїв оцінювання сформованості їх діагностувальної компетентності у фаховій підготовці. З'ясовано, що ці умови мають охоплювати такі аспекти їх діагностувальної підготовки: методологічний, теоретичний,

методичний та практичний, які б відповідали усім вимогам підготовки майбутніх фахівців фізичної підготовки та специфіці їх діагностувальної діяльності.

Ключові слова: *педагогічні умови, діагностувальна компетентність, майбутній офіцер, фахівець фізичної підготовки і спорту, методика, критерії.*

24 лютого 2022 року російська федерація розпочала широкомасштабний напад на Україну. Завдяки спротиву Збройних сил (далі – ЗС) України та всього українського народу вдалося зупинити подальше вторгнення агресора на територію нашої держави. Наші військовослужбовці поспішають якнайшвидше опановувати нові військово-професійні навички, вміння, здатності, програми бойової підготовки з урахуванням досвіду країн-партнерів євроатлантичної спільноти, щоб використовувати їхній бойовій досвід і сучасне озброєння для звільнення нашої держави від рашистів. Усе це вимагає обґрунтовування методологічної, теоретичної, методичної практичної та психологічної основ фізичної підготовленості військовослужбовців ЗС України. Водночас необхідним є обов'язкове систематичне діагностування фізичної підготовленості військовослужбовців до бойової діяльності шляхом оцінювання їх фізичного стану, як військових професіоналів, що є результатом їх фізичної підготовленості та готовності до виконання завдань за бойовим призначенням.

Діагностувальна діяльність педагогів представлена в наукових і навчальних напрацюваннях Г. О. Гаца, І. П. Підласого, В. В. Ягупова [5; 7; 8] та ін., оцінювання та прогнозування особового складу внутрішніх військ України – О. О. Іллюк [3]; методологія науково-педагогічних досліджень – С. О. Сисоєвою, Т. Є. Кристопчук, методологія та теорія військово-педагогічних досліджень – В. В. Ягуповим [6]. Розв'язанням проблеми діагностування фізичної підготовленості військовослужбовців в ЗС України займалися А. А. Балдецький, Н. Б. Вербин, Г. П. Грибан, Д. С. Грищенко, С. М. Жембровський, О. В. Петрачков, К. С. Пронтенко, В. В. Ягупов та ін. Педагогічні умови Т. Я. Вдовичин визначає як "сукупність дій та взаємодій, які забезпечують внесення прогресивних змін у цілісне функціонування професійної підготовки у ВНЗ, дають змогу підвищити рівень сформованості визначених компетентностей студентів" [1, с. 7]. Така думка автора є за смислом досить правильна, але вона сформульована некоректно.

Отже, поняття "педагогічні умови" у професійній педагогіці – це сукупність педагогічних заходів, чинників та обставин, які стосуються усіх компонентів військово-педагогічного процесу в ВВНЗ щодо формування їх діагностувальної компетентності, тобто вони забезпечують його результативність під впливом зовнішніх та внутрішніх обставин, які спеціально створюються суб'єктами військово-педагогічного процесу в ВВНЗ.

Для формування діагностувальної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної підготовки і спорту слід обґрунтувати комплекс відповідних педагогічних умов, а результат їх діагностувальної підготовки закономірно залежить від тих умов, в яких вона протікає, особливо зараз, під час російсько-української війни.

На сучасному етапі функціонування ЗС України майбутні фахівці фізичної підготовки мають бути здатними здійснювати об'єктивне діагностування результативності фізичної підготовленості військовослужбовців і військових підрозділів (частин), мати сформовану систему діагностувальних знань, умінь і навичок. Тобто для формування діагностувальної компетентності майбутніх фахівців із фізичної підготовки і спорту у ВВНЗ вважаємо доцільним доповнити в систему їх військово-професійної та найголовніше – фахової підготовки педагогічними умовами,

а саме:

1. Підтримання та розвиток цінностей і мотивації формування діагностувальної компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної підготовки і спорту у ВВНЗ є основною педагогічною умовою, оскільки служіння своїй державі, народу України як військовому професіоналу є громадянським і професійним обов'язком кожного офіцера. Право обирати власне майбутнє, особливо зараз, під час війни – стало на сьогодні головним чинником військово-професійної діяльності офіцерів! Захист своєї Батьківщини та її Незалежність – головна цінність і найкраща мотивація для майбутніх офіцерів, щоб боронити нашу країну. Майбутні фахівці з фізичної підготовки і спорту завжди мають бути принциповими незалежно від обставин, керуватися ідеалами та цінностями, що визначає точку зору в структурі його діагностувальної діяльності [4].

Вмотивований майбутній офіцер іноді перевершує, як правило, за ефективністю діяльності своїх колег, можливо більш здатних, але менш вмотивованих ніж він сам [4]. Цінності і мотивація допомагають приймати правильні та відхилити неправильні рішення. Мотивація визначає потенційні можливості майбутнього офіцера, активність або пасивність як суб'єкта навчальної діяльності. Відповідно, підтримання та розвиток цінностей і мотивації у майбутніх офіцерів, як суб'єктів діагностувальної діяльності, буде основною при формуванні в них діагностувальної компетентності як фахівців із фізичної підготовки і спорту у ВВНЗ.

2. Педагогічне моделювання формування діагностувальної компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної підготовки і спорту у ВВНЗ є системною педагогічною умовою, оскільки воно дає нам можливість наочно відобразити основні характеристики її формування в процесі професійно-педагогічної підготовки. Метою педагогічного моделювання є виявлення можливостей удосконалення навчально-виховного процесу, пошуку резервів підвищення його ефективності і якості на основі аналізу моделі [2, с. 213]. Термін "модель" С. У. Гончаренко трактує як еталон, стандарт, зразок, примірник чогось; схему для пояснення якогось явища або процесу [2, с. 187].

За допомогою педагогічного моделювання відображаємо основні методологічні, теоретичні, методичні аспекти формування діагностувальної компетентності майбутніх фахівців із фізичної підготовки і спорту у ВВНЗ.

3. Застосування авторської методики формування діагностувальної компетентності (шляхом реалізації спецкурсу "Діагностувальна компетентність майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної підготовки і спорту та її формування в ВВНЗ"). Термін "методика" В. В. Ягупов трактує як "конкретні форми та засоби використання методів, за допомогою яких здійснюється все більш глибоке пізнання різноманітних педагогічних проблем та їх розв'язання" [6, с. 5]. Під авторською методикою розуміємо провідну ідею чи принцип, основні принципи та види навчальних занять і обов'язково засоби педагогічного впливу з метою формування діагностувальної компетентності на основних етапах їх діагностувальної підготовки в ВВНЗ.

Завдання методики такі:

формування у майбутніх фахівців цінностей і мотивації до діагностувальної діяльності як професіоналів у сфері фізичної підготовки і спорту в ЗС України; формування у майбутніх фахівців теоретичного і практичного діагностувального мислення; формування у майбутніх фахівців діагностувальних знань, умінь, навичок і

здатностей як майбутніх начальників фізичної підготовки і спорту.

4. Удосконалення критеріїв оцінювання сформованості діагностувальної компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної підготовки і спорту у ВВНЗ. За допомогою критеріїв мають встановлюватися зв'язки між усіма компонентами, які, в свою чергу розкриваються через перелік показників на різних етапах вимірювання. При одержанні суперечливих результатів – необхідно провести удосконалення критеріїв оцінювання сформованості діагностувальної компетентності для майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної підготовки і спорту. Уже потім, після удосконалення критеріїв можна здійснювати повторний моніторинг їх сформованості діагностувальної компетентності майбутніх фахівців до діагностувальної діяльності як професіоналів в сфері фізичної підготовки і спорту у процесі їх професійної підготовки.

Пропонуємо такі критерії: ціннісно-мотиваційний, інтелектуальний, процесуальний, психологічний, рефлексивний.

Висновки. Формування діагностувальної компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної підготовки і спорту у ВВНЗ суттєво залежить від додаткових педагогічних умов, які суттєво доповнюють їх освітню підготовку.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в педагогічному моделюванні процесу формування діагностувальної компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної підготовки і спорту у ВВНЗ.

Використана література:

1. Вдовичин Т. Я. (2013) Обґрунтування організаційно-педагогічних умов для забезпечення навчального процесу майбутніх фахівців у педагогічному університеті. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми, 34. Pp. 225-229.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге доповнене і виправлене. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с.
3. Іллюк О. О. Людський фактор військових формувань: зміст, оцінювання та прогнозування : монографія. Харків : Акад. ВВ МВС України, 2012. 252 с.
4. Kyrychenko O. M., Yahupov V. V. Criteria and indicators for measuring the formation of diagnostic competence of future officers in the process of professional training. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal.* Pedagogical Sciences. 2022. Vol. 2 (109). DOI 10.35433 /pedagogy.2(109).2022.133–158.
5. Ягупов В. В., Кириченко О. М. (2021). Формування діагностувальної компетентності майбутніх офіцерів у процесі професійної підготовки. *Актуальні проблеми розвитку службово-прикладних, традиційних і східних одноборств :* зб. наук. пр. за мат. XV міжнар. конф. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. парк "Наука та безпека України". Харків, С. 145–146.
6. Ягупов В. В. Теорія і методологія військово-педагогічних досліджень : підручник. Київ : НУОУ імені Івана Черняховського, 2019. 444 с.
7. Ягупов В. В. Неімітаційні активні методи навчання. *Вісник Дніпропетровського університету*. [Серія: Педагогіка і психологія / відп. ред. Носенко Е. Л.]. 2000. Вип. 5. С. 78–85.
8. Yahupov Vasyl, Kyrychenko Olena. (2022). Diagnostic competence of future officers – specialists in speaking and sport of the armed forces of Ukraine: concepts, contents and content. *Innovative Solutions In Modern Science.* May № 1 (53). http://DOI: 10.26886/2414-634X.1(53)2022.2. (дата звернення: 07.02.2023).

Abstract

The article reveals the essence and content of the concept of "pedagogical conditions", identifies the possibilities of their implementation in the process of diagnostic training. It is proved that the formation, maintenance and development of values and motivation of forming their diagnostic competence in higher education institutions is the main pedagogical condition. The second pedagogical

condition is pedagogical modeling of formation of their diagnostic competence. Development of the author's methodology of its formation is the third pedagogical condition. The fourth condition is improving the criteria for evaluating the formation of their diagnostic competence in professional training.

It was found out that these conditions should cover such aspects of their diagnostic training: methodological, theoretical, methodical and practical, which would meet all the requirements of future physical training specialists and the specificity of their diagnostic activity.

***Keywords**: pedagogical conditions, diagnostic competence, future officer, specialist, physicaltraining and sports, methodics, criteria.*

УДК 378.147.=111

Дученко А. В.,
аспірантка кафедри педагогіки і професійної освіти
та управління освітніми закладами,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця
ORCID ID 0000-0002-1677-9675

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА АКАДЕМІЧНОЇ ГРУПИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Психолого-педагогічна характеристика академічної групи щодо формування професійної культури майбутніх учителів англійської мови в певному співвідношенні обумовлена врахуванням індивідуальних особливостей кожного зі здобувачів освіти, а також покращенням технічного оснащення кафедри та технічною забезпеченістю щодо ефективного застосування інтерактивних впроваджень. Невід'ємною складовою такого освітнього процесу також стали зовнішні умови (у вигляді забезпечення кращого матеріального становища та рівня життя тощо).

***Ключові слова:** професійно-педагогічна культура, знання, вміння, здобувачі освіти, індивідуальні особливості.*

Сучасний майбутній вчитель повинен бути всебічно підготовленим до різних аспектів майбутньої роботи та демонструвати результати навчання – "знання, уміння, способи мислення, навички, погляди, цінності та інші особистісні якості, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити та виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми (програмні результати навчання) або окремих освітніх компонентів" [1–3].

Метою статті є психолого-педагогічна характеристика академічної групи щодо формування професійної культури майбутніх учителів англійської мови.

Під професійно-педагогічною культурою вслід за Р. Гуревичем розуміємо інтегральну якість особистості педагога, що є передумовою ефективної педагогічної діяльності, узагальненим показником професійної компетентності і метою професійного самовдосконалення [2, с. 7].

Опитування проведено в першому семестрі 2022–2023 н. р. серед студентів академічних груп 1ФА та 1ФБ кафедри англійської філології Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського за допомогою інтернет-месенджеру Telegram, де респонденти в інтерактивній формі мали змогу вибрати свої варіанти відповідей, а також запропонувати власні. Така форма проведення опитування є доволі комфортною, що й дозволило здійснити оцінку результатів анкетування. В опитуванні взяло участь 55 здобувачів освіти вищого закладу.

Зовнішні та внутрішні чинники впливають на ставлення до навчання зокрема. До того ж його результат є важливою складовою формування відносин у групі. Постулати взаємонавчання, формування дружньої атмосфери під час практичних занять та позааудиторної діяльності відзначають позитивний вплив на мотивацію студентів, їх самосвідомість, упередженість та ставлення до виконання поставлених занять та дотримання вимог. Варто зазначити, що дослідження причин певного результату студентів в навчанні передбачає краще розуміння умов та способів їх подолання. Саме тому, наступне запитання полягало в опитуванні, що можливо зробити для покращення навчальної діяльності (рис. 1).

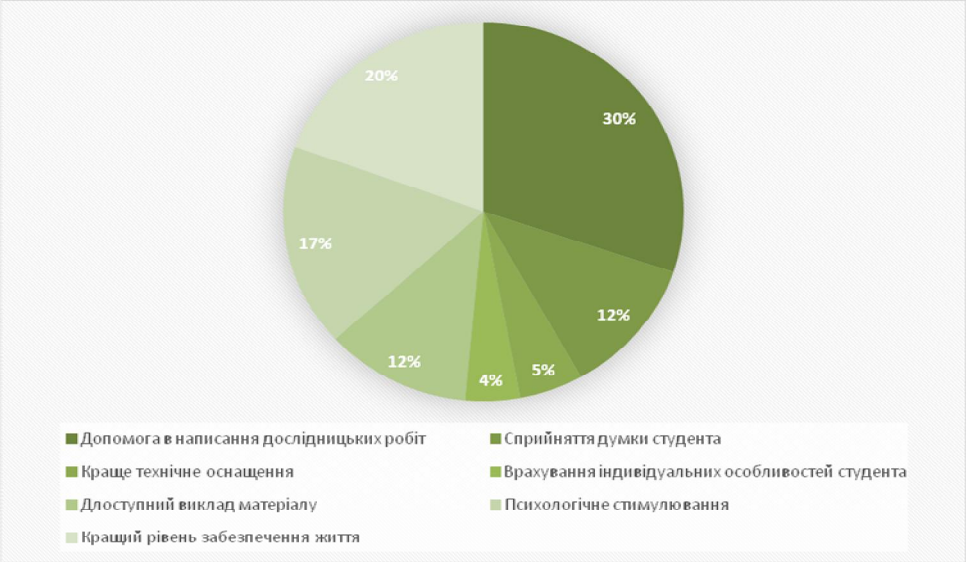

Рис. 1. Пропозиції студентів щодо покращення якості життя у ЗВО

Здобувачі освіти запевняють (рис. 1), що чуйність до пропозицій та цінність сприйняття власної думки домінують під час навчання. Ними відзначено, що в закладі освіти дуже важливо викладати матеріал доступно, а також заохочувати до підвищення мотивації для кращого засвоєння знань словами та підтримкою. Їм необхідна така спонука й мотивація у написанні робіт різного дослідницького типу, кураторство та наставництво. У певному співвідношенні відзначено врахування індивідуальних особливостей кожного з них, краще технічне оснащення кафедри та краща технічна забезпеченість щодо ефективного застосування інтерактивних впроваджень. Невід'ємною складовою такого освітнього процесу також стали зовнішні умови (у вигляді забезпечення кращого матеріального становища та рівня життя тощо). Таке забезпечення сприятиме формуванню професійно-педагогічної культури майбутніх учителів англійської мови та можливістю застосування набутих вмінь, знань та навичок у професійній діяльності.

Висновок. Таким чином, рівень розвитку студентів є доволі високим, всі учасники успішно взаємодіють між собою та спільно вирішують поставленні перед ними завдання. У реаліях сьогоднішнього життя студенти мають можливість спілкуватись лише за допомогою соціальних мереж та месенджерів, що в свою чергу виключає особистий контакт, проте доброзичливість, ввічливість та готовність допомогти створюють позитивну атмосферу. На мою думку, учасникам академічної групи варто запровадити більше внутрішніх традицій, бути більш активними у вирішенні питань різного характеру. До того ж, під час проведення занять доцільніше було б частіше використовувати роботу у групах та парах. Складання психолого-педагогічної характеристики колективу академічної групи дозволило проаналізувати відносини між студентами, їхні спільні цілі, мотиви, що в свою чергу дозволило підібрати найкращі методи та прийоми для роботи у групах та парах.

Використана література:

1. Волощук А. М. Особливості формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови під час педагогічної практики в початковій школі. Перспективи раннього навчання іноземних мов в Україні та за кордоном : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2012. С. 172–181.
2. Гуревич Р. С. Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних закладах : монографія. Вища школа, 1998. 286 с.
3. Єрохін С. А., Нікітін Ю. В., Нікітіна І. В. Концепція професійної мотивації студентів як фактора конкурентності на ринку праці. *Науковий юридичний журнал*. № 1 (1). Частина ІІ. Хмельницький : Видавництво Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, 2011. С. 20–27.

Abstract

The psychological-pedagogical characteristics of the academic group regarding the formation of the professional culture of future teachers of the English language in a certain ratio is due to the consideration of the individual characteristics of each of the students of education, as well as the improvement of the technical equipment of the department and technical support for the effective use of interactive implementations. External conditions also became an integral part of such an educational process (in the form of ensuring a better material situation and standard of living, etc.).

Keywords: *professional and pedagogical culture, knowledge, skills, education seekers, individual characteristics.*

УДК 94:329.73(477)“1909/1959”

Єфременко Т. О.,
магістрант, спеціальність “Середня освіта. Історія”,
ОПП “Екскурсознавство”,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0009-0003-4011-6542

ВИКОРИСТАННЯ ПОСТАТІ СТЕПАНА БАНДЕРИ ЯК ІНСТРУМЕНТУ РОЗКОЛУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Історія України - це історія боротьби народу за свою землю, мову, віру та незалежність. Держави, в складі яких перебувала Україна, використовували різні методи стримування цієї боротьби, зокрема сіяння та сприяння внутрішнім чварам і конфліктам серед українців. Наразі в українському суспільстві є декілька гострих питань, які викликають внутрішні суперечки, одним з яких є ставлення до історичної постаті Степана Бандери, активного учасника Організації Українських Націоналістів. Українці і досі не можуть прийти спільної думки, хто він для нас – національний герой, звичайний злочинець-терорист чи колаборант-посібник нацистів. В цій ситуації зовнішні вороги в обличчі росії не сплять, а використовують такі суперечливі питання для створення і поглиблення розколу в українському суспільстві. Навіщо? Звичайно, щоб повернути Україну під свій контроль – політичний, економічний, ідеологічний, культурний та територіальний. Як це відбувалось і досі триває, які висновки нам, українцям, варто зробити і чи рухаємось ми у цьому напрямку, розглянемо у статті.

Ключові слова: *Організація Українських Націоналістів, Степан Бандера, українське суспільство, історична постать.*

Історична спадковість, а дехто скаже, і менталітет, дають можливість українцям досить вільно висловлювати свою точку зору з будь-якого питання, якщо лише зовнішні фактори, наприклад, радянська репресивна машина, цьому не стоять на заваді. З одного боку, таке вільне висловлювання є свідченням демократичних засад нашого суспільства, існування свободи слова. З іншого боку, це спричиняє численні дискусії, не завжди конструктивні, які зазвичай призводять до поглиблення суперечок, а не до знаходження істини чи компромісу. І на жаль, такі дискусії всередині між українцями, використовують для своїх інтересів зовнішні та внутрішні сили, які бажають створити розкол в українському суспільстві і похитнути стабільність в незалежній державі. Серед таких гострих тем, якими спекулюють зовнішні вороги, насамперед росія, є мовне питання, історична спадщина України та, звичайно ж, діяльність українських націоналістів.

Історія України – це історія постійного відстоювання права на свою ідентичність, мову, релігію, яке ближче до кінця XIX століття поступово почало переростати в боротьбу з гаслами за утворення незалежної держави [1]. Логічно, що будь-які прояви національного голосу дратували, бентежили і викликали незадоволення у країн, частиною яких була Україна в різні історичні періоди – Речі Посполитої, російської імперії, радянського союзу. Допоки Україна була в складі цих держав, їх роздратування здебільшого знаходило прояв у залякуваннях, фізичних розправах, заборонах мови та релігії, приниженнях прав, придушеннях за допомогою зброї. Варто лише згадати Батуринську трагедію, коли за наказом російського царя Петра І було

вирізано тисячі жителів гетьманської столиці Батурин після того, як він дізнався про намір Івана Мазепи піти з-під російського протекторату. Фактично ця подія поклала початок пропагандистській політиці росії, яка полягала в переписуванні історії під необхідним для неї кутом зору, фальсифікації фактів і подій, присудженню учасникам національних проявів зневажливих імен. З XVIII століття українців почали називати "мазепинцями". На початку XX століття з'являється нове ім'я – "петлюрівці", бо ж українці наважились у вирі більшовицького перевороту заявити про свої права щодо створення незалежної держави - Української Народної Республіки (УНР). Знадобилось лише якихось 30 років, щоб з'явилася нова назва українців – "бандерівці", від імені Степана Бандери, одного з активних діячів Організації Українських Націоналістів (ОУН), яка в 1930-50 роках вела боротьбу за відновлення незалежної держави. Ця назва і досі активно використовується російською пропагандистською машиною.

Проголошення незалежності України в 1991 році змінило географічну карту, але не змінило намірів росії повернути собі контроль над нашою державою. Наступні 30 років росія всілякими методами намагалась це зробити – і встановити економічну залежність України, і змінити політичний устрій шляхом приходу до влади прокремлівських агентів на кшталт В. Януковича, й активувати розкол всередині українського суспільства. А після всіх невдач використати останній аргумент – військову агресію в 2014 році, яка переросла в повномасштабну війну в 2022 році. Але весь цей час росіяни використовували і продовжують використовувати досить дієвий інструмент – інформаційні методи пропаганди, які спрямовані на підняття гострих питань серед українців та доведення їх таким чином до внутрішнього розколу. Навіщо? Принцип "розділяй та володарюй" все ще діє – державу, яка не має внутрішньої єдності, набагато легше загарбати.

Одним з таких питань, яке використовується для дестабілізації та розколу українців, і є постать Степана Бандери та його діяльність в ОУН. Чому ж саме він, а ніхто інший? Правдоподібно, через те, що у самих українців і досі немає єдиної сформованої точки зору щодо історичної особи Бандери. Ми самі все ще не визначились, хто ж він для нас – національний герой та борець за незалежність, звичайний член організації, який чинив терористичні дії, чи зрадник-колаборант. Ці дискусії тривають вже близько 50 років всередині України, бо як зазначив доктор історичних наук Ярослав Грицак в одному зі своїх інтерв'ю, "Пам'ять історична в Україні ще довго буде поділятися на окремі регіони, … коли кожен регіон має своїх місцевих героїв, поряд із загальнонаціональними" [2]. І Бандери серед єдиних українських героїв немає. Для західної частини України він видатний борець за незалежність, для східної – він більше виступає в ролі колаборанта та терориста, що перегукується з російськими наративами.

До внутрішньої дискусії періодично долучаються і зовнішні сторони, переважно це Польща та росія. І якщо з Польщею вирішення суперечливих питань українського національного руху в 1930-40 роках пішло шляхом діалогу та прийняття, то росія діяльність ОУН та Бандери використовує як козир, коли потрібно вплинути на внутрішні процеси в Україні. Це досить не важко побачити, проаналізувавши, коли ж саме відбуваються сплески внутрішніх дискусій щодо постаті Степана Андрійовича. За радянської доби ім'я Бандери та "бандерівців" тиражувалось в 1940-50-х роках, коли йшла активна фаза протистояння більшовиків та оунівців переважно на західноукраїнських землях. У цей період визвольні намагання ОУН радянська влада подавала під призмою терористичних дій, вбивств, катувань, знущань, які ніби-то

чинили учасники організації. У газетах будь-які згадки про ОУН супроводжувались ледь не лайкою, їх зображували як звірів у людській подобі. Ну і, звичайно ж, на фоні боротьби з нацистською Німеччиною радянська влада апелювала гаслами на кшталт "бандерівці – криваві посібники нацизму".

Із 1970-х років і приблизно до початку 1990-х інформаційний вкид щодо діяльності ОУН знижується. Подекуди з'являються погромні статті в радянській пресі, публікується декілька книг про українських буржуазних націоналістів. Питання Бандери російська пропаганда почала активізовувати з першими подихами розпаду радянського союзу в 1990-91 роках, коли з легкої подачі кремля будь-кого, хто не боявся виказати національну позицію, почепити заборонений синьо-жовтий прапорець чи стрічку, вийти з комсомолу, почали називати "бандерами". Такі тренди спостерігались переважно у східній частині України, що давало козир російським пропагандистам сіяти розбрат всередині держави, яка ледь спиналась на ноги у своїй незалежності.

Останнє десятиліття XX століття росія присвятила створенню ідеології і серед свого населення, і серед українців, за якої в Україні мешкають ніби дві категорії громадян. Одні, які живуть переважно в східній, південній, центральній частині держави, правильні, чиї погляди співпадають з російськими, які сумують за однією єдиною державою – срср та прагнуть воз'єднатись. Та інші, з західної частини України, які відмінні в своїй культурі, спрямованій більше на європейські тенденції, у своїй релігії, греко-католицька церква, непокірні, які бажали відділитись і заради цього навіть йшли на співпрацю з великим ворогом – нацистами. От вони і є "бандерівцями", і хіба ж росіянам вони потрібні? Костянтин Затулін, депутат російської держдуми кількох скликань, в 1999 році на своєму офіційному сайті писав: "Не "братня слов'янська держава", а політично у найвищий спосіб організована бандерівщина – ось що за пташеня вилупилося на наших очах з Української Радянської Соціалістичної Республіки. Не бачить цього лише сліпий. А бандерівець – не брат росіянину!" [3].

На мою думку, періодом найбільшого внутрішнього розколу в Україні є 2004 рік, коли суспільство чітко поділилось на прихильників проукраїнського кандидата в президенти Віктора Ющенка та ставленика росії Віктора Януковича. Звичайно, що вплив російської пропаганди в цей час набрав шалених обертів, але розквіт – вже за 6 років, коли президентом був обраний Янукович. Постать Бандери знову опинилась на передовій через присудження йому звання Героя України в 2010 році за каденції Ющенка, і його скасування через декілька місяців новообраним президентом Януковичем. Розкол українського суспільства, розпочатий ще в 2004 році, поглиблювався і вибухнув вулканом наприкінці 2013 році у вогні Революції Гідності. На жаль, за таких умов росія досягла бажаного - анексувала частину території України. Це був дуже болючий приклад дієвості пропагандистських методів, спрямованих на внутрішній розкол суспільства. І ми, українці, мали засвоїти цей урок, щоб не повторювати надалі. Події сьогодення після початку повномасштабного вторгнення росії в 2022 році дають нам знову шанс переосмислити та нарешті втілити в життя принципи єдності, національної самосвідомості та незалежності від думки і впливу недругів.

Незважаючи на те, що в українському суспільстві все ще залишається багато відкритих дискусійних питань, ситуація навколо суперечливої постаті Степана Бандери дещо покращується. У серпні 2022 року Фонд "Демократичні ініціативи"

спільно із соціологічною службою Центру Разумкова провели опитування серед українців у різних регіонах країни щодо оцінки діяльності Степана Бандери. На запитання "На Вашу думку, діяльність історичної постаті Степана Бандери була скоріше позитивною чи негативною для України?" 49,6% опитуваних відповіли, що оцінюють його діяльність позитивно. Це на 19% більше, ніж при проведенні аналогічного опитування минулого року. Водночас частка респондентів, які оцінювали її негативно, зменшилася на 21% [4]. Деякі науковці, думку яких я поділяю, схиляються до того, що така разюча трансформація поглядів українців відбулась переважно тому, що Бандера став своєрідним символом опору, який боровся з ними 80 років тому, і з якими ми змушені битись і зараз. А гасло ОУН "Воля або смерть", на жаль, стало дуже влучним і зрозумілим за нинішніх обставин.

Як зазначив у своїй книзі Данило Яневський "Конфлікт навколо персони Степана Андрійовича Бандери перманентно роздмухується зацікавленими політичними та окремими представниками псевдонаукових кіл у сучасній Україні, Польщі та росії. Екстраполюється, "розтягується" з локального, галицького до загальнонаціонального рівня" [5, с. 501].

Ми, українці, нарешті маємо вийти з цього кола звинувачень, протистоянь та внутрішньої боротьби. Маємо навчитись бути толерантними до думки опонентів, вести дискусію в цивілізованому полі та включати критичне мислення, яке дозволить розпізнати наративи маніпуляції та ворожої пропаганди. Здається, що ми маленькими кроками починаємо це усвідомлювати і приходити до єдності. Шкода, що в такий жорстокий спосіб, як війна.

Використана література:

1. Грицак Я. Й. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ : Портал, 2021 408 с.
2. Бандера був терористом-романтиком, інтерв'ю доктора історичних наук Ярослава Грицака https://zaxid.net/bandera_buv_teroristomromantikom__yaroslav_gritsak_n1053660
3. Приклад російської пропаганди, Российско-украинский договор: обман века https://zatulin.ru /rossijsko-ukrainskij-dogovor-obman-veka/
4. Результати соціологічного опитування населення https://dif.org.ua/article/yak-transformuetsya-stavlennya-ukraintsiv-do-dekomunizatsii-upts-mp-ta-natsionalizmu-pid-chas-viyni-z-rosieyu
5. Яневський Д. Б. Бандера. Портрет на тлі епохи. Перша спроба наукової біографії. Харків : Фоліо, 2022. 506 с.

Abstract

The history of Ukraine is the history of the people's struggle for their land, language, faith and independence. The states, which included Ukraine, used various methods of restraining this struggle, in particular, sowing and promoting internal strife and conflicts among Ukrainians. Currently, there are several hot issues in Ukrainian society that cause internal disputes, one of which is the attitude towards the historical figure of Stepan Bandera, an active member of the Organization of Ukrainian Nationalists. Ukrainians still can't agree on who he is for us - a national hero, an ordinary criminal-terrorist or a collaborator-helper of the Nazis. In this situation, the external enemies of russia do not sleep, but use such controversial issues to create and deepen the split in Ukrainian society. Why? Of course, to return Ukraine under its control - political, economic, ideological, cultural and territorial. How it happened and still continues, what conclusions we, Ukrainians, should draw and whether we are moving in this direction, we will consider in the article.

Keywords*: Organization of Ukrainian Nationalists, Stepan Bandera Ukrainian society, historical figure.*

УДК 37.015.31:613(004.9)

Желєзнова Т. П.,
кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри інформаційно-комунікаційних
технологій та безпечного освітнього середовища,
комунальний заклад "Кіровоградський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського",
м. Кропивницький, Україна
ORCID ID 0000-0001-5607-4381

МУЛЬТИМЕДІЙНИЙ СУПРОВІД СОЦІАЛЬНОЇ ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

У представленому досліджені зауважується, що інновації в соціальній та здоров'язбережувальній освітній галузі – це процес створення, впровадження та поширення нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій у практиці, в результаті чого показники досягнень структурних компонентів збільшуються та відбувається перехід освітньої системи в якісно інший стан.

Ключові слова: *освітній простір, інноваційний процес, комп'ютерні технології, здоров'язбережувальна освіта, відеозасоби.*

Ключовою метою освітнього простору є забезпечення комплексного розвитку особистості на всіх етапах освітнього процесу, у тому числі й розкриття потенціалу здобувача освіти, формування особистісних рис, цінностей, інтересів, мотивів тощо, потрібних для самостійної ефективної взаємодії у несталому середовищі. Сьогодення характеризується активним поступом інноваційного процесу в освітньому просторі, завданням якого є інноваційний розвиток освіти, що ґрунтується на модернізації всіх компонентів системи освіти (зміст, педагогічні технології, оцінювання навчальних досягнень здобувачів, підготовка педагогічних кадрів, управління, фінансування тощо); нормативного забезпечення інноваційної галузевої політики; формування інфраструктури, що підтримує та координує інноваційні процеси.

Протягом більше двох десятиліть дослідники, викладачі, політики та бізнес-лідери наголошували на необхідності підтримки навичок "XXI століття" в контексті, коли знання швидко розширюються, а технології та робочі процеси швидко змінюються. Ці здібності включають критичне мислення та навички вирішення проблем; здатність знаходити, аналізувати, синтезувати та застосовувати знання до нових ситуацій; навички міжособистісного спілкування, які дозволяють людині взаємодіяти з іншими й ефективно працювати в міжкультурних контекстах; здатність самостійно керувати роботою та складними проєктами; вміння компетентно знаходити ресурси та використовувати інструменти; здатність ефективно спілкуватися різноманітними способами тощо.

Серед сучасних технологій навчання особливе місце займають комп'ютерні технології. Мультимедійні технології навчання правомірно позиціонувати як новий етап розвитку комп'ютерних технологій навчання, оскільки вони базуються на навчальних можливостях комп'ютера, передбачають використання сучасних технологій програмування. Мультимедійні технології навчання в рамках даного

дослідження ми визначаємо як багатосередовищні технології навчання, що дозволяють ефективно здійснювати проєктування та реалізацію змісту, методів і форм навчання для досягнення поставлених цілей освітнього процесу, що передбачають застосування технічних і програмних засобів мультимедіа й інтерактивного програмного забезпечення.

Засоби мультимедійних технологій розділяють на два класи: на основі взаємодії і на основі використання самих мультимедійних технологій. До першого класу доцільно віднести засоби синхронної взаємодії (відеоконференції), асинхронної взаємодії, он-лайн режим (вебінари, електронні навчальні матеріали). До другого класу належать різноманітні віртуальні об'єкти, реальні відеофрагменти, аудіофрагменти, анімаційна графіка тощо.

Ефективним засобом навчання є відеозасоби, які відіграють значну роль у мотивації учнів до оволодіння навчальним матеріалом з таких предметів як "Я досліджую світ", "Основи здоров'я", "Здоров'я, безпека, добробут", але слід враховувати що, при всіх можливостях відеозапису, центральною фігурою на занятті залишається вчитель, який повинен організувати активне сприйняття фільму чи його фрагмента. Науковцями доведено, що використання коротких відеофрагментів дозволяє ефективніше обробляти та запам'ятовувати значні масиви інформації. Візуальний і слуховий характер відео приваблює широку аудиторію і дає можливість кожному користувачеві обробляти інформацію природним для нього способом.

Використання відеоматеріалів під час навчання зумовлює користь не лише учням, а й педагогам і всій шкільній системі. Вчителі вважають, що використання навчальних відео покращує досвід навчання. Вони також служать для знищення бар'єрів, які колись були нездоланними. Як наслідок, перед закладам освіти висувається завдання задовольнити зростаючий попит на якісні навчальні відео, онлайн-курси.

В освітньому середовищі відео можна використовувати різними способами, зокрема короткі відеоролики, що містять інтерактивні карти, інформацію про видатні особистості, а також важливі традиції та пам'ятки можуть стати чудовим способом познайомити учасників освітнього процесу та їхні родини з вашим закладом.

Вчителі можуть використовувати відео, щоб передати інформацію про предмет. Лекції та іншу інформацію можна переглянути перед заняттям, що дозволяє проводити заняття, пов'язані з практикою та навичками. Ці відео доступні учням, отже їх можна переглянути багато разів, щоб допомогти з підготовкою до уроку та оволодінням необхідними навичками.

Переваги використання відео в закладах освіти численні. Зручність і універсальність роблять їх цінністю як для учнів, так і для вчителів, а також для навчальних закладів, будь то початкова, старша школа або вищі рівні.

Переваги для учнів:

– створюють більш привабливий сенсорний досвід, ніж використання лише друкованих матеріалів. Учні фактично бачать і чують концепцію, яку вкладено в навчальний матеріал, і можуть обробляти її так само, як обробляють свій повсякденний контент;

– забезпечують доступний ресурс, який можна дивитися з будь-якого місця, де є підключення до Інтернету. Відео доступне на багатьох пристроях, включаючи ноутбуки, планшети та смартфони. Це дає змогу переглядати матеріали в різних місцях;

– збільшує запам’ятовування знань, оскільки їх можна зупиняти та відтворювати стільки разів, скільки потрібно. А також можна переглядати через тривалий час після початку уроку;

– допомагають у вивченні всіх предметів, але особливо складних і/або дуже наочних тем, таких як покрокові процедури, розв’язування проблем або природничі та математичні формули;

– підвищують навички цифрової грамотності та комунікації, які є важливими навичками 21-го століття.

Переваги для вчителів:

– підвищують зацікавленість учнів, що, у свою чергу, сприяє підвищенню успішності. Якщо учні зацікавляться матеріалом, вони краще його опрацюють і запам’ятають;

– мають функції, щоб призупинити, перемотати або пропустити відео, чи переглянути окремі теми для обговорення в класі;

– дозволяють вчителям створити “змішане” середовище навчання. Однак відео також корисні для вчителів, які викладають у традиційних класах;

– цифрове відео полегшує можливості дистанційного навчання, щоб викладачі могли охопити студентів з усього світу.

– багато відео тепер містять аналітичні функції, які дозволяють вчителям відстежувати залученість та відвідуваність учнів під час перегляду. Такі компанії, як NextThought, навіть пропонують платформи, які можуть відстежувати, як довго переглядали відео та який відсоток відео було переглянуто. Це дозволяє фасилітатору оцінити ефективність відео.

– вони надають можливість отримати зворотній зв’язок з учасниками освітнього процесу та допомогу через відео. Це корисно для учнів, які не можуть відвідувати заняття або потребують репетиторства чи повторних сесій.

– під час використання відео змінюються ролі вчителів з лекторів на фасилітаторів. Важливо зазначити, що відео призначені для покращення матеріалів курсу та лекцій, а не заміни їх.

Важливою складовою освітнього процесу набуло використання соціальних мереж. Згідно з недавніми дослідженнями, все більше вчителів включають соціальні мережі у свою роботу, щоб залучити учнів і підтримати їх освітній розвиток. Соціальні медіа формують і впливають на те, як учні навчаються та взаємодіють сьогодні.

Соціальні мережі надають такі інструменти для навчання:

– групи та чати (для спілкування між учнями, батьками та вчителями);

– обмін файлами (лекції, завдання, програми);

– публікація навчальних матеріалів (фото, відео, посилання на зовнішні ресурси);

– пошук освітніх заходів і подій;

– обговорення, опитування, оповіщення тощо.

Соціальне навчання – активне навчання, це означає, що учні безпосередньо беруть участь у власному навчанні, а не пасивно засвоюють інформацію, яку вони, швидше за все, не запам’ятають. Соціальні медіа формують та представляють інформацію таким чином, щоб вона була змістовною і захоплювала учнів більше, ніж традиційні інструменти (чи то через спільну статтю з функцією коментарів; пряму трансляцію важливої події; опитування, пов’язане з матеріалами курсу чи поставлене запитання до ширшої спільноти).

Отже, запропоновані інструменти допомагають сучасним вчителям створювати

інтерактивні заняття, комунікувати з батьками в режимі онлайн, дізнаватися про вчительські форуми та конференції. Для батьків – це гарна можливість комунікації один з одним і безпосередньо із вчителем. А для учнів – можливість пошуку цікавої і корисної інформації, спілкування з однокласниками та вчителями тощо.

Використана література:

1. Івашньова С. В. Використання соціальних сервісів та соціальних мереж в освіті. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер.: Психолого-педагогічні науки.* 2012. № 2. С. 15–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzspp_2012_2_5
2. Мосіюк О. Концепція соціальної освітньої мережі як інноваційного засобу навчання. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи.* 2013. Вип. 6. С. 240–245. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2013_6_33
3. Носенко Т. І. Соціальні мережеві сервіси в освітній діяльності. *Комп'ютер у школі та сім'ї.* 2011. № 3. С. 30–32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/komp_2011_3_8
4. Палій С. В. Соціальні мережі як засіб комунікації електронного навчання. *Управління розвитком складних систем.* 2013. Вип. 13. С. 152–156. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Urss_2013_13_30
5. Романенко О. Аналіз українських наукових груп у соціальних мережах. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.* 2010. Вип. 27. С. 94–114. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2010_27_12

Abstract

In the research presented, it is noted that innovations in the social and health care education sector are the process of creating, implementing and spreading new ideas, tools, pedagogical and management technologies in practice, as a result of which the indicators of the achievements of structural components increase and the transition of the educational system is occured into a qualitative another state.

Keywords*: educational space, innovation process, computer technologies, health education, video tools.*

УДК 636.09-057:808.5

Жуковський М. О.,
старший викладач кафедри епізоотології, мікробіології і вірусології,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-6158-800X

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ ДО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

У статті проводиться аналіз особливостей професійного спілкування майбутніх лікарів ветеринарної медицини. Обґрунтовано необхідність у навчанні майбутніх фахівців діловій комунікації. З'ясовується вплив практичних занять з професійно орієнтованих, спеціальних та гуманітарних навчальних дисциплін на формування комунікативних вербальних професійних умінь студентів. Формування умінь і навичок ділового спілкування у студентів закладу вищої освіти розглядається як складова частина їхньої професійної підготовки.

Ключові слова: *комунікативні уміння, професійне спілкування, лікар ветеринарної медицини.*

Кожен викладач повинен, насамперед, розглядати методологію навчання в світлі сучасних досліджень у педагогіці й психології, а, отже психолого-педагогічний аспект повинен стати одним із основних у виборі методів та форм навчання у закладах вищої освіти, що забезпечить як швидку адаптацію і ефективність засвоєння необхідних майбутньому спеціалісту знань, умінь і навичок. Адже від того, чи самоорганізується студент до участі в навчальній діяльності, чи усвідомить її мету та необхідність використання тих чи інших методів залежить кінцевий результат. Отож, майбутній лікар ветеринарної медицини повинен усвідомити, що організація міжособистісної комунікативної взаємодії з колегами, господарями тварин, співробітниками і, навіть, конкурентами з метою налагодження результативних професійних контактів входить до кола його безпосередніх обов'язків і базується на сформованих у період навчання у закладі вищої освіти комунікативних уміннях та знаннях.

Аналіз науково-методичної та спеціальної літератури показав, що дослідженнями спілкування фахівців аграрної галузі та галузі ветеринарної медицини займались (Л. Барановська, В. Михайлик, Л. Вікторова, В. Мельник, С. Мусійчук, О. Полозенко та інші).

Мета – обґрунтування необхідності розвитку комунікативно-професійного потенціалу студента факультету ветеринарної медицини та розкрити місце професійного спілкування в діяльності лікаря ветеринарної медицини.

Немає сумніву, що істотний вплив на якість підготовки лікарів ветеринарної медицини, як і будь-яких інших спеціалістів, чинить ринок праці.

У процесі професійного навчання у вищому начальному закладі, теоретичного та практичного пізнання сутності та специфіки своєї майбутньої професії, багатофункціональних обов'язків фахівця, пов'язаних із необхідністю вирішувати завдання організаційного та виховного плану, у студентів формуються суб'єктивні уявлення про основні аспекти їхньої подальшої діяльності. У ході навчання ці уявлення трансформуються, відбиваючи динаміку суб'єктивного бачення можливостей досягнення успішності у майбутній самостійній роботі за фахом. Формується думка про систему професійно важливих якостей, необхідних для обраної професії, які змінюються в процесі вивчення спеціальних дисциплін і проходження навчальних практик [1].

Безпосереднє ознайомлення з фахом лікаря ветеринарної медицини відбувається під час вивчення дисципліни "Вступ до спеціальності", яка відкриває цикл професійних навчальних курсів. Знання з даного курсу будуть використані студентами при опануванні іншої професійної дисципліни "Організація ветеринарної справи та національне і міжнародне ветеринарне законодавство", яка навчатиме студентів, як організовувати, планувати діяльність спеціалістів ветеринарної медицини, які юридичні та правові основи діяльності лікарів ветеринарної медицини в Україні та світі, як планувати ветеринарні заходи, як визначати їх економічну ефективність, як визначати витрати на них та збитки внаслідок захворювання тварин і зниження якості продукції, особливості роботи з міжнародними ветеринарними документами та правила перевезення тварин, дає ази з основ ветеринарного бізнесу.

Усі професійні та спеціальні дисципліни формують із студента лікаря ветеринарної медицини, навчають його, як досліджувати тварину, ставити діагноз,

лікувати, планувати та здійснювати превентивні заходи. Викладачі цих навчальних курсів акцентують увагу студентів на тому, що без професійних та спеціальних знань майбутній фахівець не зможе виконувати свої безпосередні обов'язки. Професія лікаря ветеринарної медицини передбачає насамперед прагнення до самовдосконалення, любов до своєї праці, знання специфіки своєї діяльності. Лікування для лікаря ветеринарної медицини – це мистецтво, що потребує від нього розвиненої уяви, інтуїції, внутрішньої гармонії, що допомагає обрати оптимальний шлях, стратегію і тактику в лікуванні.

Слід зазначити, що під час навчання студентів у закладі вищої освіти такі види діяльності як робота з інформацією та науково-дослідна робота, також безпосередньо пов'язані з комунікативною підготовкою майбутніх лікарів ветеринарної медицини. Особливістю підготовки до професійної комунікації є використання під час занять інноваційних форм і методів навчання, зокрема ділових, рольових ігор, семінарів-дискусій, ситуаційних вправ, інтерактивних форм і методів проведення занять на основі діалогічно-полілогічної взаємодії (навчальні тренінги, дидактичні ігри, диспути, дискусії, тощо), а також поширення досвіду використання сучасних методик навчання [2, 4].

Суттєвим у процесі навчання студентів є моделювання феноменів професійної комунікації, аналіз комунікативних ситуацій. Тому, професійно-комунікативними вміннями студентів факультету ветеринарної медицини, необхідних для їхньої повноцінної фахової діяльності в майбутньому, є: уміння встановлювати психологічний контакт із господарями тварин, забезпечувати взаємини, необхідні для спільної діяльності у лікуванні тварин; мовленнєві вміння (здатність ефективно використовувати загальновживану лексику, спеціальну термінологію та професійні слова з метою забезпечення успішності мовленнєвого акту, ознаками якого є змістовність, доступність, зрозумілість, доречність, різноманітність, виразність, естетичність).

Підготовка майбутніх лікарів ветеринарної медицини до професійного спілкування передбачає готовність студентів професійно діяти в ситуаціях міжособистісної взаємодії та передбачає:

– формування комунікативних умінь і навичок, що є необхідними в практичній діяльності лікаря ветеринарної медицини;

– формування культури мовлення, що впливає на успіх професійної діяльності лікаря ветеринарної медицини;

– використання під час навчання студентів інноваційних форм і методів, що спрямовані на створення мотиваційного середовища, розвиток навичок професійної комунікації під час фахової підготовки майбутніх лікарів ветеринарної медицини.

Байдужий погляд, нехтування скаргами власника тварини, поспішність при дослідженні, розмови з клієнтом на сторонні теми не забезпечують довіру і повагу до лікаря. Адже власник хворої тварини оцінює не тільки професійну підготовку лікаря, а і його моральні якості, культуру спілкування. Вміти слухати і почути – це також лікування [2].

Потрібно говорити людям тільки правду, якою б вона не була. Важливо не тільки визначити технічно вірний підхід до тварини з певною хворобою, а й уважно ставитися до її власника, оскільки кожний клієнт має залишитися задоволеним не тільки наданою допомогою тварині, а й бесідою з лікарем.

Висновки. Таким чином, одержані лікарем ветеринарної медицини знання у

закладі вищої освіти та його комунікативна підготовка допоможуть підготовленому спеціалісту вдосконалювати рівень своєї компетентності, поліпшити процес взаєморозуміння з колегами, сприяє творчому вирішенню виробничих завдань. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці спеціального методичного забезпечення для підготовки майбутніх лікарів ветеринарної медицини до професійного спілкування.

Використана література:

1. Дроздова І. П. Наукові основи формування українського професійного мовлення студентів нефілологічних факультетів. Х. : ХНАМГ, 2010. 320 с.
2. Мельник В. О. Ветеринарна деонтологія. Миколаїв : МНАУ, 2020. 56 с.
3. Мусійчук С. Концептуальна модель формування само ефективності майбутніх лікарів ветеринарної медицини у процесі професійної підготовки. *Теорія та методика управління освітою.* № 10. 2013. С. 43-54.
4. Скубашевська О. С. Мовні стратегії інноваційної освіти. *Вища освіта України.* 2007. № 4. С. 51-55.

Abstract

Peculiarities of professional communication of future veterinarians are analyzed in the article. The necessity of using in business communication training of future specialists is substantiated. The influence of practical classes of professionally oriented, special and humanitarian educational disciplines on the formation of communicative verbal professional skills of students is determined. Formation of business communication skills among university students is considered asan integral part of their professional training.

Keywords: *innovative technologies, communicative skills, professional communication, veterinary doctor.*

УДК 378.22.04:801.111

Журавель Н. В.,
аспірантка,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-7046-8800

КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРА З АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Стаття присвячена визначенню основних принців та суті комунікативного підходу, вдалої організації навчального процесу завдяки комунікативному підходу, окресленню основних прийомів щодо організації навчального процесу. Розглянуто особливості формування комунікативної компетенції. Комунікативний підхід – одна з прогресивних компетенцій, яку формують засобами особистісно зорієнтованого навчання шляхом залучення усіх учасників освітнього процесу в аналіз, синтез, рефлексивну діяльність під час навчальної діяльності.

Ключові слова: *комунікативний підхід, англійська філологія, вища освіта, принципи впровадження, особливості формування комунікативної компетентності.*

Нинішні виклики суспільства вимагають від сучасного студента бути всіляко адаптованим і готовим виконувати свою професійну задачу не сумніваючись і не задумуючись ні на мить, стрімко інтегрувавшись у світ іншомовної компетенції, вміти вирішувати комплекс задач і потреб, які з'являться у цей важливий, всеосяжний період. Звичайно, завдання закладу вищої освіти всіляко підготувати майбутнього фахівця до ймовірних викликів сьогодення. На даний час знання лише граматики і лексики є недостатнім, уміння спілкуватися, висловлювати вільно свою власну думку, реагувати на виклики сучасного суспільства, вміти донести власне твердження до аудиторії слухачів, ось на що спрямований комунікативний підхід, і від його успішної реалізації і залежить майбутній орієнтир у професійній діяльності. Постає питання, як сучасному викладачу організувати освітній процес, котрий в результаті міг би представити студента готового відкрито зустріти усі майбутні виклики, стрімко адаптуватися до новоутворень, бути активним діячем суспільного життя. Акцентуючи увагу на комунікативному підході у сучасному навчанні у закладах вищої освіти можливо досягти раніше заявлених перспектив, тому слід розглянути усі етапи, форми, принципи та суть комунікативного підходу для ширшого розуміння його значущості в освітньому процесі.

Цей підхід визначився в результаті осмислення наукових досягнень в галузі лінгвістики, зокрема комунікативної лінгвістики, психології та теорії діяльності, що знайшло відображення в роботах з психології та методики навчання іноземних мов таких науковців як : О. Леонтьєв, І. Зимня, С. Шатілов, Г. Рогова. Ідею навчання мови на основі комунікативного підходу представили такі науковці як: Б. Бєляєв, І. Бім, П. Гурвіч, Г. Китайгородська, Ю. Пассов, Л. Биркун, А. Богуш, М. Вашуленко, О. Вишневський, О. Горошкіна, А. Нікітіна, М. Пентилюк, В. Скалкін та інші. Комунікативний підхід є достатньо ефективним, тому і потребує подальшого вивчення, осмислення та розвитку.

Мета статті полягає у визначенні основних принципів та суті комунікативного підходу, особливостей формування, окреслення основних форм та методів впровадження даного підходу.

Комунікативність як напрям сьогодні виходить на передній план перш за все тому, що після висунення в якості мети навчання – розвитку вміння спілкуватися певною іноземною мовою – з часом все виразніше стала відчуватися невідповідність між традиційними методами навчання та новою метою − поглиблювати культурні та економічні зв'язки між країнами, підвищувати мобільність людей у різних сферах життєдіяльності (професійній, туристичній, дозвіллєвій). Цей підхід визначився в результаті методичного осмислення наукових досягнень в галузі лінгвістики – теорії комунікативної лінгвістики і психології та теорії діяльності, що знайшло відображення в роботах з психології та методики навчання іноземних мов [3, с. 93]. Ми погоджуємося з думкою М. Пентилюк про те, що головне завдання комунікативного підходу – формування комунікативно компетентної особистості, здатної вільно й легко висловлюватися з будь-яких питань, виявляючи високий рівень мовної культури, дбаючи про якості свого мовлення. Своєрідність цієї методики "полягає в оволодінні студентами всіма формами і видами мовленнєвої діяльності з метою спілкування" [4, с. 12].

У дослідженні Луїс Мігель ДосСантоса зазначено, що комунікативний підхід підвищує загальні навчальні досягнення та навчальні інтереси студентів. Крім того, коли студентам дозволено брати участь у деяких ситуативних завданнях і вправах із реального життя, це може розвинути інтереси студента за межами аудиторії. Іншими

словами студент постає центральною постаттю освітнього процесу, який готовий вирішувати реальні проблеми сучасного життя, ось це і є "живе" навчання [5, с. 104]. Нам імпонує думка Л. Євдокімової-Лисогор щодо практичного впровадження комунікативного підходу у процес навчання. Комунікативна спрямованість навчання – передумова успіху в практичному оволодінні студентами іноземною мовою. Як показує практика, цьому значною мірою сприяє атмосфера колективного спілкування, організованого на основі комунікативних ситуацій. Ситуації стимулюють студентів до комунікативно-мотивованого виконання мовленнєвих дій, а спілкування в таких ситуаціях дає студентам змогу свідомо засвоїти іншомовний матеріал. Велике значення має діалогічне та монологічне мовлення. У цьому процесі можуть бути задіяні декілька учасників. З позицій комунікативного підходу, процес навчання іноземної мови будується адекватно реальному процесу мовленнєвого спілкування, тобто процес навчання є моделлю процесу мовленнєвої комунікації. Потрібне спілкування – емоційно забарвлене, пронизане переживаннями, що приносить радість, зацікавленість і створює передумови успіху як у навчанні, так і в повсякденному житті [2].

Комунікативний підхід до підготовки майбутнього бакалавра з англійської філології базується на різноманітних *принципах*, тож слід розглянути найактуальніші в освітній галузі, а саме: діяльнісний характер комунікативного навчання, оскільки мовленнєве спілкування відбувається через мовленнєву діяльність. Оволодіння мовою повинно проходити в ході творчої діяльності, яка стимулює пізнавальну активність студентів; спрямованість навчання студента не на здобуття мовних знань, а на вироблення навичок (граматичних, лексичних, фонетичних, мовленнєвих умінь), що забезпечують можливість здійснення іншомовної мовленнєвої діяльності під час спілкування, реалізацію мови під безпосередньо реальної комунікації; гуманістичний підхід до навчання: студенти отримують можливість вільного вираження власних думок і почуттів, самовираження особистості стає важливішим за демонстрацію знання мови, учасники спілкування почувають себе у безпеці від критики та покарання за помилки, навчальною нормою вважаються окремі порушення мовних правил і випадкові помилки. В центрі уваги – особистість учня ("learner-centred approach"); зацікавлення студентів процесом навчання відповідно до їхніх інтересів, здібностей і потреб ("the whole person approach"). Курс навчання мові повинен бути зорієнтований на задоволення мовленнєвих потреб певної категорії тих, що навчаються [3, с. 93].

Комунікативна спрямованість навчання іноземній мові вимагає перегляду та переорієнтації усіх компонентів навчального процесу. Традиційні методи, як відомо, орієнтовані на заучування, "зазубрювання" передбачених програмою конкретних завдань за темами. Такі *методи* не завжди дають позитивний результат, оскільки не спонукають студентів до активного мовлення, обмежуючись мінімальним словниковим запасом та умінням відтворити вивчений напам'ять текст. Пріоритетними ж мають стати *прийоми,* які стимулюють активне мислення та спонукають до висловлення думок іноземною мовою. Одним з таких *прийомів є* комунікативне завдання. Створення та формулювання комунікативного завдання вимагає винахідливості, адже важливо будувати його на цікавому матеріалі реальних життєвих ситуацій, залучаючи при цьому фантазію студентів. Варто звернути увагу на те, що у такому завданні комунікативна ціль поєднується з проблемно-пізнавальною задачею, яку і намагаються вирішити студенти. Наявність проблемно-пізнавальної задачі у будь-якому виді комунікативних завдань означає, що воно є вправою, а отже включає пред'явлення, відпрацювання, закріплення, повторення, розширення і

поєднання знань і уявлень, навичок та умінь. Завдання будуються на основі ігрового, імітаційного та вільного спілкування. Їх основними характеристиками є: тема спілкування, мовна взаємодія, міжособистісні стосунки, підтримка теми розмови, вирішення проблеми, вичерпання теми розмови [1, с. 25].

Сучасна комунікативна методика пропонує широке запровадження до навчального процесу активних нестандартних методів і форм роботи для кращого свідомого засвоєння матеріалу. Для їх впровадження потрібно мати чітке уявлення про комунікативну складову навчального процесу, яка включає визначення предмету, мети та форми спілкування, представлення ефективних форм запропонованого матеріалу та підтримки мовленнєво-розумової активності студентів. Велика увага надається парній та груповій роботі. Студентам пропонуються теми та запитання для обговорення, і вони випробовують свої сили у реальному спілкуванні. Форми такої роботи можуть містити: внутрішні (зовнішні) кола (inside/outside circles); мозковий штурм (brain storm); читання зигзагом (jigsaw reading); обмін думками (think-pair-share); парні інтерв'ю (pair-interviews) та інші. Такі заняття допомагають аудиторії оживитися, подолати страх, напругу, сором'язливість та надають змогу висловлювати власну думку більш вільно [1, с. 25].

Висновок. Враховуючи проведений аналіз прийомів, принципів та особливостей застосування комунікативного підходу в освітньому процесі, можна зробити висновок, що комунікативний підхід вже давно заслужив почесне місце серед різноманітних навчальних підходів, безпосередньо із-за свого реального моделювання ситуативних завдань і вирішення їх за допомогою мовленнєво-розумової активності. Завдяки тому, що в основі даного методу лежить саме комунікативна функція, комунікативний підхід стає невід'ємною частиною у вивченні іноземної мови. Визначення основних характеристик, принципів впровадження, обґрунтування ефективності використання комунікативного методу навчання іноземних мов не вичерпує усіх аспектів даної наукової проблеми.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в аналізі комунікативного підходу в австралійській системі підготовки бакалавра з англійської філології для подальшого компаративного аналізу отриманих результатів і вдосконалення вітчизняного досвіду з підготовки майбутнього фахівця філологічного профілю.

Використана література:

1. Байдак Л. І. Суть комунікативного методу викладання іноземних мов. *Materiały XIII Międzynarodowej naukowi-praktycznej konferencji, "Naukowa przestrzeń Europy-2017"* (Przemyśl, 07-15 kwietnia 2017 r.). Przemyśl : Nauka i studia, 2017. Posekcjach : Filologicznenauki. С. 25-30.
2. Євдокімова-Лисогор Л. А. Комунікативний підхід щодо вивчення іноземної мови. *Харківський національний економічний університет. 2013.* URL : http://confcontact.com/2013_06_07/15_Evdokimova_Lisogor.html
3. Козак М. В. Комунікативний метод навчання іноземних мов. *Педагогіка, соціальна робота*. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Ужгород, 2014. № 32. С. 93-95.
4. Пентилюк М. І. Теоретичні орієнтири сучасної української лінгводидактики. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Луганськ, 2010. № 22 (209). С. 12–21.
5. Luis Miguel Dos Santos. The Discussion of Communicative Language Teaching Approach in Language Classrooms. *Journal of Education and e-Learning Research*. 2020, № 2 (7). Pp. 104-109.

Abstract

The article is devoted to the definition of the main principles and essence of the communicative approach, the successful organization of the educational process thanks to the communicative approach, the outline of the main techniques of the organization of the educational process. Peculiarities of the

formation of communicative competence are considered. Communicative approach is one of the advanced competencies, which is formed by the means of personally oriented learning by involving all participants of the educational process in the analysis, synthesis, reflective activity during the educational activity.
Keywords: *communicative approach, English philology, higher education, principles of implementation, peculiarities of communicative competence formation.*

УДК 37:141.319.8]:94“1917/1991”

Загородня А. А.,
доктор педагогічних наук, доцент,
головний науковий співробітник відділу історії та філософії освіти,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0003-2418-1670

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ПИТАННЯ ОСВІТИ 1917-1991 РР.: СОЦІАЛЬНО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

У статті розкривається філософське осмислення питання освіти 1917-1991 років у соціально-антропологічному підході. Висвітлено основи суспільного гуманізму, яке закладає релігійне виховання та сприяє сприйняттю молоді ідеалам добра як найвищої цінності та формуванню християнського світогляду. Встановлено, що віра є складовою світогляду і основою діяльності людини, а також те, що релігія розкриває потребу розпізнавати можливості, приховані всередині людини, для здійснення, здавалося б, неможливого. Розкрито християнські цінності які пов’язані з усвідомленням важливості ідеалів, які пропонує нам християнство. Визначено, що оскільки суспільно-духовне буття залежить від конкретного виду людини (діяльності, інтелекту, духовності, комунікабельності тощо), то для оптимального розвитку особистості педагогіка повинна дати їй можливість залишатися фізично, соціально та духовно активною. Доведено, що чинниками успішної підготовки педагогів є увага до гуманізації людської свідомості, формування національної самосвідомості, етнопедагогічні аспекти цього формування, праця, духовна підготовка, які забезпечують досвідну орієнтацію особистості в ціннісному плані, а саме: формування, моральні стосунки, юнацькі Людські стосунки, атмосфера життєдіяльності, процес забезпечення саморозвитку та рівноправність.
Ключові слова: *філософське осмислення, соціально-антропологічний підхід, основи суспільного гуманізму, релігійне виховання,християнський світогляд, цінності, розвитку особистості,педагогіка, інтелект, духовність.*

Традиції народу є джерелом духовності, виховних ідеалів людини, чинником успадкування її духовних надбань. Основи суспільного гуманізму закладає релігійне виховання, яке сприяє сприйняттю молоддю ідеалу добра як найвищої цінності та формуванню християнського світогляду (а не визначення конфесійних рис). Віра є складовою світогляду і основою діяльності людини. Релігія розкриває потребу розпізнавати можливості, приховані всередині людини, для здійснення, здавалося б, неможливого. Віра надихає людину, піднімає її за межі обставин: “Для тих, хто щиро вірить, віра зовсім не є чимось доданим до їхньої природно створеної істоти. Вона висвітлює та висвітлює найбільш вражаючий героїзм поведінки великих святих і

буденну щоденну поведінку якась мати родини чи якийсь бідний фермер... жива релігійна душа сповнена свідомості неможливості пізнання Бога". Методологічна основа формування українського світогляду, у М. Шлемкевича [2], дозволяє визначити пріоритетність ставлення до людини, її природи, розуміння співіснування зі світом, іншими людьми та Богом, а також визначальні фактори для успішний розвиток молоді. Християнські цінності пов'язані з усвідомленням важливості ідеалів, які пропонує нам християнство. Чинниками успішної підготовки педагогів є увага до гуманізації людської свідомості, формування національної самосвідомості, етнопедагогічні аспекти цього формування, праця, духовна підготовка, які забезпечують досвідну орієнтацію особистості в ціннісному плані, а саме: формування, моральні стосунки, юнацькі Людські стосунки, атмосфера життєдіяльності, процес забезпечення саморозвитку та рівноправність. Ступінь впливу цих факторів на морально-етичний вибір людини залежить від глибини її віри в певні ідеали [4].

За відсутності системного підходу до організації розвитку духовної сили молодих українців необхідна насамперед певна теоретико-методологічна база для формування цілісного світогляду людини та забезпечення того, щоб моральна орієнтація визначала спосіб організації діяльності соціальних груп. Щоб знайти орієнтири для формування свого світогляду, М. Шлемкевич наполягає: "Людина, яка дискутує, повинна мати свої переконання" [1]. Крім того, наголос на духовних цінностях супроводжується глибокою інтеграцією моральних почуттів людини в життя нації в духовних рамках, забезпечуючи орієнтацію особистого досвіду та потреб, а також прийняття відповідного життєвого вибору. переконайтеся.

Зауважимо, що виховні чинники розглядаються як чинники зовнішнього середовища, з яким взаємодіє людина [1], а фактори розвитку духовної сили української молоді – як "носії ціннісних орієнтирів особистості, інструменти її творчої діяльності".

Ще одним важливим чинником формування цілісного світогляду української молоді є праця, яка є способом змінювати світ і служити сусіднім державам. М. Шлемкевич також передбачає пошуки шляхів досягнення відповідальності за долю нації, рішучості, дієвості, автентичності, працьовитості (переважно завдяки здатності мислити й організовувати своє життя), помітної зміни суспільної свідомості, яка може простежується до якостей "нової" людини, і розглядається як твір, тісно пов'язаний з українською боротьбою: "група порядних людей, перетворених у суспільство вищим порядком, вищим порядком, що втілює моральні ідеали" [2].

На думку М. Шлемкевича, свобода вибору є важливим фактором становлення особистості та розвитку духовної сили української молоді, необхідної для задоволення духовних потреб і збереження особистої гідності. "Існує багато можливостей, перш ніж зробити вибір, перш ніж прийняти рішення, – наголошує він, – і їх зважують, досліджують у своєму розумі, підходять до них із підозрою". Якщо це миттєво впевнено, тоді немає потреби думати, вибирати, вирішувати. Свобода волі людини – це перевірена, піддана сумніву свобода вибору" [2]. Дослідник вважає, що процес виховання духовної сили української молоді потребує обережності й терпіння. Мислення і вільна особистість допомагає людям усвідомити, що від неї залежить багато речей, і тільки тверда віра може допомогти протистояти спокусі.

Організація позитивної психологічної атмосфери для формування особистісного світогляду та визначення шляхів організації суспільної діяльності є важливими чинниками розвитку духовних сил української молоді, які залежать від реалізації

педагогічних стосунків, стосунків між учасниками соціальної громадська діяльність. Це означає, що на всіх етапах організації цього заходу вчителі повинні проявляти мудрість, тактовність, позитивні емоції, не можна звинувачувати інших у своїх недоліках чи негативній поведінці. Адже найперше завдання вчителя – створити таке середовище, забезпечене відповідними стосунками, яке буде морально підтримувати і допомагати ставати кращим.

Зауважимо, що в контексті світоглядних поглядів М. Шлемкевича [1; 2; 3], чинниками формування суспільно-політичне життя українського суспільства він визначав соціокультурні умови, як от: свободу вибору, віросповідання, самовдосконалення, збереження культурних традицій, тощо.

Не менш впливовими чинниками слугують соціальне оточення, родинне середовище, культурно-просвітницька діяльність діячів освіти, культури, особливості національного способу мислення, діяльність різноманітних соціальних спільнот. У такий спосіб людина є ядром отримання та поглинання властивостей спільноти в якій вона перебуває.

Висновки і пропозиції. Отже, наукові дослідження доводять, що модернізація освіти неможлива без визнання правил, які визначають результат акту навчання: розвиток кожної особистості передбачає повторення процесу її еволюції як виду та створення власної особистої історії, який на його соціалізацію впливає. Людина, онтогенез якої залежить від комплексу механізмів (космічних явищ, сонячної активності, закономірностей еволюції тощо), що впливають на розвиток усього живого. Оскільки суспільно-духовне буття залежить від конкретного виду людини (діяльності, інтелекту, духовності, комунікабельності тощо), то для оптимального розвитку особистості педагогіка повинна дати їй можливість залишатися фізично, соціально та духовно активною.

Соціальний антропологічний аспект широко розробляється в дискурсі М. Шмелькевича про філософію релігії. Вчений розробив методи висвітлення проблем духовного світу людини, тобто її особистісного самоствердження у світі. На основі духовних надбань українського народу розвивалася українська національна філософська думка дослідників, що ґрунтувалася на засадах гуманізму. У соціально-антропологічній перспективі М. Шмелькевича релігійний дискурс характеризується утвердженням духу у відношенні до Бога. У цьому універсальному русі життя духовна енергія підтримує думку, а думка дає енергію для постійного мислення людей, які шукають шлях до істини, прихованої у вірі в надприродну силу.

Тому подальші звернення до релігійно-філософських питань філософів української діаспори є перспективними в плані подальшої дослідницької проблематики.

Використана література:

1. Шлемкевич М. Дискусія і про дискусію. Листи до Приятелів. Нью-Йорк – Торонто : Ключі, ч. 3–4 (97–98), р. IX. 1961, березень – квітень. С. 53–56.
2. Шлемкевич М. Загублена українська людина. Київ : МП “Фенікс”, 1992. 168 с.
3. Яців О. Методологічні засади становлення світогляду у спадщині Миколи Шлемкевича та їх використання в сучасній системі виховання. Збірник наукових праць. Випуск 25 (2–2018) Частина 1. Розділ 1. Педагогіка. С. 211-216.
4. Загородня А. А. Соціальна антропологія в контексті освіти та виховання особистості (друга половина XIX століття) як чинник сучасних освітніх змін. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. 11 (11). С. 95-106.

Abstract

The article reveals the philosophical understanding of the issue of education in 1917-1991 in a socio-anthropological approach. The foundations of social humanism, which lays down religious education and promotes the perception of the ideals of good as the highest value and the formation of a Christian worldview among young people, are highlighted. It has been established that faith is a component of the worldview and the basis of human activity, as well as that religion reveals the need to recognize the possibilities hidden within a person to accomplish the seemingly impossible. Christian values are revealed, which are connected with the awareness of the importance of the ideals offered to us by Christianity. It was determined that since social and spiritual existence depends on a specific type of person (activity, intelligence, spirituality, sociability, etc.), for the optimal development of the individual, pedagogy should give him the opportunity to remain physically, socially and spiritually active. It has been proven that the factors of successful training of teachers are attention to the humanization of human consciousness, the formation of national self-awareness, ethno-pedagogical aspects of this formation, work, spiritual training, which ensure the experiential orientation of the individual in terms of values, namely: formation, moral relations, youth Human relations, atmosphere life activities, the process of ensuring self-development and equality.

Keywords: *philosophical understanding, socio-anthropological approach, foundations of social humanism, religious education, Christian worldview, values, personality development, pedagogy, intelligence, spirituality.*

УДК 378.147: 811.111

Заслужена А. А.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов і перекладу,
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна,
ORCID ID 0000-0001-5628-790X

ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ЗВО

Автор визначає провідні підходи, що застосовуються при іншомовній підготовці майбутніх соціальних працівників на заняттях в режимі онлайн. Вказано фактори, які слід враховувати при реалізації дистанційного навчання. Зазначено необхідність розвитку вольових якостей студентів та їх "рольових позицій ідентифікації", особливо рольової позиції Я-професіонал.

Ключові слова: *соціальний працівник, ЗВО, онлайн навчання, дистанційна форма навчання, підходи, науковий гурток.*

Безсумнівно, "пандемія коронавірусної інфекції, уведення воєнного стану в Україні стали тими модифікувальними факторами, які зумовлюють зміни в організації освітнього процесу, у функціях професійно-педагогічної діяльності і науково-педагогічного працівника" [1, с. 29]. У зв'язку з цими довготривалими подіями в умовах непередбачуваності і непрогнозованості, ЗВО України змушені були перейти на дистанційну форму навчання. Хоча офлайн навчання вже триває не перший рік і

викладачі пройшли етапи адаптації та вивчення ІКТ, питання якісної підготовки здобувачів вищої освіти не втрачає своєї актуальності.

Аналіз публікацій, присвячених традиційній, очній формі навчання або офлайн навчанню, виявив, що при підготовці майбутніх соціальних працівників на заняттях, що відносяться до вивчення іноземної мови, а саме англійської, застосовуються компетентнісний [2, 3, 4], комунікативний, когнітивний [5, 4, 6] та граматико-перекладацький [6] підходи.

Аналіз практичної діяльності показав, що при викладанні дисципліни "Фахова іноземна мова" онлайн переважно використовуються тексти і завдання із практикумів "Professional English. Social casework" [7] та "Professional English. Interaction in social casework" [8], які були розроблені з урахуванням компетентнісного, граматико-перекладацького, когнітивного та комунікативного підходів. Завдання завантажуються у гугл клас заздалегідь. Це зумовлено специфікою онлайн навчання в умовах воєнного стану і розраховано на студентів, які можуть приєднуватись до синхронного виду навчання так і на тих, хто зможе виконувати завдання асинхронно (через відсутність електропостачання, інтернет-з'єднання або повітряні тривоги).

Однак, специфіка онлайн навчання потребує врахування того факту, що відповідальність за власне навчання перекладається на студента і пов'язана з розвиненістю його індивідуальних навичок до саморегулювання [9, с. 37]; наявністю його академічної зрілості [9, с. 86];налагодженою комунікацією між викладачем і студентами для забезпечення повноцінного навчального процесу [9, с. 36]; заміни ролі викладача, що "передбачає зміну характеру і спрямованості педагогічної діяльності" та його стереотипів поведінки [9, с. 87]; поліпшенні навичок навчання студентів через читання друкованих джерел інформації, оскільки їх структура відповідає структурі розумової діяльності індивіда [9,с. 85].

З огляду на зазначене, виникає питання: як мотивувати студентів в рамках вказаних підходів? Періодичність проведення опитувань сприяє корегуванню методики викладання дисципліни. Однак, успіх дистанційного навчання значною мірою залежить і від студентів та пов'язаний з навичкою самодисципліни. Студенти повинні бути вмотивованими та відповідальними, дотримуватись розкладу та виконувати завдання у встановленні терміни. Ми вважаємо, що студентам слід працювати самостійно над внутрішньою мотивацією до навчання і розвитком академічної зрілості. Цьому процесу сприятиме бажання розвиватися, усунення обмежень в реалізації себе як професіонала в іноземних країнах, розширення власного кругозору шляхом вивчення дисципліни, підготовки до засідань студентського наукового гуртка і читання друкованих джерел інформації. Навичка читання сприятиме поглибленню знань, розвитку критичного мислення, розширенню словникового запасу.

Професійна Я-концепція як збір поглядів та уявлень про себе як про професіонала пов'язана з образами цілісного особистісного Я, Я-студент та Я-професіонал. Рекомендуємо студентам самостійно працювати з "рольовими позиціями ідентифікації", які у загальному розумінні відображають те, як людина бачить себе в соціальному контексті і як вона взаємодіє з іншими людьми в своєму оточенні. Потрібно кожну рольову позицію ідентифікації у вигляді установки записати на окрему картку і щоденно розмірковувати над нею, "ловити себе на думках", чи згоден я з цим твердженням чи ні. Зазначена щоденна самостійна робота сприятиме "розвитку у студента професійної самосвідомості, рефлексії, впевненості,

самостійності й відповідальності за результати свого навчання при дистанційній освіті" [10, с. 161].

Щоб допомогти студентам сформувати образ професіонала нами проводяться засідання студентського наукового гуртка "Socialworkinteraction" в режимі онлайн. Цей гурток сприяє поглибленню знань, формуванню професійних навичок майбутнього фахівця з соціальної роботи, образу Я-професіонал та комунікативних навичок студентів. На засіданнях зазначеного гуртка студенти знайомляться з досвідом інших країн у соціальній роботі на основі аутентичних матеріалів та формують уміння соціальної взаємодії як складової професійної компетентності майбутніх фахівців у соціальній сфері.

Отже, в сьогоднішніх умовах невизначеності, турбулентності подій, можна з впевненістю сказати, що компетентнісний, граматико-перекладацький, когнітивний та комунікативний підходи до викладання іноземної мови можна вважати оптимальними, оскільки вони дають можливість підготувати фахівця у сфері соціальної роботи (сприяють розвитку мислення, навичок навчатися і здатності синтезувати знання). Однак, в умовах онлайн навчання студентам рекомендується самостійно працювати над розвитком вольових якостей: самоконтролю, самодисципліни, відповідальності та ідентифікацією себе у рольових позиціях, особливо у рольовій позиції Я-професіонал.

Використана література:

1. Барановська Л. В., Морська Л. І. (ред). Інноваційні освітні технології: світовий і вітчизняний досвід використання в системі неперервної освіти : монографія. Біла Церква : ТОВ "Білоцерківдрук", 2022. 341 с.
2. Заслужена А. А. Змістовий компонент у реалізації компетентнісного підходу в навчанні майбутніх соціальних працівників професійно орієнтованої іноземної мови. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти*. VIII міжнар. конф. 20 березня 2020, м. Київ. У: Актуальні проблеми вищої професійної освіти : зб. наук. праць / ред. Л. В. Барановської. Київ : НАУ, 2020. С. 77-79.
3. Заслужена А. А.Формування полікультурної компетентності студентів гуманітарного профілю. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти*. IX міжнар. конф. 23квітня 2021, м. Київ. У: Актуальні проблеми вищої професійної освіти : збірник наукових праць / ред. Л. В. Барановської. Київ : НАУ, 2021. С. 30-31.
4. Заслужена А. А. Як стати практиком критичного мислення : для студентів-магістрантів. *Роль іноземних мов у соціокультурному становленні особистості (в умовах війни).* V Міжнар. кругл. стіл з актуальних питань методики викладання іноземних мов, філології, культурології, педагогіки вищої школи, специфіки становлення іншомовної особистості в умовах війни. 12-13 квітня 2022, м. Київ. У: Роль іноземних мов у соціокультурному становленні особистості (в умовах війни) : збірник наукових праць / ред. О. В. Ковтун. Київ : НАУ, 2022. С. 53-60.
5. Барановська Л. В., Заслужена А. А. Реалізація комунікативного та когнітивного підходів у викладанні іноземної мови професійного спрямування з використанням кросворду як різновиду дидактичної гри. *Вісник Національного авіаційного університету*. Серія: Педагогіка. Психологія : зб. наук. праць. Київ : НАУ. Вип. 19 (2021). С. 9-19.
6. Заслуженная А. А. К вопросу підготовки социальных работников посредством изучения дисциплины "Профессиональный иностранный язык". *International scientific professional periodical journal "The unity of science"*, December 2019 – January 20**.** Vienna, Austria, 2020. P. 41-44.
7. Ковтун О. В., Заслужена А. А., Мельник Н. І. Professional English. Socialcasework: практикум. Київ : НАУ, 2020. 138 с.
8. Ковтун О. В., Заслужена А. А., Хайдарі Н. І. Professional English. Interaction in social work : практикум. Київ : НАУ, 2019. 128 с.
9. Гринюк С. П. та ін. Вища освіта в умовах карантинних обмежень та соціального дистанціювання : монографія. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. 140 с.
10. Заслужена А. До питання розробки спецкурсу для студентів гуманітарного профілю: блок "Я-студент". *Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура*. IX міжнар наук.-практ. конф. 19-20 листопада 2021, м. Київ. У: Подолання мовних та комунікативних

бар'єрів: освіта, наука, культура : збірник наукових праць / ред. О. В. Ковтун. К., 2021. С. 157-162.

Abstract

The author identifies the main approaches used in teaching future social workers in online mode for non-native speakers. Factors to consider when implementing distance learning are indicated. The need to develop students' volitional qualities and their "role positions of identification", especially the role position of "I-Professional", is highlighted.

Keywords: *social worker, higher education institution, online learning,distance learning, approaches, scientific circle.*

УДК 37.18.4-025.26

Захарін С. В.,
доктор економічних наук,
головний науковий співробітник відділу історії та філософії освіти,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-1263-8170

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГІБРИДНОГО ТА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТІ

У статті показано сучасні тенденції розвитку гібридного та змішаного навчання у закладах освіти. Обґрунтовано організацію освітнього процесу в сучасних умовах і за сучасних цивілізаційних викликів яка невпинно прямує в бік гібридного або змішаного навчання з використанням елементів дистанційного навчання. Розкрито, що впровадження в систему освіти різноманітних інформативно-комунікативних технологій є одним із шляхів оптимізації освітнього процесу, який приносить багато переваг та є значним кроком до спрощення організації освітнього процесу у закладах освіти і підвищенням ефективності самостійної роботи здобувачів освіти, а також об'єктивної оцінки набутих компетентностей. Встановлено, що освіта є одним із основних прав людини, передбачених статтею 26 Декларації прав людини, Конституції України та Законом України про освіту. Охарактеризовано те, що поєднання змішаної і традиційних форм здобуття знань, умінь та навичок (компетентностей) у закладах освіти може надати здобувачам широкий спектр освітніх послуг для набуття програмних результатів, необхідних для майбутньої професійної діяльності. Доведено, що метою впровадження гібридного навчання в освіту є використання новітніх інформативно-комунікативних засобів, а також відкритий доступ до освітніх ресурсів для організації якісних освітніх процесів. Така форма навчання дозволяє швидко адаптуватися до вимог інформаційного суспільства та підготувати майбутніх фахівців.

Ключові слова: *сучасні тенденції розвитку гібридного та змішаного навчання, заклади освіти, організація освітнього процесу, ефективність самостійної роботи, освітні послуги,набуті компетентності, фахівці.*

Організація освітнього процесу в сучасних умовах і за сучасних цивілізаційних викликів невпинно прямує в бік гібридного або змішаного навчання з використанням елементів дистанційного навчання [1, с. 53].

Впровадження в систему освіти різноманітних інформативно-комунікативних

технологій є одним із шляхів оптимізації освітнього процесу, який приносить багато переваг та є значним кроком до спрощення організації освітнього процесу у закладах освіти і підвищенням ефективності самостійної роботи здобувачів освіти, а також об'єктивної оцінки набутих компетентностей.

Освіта є одним із основних прав людини, передбачених статтею 26 Декларації прав людини [2], Конституції України [4] та Законом України про освіту [3].

Сьогодні в Україні діють десятки безкоштовних освітніх закладів, які надають змішану освіту, яка в порівнянні з традиційними формами (денною та заочною) має багато особливостей та переваг: безперервність навчання – можливість вчитися за персональним графіком у будь-який час; доступність – відкритість освітніх ресурсів, що дозволяє всім здобувачам брати участь у освітньому процесі; економічність – безпечне якісне навчання з найменшими фінансовими та енергетичними витратами; персоналізація та диференціація навчання з урахуванням вікових та фізіологічних особливостей користувачів, створення та коригування дистанційних курсів; інноваційність – використання новітніх інформативно-комунікативних засобів для створення якісного освітнього середовища для формування та розвитку професійних навичок та отримання комп'ютерних знань; мобільність – можливість одночасно навчатися в іншій сфері, не відокремлюючись від професійної діяльності.

Проте використання гібридної освіти має і деякі недоліки: переривання доступу до віддалених ресурсів, що може призвести до втрати або пошкодження даних (внаслідок відсутності світла та нестабільного інтернет-зв'язку); деякі педагоги некомпетентні у використанні нових інформативно-комунікаційних технологіях для організації змішаної освіти; труднощі мотивації виконання завдань (у зв'язку з великим навантаженням на самостійне оволодіння знаннями);

Під час змішаного навчання необхідно враховувати певні обмеження спілкування, а саме: певна ізоляція здобувачів освіти у віртуальних академічних групах; обмеження, що перешкоджають груповому спілкуванню та груповій єдності; технічні засоби колективної комунікації (між викладачами та здобувачами освіти створили штучний і неповноцінний простір спілкування; невміння чітко й ясно висловлювати свої думки (особливо в чатах та текстових повідомленнях).

Широке впровадження та розвиток гібридної освіти у вільній економічній зоні України потребує вирішення низки завдань: кадрове забезпечення потреб змішаного навчання; матеріально-технічне та фінансове забезпечення; методичне забезпечення, що враховує специфічні обставини; створення проєктів підтримки здобувачів освітив різних регіонах України на основі вільної економічної інфраструктури; пропагування освіти на ринку праці та послуг; турбота про здоров'я всіх учасників, що є найважливішою частиною організації навчання.

На жаль, є фактори, що перешкоджають запровадженню гібридного навчання в Україні, вони пов'язані з відносно високою вартістю розробки курсів, недостатнім розвитком інфраструктури, вартістю створення якісної предметної бібліотеки, складністю отримання дозволів та отримання національної атестації. На нашу думку, активно розвиваючи та впроваджуючи сучасні інформаційні технології, звільняючи аудиторії, економлячи експлуатаційні та управлінські витрати в процесі освіти, змішане навчання наддасть переваги для закладів освіти та підвищить якості освітнього процесу.

Впровадження системи гібридного навчання залежить від координаційної діяльності зацікавлених сторін. Основною зацікавленою стороною системи змішаного

освіти є держава, як суб'єкт нормативно-правового регулювання діяльності закладів освіти та основний стейкхолдер для підготовки компетентних та конкурентоспроможних фахівців на ринку праці та освітніх послуг.

Нині заклади освіти прагнуть створити нові джерела доходу, а розробка нових дистанційних та онлайн-курсів розглядається як спосіб отримання доходу та підвищення конкурентоспроможності. Педагоги можуть успішно розробляти власні онлайн-курси. Детально розглядаючи цю ініціативу, можна організувати підвищення кваліфікації педагогів різних закладів освіти у напрямку впровадження гібридного та змішаного навчання, розробити ефективне створення сучасних електронних інтелектуальних посібників. У той же час педагоги можуть читати відповідні тематичні курси та сформувати команду розробників розумних посібників у системі змішаного навчання для використання іншими новаторами.

Незалежно від того, яку назву вживати для цього явища, змішане або гібридне навчання, воно швидко поширюється та розвивається. В той час, коли експерти продовжують піддавати сумніву ефективність змішаного навчання, воно змушує замислитись не тільки над використанням технологій у освітньому процесі, а й над пошуком шляхів того, як зробити навчання більш доступним та ефективним.

Змішане навчання або гібридне навчання – це якісно новий підхід, що трансформує структуру та зміст навчання, змінюючи традиційні ролі викладача та здобувача освіти, який додає сучасних інтерактивних технологій до традиційних.

Таким чином, метою впровадження гібридного навчання в освіту є використання новітніх інформативно-комунікативних засобів, а також відкритий доступ до освітніх ресурсів для організації якісних освітніх процесів. Така форма навчання дозволяє швидко адаптуватися до вимог інформаційного суспільства та підготувати майбутніх фахівців. Поєднання змішаної і традиційних форм здобуття знань, умінь та навичок (компетентностей) у закладах освіти може надати здобувачам широкий спектр освітніх послуг для набуття програмних результатів, необхідних для майбутньої професійної діяльності.

Використана література:

1. Герасименко В. В., Паткевич В. О. Не розвинені можливості системи освіти в Україні. Розвиток освітньої системи: європейський вектор: матеріали II Міжнародної науково-методичної конференції ХНУБА. Харків : ФОП Панов А.М, 2019. С. 52–53.
2. Загальна декларація прав людини URL: (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення 21.03.2023).
3. Закон України "Про освіту" URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення 15.03.2023).
4. Конституції України. URL: (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text) (дата звернення 22.03.2023).

Abstracts

The article shows modern trends in the development of hybrid and mixed learning in educational institutions. The organization of th educational process in modern conditions and under modern civilizational challenges, which is constantly moving to wards hybrid or mixed learning with the use of elements of distance learning, is substantiated. It was revealed that the introduction of various informative and communicative technologies in to the education system is one of the ways to optimize the educational process, which brings many advantages and is a significant step to wards simplifying the organization of the educational process in educational institutions and increasing the efficiency of the independent work of education seekers, as well as objective assessment acquired competencies. It has been established that education is one of the basic human rights provided for in Article 26 of the

Declaration of Human Rights, the Constitution of Ukraine and the Law of Ukraine on Education. It is characterized that the combination of mixed and traditional forms of acquiring knowledge, abilities and skills (competencies) in educational institutions can provide students with a wide range of educational services to acquire program results necessary for future professional activities. It has been proven that the purpose of introducing hybrid learning into education is the use of the latest informative and communicative tools, as well as open access to educational resources for the organization of quality educational processes. This form of education all ows you to quickly adapt to the requirements of the information society and prepare future specialists.

Keywords: *modern trends in the development of hybrid and mixed learning, educational institutions, organization of the educational process, effectiveness of independent work, educational services, acquired competences, specialists.*

УДК 159.922.8:004.738.5

Калина Д. С.,
студентка,
Вінницький інститут Університету "Україна"
м. Вінниця, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ В ПІДЛІТКІВ

У статті розкрито психологічні аспекти механізму формування залежності підлітків від інтернет-мережі, для яких характерна підвищена вимогливість по відношенню до власного оточення. Метою тези є аналіз та виявлення психологічних аспектів механізму формування інтернет-залежності в підлітків. Причина залежної поведінки частіше за все полягає в тому, що вона є шляхом найменшого опору підлітка перед його оточенням. Основними чинниками формування адиктивної поведінки є такі фактори як: виховання та індивідуально-психологічні новоутворення, які супроводжуються кризами. Нездатність протистояти життєвим труднощам супроводжується низькою самооцінкою, поганою переносимістю життєвих труднощів, невпевненістю в собі є важливими факторами, що формують уникаючу поведінку людини. В такому випадку Інтернет служить засобом самозахисту від почуття болю, приниження та поганого настрою.

Ключові слова*: підлітки, мотивація, аддиктивна поведінка, віртуальний світ, інтернет-залежність.*

Психологічні аспекти механізму формування залежності засновані на природному прагненні підлітка або дитини позбутися різного роду проблем і неприємностей, пов'язаних з повсякденним життям. Психіка підлітків ще нестійка до несприятливих впливів, будь-які переживання і неприємності сприймаються як безвихідні або катастрофічні. Рольова комп'ютерна гра дозволяє знайти простий і доступний спосіб створення іншого світу, життєвих ситуацій, досі не випробуваних і неможливих в реальності.

У загальному вигляді інтернет-залежність визначається як "нехімічна залежність через користування Інтернетом" і є складовою залежності від комп'ютерних технологій в цілому, тобто від потреби взаємодії з цим забезпеченням в ігровій,

робочій чи дослідницькій формах. Інтернет-залежність включає в себе такі форми залежної поведінки: комп'ютерні ігри, залежність від спілкування в мережі, азартні ігри в Інтернеті, компульсивні подорожі по чатах.

Основними науковцями в галузі аддиктивної поведінки, зокрема інтернет-залежності, є такі як І. Візнюк, М. Ожеван, С. Гнатюк, Т. Ісакова, вони виокремили такі особистісні характеристики підлітків, схильних до інтернет-залежності: пошук відчуттів або потреба в різних нових переживаннях і здатність піддаватися соціальному ризику заради пошуку цих відчуттів. Невідомим залишається механізм формування інтернет-залежності в підлітків [1-3].

Метою статті є аналіз та виявлення психологічних аспектів механізму формування інтернет-залежності в підлітків.

Вивчення даної проблеми в літературі вітчизняних і зарубіжних авторів дає підстави вважати, що в залежності від мотивації, цілей і умов діяльності Інтернет може бути використаний для занурення у віртуальний світ, в якому труднощі та проблеми реального світу відсутні. І це може призвести до формування віртуальної особистості.

Згідно з дослідженнями І. Візнюк формування віртуальної особистості виступає як компенсація недоліків реальної соціалізації. Така віртуальна особистість може існувати як "для себе", здійснюючи ідеал "Я" або, навпаки, реалізуючи деструктивні тенденції користувача, так і "для інших", з метою справити певне враження на оточуючих[1, с. 67].

І. Візнюк вказує, що в особливостях пропонованих "віртуальних особистостей" можуть відображатися відмінні риси, пов'язані з протіканням процесів самовизначення, самоверифікації, зміни структури ідентичності людини, що виражають тенденцію до множинності ідентичності. Наслідком цього є характерний для Інтернет-залежності негативний вплив на професійну, соціальну, психологічну і фізичну сторони життя людини.

Причина залежної поведінки частіше за все полягає в тому, що вона є шляхом найменшого опору. Складається суб'єктивне враження, що таким чином можна втекти від своїх проблем, не думати про тривогу, уникаючи від важких ситуацій, використовуючи різні варіанти аддиктивного компенсування складних життєвих ситуацій [2, с. 55].

Руйнівний характер залежності полягає в наступному: спосіб адиктивної поведінки від засобу вживання поступово перетворюється на мету. Періодично відволіктися від життєвих труднощів необхідно всім, але в разі адиктивної поведінки інтернет-залежність стає способом життя, в процесі якого людина потрапляє в пастку постійного догляду від реальності, згодом починаючи втрачати своє "Я-реальне" і знаходити своє "Я-віртуальне" [1, 3].

Адиктивна реалізація замінює дружбу, любов та інші види активності. Вона забирає час, сили, енергію, емоції. Людина втрачає здатність підтримувати рівновагу в житті, включатися в різні форми активності, отримувати задоволення від спілкування з людьми, відпочивати, розвиватися як особистість, виявляти симпатії, надавати емоційну підтримку навіть найбільш близьким людям. В результаті в аддикта виникають труднощі у спілкуванні та взаємодії з іншими людьми [2, 3].

Разом з дисфункціональними процесами в спілкуванні порушуються, спотворюються і втрачають цінність такі значимі механізми міжособистісної перцепції, як ідентифікація, емпатія, рефлексія. Втрачається здатність ставити себе на

місце партнера, співпереживати, уявляти, яким сприймають тебе оточуючі. Інтернет-залежність має деякі характеристики вже відомих і вивчених адикцій [1, 3]:

– Зневага найважливішими речами в житті через адиктивну поведінку;

– Руйнування відносин аддикта зі значущими людьми;

– Роздратування або розчарування значущих для аддикта людей;

– Скритність або дратівливість, коли люди критикують його поведінку;

– Почуття провини або занепокоєння щодо прояву аддиктивної поведінки;

– Безуспішні спроби боротися з аддиктивною поведінкою.

На наш погляд, особливий інтерес представляє опис поведінкових характеристик, серед яких такі [1, с. 68]: готовність обманювати друзів та членів сім'ї, применшуючи тривалість і частоту роботи в Інтернеті; прагнення і здатність звільнитися під час роботи в Інтернеті від почуттів провини або безпорадності, від станів тривоги або депресії, набуття відчуття емоційного підйому та своєрідної ейфорії; готовність миритися із руйнуванням сім'ї, втратою друзів і кола спілкування через захопленість в Інтернеті.

Основними чинниками формування адиктивної поведінки є такі фактори як: виховання та індивідуально-психологічні новоутворення, які супроводжуються кризами. Тому для інтернет-адиктів єдиним способом проживання внутрішніх конфліктів є віртуальний світ.

Таким чином, інтернет-залежність є одним із способів аддиктивної реалізації, характерною для осіб, що мають особистісні утворення, такі як замкнутість, тривожність, напруженість, істероїдний або сензитивний тип акцентуацій характеру, що сприяють формуванню власне аддиктивної особистості. Нездатність протистояти життєвим труднощам супроводжується низькою самооцінкою, поганою переносимістю життєвих труднощів, невпевненістю в собі є важливими факторами, що формують уникаючу поведінку людини. В такому випадку Інтернет служить засобом самозахисту від почуття болю, приниження та поганого настрою.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі обумовлені визначенням рівня тривожності та емоційної напруги в інтернет-залежних осіб різних вікових категорій.

Використана література:

1. Візнюк І. М. Психологічні детермінанти успішності під час навчання учнів зі схильністю до депресії. *Науковий вісник ХДУ. Серія Психологічні науки.* Херсон, 2021. № 1. С. 66-74.
2. Інформаційні технології як фактор суспільних перетворень в Україні. Збірник аналітичних доповідей / М. А. Ожеван, С. Л. Гнатюк, Т. О. Ісакова. Київ : НІСД, 2011. 96 с. URL : http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/DUBOV.indd-ee822.pdf
3. Мацьоха Т. Інтернет-залежність української молоді: сучасний стан проблеми. URL : https://commons.com.ua/uk/internet-zalezhnist/

Abstract

Thearticle reveals the psychological aspects of the mechanism of the formation of teenagers' dependence on the Internet, which are characterized byincreased demand sinrelation to their environment. The aim o fthe thesis is to analyze and identify the psychological aspects of the mechanism of formation of Internet addiction in teenagers. The reason for addictive behavior most of tenlies in the fact that it is the path of least resistance of a teenagerin front of his environment. The main factor sin the formation of addictive behavior ar esuch factors as: upbringing and individua lpsychological neoplasms, which are accompanied by crises. The inability to facelife's difficulties is accompanied by low self-esteem, poor tolerance of life's difficulties, and self-doubtare important factors that shape a person's

avoidant behavior. In this case, the Internet servesas a mean sofself-defense against feeling sofpain, humiliation, and badmood.

Keywords: *teenagers, motivation, addictive behavior, virtual world, Internet addiction.*

УДК 378.091.12.011.3-051:613.86

Каряка І. В.,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та соціально-гуманітарних дисциплін,
Державний університет інфраструктури та технологій,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-9570-7660;

Доценко Л. В.,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та соціально-гуманітарних дисциплін,
Державний університет інфраструктури та технологій,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0001-5004-0471

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ЯК ЧИННИК ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Інформація, яка подана в даних тезах присвячена розкриттю питання щодо попередження професійного вигорання викладачів закладів вищої освіти як чинника збереження психічного здоров'я науково-педагогічних працівників. У даних тезах розкрито теоретичний аспект вивчення феномену професійного вигорання, а також визначено основні його прояви. Окреслено психолого-педагогічні чинники виникнення професійного вигорання викладачів закладів вищої освіти, а також представлені результати дослідження означеної проблематики. На основі отриманих результатів виокремлено основні шляхи попередження професійного вигорання викладачів закладів вищої освіти. Практичне представленої інформації полягає у тому, що її можна використовувати з метою профілактики та попередження професійного вигорання викладачів закладів вищої освіти. Матеріали дослідження дають можливість педагогам застосовувати їх під час здійснення професійної діяльності.

Ключові слова*: викладачі закладів вищої освіти, професійна діяльність викладачів закладів вищої освіти, професійне вигорання, зовнішні та внутрішні чинники виникнення професійного вигорання, педагогічні умови попередження професійного вигорання.*

Відомо, що професія педагога є діяльністю творчою, оскільки вимагає вміння знаходити нове в педагогічному явищі, виділяти приховані закономірності, вміти спостерігати і в спостережуваному виділяти істотне, аналізувати педагогічні факти. "Учительство – це мистецтво, праця не менш творча, ніж праця письменника чи композитора, але більш важка і відповідальна. Педагог звертається до душі людської не через музику, як композитор, не за допомогою фарб, як художник, а безпосередньо. Виховує особистістю своєї, своїми знаннями і любов'ю, своїм ставленням до світу"

[2]. Область прояву педагогічної творчості визначається структурою основних компонентів педагогічної діяльності і охоплює практично всі її сторони: планування, організацію та аналіз результатів. У сучасній науковій літературі педагогічне творчість розуміється як процес вирішення педагогічних завдань в мінливих обставинах.

Враховуючи надмірність відповідальності та різноманітність діяльності можна сказати, що професійна діяльність викладача насичена численними стресорами (соціальні оцінка, невизначеність, повсякденна рутина тощо), що досить часто призводить до фрустрованості, підвищеної тривожності, дратівливості, виснаженості, емоційного вигорання та професійної деформації.

Суттєвим стресогенним фактором є психологічні й фізичні перевантаження викладачів, які спричиняють виникнення синдрому "професійного вигорання", прояв якого виявляється як виснаження моральних і фізичних сил, що неминуче позначається як на ефективності професійної діяльності, психологічному самопочутті, так і на стосунках у сім'ї. Все це говорить про те, що в умовах зростаючого рівня вимог, нових реформ і стандартів у сучасній системі вищої освіти викладачі відчувають значне емоційне навантаження. Професійна діяльність викладача вищого навчального закладу супроводжується підвищеною моральною відповідальністю і, отже, характеризується високим рівнем емоційного, а в подальшому і професійного вигорання.

Серед чинників, які обумовлюють виникнення професійного вигорання викладачів вищого навчального закладу, науковці виділяють: індивідуальні та особистісні особливості педагога, організаційні, соціально-психологічні [6]; соціально-економічні; соціально-психологічні, індивідуально-психологічні, статусно-рольові, професійно-організаційні, екзистенційні тощо [1].

На нашу думку, професійне вигорання викладачів вищої школи може бути зумовлене об'єктивними та суб'єктивними чинниками, де об'єктивними є: соціально-економічні перетворення в Україні, які впливають на матеріальну стабільність членів суспільства, психологічний стан та професійне благополуччя; ризик втрати місця роботи через брак коштів, пов'язаний із низьким (відсутнім) фінансуванням та недостатнім набором абітурієнтів під час вступної кампанії; незабезпечення працівника повною робочою ставкою при його бажанні працювати повноцінно та якісно; перенавантаження викладача робочими завданнями за відсутності заохочення та відповідної оплати праці тощо. До суб'єктивних чинників належать: недостатня мотивованість чи несформованість ціннісного ставлення до професійної діяльності; деякі особистісні характеристики: тривожність, інтровертованість, перфекціонізм, трудоголізм, презентаїзм тощо; неадекватність професійних очікувань, самооцінки та ін.

В свою чергу, найпоширенішими ознаками тривалого стресу та синдрому професійного вигорання є:виснаження, втома, безсоння, негативні установки та незадоволення професійною діяльністю, нехтування виконанням своїх обов'язків, порушення апетиту, прояви агресії, неадекватна самооцінка, пасивність, збільшення прийому психостимуляторів (кава, тютюн, алкоголь), втрата концентрації уваги, порушення термінів роботи, пошук виправдань замість рішень,конфлікти, частий головний біль, розлади шлунку, почуття невпевненості та розпачу, неусвідомленого тривалого неспокою, підвищена роздратованість.

В результаті проведеного дослідження було констатовано, що первинним чинником професійного вигорання викладачів закладів вищої освіти є соціально-психологічний клімат, який забезпечує комфортність умов викладача в університеті,

забезпечує його безпеку перебування в даних умовах. Вторинним – фактор управління та адміністрування, який сприяє організації умов праці викладача та забезпечує продуктивне виконання його професійних обов'язків. Кінцевим фактором професійного вигорання витупає професійне спрямування науково-педагогічних працівників, який сприяє особистісному та професійному розвитку викладачів. Слід також зазначити, що серед викладачів (40 осіб), які брали участь у нашому дослідженні,в тій чи іншій мірі, мають певний ступінь професійного вигорання: чверть респондентів (25%)мають першу фазу розвитку професійного вигорання "Напруженість", 45,0% – другу стадію вигорання "Резистеність" і 30,0% осіб – третю фазу вигорання "Виснаження".

Отримані результати констатувального етапу нашого дослідження дають можливість сказати, що виокремлені фактори професійного вигорання викладачів закладів вищої освіти вимагають комплексного підходу щодо їх усунення за рахунок проведення профілактичних заходів, що спрямовані на розвиток комунікативної, організаційної та мотиваційної сторін професійної діяльності викладачів. Так, проблема соціально-психологічного клімату в колективі детермінується браком комунікативно взаємодії між викладачами, адміністрацією та керівництвом університету, організаційними заходами щодо діяльності викладача та стимулювання до професійного розвитку. Фактор управління та адміністрування також обумовлюється недостатністю комунікації між керівництвом структурного підрозділу та адміністрації університету в цілому, недосконалістю організаційних та мотиваційних компонентів діяльності викладача. Проблема спрямування професійної діяльності полягає у недостатності комунікативної, організаційної та мотиваційної складової викладачів.

Відтак, можна сказати, що шляхом вирішення проблеми пошуку педагогічних умов попередження професійного вигорання викладачів закладів вищої освіти є розвиток комунікативних, організаційних та мотиваційних умінь у викладачів, керівників структурних підрозділів та адміністрації.

Використана література:

1. Дудек В. Г. Емоційне вигорання. Київ : Главник, 2007. 128 с.
2. Матвієнко О. Культура здоров'я персоналу та синдром психоемоційного "вигорання": стратегія і тактика подолання. *Головна медична сестра.* 2007. N 6. С. 20-23.
3. Калошин В. Ф. Як долати стрес у педагогічній діяльності. *Практична психологія та соціальна робота.* 2004. № 9. С. 60-66.
4. Качур О. Профілактика професійного вигорання в закладах освіти. *Психолог.* 2010. № 40. С. 3-7.
5. Саламатіна Є. Профілактика професійного вигорання. *Психолог.* 2013. № 8. С. 26-28.
6. Синдром "професійного вигорання" та професійна кар'єра працівників освітніх організацій: гендерні аспекти / за ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки, Т. В. Зайчикової. К., 2006. 365 с.

Abstract

The information presented in these theses is dedicated to the disclosure of the issue of preventing professional burnout of teachers of higher education institutions as a factor in preserving the mental health of scientific and pedagogical workers.These theses reveal the theoretical aspect of the study of the phenomenon of professional burnout, and also define its main manifestations.The psychological and pedagogical factors of the occurrence of professional burnout of teachers of higher education institutions are outlined, as well as the results of the study of the specified problem are presented.On the basis of the obtained results, the main ways of preventing professional burnout of teachers of higher education institutions are identified.The practicality of the presented information is that it can be used for the

purpose of preventionof professional burnout of teachers of higher education institutions.Research materials give teachers the opportunity to apply them during their professional activities.

Keywords: *teachers of higher education institutions, professional activities of teachers of higher education institutions, professional burnout, external and internal factors of professional burnout, pedagogical conditions for preventing professional burnout.*

УДК 378.091.3-022.332(48)

Квасниця І. М.,
доктор філософії (освітні, педагогічні науки),
доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання і спорту,
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький, Україна
ORCID ID 0000-0003-1718-3301;

Дмитришин Н. О.,
здобувач вищої освіти,
спеціальність "Фізична культура і спорт",
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький, Україна
ORCID ID 0009-0001-8905-5870

ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ У КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД КРАЇН СКАНДИНАВІЇ

Метою статті є визначення основних засад професійної мобільності у країнах Скандинавії. Наукова категорія "професійна мобільність" розглядається як системне багаторівневе явище, яке потребує міждисциплінарного підходу дослідження. Зазначено, що в умовах сучасного ринку праці професійна освіта сприятиме становленню конкурентоспроможної особистості тільки у випадку формування у неї професійної мобільності, актуальність якої пов'язана з соціальним замовленням. Розглянуто досвід формування професійної мобільності в концепції навчання протягом життя у Норвегії, Швеції та Данії. Доведено актуальність дослідження професійної мобільності у країнах Скандинавії, зважаючи на те, що країни півострова вважаються одними з найбільш привабливих з низьким рівнем безробіття та перспективами для працевлаштування, професійного розвитку та мобільності. Вивчення відмінностей та використання передового досвіду Скандинавських країн щодо неперервного навчання матиме позитивний вплив на вдосконалення положень вітчизняної системи освіти та сприятиме підвищенню ефективності професійної освіти.

Ключові слова*: професійна мобільність, освіта впродовж життя, європейський досвід.*

Глобалізація економічних процесів, революційні зміни у галузі інформаційних і комунікаційних технологій супроводжуються зростанням мобільності праці та капіталу, створенням "суспільства знань", що відкриває нові горизонти для освіти і навчання. За цих умов утверджується пріоритетна роль знань і навчання в структурі суспільства, що водночас призводить до зміни освітньої парадигми, де однією з ключових цілей освіти стає підготовка до професійної мобільності.

Мобільність є сучасною міждисциплінарною парадигмою в соціальних і гуманітарних науках, що досліджує переміщення людей, ідей і речей, а також наслідки цих рухів. Аналіз підходів і поглядів науковців дає можливість стверджувати, що мобільність – це інтегративна якість особистості, яка забезпечує усвідомлене прагнення змінити навколишній світ відповідно до власних цілей, потреб, ціннісних установок. Ця категорія характеризується вмінням адаптуватися до середовища, швидким реагуванням на зміни та перебудови у нових умовах.

Слід зазначити, що мобільність є ключовою позицією Болонського процесу та повинна включатися в освітню траєкторію кожного успішного здобувача освіти, допомагає набути нових компетенцій та є підґрунтям успішності на ринку праці [1, с. 221]. Водночас, в рамках Болонського процесу основна увага приділяється академічної мобільності. На нашу думку, при всій важливості академічної мобільності, вона є лише засобом досягнення головної мети освітнього європейського процесу – професійної мобільності, що тісно взаємопов'язана з такими найважливішими принципами Болонського процесу як переходом до навчання протягом життя та можливості успішного працевлаштування.

Характерною особливістю сучасного суспільства та економіки є інтенсивний розвиток і оновлення техніки і технологій, що безперервно змінюють якість і умови професійної діяльності, змушуючи працівника упродовж усього його трудового життя неодноразово опановувати нові способи і види професійної діяльності, підвищувати рівень кваліфікації і освіти, змінювати місце роботи і навіть професію. Сучасна особистість має бути підготовленою до життєдіяльності в умовах, що постійно й інтенсивно змінюються, в середовищі з високим рівнем непередбачуваності. Іншими словами, людина в сучасному світі, щоб бути успішною, повинна володіти певними особистісними якостями – бути рухливою, готовою до будь-яких змін, вміти швидко і ефективно адаптуватися до нових умов, тобто бути професійно мобільною. Цілеспрямована підготовка людини до життя в сучасному мінливому світі шляхом формування мобільності як особливої особистісної якості стає ключовим завданням професійної освіти. Таким чином, нові економічні та культурні виклики сьогодення трансформують підходи до відповідності новому і набагато складнішому попиту населення на постійну освіту протягом усього життя.

ЮНЕСКО вбачає в концепції навчання протягом життя всебічний розвиток особистості, як освіти та навчання, які охоплюють усе життя людини і забезпечують усіх людей можливостями розвитку себе як особистостей [2, с. 71].

Одним з найбільш успішних підходів до цієї проблеми демонструють країни Скандинавії. У цих країнах в основі підходу до забезпечення професійної мобільності лежать рекомендації Міжнародної організації праці (МОП), про те, що інвестиції в освіту і навчання є спільною відповідальністю держави, працедавців і працівників (громадян), але основна відповідальність в частині фінансування базової та початкової професійної освіти, а також навчання для вразливих категорій населення полягає на державу.

У Данії інноваційні підходи до розвитку людських ресурсів і навчання підкріплені відповідними інститутами, завдання яких полягає у створенні єдиної культури навчання для всіх сторін – держави, соціальних партнерів, підприємств, громадян і громадянського суспільства.

Слід зауважити, що в рамках спеціальної програми "Знання для розвитку" (Knowledge for Development – K4D) для оцінки здатності країн створювати, приймати і

поширювати знання було визначено рейтинг країн світу за Індексом економіки знань (The Knowledge Economy Index), де Швеція кілька років поспіль посідала першу сходинку, завдячуючи традиціям активної політики на ринку праці [3].

Норвегія в 2021 році зайняла друге місце за Індексом розвитку людського потенціалу (HumanDevelopmentIndex) із 191 країн.

Данія лідирує в світі по витратах на освітні програми, що спрямовані на інтеграцію в ринок праці "хронічних" безробітних і осіб, які вибули з трудового ринку на тривалий термін. Якщо в більшості економічно розвинених країнах витрати на навчання зазвичай складають від 40 до 60% від бюджету активних програм на ринку праці, то в Данії цей показник перевищує 75%. Національний план дій в сфері зайнятості в Данії, пріоритетами якого було зниження молодіжного та "хронічного" безробіття, дозволив знизити безробіття майже вдвічі. Понад чверть працездатного населення Данії у віці 25-64 років беруть участь у програмах подальшої освіти для дорослих [4].

В скандинавських країнах існують схеми заохочення підприємств, що інвестують в навчання. Так, в Данії, підприємства, орієнтовані на інновації і навчання співробітників, більш успішні на ринку в порівнянні з іншими підприємствами з позицій зростання виробництва, створення нових робочих місць і зростання продуктивності праці. Такі традиції активної політики на ринку праці, включаючи навчання "другого шансу", добре розвинені і в Швеції, де існують організацій та підприємства, що здійснюють постійне навчання персоналу, яке розглядається як джерело професійного розвитку і підвищення конкурентоспроможності.

Досвід країн Скандинавії у розвитку професійної мобільності на базі неперервної освіти протягом життя та орієнтації різних освітніх циклів на ринок праці та працевлаштування свідчать про ефективність трьохстороннього і двостороннього діалогу та переговорів із соціальних питань для формування соціального партнерства в галузі розвитку безперервного навчання. Перехід до безперервної освіти є одним із пріоритетних напрямків розвитку освітньої системи і нашої країни, що обумовлено потребами суспільного розвитку. Безперервна освіта покликана задовольняти всі освітні потреби людей, що виникають в процесі їх особистісного, соціального і професійного становлення, розвитку та функціонування, – сьогодні це, за загальним визнанням, не тільки необхідність, а й одне з головних умов позитивного, стійкого цивілізаційного розвитку.

Використана література:

1. Задихайло Д., Клімова Г., Шевченко Л. Концептуальні засади правового забезпечення інноваційної політики України : монографія. Х. : Право, 2014. 464 с.
2. Kvasnytsya, I. Analysis of experience in professional training of future specialists in physical culture and sport in higher educational establishments of Norway and Sweden. *Порівняльна професійна педагогіка.* 2019. 2 (9). С. 70–79.
3. The Knowledge Economy, The KAM – the World Bank [Электронный ресурс]. URL : https://documents1.worldbank.org/curated/en/695211468153873436/pdf/358670WBI0The11dge1Economy01PUBLIC1.pdf
4. U21 Рейтинг національних систем вищої освіти [Електронний ресурс]. URL : https://universitas21.com/sites/default/files/2018-05/U21_Rankings%20Report_0418_FULL_LR%20%281%29.pdf

Abstract

The aim of the article is to define fundamentals of professional mobility in the Scandinavian countries. The academic category of "professional mobility" is viewed as a systematic multi-level phenomenon that calls for inter-disciplinary approach to research. It has been noted that under conditions of present-day labor market, vocational education promotes formation of individual's competitiveness only in case of formation of the individual's professional mobility, topicality of which is related to social demand. Experience of the formation of professional mobility within the concept of life-long education in Norway, Sweden, and Denmark has been analyzed. Topicality of the research of professional mobility in the Scandinavian countries has been proven given the fact that the countries of the peninsular are considered to be most favorable having the lowest level of unemployment, good employment prospects, professional growth and mobility. The study of differences and utilization of the advanced experience of the Scandinavian countries in continuous education will have positive effect on improvement of points of native system of education and will promote improvement of the quality of education.

Keywords*: professional mobility, life-long education, European experience.*

УДК 378.046-021.68:355.231

Керницький О. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри військово-соціального та психологічного забезпечення,
Національна академія Національної гвардії України,
м. Харків, Україна
ORCID ID 0000-0002-9067-3844

ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ СЛУХАЧІВ МАГІСТРАТУРИ ВВНЗ ЕЛЕМЕНТІВ ОПЕРАТИВНИХ ПЕРЕГОВОРІВ

Визначено, що активні методи навчання слухачів магістратури покликані підвищувати інтерес до занять, формувати сукупність професійно важливих якостей під час квазіпрофесійної діяльності, інтелектуалізувати пошук способів вирішення складних навчально-професійних ситуацій. Технології навчання офіцерів оперативним переговорам спрямовані на розвиток активності військових фахівців, інтелектуалізацію їх діяльності в мінливих умовах переговорів зі злочинцями. Описано процес проектування такої технології для проведення занять з дисципліни "Прикладна психологія службово-бойової діяльності НГУ" зі слухачами магістратури Національної академії Національної гвардії України.

Ключові слова*: слухачі магістратури, технологія навчання, військово-професійна гра, оперативні переговори.*

В умовах повномасштабної війни з РФ військові частини Національної гвардії України (далі – НГУ) потребують кваліфікованих офіцерських кадрів з високим рівнем професійної компетентності, мотивації до служби, патріотизму, психологічною готовністю, розвинутими комунікативними вміннями, прагненням до професійного зростання тощо. Такі вимоги також породжуються у зв'язку з новими викликами, що постають перед формуваннями НГУ в умовах війни з російським агресором.

З метою всебічної підготовки військовослужбовців до виконання покладених на

них службових обов'язків сучасна військово-дидактична думка рекомендує збагачувати навчання такими технологіями, методами та прийомами, які сприяли б формуванню мотивації учіння, прояву емоційно-пізнавальної активності у навчальну діяльність, створенню умов для групового опанування воїнами необхідних військово-професійних знань, навичок та вмінь. Особливе місце серед функцій правоохоронних органів займають завдання, що пов'язані з випадками захоплення заручників та викрадення громадян. Це обумовлює необхідність навчання офіцерського складу формувань НГУ переговорній діяльності, в тому числі й елементам оперативних переговорів в ситуації захоплення заручників.

Для наукового обґрунтування використання технологій і ігрових моделей навчання важливими вважаємо теоретичні дослідження В. Єфимова, В. Нікандрова, А. Смолкіна, П. Підкасистого. Дослідження проблеми застосування дидактичної гри у навчальному закладі стосуються здебільшого ділових (А. Вербицький, М. Крюков та інші) та рольових ігор (С. Карпова, О. Пометун та інші науковці). Розглядаючи особливості компонентів військово-дидактичного процесу, методів активізації навчання, науковці О. Бойко, Т. Мацевко, М. Нещадим, О. Романовський, В. Ягупов, сформулювали цікаві та суттєві висновки про специфіку їх застосування для військовослужбовців, навчання майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах.

Сьогодні науковцями доведено, що найбільш оптимальними у процесі підготовки військових фахівців у ВВНЗ є застосування методів активізації навчально-пізнавальної діяльності слухачів, яких у психолого-педагогічній літературі також називають активними чи інтерактивними методами навчання [1].

Український науковець В. Осьодло зазначає, що методи активізації навчально-пізнавальної діяльності слухачів мають ряд відмінних особливостей, серед яких найчастіше виокремлюють такі їх ознаки: – проблемність: основне завдання полягає в тому, щоб ввести слухача в проблемну ситуацію, для виходу з якої (для ухвалення рішення або знаходження відповіді) йому не вистачає наявних знань, і він змушений самостійно активно здобувати, опановувати нові знання, які ґрунтуються на його професійному і життєвому досвіді, логіці й здоровому глузді; – адекватність навчально-пізнавальної діяльності слухачів характеру майбутніх практичних (професійно-управлінських або рольових) завдань і функцій; – взаємонавчання, що характеризується груповою діяльністю слухачів; – індивідуалізація**,** що полягає в організації навчально-пізнавальної діяльності з урахуванням індивідуальних здібностей і можливостей слухачів; – мотивація – активність як індивідуальної та колективної самостійної і спеціально організованої навчально-пізнавальної діяльності слухачів, розвивається і підтримується системою використаних мотивів: професійний інтерес, творчий характер навчально-пізнавальної діяльності, змагальність, ігровий характер проведення занять, емоційна залученість [2]. Проведений аналіз наукових праць показав, що сучасним теорії та практиці навчання у ВВНЗ бракує досліджень з проблеми навчання слухачів магістратури переговорній діяльності, особливо в ситуаціях, що пов'язані з захопленням злочинцями заручників.

Мета публікації – розкрити процес проектування і реалізації технології навчання слухачів магістратури ВВНЗ веденню оперативних переговорів.

Сучасні технології викладання дисциплін у ЗВО часто спираються на інтернет-технології, однак, на наше переконання, вони не зможуть ефективно замінити дидактичні можливості активних методів навчання, таких як імітаційні методи, що

дозволяють сьогодні моделювати квазіпрофесійну діяльність офіцерів правоохоронних структур. Український науковець В. Ягупов вважає, що "активні методи навчання – це сукупність прийомів і способів психолого-педагогічного впливу на об'єкти навчання, які у порівняні з традиційними методами навчання, в першу чергу спрямовані на розвиток у них творчого самостійного мислення, активізацію навчально-пізнавальної діяльності, формування незвичних навичок та вмінь нестандартного розв'язання військово-професійних проблем і вдосконалення навичок професійного спілкування" [3].

У виборі методів навчання військово-професійний інтерес має враховуватись шляхом відтворення військово-професійної діяльності у військових частина НГУ. До таких методів навчання належать: військово-професійні та організаційно-діяльні ігри тощо. Важливими для навчання магістрів є військово-професійні ігри, які сприяють розвитку творчого мислення, формування практичних навичок та вмінь, опрацюванню індивідуального стилю спілкування під час колективного розв'язування завдань шляхом репетиції елементів професійної діяльності військовослужбовця.

Технологія проведення військово-професійних ігор, яка складається з кількох етапів, має багатозмістовний характер. Але, в будь-якому випадку, вони здійснюються згідно певної моделі, яка включає: етап підготовки учасників гри; етап вивчення ситуації, інструкцій, установок і інших додаткових матеріалів; етап здійснення гри; етап аналізу, обговорення та оцінки результатів гри. Етап підготовки учасників гри складається з таких заходів: визначення теми гри і опрацювання проблемної ситуації; формулювання головної мети гри і установлення її правил; опрацювання конкретних завдань до розв'язання і визначення форм їх вирішення; установлення організації гри і форми її здійснення; визначення посадових осіб, ролі яких будуть виконуватися під час здійснення гри; моделювання навчальної ситуації на основі попередньо опрацьованих матеріалів; видача учасникам гри, експертам та іншим особам пакету документів і матеріалів, які необхідні для розв'язання дидактичної проблеми.

Під час проведення практичного заняття вибудовувалася така ігрова модель, у процесі якої слухачі повинні виконувати збирання, опрацювання (аналіз, синтез, конкретизація, узагальнення), зберігання, представлення та використання інформації в умовах комунікації зі "злочинцями", існування багатоваріантності подій, наявності дефіциту часу, різкої зміни обставин, можливості непередбачуваних та шокуючих подій. Під час такої гри особлива увага приділяється формуванню навичок і вмінь застосування методів та прийомів ведення оперативних переговорів, ухвалення рішень за умови взаємодії, суперництва і конкуренції (протидії) між активно діючими особами. Нами було враховано такі психолого-педагогічні принципи конструювання і використання рольової гри, які визначають складові частини, логіку, внутрішні зв'язки і вимагають їх системного застосування: принцип імітаційного моделювання конкретних умов і динаміки певного виду діяльності; ігрового моделювання змісту і форм професійної діяльності; спільної діяльності; діалогічного спілкування; багатоваріантності; проблемності змісту імітаційної моделі і процесу його розгортання в ігровій діяльності.

При проектуванні занять враховано такі важливі структури рольової гри: організаційна структура, рольова структура, часова структура, методологічна та методична структура гри. Етапи гри як системи складалися з таких підсистем: підсистеми підготовки до проведення рольової гри (підготовка керівництва з проведення гри, методичного і технічного забезпечення, формування складу груп);

підсистеми управління грою (створення змагальності, відпрацювання навичок роботи у групі, оперативна зміна структури гри, зміна рольових осіб, управління перебігом гри тощо), розподілу учасників на групи на певному етапі ведення оперативних переговорів.

Отже, описано процес проектування технології навчання та запропоновано рольову гру "Заручник" для проведення занять з дисципліни "Прикладна психологія службово-бойової діяльності НГУ" зі слухачами магістратури Національної академії Національної гвардії України.

Використана література:

1. Азаренкова Г. М. Тренінгові технології навчання у практичній підготовці студентів. Львів : Новий Світ, 2015. 198 с.
2. Осьодло В. І. Активізація навчально-пізнавальної діяльності слухачів у ВВНЗ. *Вісник Національного університету оборони України.* № 5. 2013. С. 90-94.
3. Ягупов В. В. Основи військово-дидактичних знань. Київ : Тандем, 2008. 224 с.

Abstract

It was determined that the active methods of teaching master's students are designed to increase interest in classes, to form a set of professionally important qualities during quasi-professional activities, to intellectualize the search for ways to solve complex educational and professional situations. Technologies for training officers in operational negotiations are aimed at developing the activity of military specialists, intellectualizing their activities in the changing conditions of negotiations with criminals. The process of designing such a technology for conducting classes on the discipline "Applied Psychology of Service-Combat Activity of NGU" with master's degree students of the National Academy of the National Guard of Ukraine is described.

Keywords: *master's degree students, learning technology, military-professional game, operational negotiations.*

УДК 378.046-021.68

Кітова О. А.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри природничо-математичних
дисциплін та методики їх викладання,
Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
м. Краматорськ, Україна
ORCID ID 0000-0002-8946-8763

ДО ПИТАННЯ ПРО ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО УТВОРЕННЯ

Узагальнено особливості сучасної післядипломної педагогічної освіти, перелічено її функції та компоненти, наголошено на доцільності її неперервності, звернуто увагу на її законодавче підґрунтя, на чинники, що визначають особливості організації та функціонування, на соціальність, взаємопов'язаність та інтегрованість компонентів, на її значення у вирішенні актуальних соціально-педагогічних питань.

***Ключові слова**: післядипломна педагогічна освіта, неперервність освіти, підвищення кваліфікації, підготовка вчителя, потреби суспільства.*

Пріоритетами сучасної післядипломної педагогічної освіти є розв'язування актуальних освітніх завдань, сприяння поглибленню загальноосвітньої та фахової підготовки педагогів, забезпечення ефективності реформувань та реагувань на виклики сьогодення. Саме вона забезпечує розвиток педагогічної майстерності та культури, неперервне вдосконалення професійних компетентностей, сприяє покращенню показників професійної діяльності вчителів.

Сьогодні в Законі України "Про Освіту" принципами освітньої діяльності та засадами державної політики у сфері освіти, визначено сприяння навчанню впродовж життя, цілісність та наступність освіти. Саме освіта дорослих, зокрема післядипломна освіта, як зазначено в Законі (ст. 10, ст. 18), є невід'ємною складової системи освіти України, що забезпечує набуття нових і вдосконалення раніше набутих компетентностей на основі здобутої вищої, професійної (професійно-технічної) або фахової передвищої освіти та практичного досвіду.

В енциклопедичних виданнях післядипломну педагогічну освіту визначено як галузь освіти дорослих, яка забезпечує неперервне вдосконалення професійних знань, умінь та навичок педагогічних, науково-педагогічних і керівних кадрів освіти, шляхом підвищення кваліфікації, перепідготовки, спеціалізації та стажування на основі новітніх технологій, досягнень науки і виробництва. Її основними функціями є [2, с. 682]:

– компенсаційна – дає можливість працівникам освітніх закладів отримати додаткову освіти;

– адаптуюча – забезпечує пристосування педагогічних працівників до нововведень та змін, які відбуваються в освітньому, соціально-економічному та виробничому середовищі;

– розвиваюча – сприяє всебічному розвитку особистості у післядипломний період шляхом неперервного збагачення раніше здобутих знань, умінь і навичок, її творчому зростанню й оновленню.

Окремо виділено соціально-психологічні функції – орієнтаційні, мотиваційні, агітаційні, розвитку творчої активності, інноваційності, стимулювання тощо. Що свідчить про їх важливу роль у професійній діяльності вчителя.

Визнаючи доцільність безперервності освіти С. Крисюком досліджено її розвиток як системи, компонентами якої визначено цілі діяльності, що детермінуються вимогами суспільства до школи; зміст освіти; організаційні форми, методи роботи з педагогічними кадрами; умови, які забезпечують нормальне функціонування системи (органи управління, науково-методичне забезпечення, навчально-матеріальна база та ін.); результати функціонування [4, с. 19].

Враховуючи те, що післядипломна педагогічна освіта є важливим фактором вирішення соціальних завдань щодо професійної відповідності вчителів цілям, завданням та інтересам держави, регіону та галузі І. Жорова встановила, що на її організацію впливають суспільно-політичні, структурно-організаційні, галузеві освітні та змістовно-технологічні чинники [3, с. 13].

В. Примакова досліджувала соціально-філософський, інституційній і процесуальний аспекти післядипломної педагогічної освіти, яку визначила як соціально-педагогічне явище, процес, результат, діяльність, умову, період у житті,

сприятливе середовище для професійного розвитку фахівця тощо [6, с. 20]. Поряд з цим вона встановила, що післядипломна освіта є цілеспрямованою діяльністю системи освітніх закладів і установ або дипломованого фахівця, яка детермінована специфічними завданнями, змістом педагогічної освіти, особливостями професійної діяльності вчителів, результатом якої стає їх професіоналізація. Вченою відзначено, що система післядипломної освіти знаходиться під впливом зовнішніх (суспільно-політичні, соціально-економічні, культурно-просвітницькі), внутрішніх (освітньо-нормативні, поліпарадигмальні, організаційно-методичні, особистісно-аксіологічні, інноваційно-конструктивні, полі-дисциплінарні, інформаційно-технологічні), а також системо-утворювальних чинників (взаємоузгодженість зовнішніх і внутрішніх впливів) [6, с. 21].

На соціальність, взаємопов'язаність, інтегрованість та взаємодію компонентів системи післядипломної освіти (потреби суспільства, нормативне забезпечення, мета, зміст інформації та знань, способи досягнення мети, контингент) звернуто увагу у дослідженні Т. Пахомової [5, с. 8]. Поняття "післядипломна освіта педагогічних працівників" нею визначено як галузь освіти, що забезпечує неперервне вдосконалення професійних знань, умінь та навичок педагогічних, науково-педагогічних і керівних кадрів освіти шляхом підвищення кваліфікації, перепідготовки, спеціалізації та стажування на основі новітніх технологій, досягнень науки і виробництва [5, с. 14].

У роботі І. Воскової зазначено, що організація підготовки в системі післядипломної освіти має враховувати сучасні тенденції розвитку суспільства; ознайомлювати вчителів з нормативною документацією, яка регламентує організацію навчально-виховного процесу; сприяти опануванню концепцій, моделей, технологій особистісне орієнтованого навчання, які сприятимуть не лише усвідомленню їх особливостей, але й дадуть можливість обрати моделі, технології, оптимальні в умовах конкретного закладу, для власної діяльності [1].

На необхідність інтелектуально-особистісного розвитку педагогів, засвоєння ними нових наукових теорій і методик, реалізацію розвивальної системи взаємодії педагога й учнів, формування їх креативних якостей і рефлексивної культури під час післядипломної педагогічної освіти вказувала О. Червінська, яка в поняття "післядипломна освіта" включає й підвищення кваліфікації [7, с. 10]. За твердженням педагога післядипломна освіта є гнучкою підсистемою, яка оперативно реагує на потреби суспільства, що постійно стимулює підвищення освітнього рівня педагогічних кадрів.

Отже, післядипломна педагогічна освіта є законодавчо-визначеною складовою системи освіти України та динамічною соціальною системою, яка складається з взаємопов'язаних, інтегрованих і взаємодіючих компонентів; зорганізується з урахуванням принципів андрагогіки; виконує адаптуючу, розвиваючу, компенсаційну та соціально-психологічні функції; виступає засобом вирішення соціально-педагогічних завдань (державних, регіональних, галузевих); знаходиться під впливом ряду чинників, серед яких суспільно-політичні, соціально-економічні, культурно-просвітницькі, освітньо-нормативні, організаційно-методичні, інноваційно-конструктивні, інформаційно-технологічні тощо; характеризується неперервністю, яку забезпечують курсові та міжкурсові періоди організації післядипломної педагогічної освіти.

Використана література:

1. Воскова І. В. Формування готовності вчителів у післядипломній освіті до позакласної виховної роботи зі старшокласниками : автореф. дис. … канд. пед. наук : 13.00.04. Чернігів, 2012. 20 с.
2. Енциклопедія освіти / Академія пед. наук України ; головний ред. В. Г Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Жорова І. Я. Розвиток професіоналізму вчителів природничих дисциплін у системі післядипломної педагогічної освіти України (1940-і рр. ХХ – початок ХХІ ст.) : автореф. дис. … докт. пед. наук : 13.00.01. Тернопіль. 2015. 36 с.
4. Крисюк С. В. Становлення та розвиток післядипломної освіти педагогічних кадрів в Україні (1917–1995 рр.) : автореф. дис. … докт. пед. наук : 13.00.01, 13.00.04 ; Київ. 1996. 48 с.
5. Пахомова Т. Г. Розвиток післядипломної освіти педагогічних працівників в Україні (20–30-ті роки ХХ ст.) : автореф. дис. … канд. пед. наук : 13.00.01; Кіровоград. 2010. 20 с.
6. Примакова В. В. Розвиток післядипломної освіти вчителів початкових класів в Україні (1948-2012 рр.) : автореф. дис. … докт. пед. наук : 13.00.01; Тернопіль. 2016. 38 с.
7. Червінська О. Ю. Становлення та розвиток післядипломної педагогічної освіти в Автономній Республіці Крим : автореф. дис. … канд. пед. наук : 13.00.04; Київ. 2007. 20 с.

Abstract

The features of modern postgraduate pedagogical education are summarized, its functions and components are listed, the expediency of its continuity is emphasized, attention is drawn to its legislative basis, the factors that determine the peculiarities of organization and functioning, sociality, interconnectedness and integration of components, its importance in solving current socio-pedagogical issues.

Keywords: *postgraduate pedagogical education, continuity of education, professional development, teacher training, needs of society.*

УДК 37:001]:004

Ковальчук В. І.,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри професійної освіти
та технологій сільськогосподарського виробництва ,
Глухівський національний університет імені Олександра Довженка

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ І НАУКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті цифровізація освіти розглядається як обов'язкова умова підвищення якості підготовки фахівців, здатних ці технології ефективно використовувати. Пріоритетами цифрової трансформації вищої освіти є забезпечення необхідної інфраструктури та технічної підтримки щодо упровадження цифрових технологій. Визначено зобов'язання держави і викладача щодо участі в цьому процесі.

Ключові слова: *цифровізація освіти, підготовка фахівців, цифрова трансформація вищої освіти.*

Сьогодні ведуться жваві дискусії щодо того, як зробити професійну освіту конкурентоспроможною. Кожен університет вибудовує власну стратегію успіху, проте

постійні виклики спонукають до пошуку ефективних шляхів розв'язання проблем. В умовах стрімкого розвитку технологій та їх застосування у всіх галузях економіки ми все частіше говоримо про потребу цифровізації освіти як обов'язкової умови підвищення якості професійної підготовки кваліфікованих фахівців, здатних ефективно використовувати сучасні цифрові технології в професійній діяльності та вчасно опановувати цифрові тренди.

Сьогодні дедалі більше професій потребують набуття високого рівня цифрових компетентностей і володіння новітніми технологіями. Ця потреба також поглиблена спочатку наслідками пандемії коронавірусу, а пізніше повномасштабної війни, які загострили проблему розвитку та опанування цифровими технологіями в системі освіти.

Світові тенденції цифрового розвитку актуалізують потребу докорінних цифрових змін в системі освіти і науки, тому вона має зазнати цифрової трансформації на всіх щаблях. Цифрова трансформація у вищій освіті охоплює впровадження цифрових технологій та інновацій у процес навчання і досліджень.

Зусилля держави спрямовані на подолання проблем цифровізації у сфері освіти та науки. В Концепції цифрової трансформації освіти і науки виокремлено низку проблем, які потребують вирішення [3].

Ключовими пріоритетами цифрової трансформації вищої освіти є розвиток високопродуктивної цифрової екосистеми освіти та підвищення цифрових навичок та компетенцій, оновлення цифрової інфраструктури, впровадження високоякісного навчального контенту, створення освітніх платформ, підвищення рівня цифрової компетентності педагогічних працівників, розвиток цифрової грамотності тощо[2].

Одним із головних викликів, що виникає при реалізації цифрової трансформації у вищій освіті, є забезпечення необхідної інфраструктури та технічної підтримки для розробки та впровадження цифрових технологій. Також важливо забезпечити належну підготовку викладачів та студентів до використання цифрових інструментів та ресурсів.

Цифрова трансформація дозволить підвищити якість освіти, забезпечить ефективний доступ до навчальних матеріалів та джерел інформації, інтерактивну та особисту форму навчання, а також підвищить взаємодію між студентами та викладачами. Крім того, забезпечить ефективнішу підготовку студентів до майбутніх робочих викликів, де цифрові навички та знання є ключовими.

У загальному, цифрова трансформація у вищій освіті є важливим напрямом розвитку освітньої галузі, який забезпечує ефективний та інноваційний процес навчання.

Цифрова трансформація в освіті передбачає наступні кроки:

Перш за все треба оцінити потреби та можливості закладу освіти, для цього необхідно визначити, які процеси та завдання можуть бути виконані ефективніше за допомогою цифрових інструментів. Для цього можна провести аналіз наявних процесів та визначити, які з них можна автоматизувати або оптимізувати за допомогою технологій.

Далі необхідно визначити стратегію та цілі цифрової трансформації. Це може бути, наприклад, впровадження електронних підручників або створення онлайн-курсів.

3. Педагоги і здобувачі освіти повинні бути включені в процес цифрової трансформації з самого початку й повинні вміти використовувати нові технології та

інструменти для навчання і розвитку.

4. Необхідно визначити, які технології та інструменти найкраще підходять для виконання поставлених цілей. Наприклад, можна використовувати електронні підручники, онлайн-курси, програмне забезпечення для створення та обміну навчальним матеріалом.

5. Забезпечити безпеку та захист даних.

За останні роки українською науковою та освітянською спільнотою впроваджено чимало позитивних практик, які в умовах надзвичайних ситуацій та військових дій не зупинили розвиток, а й забезпечили права людей на якісну освіту.

З досвіду діяльності вітчизняних ЗВО, цифрова трансформація здійснюється наступними способами:

1. Розробка віртуальних класів та онлайн-курсів для студентів, що дозволяє їм навчатися з будь-якого місця та у зручний для них час. Такі курси можуть використовуватися як основні чи доповнюючі для традиційної освіти.

2. Впровадження цифрових технології, таких як інтерактивні дошки, проектори та комп'ютери, для поліпшення педагогічного процесу в аудиторії. Такі технології допомагають зробити навчання інтерактивнішим та приваблививішим для студентів.

3. Використання електронних підручників та онлайн-ресурсів для навчання та розвитку студентів. Це дозволяє студентам мати безкоштовний доступ до навчального матеріалу та зробити навчання інтерактивнішим.

4. Використання аналітичних інструментів для збирання та аналізу даних про студентів та освітній процес. Це дозволяє виявляти проблемні місця та вдосконалювати освітній процес.

5. Використання соціальних мереж для спілкування та обміну інформацією між собою та іншими закладами освіти.

В умовах цифрової трансформації освітнього процесу викладач має також певні зобов'язання:

1. Ознайомитись с сучасними технологічними і цифровими інструментами, які можна застосовувати в навчальному процесі. Наприклад, які платформи можна використовувати для відеоконференцій, електронних курсів, віртуальних лабораторій тощо.

2. Розробляти цифрові навчальні матеріали, якими можна ефективно замінити традиційні методи навчання. Наприклад, відеоуроки, презентації, електронні підручники тощо.

3. Впроваджувати інтерактивні методи навчання, які дають можливість студентам бути активними учасниками освітнього процесу. Наприклад, ігри, квести, віртуальні екскурсії тощо.

4. Зробити доступними цифрові інструменти та допоміжні матеріали для студентів з різних країн та рівнів підготовки.

5. Підтримувати студентів за допомогою перевірених цифрових інструментів та методів навчання, які можуть включати індивідуальну консультацію та допомогу.

6. Постійно удосконалювати свої знання та навички у галузі цифрових технологій і методів навчання.

7. Співпрацювати з колегами, щоб обмінюватися досвідом та ідеями щодо цифрової трансформації освітнього процесу.

Для цифрової трансформації вищої освіти доцільно співпрацювати з державним та приватним сектором, налагоджувати партнерські зв'язки із закордонними ЗВО та

організаціями.

Як бачимо, цифрові навички відіграють ключову роль у розвитку суспільства, а цифрова трансформація відкрила можливості доступу до різної інформації та нових способів взаємодії підтримки створення знань і обміну ними. Використання цифрових технологій значно зросло, головним чином тому, що багато людей зараз працюють і навчаються вдома, і керують, соціальним життям і домашніми справами у цифровому середовищі [1]. Водночас, в умовах дистанційного навчання, є певні прогалини в цифрових навичках та обмежені знання щодо використання ряду цифрових технологій для різних цілей.

Використана література:

1. Єрмак Т. М. Роль цифрових навичок учнів закладів загальної середньої освіти у формуванні майбутніх лідерів. *Цифрова трансформація та диджитал технології для сталого розвитку всіх галузей сучасної освіти, науки і практики* [Електронний ресурс] : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 26 січня 2023 р.: Вид.: MANS w Łomży, Ломжа, Польща, 2023. Ч. 1. С. 347-351.
2. Ковальчук А. В. Процеси цифрової трансформації у вищій освіті в умовах глобальних викликів. *Цифрова трансформація та диджитал технології для сталого розвитку всіх галузей сучасної освіти, науки і практики* [Електронний ресурс] : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 26 січня 2023 р.: Вид.: MANS w Łomży, Ломжа, Польща, 2023. Ч. 2. С. 82-85.
3. Цифрова трансформація освіти і науки. URL: https://mon.gov.ua/ua/tag/cifrova-transformaciya-osviti-ta-nauki

Abstract

In the article digitalization of education is considered as a necessary condition for improving the quality of training of specialists capable of using this technologies. The priorities of the digital transformation of higher education are the provision of the necessary infractructure and technical support for the implementation of digital technologies. The obligation of the state and the teacher to participate in this process are determined.

Keywords: *digitalization of education, training of specialists, digital transformation of higher education.*

УДК 373.5:613.6.01]:07

Ковальчук І. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ORCID ID 0000-0002-5204-0560;

Кричун Н.,
студентка спеціальності "Соціальна робота",
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна

МОЖЛИВОСТІ ЗМІ У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Тези присвячені підкресленню важливості засобів масової інформації у формуванні здорового способу життя учнівської молоді. Реалізуючи у суспільстві свої специфічні функції ЗМІ впливають на свідомість молоді, формують її переконання, ціннісні установки. Тому важливо у соціально-виховній роботі брати до уваги потенціал засобів масової інформації у формуванні здорового способу життя школярів. Для прогнозованого впливу ЗМІ на молодих людей нами обґрунтована технологія формування здорового способу життя учнівської молоді.

***Ключові слова**: здоровий спосіб життя, засоби масової інформації, учнівська молодь.*

В умовах сьогодення засоби масової інформації (надалі ЗМІ) відіграють важливу роль у житті людей. Найпоширенішими серед них є періодична преса, Інтернет, телебачення. Але реалії загострюють проблему впливу засобів масової інформації на формування здорового способу життя української шкільної молоді.

Здоровий спосіб життя сучасної молоді ми розглядаємо як компонент людського капіталу, адже майбутні соціальні відносини та майбутнє держави визначаються саме цим показником. Сучасні статистичні дані фіксують погіршення ставлення шкільної молоді до свого здоров'я, демонструють, що різноманітні захворювання школярів наближаються до захворюваності дорослого населення. Така ситуація зумовлена як об'єктивними чинниками: війна в державі, погіршення епідеміологічних, соціально-економічних, екологічних показників, так і суб'єктивними чинниками, які спричинені цінностями молодої людини, баченням життєвих цілей та добором засобів їх досягнення. На думку зарубіжних соціологів та психологів найважчі хвороби та асоціальні звички особистості пов'язані з індивідуальним способом життя, її схильністю до ризику та необдуманих дій. У теорії "інформатизаційного суспільства" визначне місце в формуванні здорового способу життя відведено ЗМІ, адже вони стали звичним елементом повсякденного життя людини, складовою середовища в якому вона проживає. Тому важливо зважати на відповідність діяльності сучасних ЗМІ гуманістичним принципам, адже вони впливають на свідомість особистості. Часто з екрана телевізора чи з Інтернету шкільна молодь вперше пізнає різні форми агресії та насильства. Ці шкідливі для суспільного розвитку явища закладені в зміст художнього фільму, кліпу, відеоролика, інтернет-публікації. Погіршується ситуація тим, що цей вплив здійснюється в невимушеній звичній обстановці, коли молода людина

відпочиває чи просто проводить дозвілля, шукає необхідну інформацію. Розслаблений стан молодої особистості зумовлює відсутність аналізу змісту пропонованого інформаційного продукту. Таким чином, негативна інформація може переважати інформаційне тло інформації гуманного змісту, остання часто втрачає свої ідейні позиції, національний колорит. ЗМІ мають визначений набір практик, які пов'язані з виконанням ними своїх функцій в суспільстві та спрямовані на формування ціннісного ставлення молодої людини до власного здоров'я та до здорового способу життя тому важливим видається постійний аналіз інформаційних продуктів з погляду їх важливості для молодої аудиторії та токсичності впливу. Доцільно зважати також на те, що надмірне використання молоддю сучасних ЗМІ, зумовлюють зменшення рухової активності особистості, призводять до деструкцій в ціннісній свідомості, вікових функціональних змін в діяльності різних систем організму, особливо молоді з інвалідністю, спричинюють загальне порушення сну та здоров'я [1, с. 54]. Саме тому актуалізується проблема формування здорового способу життя шкільної молоді як однієї з ключових компетентностей, зазначених у Державному стандарті базової середньої освіти. Пріоритетні напрями й організаційні засади формування здорового способу життя дітей визначені в законодавчих освітніх актах, а також були предметом аналізу науковців. Її висвітлювали П. Бергер, Е. Гідденс, А. Гончаров, Н. Н. Денисов, Т. Лукман, Ю. Хабермас. Роль засобів масової інформації в становленні інститутів громадянського суспільства з'ясовували у своїх роботах В. Березенко, М. Дзюба, М. Горлач, А. Костирєв, Д. Яковлєв, О. Прилуцький. Аналіз ролі ЗМІ у формуванні національної ідеї, їхній вплив на формування громадської думки, суспільної свідомості прослідковується у роботах А. Москаленко, В. Лизанчук. Проблеми активного впливу ЗМІ на поведінку громадян вивчали О. Пугачов та А. Соловйов, А. Новікова.

Формування здорового способу життя шкільної молоді ми розглядаємо як складний системний процес, що включає багато компонентів способу життя особистості а також основні сфери й напрями життєдіяльності, а це в свою чергу вимагає аналізу впливу мережі різних закладів на цей процес. Проте у курсовому дослідженні ми обмежимося лише вивченням впливу ЗМІ на формування здорового способу життя шкільної молоді для підвищення ефективності виконання ними функцій в цьому напрямі та для забезпечення найкращого використання інформаційних продуктів у соціально-виховній роботі.

Під поняттям "шкільна молодь" ми розуміємо, молодих осіб віком від 12 до 16 років, таку вікову градацію запропоновано в проекті Закону України "Про молодь". Специфіка роботи також вимагає також використання терміну "вразлива молодь". Це групи молодих людей, які через негативний вплив зовнішніх (екологічних, політичних, економічних) та внутрішніх(наявність грошей, інвалідність, спосіб життя) факторів потребують соціально-психологічної допомоги з боку шкільного психолога та соціального педагога.

Вивчення наукового доробку українських науковців переконує, що проблема впливу ЗМІ на формування здорового способу життя шкільної молоді була особливо актуальною на початку XXI століття. Що можемо пояснити появою на ринку великої кількості інформаційних ресурсів різної якості та вільним доступом школярів до відкритої інформації, в тому числі й травмую чого для них характеру. Наукові розвідки цього періоду умовно можемо поділити на такі блоки: наукові розвідки що стосуються мережевої співпраці у формуванні здорового способу життя шкільної

молоді, дослідження, які розкривають проблему впливу ЗМІ не лише на життя школяра, але й на життя українських родин; розробка законодавчої бази щодо формування здорового способу життя шкільної молоді; обґрунтування концепцій щодо формування здорового способу життя шкільної молоді та окремі наукові праці, що стосуються виключно ролі ЗМІ у процесах формування здорового способу життя школярів.

Сучасний період характеризуємо як відносно стійкий та пасивний щодо вивчення впливу ЗМІ на здоровий спосіб життя шкільної молоді. Пояснити це можемо загостренням проблем з територіальною цілісністю держави та проблеми дітей, що зазнали травми в результаті війни.

Нами розкрито інформаційну, регуляторну, анімаційну, організаторську та пропагандистку функції ЗМІ у суспільстві [2]. Ми переконані, що реалізація ЗМІ цих функцій буде добрим ґрунтом для формування здорового способу життя шкільної молоді. Адже, на педагогічному рівні ЗМІ забезпечать отримання молодими людьми інформації щодо ведення здорового способу життя, відео фрагменти та позитивні приклади людей, що завдяки веденню здорового способу життя досягнули успіхів у діяльності сприятимуть регуляції школярем своєї поведінки. Мультиплікаційні та художні фільми, круглі столи, зустрічі в прямому ефірі з провідними фахівцями щодо здорового способу життя сприятимуть формуванню емоційних переконань школярів щодо доречності ведення здорового способу життя. Реклама, тренінги, флешмоби забезпечать долучення шкільної молоді до сповідування здорового способу життя. Важливим видається діяльність ЗМІ у напрямі формування у шкільної молоді розуміння цінності власного здоров'я як здатності досягати успіхів, як щоденної потреби, як можливості самореалізації у громадянському суспільстві, як норми цивілізованої особистості, як неоціненного капіталу та потенційного ресурсу.

Діяльність сучасних засобів масової інформації (ЗМІ) можна вважати важливим чинником, що виконує замовлення як суспільства так і певних соціальних груп щодо впливу на громадянське суспільство як у цілому, такі і на конкретні вікові і соціальні категорії. Цей вплив можна аналізувати в двох аспектах: позитивному – ЗМІ істотно впливають на засвоєння шкільною молоддю прийнятих соціальних норм, та сприяють формуванню у неї ціннісних орієнтацій у різних сферах життя. Неможливо оминути увагою й той факт Що ЗМІ частково виконують освітню роль, тобто здійснюють неформальну просвіту населення з актуальних питань життя і при цьому роблять це одним з перших серед освітніх інститутів. Негативний вплив ЗМІ полягає у тому, що при великих можливостях ЗМІ мало проводить роботи зі шкільною молоддю, часто молоді користувачі ЗМІ здобувають суперечливі та несистематизовані знання, з різних питань соціального життя й щодо здорового способу життя зокрема.

З метою вивчення ситуації щодо впливу ЗМІ на шкільну молодь Буковини нами було проведене опитування шкільної молоді Буковини. Результати опитування переконали, що більшість школярів віддають перевагу мережі Інтернет і телепередачам, меншою популярністю користуються друковані видання та радіо. Авторитет зазначених ЗМІ у житті шкільної молоді покладає на їхню діяльність велику відповідальність і робить предметом наукового аналізу.

З метою надати стихійному впливу ЗМІ на шкільну молодь в питаннях формування здорового способу життя організованого характеру нами теоретично обґрунтовано можливу технології використання впливу сучасних ЗМІ на формування здорового способу життя шкільної молоді. Технологія передбачає цільовий, змістовий,

операційно-процесуальний та аналітично-оцінний компоненти, враховує конкретні умови, принципи та має динамічний і гнучкий характер.

Перспективами описаного нами дослідження ми визначимо розробку змістового наповнення та апробацію розробленої технології із залученням можливостей доступних для нас ЗМІ.

Використана література:

1. Кучук Н. Г. Формування здорового способу життя студентів класичного університету із застосуванням інформаційних технологій. Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я). Х., 2012. 205 с.
2. Стець В. І., Копко І. Є. Вплив ЗМІ на формування ціннісно-змістовних понять валеологічної культури підлітків. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2011. № 10. С. 92-96.

Abstract

They specially emphasized the importance of mass media in the formation of a healthy lifestyle of schoolchildren*. Realizing their specific functions in society, mass media influence the consciousness of* schoolchildren*, shape their beliefs and values. Therefore, it is important in social and educational work to take into account the potential of mass media in shaping a healthy lifestyle of schoolchildren. For the projected influence of mass media on young people, we have substantiated the technology of forming a healthy lifestyle of* schoolchildren*.*

Key words: *healthy lifestyle, mass media, schoolchildren.*

УДК 94:341.485

Коноваленко Т. О.,
учитель, школа № 306
м. Київ, Україна

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИВЧЕННЯ ГОЛОКОСТУ

Однією з ролей технологій у викладанні історії є розвиток орієнтації здобувачів освіти і їх формування більш розбірливим і цінним для історії. Ця стаття є спробою дослідити вплив технологій у контексті викладання історії для здобувачів освіти. По-перше, це аналізує освіту та технології. По-друге, це окреслює переваги технології для викладання та вивчення історії. Після цього обговорюють ставлення здобувачів освіти і викладачів до технологій і як вони покращують ефективність і передачу знань. Виявлено, що такі технологічні інструменти, як комп'ютери, проектори, інтернет та аудіовізуальні засоби, можна та корисно використовувати у навчанні історії. У цій статті стверджується, що якщо вони належним чином розроблені, це забезпечить здобувачам освіти та викладачам гнучкість, динамічність і багатогранне навчальне середовище, яке сприяло б ефективному викладанню та вивченню історії.

Ключові слова: *викладання історії, технологій, вивчення Голокосту, технологічні інструменти.*

Використання новітніх технологій у навчанні, особливо на уроках історії, має вирішальне значення для підвищення уважності здобувачів освіти та їхнього бажання

обирати курс історії пріоритетним перед іншими курсами. Здобувачі освіти виявляють позитивне ставлення до уроків з використанням сучасних технологій. Мотивувати, залучати здобувачів освіти до навчання завжди було складним завданням вивчення історії. Різні сучасні технології підвищують мотивацію та інтерес до навчання. Це сприяло інноваційним ініціативам вчителів і тим самим вдається покращити весь процес вивчення історії.

Технологічні інновації кардинально змінили способи і методи вивчення історії, поширюють використання технологій у викладанні історії. Один із основних внесків технології полягає в тому, що вона забезпечила більше задоволення та автономії учням. Це ефективно підняло вміння учнів спілкуватися, доводити свою точку зору, слухати іншу людину, формувати власну думку, диспутувати, аргументувати, самостійно працювати. Крім того, сучасні технології також надали учням розуміння і знайомство з рідною культурою історії. Це також забезпечило більшу гнучкість змісту курсу, сприяти як учням, так і вчителям. Найефективніші методи та прийоми на уроці саме ті, які стимулюють до творчої та самостійної діяльності здобувача освіти.

У школі від вчителя потрібен творчий підхід в усьому. У виборі методів, прийомів і навіть засобів навчання. Але хочу наголосити, що максимальний результат буде досягнуто у процесі поєднання сучасних інтерактивних, мультимедійних, аудіовізуальних технологій. Потрібно вдало поєднувати хмарні та інтерактивні технології, ментальні карти, інфографікі, скрайбіег. Лише вдале поєднання дасть позитивний результат у творчому співпрацюванні викладача та здобувачів освіти у вивченні історії.

“Без знання минулого неможливе точне поняття про сучасність”, – дуже вдало казав виданий український історик і державний діяч М. Грушевський. Тема Голокосту є актуальною для сьогодення.

Для вивчення голокосту в навчальному процесі перш за все провідну роль відіграють сучасні інноваційні технології, також інформаційна суттєва роль Інтернету. В цьому контексті не можна не згадати про Український центр вивчення історії голокосту, сайт: www.holocaust.kiev.ua.

Український центр вивчення історії Голокосту (УЦВІГ) засновано у 2002 році. Він є неурядовою громадською організацією, яку було створено в партнерстві з Інститутом політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Кураса НАН України. Пріоритетними напрямами роботи Центру є наукові дослідження та педагогічна діяльність. Основними темами наукових досліджень є регіональні особливості Голокосту на теренах України, відображення Голокосту в ЗМІ під час нацистської окупації України, нацистська ідеологія та механізми її реалізації, проблеми антисемітизму та заперечення Голокосту, компаративні дослідження Голокосту та інших геноцидів. В рамках педагогічної діяльності Центр консультує викладачів історії Голокосту у середніх та вищих навчальних закладах України, сприяє створенню та поширенню освітніх програм та підручників з цього предмету для українських шкіл, проводить конкурси учнівських та студентських робіт. Поряд з основними напрямами роботи Центр проводить видавничу діяльність, має періодичні видання: науковий часопис “Голокост і сучасність” та інформаційно-педагогічний бюлетень “Уроки Голокосту”. Центр співпрацює з науковими та педагогічними установами з інших країн світу.

В моїй роботі “Історичні уроки Голокосту та сучасні проблеми толерантності” згадується меморіал Яд Вашем. Яд Вашем (Яд ва-Шем в перекладі з івриту:

“Голокосту Мученикам і Героям Пам’ять і Шана”) – ізраїльський національний меморіал Катастрофи (Голокосту) та Героїзму. Розміщений на західному схилі гори Герцля в Єрусалимі, на висоті 804 м над рівнем моря, поряд з Єрусалимським лісом. Меморіал був заснований в 1953 році рішенням Кнесету з метою увіковічити пам’ять про євреїв – жертв нацизму в 1933–1945 роках та про зруйновані єврейські общини. В останні роки в світі зростає інтерес до історії Голокосту і не тільки у вузьких колах фахівців. Це питання займає вчителів, вихователів, студентів та школярів, а також різні неформальні об’єднання. Проблеми Голокосту глибоко проникають у суспільну свідомість та викликають гостру полеміку, як в Ізраїлі, так і в усьому світі. Внаслідок цього було вирішено створити при меморіалі Яд Вашем єдиний у своєму роді міжнародний центр викладання та вивчення Голокосту де можна ознайомитись з унікальними експонатами, які можна використати в навчальному процесі Цифрові колекції на незалежних носіях інформації – оптичні диски, FLASH-носії, тощо.

В Розділі 3 моєї роботи “Дослідження: викладання Голокосту в деяких країнах Європейського Союзу” наголошується на аналізі освіти, як про Голокост, так і про сучасні форми антисемітизму. Огляди декількох країн надають інформацію про форми навчання Голокосту в цих країнах та ілюструють потенційну перевагу проведення оглядів для всіх країн ОБСЄ в майбутньому. Серед іншого, згадується Чеська Народна Республіка, де згідно з офіційним державним законодавством, міністри культури та освіти несуть відповідальність за навчання Голокосту та впровадження підготовки вчителів. У Празі до Міжнародного дня пам’яті жертв Голокосту (27 січня 2022 р.) Інститут Масарика, Інститут Терезинської ініціативи та Мультикультурний центр був анансований додаток, що дозволяє вивчати історію Катастрофи за допомогою інтерактивної карти. На ній представлені дані про більш ніж 30000 жертв Голокосту – фотографії, адреси, місця, де їх було заарештовано. Відмічені на карті парки, до яких євреям було заборонено вхід, та синагоги, під час окупації перетворені на склади конфіскованого у євреїв майна.

"Ми уявляємо собі Голокост, як щось, що відбувалося далеко – у таборах знищення. Ми ж прагнули показати, що значна частина процесу проходила у місцях, де ми живемо, на очах у мешканців Праги та інших міст”, – повідомила Чеське радіо співробітник Інституту Масарика Міхал Франкл.

В моїй роботі робиться необхідний наголос на Голокості в освіті, де важливо уникати того, щоб його історія про переслідування та знищення євреїв стала єдиним, що учні знають про євреїв та юдаїзм. Існує потреба збалансувати образ євреїв, як жертв з усвідомленням ролі євреїв, як невід’ємної частини місцевої, європейської та світової історії, а також їхній внесок у минуле та сучасне життя. Викладання матеріалу може вестись у змішаній чи онлайн-формі. Вчителі уже напрацювали цілий арсенал інструментів, що урізноманітнюють очне та дистанційне навчання. Дехто вже вдається до застосунків із технологіями 3D і AR, що дозволяють суттєво осучаснити й оживити освітній процес викладання історії. Також слід зауважити на тому, що особисті та навіть віртуальні зустрічі можуть бути ефективними способами залучення до загальнонаціональної точки зору.

Навчання Голокосту має використовувати концепцію націй, яка не зосереджена на етнічній однорідності. Різноманітність, очевидну в суспільствах регіону ОБСЄ, має бути включена як фундаментальна концепція, інтегрована в матеріали для занять. Все це детально розглянуто в розділі 4.2. “Контекстуалізація освіти про Голокост: викладання єврейської історії та сучасного єврейського життя” моєї роботи і може

використовуватись також при різних формах навчання, в тому числі і дистанційному з використанням сервісів онлайн-конференцій. Більш того, викладачі можуть записувати заняття за участі здобувачів освіти і використовувати ці відео в подальшій роботі. Заперечення будь-якої форми антисемітизму просто недостатньо в освітньому середовищі. Розробка підходів, адаптованих до кожної групи учнів, є більш ефективною. Успішна освіта вимагає чіткого визначення контексту та мотивації антисемітської поведінки та діяльності. Це питання розглянуто в розділі 4.3. "Роздуми про елементи освіти для боротьби з антисемітизмом. Відповідь на нові форми антисемітизму" моєї роботи.

Сучасні технології дуже швидко розвиваються. Українська мова стала однією з 15 мов, якими володіє комп'ютерний інтелект. Джерельна база штучного інтелекту для вивчення Історії Голокосту – це Інтернет, книги, наукові статті, енциклопедії, інші джерела та бази даних різних країн. Відтак надана чатом інформація може бути використана, як для вивчення цієї теми, так і для аналізу проблематики викладання Історії Голокосту в різник країнах світу.

Не дивлячись на те, що сучасні технології на сьогоднішній день є необхідним і ефективним інструментом в руках викладача, неможливо ними повністю замінити роботу вчителя, як в якості джерела інформації так і морально-емоційної складової навчання молоді. Саме живе спілкування вчителя з учнями є найдієвішим засобом виховання й викладання.

Пригадаємо слова видатного педагога В. О. Сухомлинського "Не буде вогника у Вас – Вам ніколи не запалити його в інших".

Отже, надзвичайно важливо, щоб вчителі історії знаходили баланс у використанні технологій і традиційного навчання. Тільки розумне і збалансоване використання техніки допоможе досягти бажане результатом викладання історії в класі. Крім того, технологія також оснастила учнів розумінням. Це також забезпечило більшу гнучкість змісту курсу, допомагаючи, як учням, так і вчителям. Загалом можна зробити висновок, що технології підвищили ефективність і якість викладання історії.

Використана література:

1. Бабанов К. О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі. Запоріжжя, 2000.
2. Пометун О. В., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ, 2004.
3. Мокрогуз О. П. Інноваційні технології на уроках історії. Харків : Основа, 2007.
4. Сиротинко Г. О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. Харків, 2003.

Abstract

One of the roles of technology in the teaching of history is the development of the orientation of the students of education and their formation more legible and valuable for history. This article is an attempt to explore the impact of technology in the context of teaching history to undergraduates. First, it analyzes education and technology. Second, it outlines the benefits of technology for teaching and learning history. This is followed by a discussion of the attitudes of learners and teachers towards technology and how it improves efficiency and knowledge transfer. It has been found that such technological tools as computers, projectors, the Internet and audio-visual aids can be and usefully used in the teaching of history. This paper argues that, if properly designed, these would provide learners and teachers with a flexible, dynamic and multi-faceted learning environment conducive to effective history teaching and learning.

Keywords*: teaching history, technology, studying the Holocaust, technological tools.*

УДК 373.2.091.3:81’243

Коновалова Н. О.,
аспірантка І-го курсу,
спеціальності “Освітні, педагогічні науки (дошкільна педагогіка)”
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна

БІЛІНГВАЛЬНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

У тезах аргументується важливість оволодіння іншомовною комунікативною компетентністю у дошкільному віці. Визначається у якості ефективної у середньому дошкільному віці стратегія створення в умовах закладів дошкільної освіти білінгвального освітнього середовища. Дається визначення та розкривається змістове навантаження поняття “білінгвального освітнього середовища”. Наводяться можливі селектори розмежування освітніх середовищ на кожній з мов. Пропонуються спеціальні принципи побудови білінгвального освітнього середовища в умовах закладу дошкільної освіти, які сприяють успішному оволодінню дітьми середнього дошкільного віку іншомовною комунікативною компетентністю.

Ключові слова: *білінгвальне освітнє середовище, іншомовна комунікативна компетентність, заклади дошкільної освіти.*

Глобалізація сучасного світу та інтернаціоналізація усіх сфер суспільного життя ставить перед педагогікою нові завдання та виклики, зокрема, щодо формування особистостей, здатних комунікувати на двох чи більше мовах. Зважаючи на позитивні висновки науковців у питанні ефективності оволодіння іноземними мовами у ранньому віці, а також беручи до уваги той факт, що сенситивним періодом розвитку мовлення є дошкільний вік, актуальним виявляється питання розробки ефективної стратегії оволодіння дітьми зазначеного віку іншомовною комунікативною компетентністю в умовах закладів дошкільної освіти.

Питанням оволодіння дітьми дошкільного віку, і, зокрема, середнього дошкільного віку, іншомовною комунікативною компетентністю займалися А. Богуш, І. Луценко, В. Ляпунова, Л. Казанцева, К. Бейкер, Г. Чиршева, М. Овсяннікова, Н. Вершкова, Х. Водс, В. Венцель, Х. Зартер, Е. Єфремова, А-М. Ніколаєва, А. Анісімова, І. Попова, Т. Попова, Є. Верещагин, Є. Протасова, Н. Родина, С. Жаботинська, Є. Мацнєва, М. Швартц, С. Молчанов, В. Кушнерик, А. Холодова, В. Баранова, І. Щеглова, Я. Камінський, К. Ушинський, Л. Виготський, Ф. Мендоза, П. Гарсія, Ф. Гарсія Маркос, А. Флор Ада та ін.

Враховуючи, що психічний розвиток дітей середнього дошкільного віку не передбачає цілеспрямованого навчання, вважаємо, що найефективнішою стратегією оволодіння дітьми цього віку іноземною комунікативною компетентністю є створення в умовах закладу дошкільної освіти *білінгвального освітнього середовища*, під яким ми розуміємо систему впливів та умов навчання, виховання, розвитку, особистісного становлення дитини, які реалізуються на двох мовах.

Зазначена стратегія оволодіння дітьми середнього дошкільного віку іншомовною

комунікативною компетентністю передбачає забезпечення двох взаємозалежних процесів:

1) оволодіння іноземною мовою у процесі загального розвитку дитини відповідно її віку;

2) загальний розвиток дитини за допомогою іноземної мови.

Формування іншомовної комунікативної компетентності у дітей середнього дошкільного віку в умовах білінгвального освітнього середовища закладу дошкільної освіти повинно проходити в умовах мовленнєвих ситуацій у процесі взаємодії (інтеракції) дітей і дорослого, окремої дитини і дорослого, дорослих між собою (пасивний вплив на формування двомовства шляхом надання зразків мовленнєвої поведінки), дітей між собою під час:

– повсякденного життя: прийом їжі, прогулянка на свіжому повітрі, денний сон, гігієнічні процедури тощо;

– ігрової діяльності дітей;

– на заняттях різної направленості відповідно до програм, що функціонують в закладі дошкільної освіти, зокрема: із ознайомлення з природою; з художньої літератури; з образотворчого мистецтва; з фізичної культури; з музичного виховання тощо;

– власне на заняттях з розвитку мовлення на іноземній мові.

Селектором розмежування освітніх середовищ на кожній з мов, які функціонують у білінгвальному освітньому середовищі закладу дошкільної освіти, повинні виступати чинники, запозичені з природних ситуацій формування дитячого білінгвізму, зокрема:

1. Персональний принцип або принцип “одна людина – одна мова”, який в умовах закладу дошкільної освіти отримав відтворення в умовах моделі “одна мова – один вихователь”.

2. Локальний принцип або “просторова модель”, за якої освітнє середовище на іноземній мові прив’язане до спеціально відведеної локації/приміщення відповідного дидактичного змісту.

3. Стратегія часу або “принцип чергування днів” чи інші його варіації: чергування мов через тиждень, місяць тощо.

Білінгвальне середовище задля того, що б бути ефективним та досягти поставленої мети формування високого рівня іншомовної комунікативної компетентності, потребує дотримання певних спеціальних принципів:

Збалансованості часу мовленнєвого інпуту на обох мовах, тобто досягнення максимально рівного впливу кожного з мовленнєвих середовищ, що впроваджені в закладі дошкільної освіти, на дитину. В іншому випадку, як показують дослідження, незначний час впливу іноземного мовленнєвого середовища в природних умовах оволодіння мовою є недостатнім для того, що б дитина змогла стати білінгвом [1, с. 54].

Максимального розширення функціональності кожного з мовленнєвих середовищ, що передбачає розгалуженість мовленнєвих ситуацій, у яких діти мають змогу комунікувати кожною з мов. У випадку односитуативного спілкування дитини на іноземній мові, наприклад, використання мови лише у соціальних ролях “вихователь-вихованець”, у дитини можуть у подальшому виникнути проблеми у комунікації під час інших соціальних ситуацій спілкування.

Відтворення процесу онтогенезу дитячого мовлення. Процес засвоєння

іноземної мови за стратегією створення у закладі дошкільної освіти білінгвального середовища повинен відбуватися шляхом, подібним до оволодіння дітьми рідною мовою. Мають бути створені умови, що забезпечують дитині можливість інтуїтивної вибудови на основі нескінченного потоку мовлення системи іноземної мови, включаючи лексикон і граматикон. Іноземне мовленнєве середовище повинно, таким чином, відповідати рівню мовленнєвого розвитку дитини в іноземній мові. Зокрема, на початку оволодіння дітьми іноземною мовою важливим є дотримання стилю "мови доглядача" [6, с. 376-377], що передбачає чіткість і зрозумілість мовлення, насичення його численними повторами, без використання складних граматичних форм, повільним, на кшталт мови матері, яка інтуїтивно перебудовує свою мову під час спілкування зі своєю маленькою дитиною.

Чіткість, зрозумілість та яскравість селектору вибору мови спілкування, безкомпромісність диференціації мов. Недотримання обраного принципу розділення мовленнєвих середовищ у закладі дошкільної освіти, як то, наприклад, використання вихователем – транслятором іноземної мови рідної мови під час впровадження білінгвального середовища за моделлю "один вихователь – одна мова", призводить до знецінення дітьми іноземної мови як засобу задоволення потреби у спілкуванні, отримання знань, інформації, гри, призводить до змішування дітьми мовних кодів, зниження мотивації дітей у використанні та оволодінні іноземною мовою

О**володіння іноземною мовою безпосередньо, без посередництва рідної мови, що виключає переклад.** Використання останнього для закріплення за певним словом семантичного значення порушує принцип розділення мов. У досягненні розуміння іноземної мови має значення демонстрація предметів, картинок, дій, пояснення невідомого дитині слова на іноземній мові на цій же мові таким чином, що б дитина сама здогадалася про його еквівалент на рідній мові тощо.

Отже, білінгвальне освітнє середовище є ефективною стратегією оволодіння дітьми середнього дошкільного віку іншомовною комунікативною компетентністю, яка передбачає розвиток, навчання та виховання дітей двома мовами і дає можливість за умови дотримання визначених принципів забезпечити засвоєння дітьми іноземної мови в умовах, максимально близьких до природних.

Використана література:

1. Abdelilah-Dauer B. El Desafio del bilinguismo: Tercera edicion. Morata, 2020. 130 p.
2. Baker C. A Parents' and Teachers' Guide to Bilingualism: Third Edition. Multilingual Matte, 2007. 248 p.
3. Mendoza F. Primera infancy, dilinguismo y educacion infantile. Mexico : Trillas, 2010. 149 p.
4. Schwartz M. Preschool Bilingual Education: Agency in Interactions Between Children, Teachers, and Parents. Springer, 2018. 365 p.
5. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya.
6. Бейкер К. Основи білінгвальної освіти і білінгвізму. Дніпро : Ліра, 2016. 645 с.
7. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови : підручник / ред. А. М. Богуш. Київ : Вища шк., 2007. 542 с.

Abstract

The theses argue for the importance of mastering foreign language communicative competence at preschool age. The strategy of creating a bilingual educational environment in the conditions of preschool education institutions is determined to be effective in middle preschool age. It is defined and the content load of the concept of "bilingual educational environment" is revealed. Possible selectors for the demarcation of educational environments in each of the languages are given. Special principles of

building a bilingual educational environment in the conditions of a preschool education institution are proposed, which contribute to the successful acquisition of foreign language communicative competence by children of middle preschool age.

Keywords: *bilingual educational environment, foreign language communicative competence, preschool education institutions.*

УДК 378.147:37.017

Коробань О. В.,
старший викладач кафедри професійної освіти та технологій за профілями,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна
ORCID ID 0000-0002-3781-4652

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС НАПИСАННЯ КУРСОВИХ І ДИПЛОМНИХ РОБІТ

Академічна доброчесність є важливим аспектом освітнього досвіду, який передбачає чесність, справедливість і відповідальність у проведенні досліджень і представленні результатів. Підтримка академічної доброчесності є не лише моральним обов'язком, але й практичною необхідністю, яка сприяє критичному мисленню, повазі до інтелектуальної власності, а також чесності та справедливості в академічному та професійному світі. В дані роботі досліджується визначення та важливість академічної доброчесності в курсових і дипломних роботах здобувачів вищої освіти, включно з наслідками порушення політики академічної доброчесності. А також пропонується заклик до дій для запобігання академічної недоброчесності у таких роботах.

Ключові слова*: академічна доброчесність, здобувачі вищої освіти, курсові роботи, дипломні роботи.*

Академічна доброчесність – це етичний стандарт чесності, відповідальності та прозорості у проведенні досліджень, представленні результатів і використанні інформації. Підтримка академічної доброчесності передбачає точне цитування джерел, уникнення плагіату та шахрайства, визнання співавторів і забезпечення того, що представлена робота є повністю власною. Академічна доброчесність має важливе значення в курсових і дипломних роботах, де здобувачі вищої освіти повинні проводити незалежні дослідження, аналізувати інформацію та представляти свої висновки в чесний і прозорий спосіб. Підтримка академічної доброчесності демонструє відданість прагненню до знань, розвиває навички критичного мислення та виховує культуру поваги до інтелектуальної власності. Це також гарантує, що знання та відкриття, отримані в результаті досліджень, є надійними та заслуговують на довіру, що має вирішальне значення для підтримки довіри до академічних установ і ширшої наукової спільноти. Підтримуючи академічну доброчесність у своїх курсових і дипломних роботах, здобувачі вищої освіти роблять внесок у культуру інтелектуальної чесності та прозорості, сприяючи справедливості в академічному та професійному світі.

Підтримка академічної доброчесності передбачає уникнення таких практик, як

плагіат, обман, фабрикація та фальсифікація, які можуть мати серйозні наслідки. Наведемо приклади академічної недоброчесності:

Плагіат – це акт представлення чиєїсь роботи, слів чи ідей як власних без відповідного цитування та посилань.

Списування передбачає нечесні дії, такі як копіювання чужих робіт під час іспитів, обмін відповідями з однокурсниками або використання недозволених матеріалів під час іспиту.

Вигадування та фальсифікація передбачають створення або маніпулювання даними чи результатами досліджень.

Плагіат, списування, обман, вигадування може призвести до втрати академічних кредитів, дисциплінарних стягнень і шкоди репутації. Підтримання академічної доброчесності передбачає розробку стратегій уникнення таких практик, як плагіат, шахрайство, фабрикація та фальсифікація. Ось кілька стратегій, якими здобувачі вищої освіти можуть скористатися для підтримки академічної доброчесності:

Належне цитування та посилання: при використанні інформації із зовнішніх джерел важливо використовувати належні методи цитування та посилань. Це передбачає точне цитування джерел і визнання оригінальних авторів твору. Правильне цитування та посилання також допомагають уникнути плагіату.

Використання засобів перевірки плагіату: засоби перевірки плагіату — це програмні засоби, які допомагають здобувачам освіти виявляти випадки плагіату в їхніх роботах. Використовуючи засоби перевірки плагіату, здобувачі вищої освіти можуть виявити будь-які ненавмисні випадки плагіату та вжити заходів для виправлення, щоб уникнути наслідків.

Навички управління часом і організацією: ефективне управління часом і навички організації можуть допомогти здобувачам освіти уникнути поспіху в роботі, що може призвести до таких помилок, як плагіат і фабрикація. Розвиваючи ці навички, здобувачі вищої освіти можуть скласти графік, який дозволить їм виконувати роботу вчасно та організовано.

Уникання сторонньої допомоги: здобувачі освіти повинні уникати використання зовнішніх джерел допомоги під час виконання своїх завдань, наприклад, наймати автора, який завершить роботу за них. Це може призвести до плагіату та інших форм академічної неправомірної поведінки.

Визнання співавторів: під час роботи над груповими проектами здобувачі вищої освіти повинні визнавати внесок своїх співавторів і уникати приписувати собі заслуги за роботу, яка не була їхньою. Визнаючи співавторів, здобувачі вищої освіти можуть сприяти культурі прозорості та чесності в академічній роботі.

Університети мають політику та процедури академічної доброчесності, які гарантують, що здобувачі вищої освіти та викладачі дотримуються принципів академічної доброчесності. Для здобувачів вищої освіти важливо ознайомитися з політикою та процедурами академічної доброчесності свого університету, щоб уникнути ненавмисних порушень і знати свої права в разі звинувачення. Підтримуючи академічну доброчесність, здобувачі освіти можуть зробити внесок у культуру академічної досконалості та етичної поведінки.

Академічна доброчесність має важливе значення для розвитку етичних практик в академічних колах і за їх межами, сприяння критичному мисленню, відповідальності та повазі до інтелектуальної власності. Підтримка академічної доброчесності має вирішальне значення для підтримки авторитету та надійності академічних установ і

наукової спільноти. Здобувачі вищої освіти можуть активно сприяти академічній доброчесності, старанно займаючись дослідницькою діяльністю, беручи на себе відповідальність за свою роботу, залишаючись організованими, шукаючи підтримки за потреби та будучи хорошими співавторами. Підтримка академічної доброчесності є моральною та практичною необхідністю, яка налаштовує здобувачів вищої освіти на успіх у їхній академічній та професійній кар'єрі.

Використана література:

1. Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII "Про вищу освіту". URL:http://zakon.rada.gov.ua /laws/show/1556-18
2. Іщенко Т. Д., Шишкіна Г. В., Ніколаєва І. В. Академічна доброчесність як складова забезпечення якості освіти. *АгроТерра*. 2018. № 2 (5). С. 19–23.
3. Малогулко Ю. В., Затхей М. В. Проблеми академічної доброчесності в вищих навчальних закладах. Знання. Освіта. Освіченість : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. з різноманітних проблем сучасної освіти, 28–29 вер. 2018 р. URL : https://conferences.vntu. edu.ua/index.php/

Abstract

Academic integrity is an essential aspect of the educational experience that involves honesty, fairness, and responsibility in conducting research and presenting findings. Upholding academic integrity is not only a moral obligation but also a practical necessity that promotes critical thinking, respect for intellectual property, and fairness and equity in the academic and professional worlds. This essay explores the definition and importance of academic integrity in term papers and theses, including the consequences of violating academic integrity policies, and offers a call to action for students to actively promote academic integrity in their work.

Key words: *academic integrity, students of higher education, term paper, diploma thesis, dissertation.*

УДК 373.2.018.1:316.454.52

Корх В. М.,
кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри дошкільної освіти,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0001-9686-0803

ТРЕНІНГОВА РОБОТА З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З МЕТОЮ ОПТИМІЗАЦІЇ РОДИННОГО СПІЛКУВАННЯ

У даній статті теоретично обґрунтовано психолого-педагогічні особливості тренінгової роботи з батьками дітей дошкільного віку з метою налагодження родинного спілкування. Наведено підходи вітчизняних та зарубіжних дослідників з даної проблематики, розглянуто задачі, принципи психологічної роботи з батьками, правила ефективної сімейної комунікації. Доведено позитивний вплив формувальної тренінгової роботи, спрямованої на покращення родинного спілкування, на комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільників.

Ключові слова: *родинне спілкування, мовлення, комунікація, комунікативно-мовленнєвий розвиток, дошкільний вік, батьківство, тренінг, тренінгова робота.*

На сучасному етапі дошкільна освіта є обов'язковим компонентом освіти в Україні. Держава визнає пріоритетну роль дошкільної освіти та створює необхідні умови для її здобуття, що передбачає залучення дітей з різних соціальних прошарків населення, перш за все із неблагополучних родин та створення рівних стартових умов для подальшого шкільного навчання.

Введення обов'язкової дошкільної освіти актуалізує вивчення проблеми спілкування у сімейній системі "батьки – діти". Проблему спілкування вивчали І. Д. Бех, О. О. Бодальов, О. Ф. Бондаренко, О. В. Запорожець, Я. Л. Коломинський, О. О. Леонтьєв, М. І. Лісіна, О. В. Пісарєва, В. В. Рубцов, Т. С. Яценко, психологічні аспекти спілкування в сім'ї – М. І. Алєєксєєва, О. І. Бондарчук, О. В. Горецька, В. С. Заслуженюк, К. В. Седих, В. А. Семиченко та інші.

Доведено, що міжособистісна комунікація в сім'ї необхідна для обміну інформацією, виконання ролей у спільній діяльності, але й для встановлення міжособистісних стосунків, набуття соціального досвіду, пізнання навколишнього світу та самопізнання.

Теоретико-методологічна основа дослідження: положення про вплив спілкування на розвиток психічних функцій (Л. С. Виготський, В. В. Давидов, С. Д. Максименко, С. Л. Рубінштейн), фундаментальні положення вітчизняної та зарубіжної психології та щодо розвитку спілкування (О. Ф. Бондаренко, Я. Л. Коломинський, О. О. Леонтьєв, Н. І. Пов'якель, В. В. Рубцов, А. Г. Рузська, В. А. Семиченко, Т. С. Яценко), теорія розвитку спілкування (Г. М. Андрєєва, М. І. Лісіна, Б. Ф. Ломов, О. О. Смірнова), концепція особистісно орієнтованого виховання (І. Д. Бех, І. С. Булах, О. Л. Кононко, Р. В. Павелків, В. М. Ямницький), положення про роль спілкування з дорослими у психічному розвиткові дитини дошкільного віку (А. М. Богуш, М. І. Лісіна, О. В. Запорожець, Ю. О. Приходько та ін.), теоретичні положення педагогічної та вікової психології про сутність та закономірності індивідуального розвитку особистості дитини дошкільного віку (Л. І. Божович, В. К. Котирло, С. Є. Кулачківська, В. У. Кузьменко, В. С. Мухіна, Д. Ф. Ніколенко), концепція комунікативно-мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку (Т. О. Піроженко). Важливість комунікативно-мовленнєвого розвитку у процесі становлення особистості та індивідуальності дошкільника обґрунтували у своїх працях Г. М. Андрєєва, А. М. Богуш, Н. М. Дятленко, Г. І. Капселя, О. Л. Кононко, С. В. Корницька, К. Л. Крутій, В. У. Кузьменко, Т. О. Піроженко, Ю. О. Приходько, Т. О. Рєпіна, А. Г. Рузська та ін. Доцільність та психолого-педагогічні принципи застосування активних методів навчання, тренінгових технологій вивчали Н. Афанасьєва, Л. Долинська, О. Дусавицький, В. Духневич, Ю. Ємельянов, Л. Карамушка, К. Мілютіна, Л. Петровська, Л. Перелигіна, В. Татенко, Н. Чепелєва, Ю. Швалб, І. Юсупов, Т. Яценко та ін.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати психолого-педагогічні особливості тренінгової роботи з батьками дітей дошкільного віку з метою оптимізації родинного спілкування.

Розглядаючи батьківство з позиції системного підходу, Р. В. Овчарова констатує, що батьківство є системним утворенням, включеним в сімейну систему. У розвиненій формі батьківство складається з таких елементів: ціннісні орієнтації подружжя,

батьківські установки та очікування, батьківське ставлення, батьківські почуття, позиції, батьківська відповідальність, стиль сімейного виховання. Кожен з цих компонентів має свої прояви на когнітивному, емоційному та поведінковому рівні. Крім цього, всі вони взаємопов'язані між собою. Дослідниця визначає батьківство як емоційно та оціночно забарвлений соціально-психологічний феномен, що визначає знання, уявлення та переконання відносно себе я батька чи матері, що реалізується в усіх проявах поведінкового компоненту батьківства [2].

Відома американська дитяча психотерапевтка В. Оклендер говорить про важливу роль родинного спілкування у формуванні здорової повноцінної особистості дитини. Батьки повинні поважати особистість дитини та її права та повідомляти дитині свої позиції, ставлення до певних питань та ситуацій, обговорювати з дитиною можливі шляхи вирішення, домовлятися. Це буде сприяти розвитку здібностей дитини, почуття власної гідності, незалежності та комунікативних навичок. Батьківське сприйняття дитини як неповторної та окремої особистості створює умови для пізнання дитиною навколишнього світу та подоланню складностей. Робота з батьками, на думку В. Оклендер, інколи зводиться до навчання та керівництва, проте більш стійкий результат досягається у випадку усвідомлення та пропрацювання батьками їх установок, реакцій та міжособистісних взаємин з власними дітьми. Цього можна досягти завдяки застосуванню тренінгової роботи з батьками, де за допомогою мозкового штурму, психокорекційних вправ, роботі у парах і трійках, взаємодії учасників тренінгової групи, рольових ігор та обміну досвідом, цілісній груповій роботі можна досягти підвищення рівня усвідомлення батьками своїх позицій, ролей, ставлення до дитини, стилів поведінки у конфліктних ситуаціях, способів взаємодії, установок та стереотипів сприйняття, мовних кліше, звертань до дитини тощо.

У нормативно-правовому документі Базовий компонент дошкільної освіти наведене таке визначення *комунікативної компетентності*: здатність дитини до спілкування з однолітками і дорослими у різних формах конструктивної взаємодії; здатність підтримувати партнерські стосунки, заявляти про свої наміри і бажання, узгоджувати свої інтереси з іншими, домовлятися, за потреби аргументовано відстоювати свою позицію. З комунікативною компетентністю тісно пов'язана *мовленнєва компетентність*, під якою розуміють здатність дитини продукувати свої звернення, думки, враження тощо в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних та невербальних засобів. Мовленнєва компетентність об'єднує фонетичний, лексичний, граматичний, діалогічний, монологічний складники та засвідчує їх взаємозалежність і взаємозумовленість [1].

У дослідженні родинного спілкування як чинника комунікативно-мовленнєвого розвитку дошкільника С. А. Михальської доведено, що система формувальної тренінгової роботи, спрямована на покращення типу родинного спілкування, позитивно впливає на комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільників. Визначено, що успішний комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільників відбувається завдяки встановленню контакту і довірливих стосунків батьків з дітьми, формуванню у дітей потреби в мовному спілкуванні, виконанні спільних завдань із батьками, гармонізації типу сімейного спілкування. Покращення родинного спілкування в сім'ях зумовлює підвищення комунікатвино-мовленнєвого розвитку дошкільника, що проявляється у формування правильного словотворення, вірному підборі граматичних категорій, та систематичному орієнтуванні, супроводі мовлення невербальними засобами спілкування, налагоджування контактів з ровесниками [4, с. 16-18].

Українська психолог Н. М. Булатевич визначає головну *мету* роботи психолога з батьками – підвищення рівня батьківської психолого-педагогічної компетентності, активізація ролі батьків у створенні оптимальних умов розвитку дитини. *Задачі* роботи з батьками включають: підвищення рівня психологічної грамотності батьків з актуальних питань розвитку дитини та дитячо-батьківських стосунків; розвиток комунікативної компетентності для взаємодії з дитиною; розв'язок їх власних особистих проблем, що впливають на особливості взаємодії з дитиною [2].

Зарубіжний дослідник Х. Джайнотт зазначає, що спілкування батьків з дітьми має базуватися на трьох основних принципах, на основі яких має відбуватися навчання у батьківських тренінгових групах: 1) принцип підтримки позитивного в дитині, що забезпечує становлення, розвиток та збереження позитивного образу "Я" дитини; 2) принцип акцентування почуттів та переживань в акті комунікації. Це допомагає дитині пізнавати власні почуття, оволодівати ними та знаходити соціально адекватні способи їх вираження; 3) принцип співробітництва. Дорослий у спілкування з дитиною має завжди виступати ініціатором пропозиції кооперації. Причому дитина має бути рівноправним учасником вирішення проблемної ситуації

Виходячи з цих принципів, Х. Джайнотт формулює систему правил *конгруетної комунікації:*

1. Завжди говорити про події, ситуації, вчинки дитини та наслідки цих вчинків, проте в жодному разі не виносити оціночні судження про особистість та характер дитини. Категорично уникати діагнозу та прогнозу долі дитини.
2. В центрі висловлювань має знаходитись опис почуттів, переживань, емоцій. Батьки мають чесно говорити про те, що вони відчувають. Слід допомогти дитині пізнати та зрозуміти свої почуття, надавши можливість їх самостійно оцінити.
3. Уважно слухати дитину. Батьки, які уважно слухають свою дитину, показують їй, що до її думки дослухаються, цінують, таким чином укріплюють повагу дитини до самої себе.
4. Вимоги, що висуваються до дитини, мають бути сформульовані у формі пропозиції та кооперації. Формулювання вимог передбачає опис ситуації, очікування батьків, перелік можливих способів вирішення проблемної ситуації з правом самостійного вибору можливого рішення.
5. Основний спосіб заохочення дитини – похвала. Матеріальні способи заохочення мають виступати перед дитиною як свідоцтво її значущості та самооцінки, емоційного прийняття батьками, їх турботи та уваги до потреб дитини. Продуктивна похвала оцінює дії дитини через опис результатів та їх наслідків, зусиль дитини та її почуттів, не містить порівняння дитини з іншими дітьми, надає дитині можливість самій виробити критерії самооцінювання.
6. Покарання – небажана форма регуляції поведінки дитини – допускається в крайніх випадках. Фізичні покарання є небажаними, оскільки є причиною формування агресивності, тривожності та невпевненості в собі.
7. Заборони, що є важливим чинником попередження асоціальної поведінки, мають бути коректно сформульовані.
8. Конкретні заборони мають містити такі компоненти: констатація почуттів, бажань дитини, опис її дій; чітка заборона; пропозиція альтернативної дії; комунікація розуміння дорослими негативних реакцій дитини, пов'язаних із забороною [2].

Вітчизняна дитяча психологиня Ю. Б. Гіппенрейтер, яка має великий досвід

консультативної та тренінгової роботи з сім'ями, пропонує ряд правил ефективного родинного спілкування:

Правило 1. Безумовно приймати дитину – любити її не за те, що вона гарна, розумна, здібна, а просто так, просто за те, що вона є. Така потреба у приналежності, у необхідності іншому є однією з фундаментальних людських потреб. І задоволення її – це необхідна умова для нормального розвитку особистості. Такі повідомлення передаються через привітні погляди, ласкаві дотики, обійми, прямі слова на зразок "як добре, що ти у нас є", "радий тебе бачити", "добре, коли ми разом" тощо.

Правило 2. Особистість дитини та її здібності розвиваються лише у тій діяльності, якою вона займається за власним бажанням і з інтересом. Забезпечити дитині у розумних межах належні умови для повноцінних занять такими справами, розвивати її пізнавальні, комунікативні й трудові інтереси.

Правило 3. Підтримувати успіхи дітей – це найкоротший шлях до вдосконалення успішно здійсненої діяльності, до розвитку інтересу до неї і до відповідних здібностей дитини.

Правило 4. Створювати сімейні традиції, які базуються на зонах радості (святкування днів народження, початку або закінчення нового навчального року тощо).

Правило 5. Систематично робити щось разом із дитиною (читати, гуляти, займатися фізичними вправами, домашньою роботою).

Правило 6. Не втручатися у справу, якою займається дитина, якщо вона не просить допомогти. Таким невтручанням батьки можуть привчати дитину до самостійної поведінки й зменшити залежність дитини від них (і навпаки).

Правило 7. Якщо дитині важко й вона готова прийняти допомогу, обов'язково допомогти їй, але при цьому:

– запропонувати допомогу, починаючи зі слів "давай разом…";

– узяти на себе лише те, що дитина не в змозі виконати самостійно, все інше залишити їй для самостійного виконання;

– у міру того, як дитина опановує нові дії, заохочувати її здійснювати їх самостійно.

Правило 8. Поступово, але неухильно знімати з себе відповідальність за особистісні справи дитини й передавати їх їй. У певний час необхідно відмовитися від контролю виконання уроків, дозволити дитині самостійно контролювати час вставання тощо.

Правило 9. Дозволяти дитині переживати негативні наслідки власних дій або власної бездіяльності. Тільки за таких умов дитина дорослішає, стає "свідомою" й відповідальною.

Правило 10. Не вимагати від дитини неможливого або такого, що їй важко виконати. Замість того подивитися, що можна змінити в середовищі, яке оточує дитину.

Правило 11. Щоб уникнути зайвих проблем, необхідно співміряти власні очікування з можливостями дитини. Це правило є певним продовженням попереднього правила, тільки тут у ролі зовнішніх обставин виступають очікування батьків.

Правило 12. Можна засуджувати дії дитини, але не її почуття, якими б небажаними або "неприпустимими" вони не були. Якщо такі емоції виникли, значить, на те є підстави.

Правило 13. Якщо у дитини емоційні проблеми, її необхідно активно вислухати, тобто повернути їй у бесіді те, про що вона говорить, при цьому називаючи її почуття. З метою організації активного слухання необхідно:

– повернутися до дитини обличчям так, щоб ваші очі були на одному рівні з дитячими, а поза й положення тіла беззаперечно підтверджували готовність вислухати дитину;

– формулювати відповіді дитині, яка переживає негативні емоції, у стверджувальній формі, оскільки фрази, оформлені як запитання, не відображають співчуття;

– у бесіді "витримувати паузу", тобто після кожної репліки, власної або дитини, дати їй змогу повніше розібратися у власних переживаннях і усвідомити співчуття батьків;

– у відповіді дитині корисно повторити нею сказане й позначити її переживання, усвідомлені дорослими, словами, тим самим підтверджуючи для дитини, що дорослий розуміє її переживання так, як треба.

Правило 14. Ділитися з дитиною власними почуттями, як позитивними, так і негативними. Якщо дитина власною поведінкою викликає у дорослого негативні почуття, він повинен висловити це (вони все одно прорвуться через позу, жести, інтонацію, вираз обличчя та очей).

Правило 15. Якщо причиною негативних почуттів є активність дитини, можна виражати невдоволення лише її окремими діями, але не дитиною в цілому. Невдоволеність діями дитини не повинна бути систематичною, інакше вона переросте у несприйняття її.

Правило 16. Правила й обмеження у вихованні обов'язкові, але вони не повинні входити у протиріччя з найважливішими потребами дитини (право на життя, здоров'я, прийняття батьками, активність і пізнавання тощо). Такого роду заборони мають бути узгоджені між дорослими та подаватися у дружньо-пояснювальному тоні.

Правило 17. Покарання – неминучий супутник виховних ситуацій. Воно може бути двох вид: природні наслідки неслухняності – це ті негативні наслідки активності дитини, які виходять із самого життя, і тут їй нема кого звинувачувати, окрім себе; умовні наслідки неслухняності – це ситуації, в яких умови активності дитини задають батьки (не зробиш те й те, будеш позбавлений того й того). Карати дитину краще, позбавляючи її приємного й значущого для неї особисто, ніж роблячи дитині погано чи боляче.

Правило 18. Конструктивно розв'язувати конфлікти інтересів батьків і дитини, послуговуючись такою схемою: опанувати особисті емоції й активно вислухати дитину (що вона хоче, чого не хоче, що для неї важливо, а що вона не приймає), перетворивши конфліктне зіткнення на проблему для обговорення; передати дитині власні бажання або проблеми, використовуючи форму "Я-повідомлення"; зібрати всі пропозиції, поважаючи будь-яку думку дітей; запропонувати власні варіанти; шляхом спільної оцінки вибрати з них той варіант дії, що найбільше відповідає інтересам обох сторін, контролюючи дотримання останньої вимоги [3].

Отже, у даній статті обґрунтовано психолого-педагогічні особливості, доцільність та важливість формувальної тренінгової роботи з батьками дошкільників з метою оптимізації родинного спілкування, що впливає на розвиток комунікативно-мовленнєвої компетентності дитини зокрема, та загальний психічний розвиток дітей дошкільного віку в цілому.

Використана література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). [Електронний ресурс] Режим_доступу : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Булатевич Н. М. Організація діяльності психологічної служби : навч. посібник. КНУ імені Тараса Шевченка. Суми : Вид-во Сум ДПУ імені А.С. Макаренка. 2015. 445 с.
3. Власова О. І. Педагогічна психологія : навч. посібник. Київ : Либідь, 2005. 400 с.
4. Михальська С. А. Родинне спілкування як чинник комунікативно-мовленнєвого розвитку дошкільника : автореф. канд. психол. наук : 19.00.07 / Інститут соціології, психології та управління УДУ імені Михайла Драгоманова, МОН України. Київ, 2010. 20 с.

Abstract

This article theoretically substantiates the psychological and pedagogical features of training work with parents of preschool children with the aim of establishing family communication. The approaches of domestic and foreign researchers on this issue are presented, the tasks, principles of psychological work with parents, rules of effective family communication are considered. The positive impact of formative training work aimed at improving family communication on the communicative and speech development of preschoolers has been proven.

Key words: *family communication, speech, communication, communicative and speech development, preschool age, parenting, training, training work.*

УДК 378.018.43:004.773.7

Кравченко Л. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри техніко-технологічних дисциплін,
охорони праці та безпеки життєдіяльності,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна
ORCID ID 0000-0001-7012-3709

ФОРУМ ЯК СПОСІБ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Стаття присвячена питанню формування інформаційної компетентності студентів педагогічного закладу вищої освіти в умовах дистанційного навчання. Зазначається, що дистанційна форма навчання визнана у світі як один із найважливіших напрямів інтеграції освіти з виробництвом, є найважливішим компонентом системи безперервної освіти. Зауважено, що у більшості досліджень з цього питання розвиток інформаційної компетентності передбачає наявність вже певного рівня її сформованості. Наголошено на необхідності формування у системі дистанційного навчання елементів нових інформаційних технологій. Автором розглядається форум як засіб організації навчального заняття в умовах дистанційного навчання.

Ключові слова: *дистанційне навчання, форум, заклад вищої освіти.*

В умовах інформатизації освіти підвищуються вимоги до рівня інформаційної компетентності вчителя. Створюються зовнішні умови для підвищення ефективності

навчання: заклади освіти оснащуються комп'ютерами, інтерактивними дошками та іншим новим технічним обладнанням, забезпеченню вільного доступ до мережі Інтернет. А сучасні студенти – аборигени цифрового світу – повсякденно користуються послугами всесвітньої глобальної мережі Інтернет. Вони почувають себе в ній, як "риба у води". Було б помилкою недооцінювати можливості інтерактивного спілкування, соціальних спільнот, і не пристосувати все це для навчання. Відповідно, рівень інформаційної компетентності вчителів закладів загальної середньої освіти має дозволяти ефективно використовувати ці можливості.

На факультеті інженерно-педагогічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини здійснюється підготовка майбутніх вчителів за трьома освітніми програмами. Тому під час реалізації освітнього процесу, у тому числі і в умовах дистанційного навчання, даному питанню викладачами факультету приділяється значна увага.

Проблемі формування та розвитку інформаційної компетентності вчителя присвячено багато робіт. Шляхом їх аналізу ми виявили, що в більшості робіт розвиток інформаційної компетентності передбачає наявність певного рівня її сформованості у фахівців. Часто в окремих роботах поняття інформаційної компетентності вчителя зводять до поняття комп'ютерної грамотності [3]. В основному обговорюються питання розвитку інформаційної компетентності студентів різних спеціальностей педагогічної освіти. Практично не обговорюються питання формування інформаційної компетентності майбутніх учителів в умовах дистанційного навчання. На сьогодні, ця проблема є особливо актуальною.

На думку К. Р. Ковальської під технологіями дистанційного навчання розуміється сукупність методів, форм і засобів взаємодії зі студентами в процесі самостійного, але контрольованого розвитку компетентностей [2].

Однією з важливих умов ефективної організації процесу формування інформаційної компетентності майбутніх учителів в умовах дистанційного навчання є запровадження спілкування через форум [1].

Ми розглядаємо форум як одну з форм організації дистанційного навчання. Якщо провести аналогію з традиційними формами організації занять, то форум функціонує як семінар, або як засіб організації електронного (дистанційного, віртуального) семінару.

Під час дистанційного навчання (враховуючи безпекову ситуацію, проблеми зі світлом та наявністю Інтернету) ми створили форум на онлайн-курсі з кожного освітнього компоненту, який мають опанувати здобувачі вищої освіти. Університетське інформаційно-освітнє середовище Moodle дозволяє це зробити, і студентам не потрібно реєструватись на додаткових платформах чи чатах, а просто ввійти в онлайн-курс через свій акаунт.

Слід зазначити, що особливістю побудови форуму є наявність переліку тем, у рамках яких відбувається обговорення. Теми для дискусій можуть створювати як викладач, так і самі студенти. На форумі викладач може публікувати ті запитання, які ставили студенти, користуючись іншими способами зв'язку (електронною поштою, Viber та іншими). Це дозволить іншим студентам знайти відповідь, не звертаючись до викладача, відредагувати деякі свої запитання. Викладач також повинен усвідомлювати, що час зворотного зв'язку має бути якомога коротшим, оскільки своєчасний зворотний зв'язок підвищує мотивацію студента до навчальної діяльності. І навпаки, відсутність постійного зворотного зв'язку часто призводить до укорінення

помилкових знань і навичок у пам'яті студентів.

До переваг форуму можна віднести те, що матеріали в розділах форуму не видаляються, і таким чином збирається своєрідна енциклопедія, архів, до якого студенти мають доступ у будь-який час. Робота на електронних семінарах через форум дозволяє вирішити проблему браку контактів, сформувати у студентів навички використання інформаційно-комунікаційних технологій, отримати досвід спілкування дистанційно. Майбутній учитель зможе реєструватися на різноманітних форумах, задавати запитання, брати участь в дискусіях, використовувати сервіси Інтернет для самовдосконалення.

Тому форум є не лише засобом спілкування студентів і викладача під час освітнього процесу, а й засобом формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців освіти в умовах дистанційного навчання.

Використана література:

1. Практики та підходи до дистанційного навчання – рекомендації для вчителів. https://nus.org.ua/articles/praktyky-ta-pidhody-dodystantsijnogo-navchannya-rekomendatsiyi-dlyavchyteliv/
2. Ковальська К. Р. Дистанційне навчання як перспективна форма розвитку предметно-орієнтованих професійних компетентностей учителів [Електронний ресурс]. *Інформаційні технології і засоби навчання.* 2009. Вип. 2 (10). Режим доступу до журн. : http://www.ime.eduua.net/em10/emg.html.
3. Когут І. В. Теоретичні основи розвитку професійно-педагогічної комунікації в умовах сучасного інформаційного суспільства. *Nauka: teoria i praktyka – 2012.* Materiały VIII Międzynarodowej naukowi-praktycznej konferencji. Przemyśl : Nauka i studia, 2012. Vol. 5: Pedagogiczne nauki. S. 68–73.

Abstract

The paper is devoted to the informational students' competency studying at distance courses. It is marked, that the distance form of training was recognized in the world as one of the major directions of integration of formation with manufacture, is the major component of system of continuous formation. It was revealed that the majority of work on this problem the development of information competence requires a certain level its formedness. Formation in system of distance courses of elements of new information technologies is necessary. The author considers a forum as a tool of organization of the classes.

Key words: *distance learning, forum, information competence, institution of higher education.*

УДК 94:32(477)"1917/1921"

Кривуцик С. О.,
магістрант, спеціальність "Середня освіта. Історія",
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна

УКРАЇНА В БОРОТЬБІ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ПЕРІОДУ 1917-1921 РР.: ПАРАЛЕЛІ ІЗ СЬОГОДЕННЯМ

Важливо вивчати історію своєї країни завжди. Але особливо важливим є розширення знань про ті історичні періоди, які мали доленосні події в житті України як держави і в житті

українського суспільства як нації. У процесі наукового дослідження було поглиблено та конкретизовано знання про період в історії України 1917-1921 рр. задля поглиблення розуміння явищ, які відбувались на теренах країни в ті роки. На даному етапі життя, в ситуації, яка відбувається в Україні, таку інформацію важливо висвітлювати і популяризувати серед населення для усвідомлення свого минулого, свого коріння, для розуміння дорогої ціни, яку заплатили наші предки в боротьбі за незалежне майбутнє і зіставити її з ціною, яку зараз платимо ми.

Ключові слова: *Українська Народна Республіка, Західноукраїнська Народна Республіка, Українська Центральна Рада, Українська Національна Рада.*

Вступ. Сучасна історіографічна ситуація зумовлює необхідність забезпечення якісно нового рівня створення, оброблення, збереження й розповсюдження правдивої інформації в суспільстві. Особливо важливими є періоди в історії, в яких чітко простежується важка боротьба нашого народу за можливість існування, за можливість збереження своєї національної ідентифікації, показується незламність української нації, незважаючи на жодні обставини. Про саме такий період в історії нашої держави піде мова.

1917-1921 рр. – надзвичайно важливий етап для нашого народу, це час складної боротьби задля здобуття свободи на своїй же землі. Тому важливо поглиблювати та конкретизувати знання тих подій, щоб розуміти причини подій сьогоднішніх.

Історіографічні проблеми. Історіографія історії України 1917-1921 рр. бере свій початок з праць діячів Центральної Ради, їх спогадів, виданих як в Україні, так і за кордоном. Передусім треба назвати роботи М. Грушевського, В. Винниченка, Н. Григоріїва, О. Шульгіна, М. Шаповала, а також праці авторитетних істориків української діаспори Ореста Субтельного, Тараса Гунчака тощо. Книги докторів історичних наук О. М. Любовець і Т. А. Бевз відображають складну і суперечливу історію українських політичних партій, їхній вплив на перебіг революційних подій.

Історія революції стала також предметом досліджень багатьох науковців. Зокрема, це правники О. Копиленко, О. Мироненко, І. Усенко, в Інституті української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського – Г. Папакін, І. Гирич, В. Піскун, в Інституті українознавства імені І. Крип'якевича – М. Литвин, К. Науменко, О. Павлишин та ін.

Стаття написана за матеріалами наукової роботи, метою якого було дослідження визвольного руху на території України в 1917-1921 рр., вона зреалізована шляхом виконання таких завдань: конкретизувати історичний період 1917-1921 рр. в історії України, розширити знання щодо особливостей важкої боротьби нашого народу за здобуття незалежності та її збереження в ті роки, відслідкувати паралелі подій, які відбувались в Україні в 1917-1921 рр. з подіями сьогодення, а саме російською війною проти нашої держави.

Викладення основного матеріалу. Важким випробуванням для українського народу стала Перша світова війна (1914-1918 рр.). Лінія фронту проходила через Україну, рухаючись то на схід, то на захід, залишаючи за собою зруйновані міста та села [4, с. 36].

Суспільство було розділене. Одні вважали, що автономія можлива під протекторатом Росії, інші – що такий варіант зможе забезпечити лише Австро-Угорщина. Але в ході війни, коли та чи інша ворогуюча сторона просувалась вперед, українці відчували сильний тиск, відбувались репресії, штучне насадження своїх правил. Російська і Австроугорська імперії жодним чином не враховували національні інтереси українського народу, керуючись тільки своїми мотивами у війні. Мрії українців про автономію, які керували ними на початку війни, були зруйновані.

Наслідком для обох імперій був розпад. На фоні цих подій активізувався національно-визвольний рух як на території України, яка входила до складу Російської імперії, так і в Західній Україні, яка належала до Австро-Угорщини.

Під натиском українського суспільства Тимчасовий уряд, який сформувався на руїнах колишньої Російської імперії, був вимушений піти на незначні поступки і все ж таки визнати автономію України, хоч із рядом обмежень. На території України сформувався представницький орган влади Українська Центральна Рада. Відомими представниками в діяльності Центральної Ради були В. Винниченко, С. Єфремов, Б. Мартос, С. Петлюра, І. Стешенко, П. Христюк та ін. Очільником Центральної Ради став Михайло Грушевський [3].

Згодом, 23 червня 1917-го, на ІІ Всеукраїнському військовому з'їзді було проголошено І Універсал, який засвідчив проголошення автономії України. Пізніше ІІІ Універсалом УЦР було створено державу під назвою Українська Народна Республіка.

Важливим моментом в історії стало повалення влади Тимчасового уряду. Відбулось це 25 жовтня 1917 року внаслідок збройного повстання, яке очолювалось більшовиками. Захопивши владу, вони обіцяли створення ідеальної країни, в якій суспільство буде рівним, буде ліквідовано бідність і багатство, всі будуть однаково забезпеченими. Більшовики не бажали визнавати ніякої автономії України і розпочали силою з небаченою жорстокістю захоплювати території нашої держави.

У цей час на території Західної України під впливом національно-визвольних рухів сформувалась Українська Національна Рада, а згодом, 13 листопада 1918 року, було проголошено Західноукраїнську Народну Республіку. Президентом ЗУНР став Євген Петрушевич, а главою Державного секретаріату (тобто уряду) – досвідчений галицький політик Кость Левицький.

Як і у випадку з УНР, автономія ЗУНР не влаштовувала її сусідів, зокрема поляків, які розпочали збройну агресію проти новоутвореної держави. І, якщо УНР мала якісь міжнародні відносини та заручалась певною підтримкою інших країн, то ЗУНР була практично в повній ізоляції. Не маючи ніякого виходу, представники ЗУНР домовились з керівництвом УНР про об'єднання та взаємодопомогу. Урочистий Акт злуки розпочався 22 січня 1919 р. о 12-й годині. Державний секретар ЗУНР Л. Цегельський зачитав і передав В. Винниченку ухвалу Української національної ради від 3 січня 1919 р. Це було справді історичне об'єднання українських земель воєдино.

На жаль, новоутворена держава проіснувала недовго. З однієї сторони – поляки, з іншої – більшовицька росія розшматували її на частини. Ураховуючи ту жорстокість, з якою більшовики насаджували свою владу в Україні, і як вони розправлялись з патріотами України, та навіть просто з тими людьми, які спілкувались українською мовою, ми можемо провести сумні паралелі з тим періодом в історії нашої держави і сьогоденням… Сьогодні наша держава переживає подібне. Відмінність лише в тому, що ми вже довгий період прожили в незалежності, відчувши як це бути господарями на своїй землі. І зараз вимушені дорогою ціною захищати те, що є нашим.

Висновки. Дослідивши більш детально період боротьби України за незалежність 1917-1921 рр., хочу зробити наступні висновки. Надзвичайно важливо конкретизувати і щоразу освіжати в пам'яті знання про такі історичні події в житті нашої країни, які мали шалений вплив на розвиток української нації і держави. Таким історичним проміжком часу і був 1917-1921 рр. Це необхідно розповідати і учням на уроках історії.

Поглиблення знань про відчайдушну боротьбу нашого народу за свободу в ті роки спричиняє сльози… Тому що зараз ми проживаємо дуже схожі події. І лише почуття віри в те, що цього разу ми зможемо захистити свою незалежність, дає сили жити, щоб зусилля наших предків не були марними.

Використана література:

1. Грушевський М. С. Ілюстрована історія України. Київ : Наукова думка, 1992. 445 с.
2. Історія України: нове бачення / під ред. В. А. Смолія. Київ : Альтернатива, 2000. 464 с.

3. Історія українських політичних партій: Кінець XIX – 1917 р. Хрестоматія / упорядник Б. І. Корольов, І. С. Михальський. Київ : Вид. Європейського університету, 2003. 561 с.
4. Турченко Ф. Г. Новітня історія України. Частина перша. 1914-1939 : підруч. для 10-го кл. загальноосвіт. навч. закл. Вид. 3-тє. Київ : Генеза, 2002. 352 с.

Abstract

It is important to always study the history of your country. But it is especially important to expand knowledge about those historical periods that had fateful events in the life of Ukraine as a country and in the life of Ukrainian society as a nation. In the course of scientific research, the knowledge about the period in the history of Ukraine 1917-1921 was deepened and specified, in order to deepen the understanding of the phenomena that took place on the territory of Ukraine in those years.At this stage of life, in the situation that is happening in Ukraine, it is important to highlight and popularize such information among the population in order to be aware of their past, their roots, to understand the high price that our ancestors paid in the struggle for an independent future and to compare it with the price that is now we pay

Keywords: *Ukrainian People's Republic, Western Ukrainian People's Republic, Ukrainian Central Rada, Ukrainian National Council.*

УДК 378.091.3:373.2.011.3-051

Лазарович Н. Б.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти,
педагогічного факультету,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна
ORCID ID 0000-0002-3793-7505

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ З ДІТЬМИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ЗДО

У змісті статті проаналізовано особливості формування професійних компетентностей фахівця дошкільної освіти, охарактеризовано основні умови забезпечення професійної компетентності майбутніх вихователів в організації роботи з дітьми в сучасних ЗДО.

Ключові слова*: компетентність, заклади дошкільної освіти, вихователі, професійна компетентність, здібності, педагогічні технології.*

На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти України головним завданням є повноцінний розвиток особистості дитини, її творчих здібностей. Зокрема, положення основного документа "Базового компонента дошкільної освіти в Україні" спрямоване на оновлення змісту і форм роботи з дітьми, які б передбачали розвиток креативного мисленням, здібностей кожної дитини. Виникає проблема підготовки здобувачів вищої освіти, формування професійних компетентностей педагога, які були здатні забезпечити індивідуальний розвиток дитини у партнерській взаємодії під час різних видів діяльності

Аналіз останніх досліджень свідчить про увагу до оновлення змісту підготовки фахівців дошкільної освіти, зокрема у дослідженнях, Г. Бєленької, Н. Гавриш, Н. Денисенко, О. Кононко, Н. Лисенко, Т. Поніманської, В. Демченко, Г. Тригубець та ін., основні положення спрямовані на вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти та глибоким науково-методичним обґрунтуванням.

Спрямованість системи освіти на засвоєння знань, формування вмінь і навичок, що традиційною декілька десятиліть тому, вже не відповідає сучасному соціальному замовленню, яке вимагає виховання самостійних, ініціативних і відповідальних громадян суспільства, здатних ефективно взаємодіяти у виконанні соціальних, виробничих і економічних завдань. Виконання цих завдань потребує істотного посилення самостійної й продуктивної діяльності педагогів, розвитку їхніх особистісних якостей і творчих здібностей, умінь самостійно здобувати нові знання та розв'язувати проблеми, орієнтуватись у житті суспільства.

Мета статті: проаналізувати напрями підготовки здобувачів спеціальності 012 Дошкільна освіта, обґрунтувати особливості роботи з дітьми дошкільного віку в умовах сучасного ЗДО.

Основні положення в побудові освітнього процесу в Базовому компоненті дошкільної освіти 2021 року передбачають низку цінностей, а саме:

– визнання самоцінності дошкільного дитинства, його потенціалу та особливої ролі в розвитку особистості;

– щасливе проживання дитиною дошкільного дитинства як передумова її повноцінного розвитку та подальшої самореалізації у житті;

– повага до дитини, особливостей її розвитку та індивідуального досвіду;

– зміцнення фізичного, психічного та соціального здоров'я дитини;

– цінування життя й благополуччя як уміння цінувати, дорожити, плекати, підтримувати та створювати безпечні умови для себе та інших, створення умов безпечного середовища у природному, предметному та соціальному оточенні;

– розвиток творчих задатків, здібностей, талантів дітей;

– збереження традицій національного досвіду сімейного та суспільного виховання для збагачення культурного потенціалу взаємодії між поколіннями [1].

Тобто перед вихователем постає основне завдання побудови навчально-виховного процесу на принципах партнерської взаємодії з дитиною, створюючи для цього атмосферу психологічної підтримки; інтелектуального й емоційного благополуччя.

До професійної компетентності фахівця дошкільної освіти відноситься формування здатності впроваджувати свої знання і уміння в навчально-виховний процес ЗДО, на основі інтеграції любові до дітей, з вимогливістю, емпатією та комунікативністю. Стандартом вищої освіти України другого освітнього (магістерського) рівня визначено структуру професійної компетентності вихователя закладу дошкільної освіти. Вона складається з оздоровчо-профілактичної,діагностико-прогностичної, плануючої, навчально-розвивальної, виховної, комунікативної, просвітницької, організаційно-педагогічної, контролюючої компетенцій [7].

Згідно з новітніми ідеями педагогічної науки, головною умовою розкриття потенціалу креативності дітей є перетворення традиційного навчально-виховного процесу на освітній простір життєтворчості, насичений різноманітними інтерактивними заходами за всіма можливими сферами самовираження особистості. А

саме, особливий підхід до освітньої діяльності в навчальних закладах, впровадження ключових компетентностей у зміст освіти та здійснення відповідного моніторингу якості освіти.

Водночас важливим сьогодні є набуття дитиною набору необхідних життєвих компетентностей, необхідних для життя в суспільстві та швидкозмінному світі.

Перед майбутніми вихователями дошкільної освіти постають не прості завдання розвивати інтелектуально-творчий потенціал особистості кожної дитини в групі типового дошкільного закладу, пошук ефективних шляхів впровадження інноваційних педагогічних технології в розвивальне середовище ЗДО.

Готовність педагога до співпраці з дітьми визначається наявністю у нього певних професійних якостей, насамперед теоретичних знань і практичного досвіду. Дослідниками у сфері підготовки кадрів для навчання дітей розроблено ряд положень відносно знань, умінь та навичок, якими повинні володіти педагоги-вихователі, зокрема, ними акцентується увага на уміннях розвивати пізнавальну активність дітей [2].

Найкращий спосіб розвивати в дитини дошкільного віку нові знання через діяльність у різних куточках або центрах. У них діти займаються парами, мікрогрупами або малими групами разом з вихователем. Важливо, щоб діяльність була рухливою, жвавою та енергійною, з проблемними запитаннями. Особливо доцільно здійснювати освітній процес з дітьми раннього віку в інтерактивній формі. Таке навчання з дітьми раннього дошкільного віку (передбачає проведення дидактичних ігор та пошукових ситуацій (дид. ігри “Льодяники”, “Нова іграшка”, “Забута папка” та ін.) [2].

Інтерактивні методи навчання передбачають вирішення методичних завдань: формування комунікативних вмінь; соціально-культурний розвиток особистості; розвиток мовлення дітей;формування умінь створювати власні висловлювання за змістом (прослуханого); формування цілісного сприймання світу, готовності до розпізнавання проблем, здатності розв’язувати сюжетні задачі, логічно міркувати, обґрунтовувати свої дії та виконувати дії за алгоритмом; розвиток розумових здібностей, емоційно-вольової сфери, пізнавальної активності та самостійності, здатності до творчості, самовираження і спілкування [3].

Однією з ефективних технологій, що сприяють оновленню модернізації освітньої системи, є проектування. Актуальністю вибору саме цієї методики для практики роботи дошкільних навчальних закладів є її відповідність вимогам “Базового компоненту дошкільної освіти” щодо навчання і розвитку особистості. Це, насамперед, спрямування педагогічної діяльності на розвиток у дітей пізнавальної активності, творчості, дослідництва, самостійного пошуку відповідей на запитання. До того ж, метод проектів є досить спорідненим із тематичним плануванням. Тобто, основним принципом реалізації проектної технології є “занурення в проблему”, підпорядкованість всіх видів діяльності одній меті”. Реалізація будь-якого проекту передбачає розв’язання проблеми поетапної практичної діяльності педагога та вихованців [8].

Використання методу проектів є однією з провідних умов розвитку дитячої допитливості, що виступає передумовою виникнення пізнавального інтересу, формування навичок здобуття інформації. У процесі життєдіяльності, організованої за методом проектів, у дошкільників формуються основні базові якості особистості: самостійність, ініціативність, працелюбність, розсудливість, самовладання,

відповідальність, креативність.

Сформовані компетентності педагог використовує за потреби в різних соціальних та інших контекстах залежно від умов і потреб щодо здійснення різних видів діяльності. Вміння керувати та прогнозувати освітньо-методичні напрями власної діяльності в педагогічній сфері, уможливлює підвищення рівня професійної компетентності майбутнього вихователя до роботи з дітьми в ЗДО.

Використана література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний Стандарт дошкільної освіти) URL : https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini
2. Інтерактивні технології навчання : [наук.-метод. посібник] / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко ; за ред. О. І. Пометун. Київ : Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті:світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : "К.І.С.",2004. 112 с.
4. Лазарович Н. Обдарованість у дошкільному віці : навчально-методичний посібник. Берегово : ПНВЗ "Галицька академія", 2009. 220 с.
5. Моляко В. О. Концепція виховання творчої особистості. Київ : Рад. школа, 1991. 62 с.
6. Лінник О. Роль творчих проектів у процесі навчання дітей 6-7 років. *Дитячий садок*. 2004. № 8.
7. Стандарт вищої освіти України: другий (магістерський) рівень, галузь знань 01 – "Освіта/Педагогіка", спеціальність 012 – "Дошкільна освіта". (від 20.04.2020 р.). URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/2020/05/2020-zatverd-standart-012-m.pdf

Abstract

The content of the article analyzes the peculiarities of the formation of professional competences of a preschool education specialist, characterizes the main conditions for ensuring the professional competence of future educators in the organization of work with children in modern preschool education.

Keywords*: competence, preschool education institutions, educators, professional competence, abilities, pedagogical technologies.*

УДК 378.091.3:364-78-051]:004

Левченко С. В.,
викладач психолого-педагогічних дисциплін
Коростишівського педагогічного фахового коледжу імені І. Я. Франка
Житомирської обласної ради
м. Житомир, Україна
ORCID ID 0000-0003-1786-6778

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

У статті актуалізовано проблему використання цифрових інтерактивних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців соціальної роботи, адже в умовах модернізації освіти, уведення нових державних освітніх стандартів, оновлення змісту освіти формується соціальне

замовлення на професійну підготовку сучасних фахівців соціальної роботи, здатних до інноваційної діяльності в умовах інформатизації.

Розкрито сутність поняття "цифрові технології". Описано сутнісні характеристики цифрових технологій. З'ясовано, що цифрові технології сприяють створенню інноваційного цифрового середовища в закладах освіти; інтенсифікують комунікативні зв'язки всіх учасників освітнього процесу, створюючи умови для самореалізації, співпраці, рефлексії; збагачують традиційні методи навчання інноваційними формами; забезпечують інтерактивно-інформаційну взаємодію в процесі навчання. Цифрові технології є інструментом, які активно використовуються в освіті й сприяють підвищенню її якості.

Зроблено висновки, що освітній процес із використанням цифрових технологій стає більш гнучким, персоналізованим, доступним.

Ключові слова: *майбутні фахівці соціальної роботи, цифрові технології, цифрова компетентність, професійна підготовка, заклад освіти.*

З позицій сьогодення затребуваними на ринку праці є компетентні, відповідальні, конкурентоздатні фахівці, котрі володіють критичним мисленням, є ініціативними, креативними, соціально активними й професійно мобільними, грамотно й свідомо використовують засоби інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності.

Нині цифрові технології є інструментом, який активно використовується в освіті й сприяє підвищенню її якості. Необхідність трансформацій у педагогічній освіті визначено в нормативно-правових документах, а саме: законах України "Про освіту", "Про вищу освіту"; указах Президента України "Про заходи щодо вдосконалення системи вищої освіти України", "Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні", Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року"; у Концепції розвитку педагогічної освіти, Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки; положенні про електронні освітні ресурси. Сучасний фахівець соціальної роботи не може здійснювати освітню діяльність без використання інтерактивних технологій, а такі сервіси, як електронна пошта, пошук в Інтернеті, мобільні телефони, відеодзвінки, стають незамінними й універсальними. Зрозуміло, що інформатизація освіти передбачає вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної роботи в умовах інформаційного освітнього середовища закладів освіти.

Психолого-педагогічні положення теорії інформатизації сучасної освіти як складової частини інформатизації суспільства та особливості використання ІКТ в освітньому процесі закладів освіти висвітлені в працях В. Бикова, М. Жалдака, А. Коломієць, Н. Морзе, Л. Пєтухової, С. Семерікова й інших.

Формування освітнього інформаційного середовища відбувається за різними напрямами наукових досліджень, а саме: обґрунтування засад цифрової гуманістичної педагогіки (В. Биков, М. Лещенко); теоретико-методичні засади формування інформаційного освітнього простору та використання ІКТ в неперервній педагогічній освіті (А. Гуржій, М. Жалдак, Т. Коваль, А. Коломієць, К. Колос, В. Олійник); закордонний досвід використання ІКТ та формування інформаційно-комунікаційної компетентності суб'єктів освітнього процесу (Н. Авшенюк, І. Малицька, О. Овчарук, А. Сбруєва й інші).

Цифровій підготовці сучасного фахівця соціальної роботи потрібно приділяти особливу увагу, оскільки, крім базових цифрових компетентностей (підготовка текстових документів, презентацій, тестів тощо), сучасний соціальний працівник

повинен володіти інноваційними практиками для впровадження адаптивного, змішаного, дистанційного, хмарного й мобільного навчання тощо.

Варто зазначити, що не існує єдиного підходу до визначення поняття "цифрові технології", тому тлумачимо його як обробку та передачу інформації за допомогою знаків кодування, що використовуються в комп'ютерних технологіях. Науковці активно досліджують сутність поняття "цифрові технології". О. Берназюк визначає "цифрові технології" як технології, у яких застосовуються цифрові сигнали для передачі інформації [1, с. 84], а М. Журба їх характеризує як "закодовані в дискретні сигнальні імпульси" [2, с. 116].

Нам імпонують міркування Н. Морзе, що при проєктуванні "цифрової активності" викладач орієнтується на формування та розвиток у здобувачів вищої освіти навичок, необхідних для успішної кар'єри, а саме: комплексного розв'язання проблем, критичного мислення, креативності, уміння співпрацювати, емоційного інтелекту, ведення перемовин, когнітивної гнучкості [3, с. 42].

Моніторинг онлайн ресурсів дав можливість виявити топ-5 цифрових інструментів, які активно використовуються в професійній підготовці майбутніх фахівців соціальної роботи у закладах освіти.

Одним із інструментів для постановки навчальної проблеми, організації самостійної роботи, узагальнення вивченого матеріалу та підведення підсумків є сервіс LearningApps.org. Це інструмент для перевірки й закріплення знань, формування критичного мислення. Він є зручним у використанні й дає змогу створювати інтерактивні завдання різних рівнів складності: вікторини, кросворди, пазли, ігри тощо. Студенти можуть самостійно створювати завдання, а можуть і виконувати завдання, підготовлені викладачем. Основною перевагою сервісу є те, що додатки створюються виключно українською мовою.

Для створення інтерактивних матеріалів використовуємо багатофункціональний інструмент Wordwall. Дидактичні вправи відтворюються на будь-якому пристрої, що має доступ до Інтернету: на комп'ютері, планшеті, телефоні або інтерактивній дошці. Сервіс пропонує багато шаблонів, за допомогою яких можна створити дидактичні ігри. Навіть у безкоштовній версії ви отримуєте доступ до великого арсеналу ігор. Створивши ігрову вправу, надаємо посилання учням, вбудовуємо на свій сайт, ділимося з колегами в соцмережах. Завдання легко персоніфікувати. Тобто призначити завдання, де здобувачі освіти вказують свої прізвища. Завдяки цьому, відстежується результат роботи кожного учасника. При узагальненні або повторенні матеріалу використовуємо ігрові вправи як тренажер.

Ефективним у професійні підготовці майбутніх фахівців соціальної роботи є використання сервісу ThingLink. він дозволяє створювати мультимедійні плакати, а іншими словами, "розмовляючи картинки", на які наносяться маркери. За допомогою сервісу можна створювати різні освітні матеріали, наприклад: комплекти електронних дидактичних матеріалів до уроку, технологічні схеми для виконання певного виду завдань, мультимедійні конспекти лекцій, інтерактивні блок-схеми будови будь-яких механізмів, приладів, пристроїв, тематичні збірники ресурсів в мережі Інтернет та медіа колекції, маршрутні карти або карти подорожей, інтерактивні плакати у вигляді проєктів з певної тематики, інтелектуальні карти для мозкового штурму з внесенням міток і коментарів групові віньєтки.

Унікальним інструментом для організації групової роботи, рефлексії є

MindMeister, що дає змогу створювати інтелект-карти, використання яких в освітньому процесі забезпечує зворотній зв'язок, зокрема, через підсумкове та формувальне оцінювання.

Це сервіс, Kahoot – цікава платформа для створення вікторин, тестів, що дає можливість створювати, відтворювати, відкривати й ділитися цікавими дидактичними іграми за лічені хвилини. Її називають навчальною грою, оскільки вона винагороджує здобувачів освіти, які виконують свою роботу або правильно відповідають на анкети. Має систему оцінювання оцінок кожного студента в рейтингу, роздаючи напої та інші подарунки на платформі. Важлива не тільки правильна відповідь на запитання, але й швидкість відповіді на них. Сервіс може бути використано для перевірки знань здобувачів освіти.

Отже, з вищезазначеного можна зробити висновок, що цифрові технології сприяють створенню інноваційного цифрового середовища в закладах освіти; інтенсифікують комунікативні зв'язки всіх учасників освітнього процесу, створюючи умови для самореалізації, співпраці, рефлексії; збагачують традиційні методики навчання інноваційними формами представлення інформації; забезпечують інтерактивно-інформаційну взаємодію в процесі навчання. Процес навчальної взаємодії з використанням цифрових технологій стає більш гнучким, персоналізованим, доступним. Майбутній фахівець соціальної роботи повинен вільно володіти сучасними цифровими технологіями та використовувати їх у професійній діяльності.

Використана література:

1. Берназюк О. О. Проблема наукового визначення поняття цифрових технологій у праві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія "Право". 2017. Вип. 47. Том 2. С. 83−86.
2. Журба М. А. Дигіталізація культури та медіаризики: метафізичний аспект. *Вісник Дніпропетровського університету*. Серія "Філософія. Соціологія. Політологія". 2013. Т. 21. Вип. 23 (2). С. 114−120.
3. Морзе Н. В., Барна О. В., Вембер В. П. Формувальне оцінювання: від теорії до практики. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2013. С. 45−57.

Abstract

The article updates the problem of using digital interactive technologies in the professional training of future social work specialists, because in the conditions of education modernization, the introduction of new state educational standards, and the updating of the content of education, a social order is being formed for the professional training of modern social work specialists capable of innovative activities in the conditions of informatization.

The essence of the concept of "digital technologies" is revealed. The essential characteristics of digital technologies are described. It was found that digital technologies contribute to the creation of an innovative digital environment in educational institutions; intensify the communication ties of all participants in the educational process, creating conditions for self-realization, cooperation, and reflection; enrich traditional teaching methods with innovative forms; provide interactive and informative interaction in the learning process. Digital technologies are a tool that are actively used in education and contribute to improving its quality.

It was concluded that the educational process with the use of digital technologies becomes more flexible, personalized, accessible.

Keywords: *future social work specialists, digital technologies, digital competence, professional training, institute of education.*

УДК 378.147(045)

Лилик В. В.,
аспірант кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна
ORCID ID 0009-0005-6503-9840

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ

У статті йдеться про особливості підготовки майбутніх журналістів до професійної самореалізації. Наголошено на актуальності питання інформаційної освіти фахівців, для яких опрацювання та перетворення значних масивів інформації є важливою складовою професійної діяльності. Схарактеризовано журналістів як висококваліфікованих фахівців, які працюють з інформацією в найрізноманітніших її видах – текст, табличні дані, діаграми, графіка, фото- та відеоматеріали – й володіють практичними навичками отримання інформації та подальшої трансформації у вигляді, оптимальному для наступного використання. Цей факт вимагає від студентів обізнаності в досить широкому спектрі інформативної компетентності, зокрема й з практикуму володіння послугами всесвітньої інформаційної мережі Internet та її спеціалізованих ресурсів, що потребує широкого використання сучасних інформаційних технологій у процесі професійної підготовки.

Ключові слова: *інформаційні технології, підготовка,майбутні журналісти, професійна самореалізація.*

В умовах соціально-економічних змін, що відбуваються в нашій країні в теперішній час, з'являються нові запити до професійної підготовки майбутніх висококваліфікованих фахівців, у тому числі, майбутніх журналістів, які спрямовані на виконання складних завдань, розв'язання багаторівневих задач та швидкого адаптування до нововведень у професійній діяльності. Необхідною умовою підготовки таких спеціалістів та показником результативності їхнього навчання є формування готовності до професійної самореалізації. Важливість вирішення даної проблеми підводить до розуміння актуальності проблеми підготовки майбутніх журналістів до професійної самореалізації.

Варто зазначити, що журналістській творчості присвячені наукові розвідки низки українських (В. Гоян, В. Здоровега, Ю. Шаповал та ін.) журналістикознавців. Проблему формування готовності до самовдосконалення особистості майбутніх журналістів розглянуто в працях: Р. Бухарцева, К. Маркелова, І. Михайлина, О. Нерух, Є. Прохорова, О. Самарцева, Л. Світич та ін. Питання професійного розвитку, творчого самовиявлення та самореалізації особистості висвітлені в дослідженнях А. Маслоу, Г. Олпорта, О. Отич, В. Рибалки та ін. Водночас, недостатньо висвітленим залишається аспект використання сучасних інформаційних технологій у підготовці майбутніх журналістів до професійної самореалізації.

На сучасному етапі розвитку суспільства, в умовах реформування та вдосконалення системи вищої освіти в Україні виникає необхідність активного пошуку нових резервів якісної підготовки фахівців, здатних до розвиненого професійного вдосконалення відповідно до вимог конкретної фахової спрямованості.

Освіта майбутніх журналістів при цьому не стає винятком. Аналіз практики роботи факультетів журналістики дає змогу стверджувати, що професійна підготовка студентів являє собою одну із складових всебічного розвитку особистості в університеті. Вона спрямована на вивчення комплексу гуманітарних та суспільних наук. Але домінантою в підготовці майбутнього журналіста виступає фахова спрямованість, пріоритет спеціальних знань та умінь.

Журналістська конкурентоспроможність – це сукупність притаманних журналістові професійних знань, творчих умінь і навичок та особистісних рис, які забезпечують йому конкурентні переваги на ринку праці в ЗМІ. Основа конкурентоспроможності кваліфікованого журналіста – його висока професійна компетентність, що закладається в системі вищої журналістської освіти, однією з функцій якої є формування й розвиток творчої індивідуальності майбутнього фахівця. Тільки людина з високими професійними знаннями, з яскравою творчою індивідуальністю може успішно конкурувати в умовах ринкових відносин, для характеристики яких ключовим є закон конкуренції. Однією з таких якостей, необхідних сучасному журналісту, є готовність майбутніх журналістів до професійної самореалізації.

Вважаємо, що значні потенційні можливості щодо підготовки майбутніх журналістів до професійної самореалізації має інформаційно-освітнє середовище університету, в якому активно використовуються сучасні інформаційні технології.

Водночас, велике значення у використанні інформаційних технологій має інформаційно-освітнє середовище, створене у закладі вищої освіти. Як, цілком справедливо зазначає Р. Гуревич, організація інформаційно-освітнього середовища дає змогу викладачам більш ефективно упроваджувати ІКТ і ресурси мережі Інтернет на різних етапах традиційної системи навчання, створювати інтернет-заняття, інтегровані заняття, розробляти й використовувати власне програмне забезпечення та цифрові освітні ресурси, використовувати медіатеки та ін. Для студентів таке середовище дає змогу: використовувати інтернет-технології в організації додаткової освіти; використовувати комп'ютерні технології для підготовки до занять; застосовувати тренувальні тестування; брати участь в Інтернет конкурсах й олімпіадах; обговорювати актуальні проблеми на форумі, в Skype, на сайті навчального закладу; інтелектуально й психологічно готуватися до подальшого продовження освіти; навчитися працювати з інформацією, представленою в різних формах, відбирати та систематизовувати науковий матеріал, створювати повідомлення, доповіді на задану тему тощо . Все це є актуальним у процесі підготовки журналістів.

Цілком погоджуємося з думкою Дж. Павлика (J. Pavlik) щодо того, що розвиток технологій стрімко трансформує журналістику водночас у 4 сферах: як журналісти роблять свою роботу; зміст новин; структура або організація новин; та відносини між новинними організаціями, журналістами та їх численними публікаціями. Так, у дослідженні науковцем зафіксовано свідчення журналістів про зміни у способах та інструментах здобування інформації, а також у вимогах до кваліфікації і професійних навичок фахівців – вони мають бути мультикваліфікованими та вміти працювати з широким спектром медіаплатформ [8].

Вкрай актуальними є питання інформаційної освіти спеціалістів, для яких опрацювання та перетворення значних масивів інформації є генеральним ядром професійної діяльності. Варто звернути особливу увагу на журналістський сегмент професійної підготовки фахівців, оскільки журналіст – це висококваліфікований

спеціаліст, який працює з інформацією в найрізноманітніших її видах – текст, табличні дані, діаграми, графіка, фото- та відеоматеріали – й володіє практичними навичками отримання (матеріалізації) інформації та подальшої трансформації у вигляді, оптимальному для наступного використання. Цей факт вимагає від людини обізнаності в досить широкому спектрі інформативної компетентності, зокрема й з практикуму володіння послугами всесвітньої інформаційної мережі Internet та її спеціалізованих ресурсів (WWW, електронна пошта тощо) [6].

Серед видів ІКТ, які варто застосовувати в іншомовній підготовці майбутніх журналістів, варто виокремити інтернет-видання та блоги. Інтернет-видання дозволяють студентам-журналістам отримати найсвіжішу інформацію про події у світі, знайомитися з різними поглядами на події з вуст носіїв мови. Тому студентам факультетів журналістики краще всього вдосконалювати знання англійської мови з використанням електронних версій солідних британських видань “TheTimes”, “TheGuardian”, “TheIndependent”, “TheDailyTelegraph”, що виходять у США “TheNewYorkTimes”, “TheWashingtonPost”, “TheWallStreetJournal” або канадськими “TheGlobeandMail”, “TheTorontoStar”, “OttawaSun” та ін. Регулярне читання цих видань дозволить студенту природно розширювати свій пасивний і активний словниковий запас[3].

Загалом, можна стверджувати, що в журналістській освіті наразі сталися серйозні зрушення: змінилися її мета, зміст і спрямованість (на формування творчої індивідуальності, здатної до саморозвитку, мобільності, творчої ініціативи, конкурентоспроможності), самі сучасні реалії потребують активізації розвитку особистості, її творчого потенціалу. Зовнішній прошарок, що скріплює весь світ особистості журналіста, становить сфера відповідальності за професійно-творчу самореалізацію, за самовдосконалення й розвиток особистості, самовіддачу в служінні суспільству.

Специфіка журналістського фаху полягає ще й у тому, що навіть найуспішніший журналіст просто не має права спиратися на колишню популярність, він зобов’язаний доводити свою конкурентоспроможність “тут і зараз”, оскільки газета, як і передача, живе один день. Справжній професіонал повинен уміти звертатися до самоконкуренції, намагаючись довести глядачам та читачам, що він готовий і далі зацікавлювати й дивувати їх.

Саме до таких особливостей конкурентної боротьби в журналістському середовищі має бути підготовлений студент – майбутній журналіст. Конкурентоспроможний журналіст повинен прагнути до безперервного самовдосконалення, самовираження, що набуває особливої сили, здається, що воно є необхідним додатком до його життя і ніби посилює його. Конкурентоспроможний журналіст – людина, яка орієнтується на найвищі досягнення у своїй професії, прагне стати кращим серед рівних, виявляє здатність до високої якості й ефективності своєї діяльності. Але для того, щоби студенти могли зрозуміти, куди їм потрібно рухатися, вони мають знати, де знаходяться зараз, тобто чітко усвідомлювати, що особистий успіх, професійне зростання залежать від багатьох чинників, у тому числі від їхнього освітнього рівня, від знань, отриманих у процесі навчання, від умінь і навичок, від мотивації [7].

Отже, глибоке усвідомлення студентами журналістських спеціальностей значущості конкурентоспроможності й необхідності постійного самовдосконалення для своєї майбутньої професії зумовлює серйозне ставлення до навчання, формування

та саморозвитку професійної культури діалогу, самостійної роботи, самотворення особистості, самовиховання, самовдосконалення, самоствердження й самореалізації. Для розвитку конкурентоспроможності студента-журналіста, для його повноцінної освіти й самореалізації необхідним є створення педагогічних умов, що забезпечують самотворення, постійний саморозвиток, самовиховання, самовдосконалення, самокорекцію професійних і особистісних рис, тобто безперервний розвиток конкурентоспроможності. Для цього ефективним є використання сучасних інформаційних технологій в освітньому просторі закладу вищої освіти.

Використана література:

1. Гуревич Р. С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід : навчальний посібник. Вінниця : ТОВ фірма "Планер", 2012. 348 с.
2. Дяченко М. Проблема творчого саморозвитку особистості майбутнього журналіста у процесі професійної підготовки. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2011. № 4. С. 124-131.
3. Жовнич О. В. Проблеми професійної іншомовної підготовки майбутніх журналістів і можливі шляхи їх розв'язання. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: педагогіка і психологія, Випуск 47. 2016. С. 73-77.
4. Коваленко Е. А. Ціннісна природа усвідомленого саморозвитку особистості : соціально-філософський аналіз : автореф. дис. … канд. філософ. наук : 09.00.03 "Соціальна філософія та філософія історії". Харків, 2005. 19 с.
5. Кужельний А. В. Проблема готовності студентів до саморозвитку у галузі професійної освіти. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Педагогічні науки. 2013. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_2_108_41
6. Ткаченко С. Перспективи використання соціальних сервісів Веб 2.0 в процесі професійної підготовки журналістів. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/53036230.pdf
7. Фрицюк В. А. Формування мотивації професійного саморозвитку майбутніх педагогів у творчому освітньому середовищі ВНЗ. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2016. № 6 (129). С. 107-114.
8. Pavlik J. The Impact of Technology on Journalism. *Journalism Studies*. 2000. №1(2). P. 229–237. DOI: 10.1080/14616700050028226

Abstract

The article deals with the peculiarities of preparing future journalists for professional self-realization. Emphasis is placed on the relevance of the issue of information education of specialists for whom the processing and transformation of large amounts of information is an important component of professional activity. Journalists are characterized as highly qualified specialists who work with information in its most diverse forms - text, tabular data, diagrams, graphics, photo and video materials - and possess practical skills of obtaining information and further transformation in a form optimal for subsequent use. This fact requires students to be aware of a fairly wide range of informational competence, in particular, the practice of using the services of the worldwide Internet information network and its specialized resources, which requires the wide use of modern information technologies in the process of professional training.

Keywords: *information technologies, training, future journalists, professional self-realization.*

УДК 37.016:331.45]: 613

Литвин А. Ф.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики професійної підготовки,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі,
м. Переяслав, Україна
ORCID ID 0000-0003-1400-6510

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН БЕЗПЕКОВОГО ЦИКЛУ

У статті розглянуто проблему здоров'язбережувальних технологій під час вивчення дисциплін безпекового циклу. Визначено мету та принципи здоров'язбережувальних технологій. Представлено та охарактеризовано методи для успішної реалізації здоров'язбережувальних технологій у вивченні дисциплін безпекового циклу.

Ключові слова: *здоров'я, здобувачі, життя, навички, методи.*

У сучасних умовах здоров'я як один із важливих складових людського життя є предметом постійної уваги ученого світу. Однак, наукові дослідження свідчать про те, що сучасний рівень здоров'я людини не є задовільним. Причиною цього є не тільки природні фактори, але й багато соціально-економічних чинників, які впливають на здоров'я людини. Один зі способів збереження та зміцнення здоров'я – це використання здоров'язбережувальних технологій.

Здоров'я – це суспільна цінність, яка має бути забезпечена системою наукових і практичних заходів збереження і зміцнення здоров'я, діяльністю структур, що їх реалізують та усвідомленою турботою кожного члена суспільства про особисте і громадське здоров'я [1].

Однією з галузей, яка потребує застосування здоров'язбережувальних технологій є вивчення дисциплін безпекового циклу в освітніх закладах. Це пов'язано з тим, що здоров'я здобувачів, які вивчають ці дисципліни, може бути під загрозою через специфіку змісту та методів їх вивчення.

Дослідженню здоров'язбережувальних технологій навчання присвячені праці науковців В. Бобрицька, М. Амосова, А. Сухіх, І. Бех, В. Беспалько, І. Зязюна, В. Кременя, М. Лещенко, Ю. Носенко, М. Ястребов та ін.

Дисципліни безпекового циклу є складовою частиною освіти в усіх країнах світу. Вони мають на меті навчити здобувачів правилам безпеки в різних ситуаціях, зменшити ризики виникнення небезпеки та навчити швидко та ефективно реагувати на непередбачені ситуації.

Одним з принципів здоров'язбережувальних технологій є врахування індивідуальних особливостей кожного здобувача. При вивченні дисциплін безпекового циклу, цей принцип особливо важливий. Викладачі повинні враховувати рівень фізичного та психологічного розвитку здобувачів, їх індивідуальні особливості та можливості, щоб уникнути неприємних наслідків, пов'язаних з надмірним фізичним або емоційним напруженням.

Ще одним принципом здоров'язбережувальних технологій є підвищення

мотивації до здорового способу життя. Викладач може стимулювати здобувачів до використання знань про безпеку в повсякденному житті, а також навчати їх здоровим звичкам, наприклад, правильному харчуванню, фізичним вправам тощо.

Для успішної реалізації здоров'язбережувальних технологій у вивченні дисциплін безпекового циклу необхідно використовувати такі методи.

1. Інтерактивні методи навчання, такі як групова робота, дискусії, рольові ігри тощо. Вони дозволяють здобувачам активно залучатися до процесу вивчення та взаємодіяти між собою, що сприяє розвитку соціальних навичок та збільшенню мотивації до вивчення дисциплін.

2. Використання відео та інших засобів візуалізації. Це дозволяє здобувачам краще усвідомлювати та запам'ятовувати правила безпеки в різних ситуаціях.

3. Практичні заняття, які включають в себе вправи та симуляції небезпечних ситуацій. Це дозволяє здобувачам набувати необхідних навичок та досвіду для ефективної реакції на небезпеку в реальному житті. Наприклад, практичні заняття можуть включати в себе тренування евакуації з будівлі під час пожежі, надання першої допомоги та інші ситуації, які можуть виникнути в повсякденному житті.

4. Використання сучасних інформаційних технологій, таких як електронні підручники, навчальні програми та веб-ресурси. Вони дозволяють здобувачам здобувати нові знання та навички швидко та ефективно, а також дозволяють викладачу контролювати та оцінювати процес навчання.

5. Підтримка позитивної атмосфери в класі та на заняттях. Здобувачі повинні відчувати, що викладачі цікавляться їхнім благополуччям та здоров'ям, що допомагає підтримувати позитивний настрій та мотивацію до навчання.

Отже, здоров'язбережувальні технології є важливим елементом під час вивчення дисциплін безпекового циклу. Вони дозволяють забезпечити ефективне навчання та розвиток здобувачів з урахуванням їхнього здоров'я та безпеки. Застосування цих технологій дозволяє підготувати висококваліфікованих фахівців, які вміють застосовувати знання про безпеку в повсякденному житті та на роботі.

Використана література:

1. Бойченко Т. Є., Василашко І. П., Коваль Н. С. *Основи здоров'я :* підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ : Генеза, 2009. 160 с.

Abstract

The article examines the problem of health-saving technologies during the study of the disciplines of the safety cycle. The purpose and principles of health-saving technologies are determined. Methods for the successful implementation of health-saving technologies in the study of safety cycle disciplines are presented and characterized.

Key words: *health, acquirers, life, skills, methods.*

УДК 378.147:784]:004.9

Лоцман Р. О.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
докторант Українського державного університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-8500-1402

МОБІЛЬНИЙ ДОДАТОК "УКРАЇНОСПІВ – ОНЛАЙН" ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ, НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ ТА ПАТРІОТИЗМУ ЗДОБУВАЧІВ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

У статті проаналізовано особливості процесу формування вокальної культури, національної самосвідомості та патріотизму в здобувачів мистецької освіти, зокрема, з використанням мобільного додатку "Україноспів-онлайн". Презентовано розроблений мобільний додаток "Україноспів–онлайн", зокрема, програму з опанування сотні українських пісень відповідно до "пісенного календаря", акцентовано на важливості поєднання кращих засобів виразності народного, академічного та естрадного українospіву. Автор окреслює проблеми та напрямки навчання українospіву в сучасних умовах через поєднання традиційного та новаторського підходів.

Ключові слова: *мобільний додаток, вокальна культура, національна самосвідомість, патріотизм, здобувачі мистецької освіти, україноспів, пісенний календар.*

Проблема вдосконалення процесу мистецької освіти та впровадження інноваційних технологій актуалізується у взаємозалежності від сучасних суспільно-політичних умов. Запровадження карантину і введення воєнного стану, активізація дистанційного формату навчання зумовили пошук нових методів та засобів навчання, які забезпечили б неперервність освіти, її ефективність в онлайн-форматі. Здобувачі мистецької освіти, які в майбутньому стануть на шлях відбудови Української держави у повоєнні переможні часи, потребують нині духовного росту та утвердження власної національної свідомості і професійної компетентності. Мобільний додаток "Україноспів-онлайн", що розроблений автором статті, сприятиме процесу формування вокальної культури та патріотизму, тож є об'єктом дослідження.

Проблемі професійного становлення та творчого, духовного розвитку здобувачів мистецької освіти присвячено ряд філософських, педагогічних, мистецтвознавчих та психологічних праць видатних вчених минулого й сучасності. Вокальну культуру та засоби її формування досліджували К. Квітка, Ф. Колесса, Д. Ревуцький, Ю. Юцевич, М. Микиша, В. Антонюк, В. Ткаченко та інші. На важливості формування національної свідомості та патріотизму в здобувачів мистецької освіти акцентували С. Русова, Г. Ващенко, В. Сухомлинський, В. Борисов, П. Ситник, В. Жмир, Й. Вирост, В. Андрущенко та багато інших. Проблема впровадження інноваційних технологій в освітній процес висвітлена в працях таких науковців, як: Г. Селевко, О. Ващенко, С. Свириденко, О. Дубасенюк, І. Дичківська, Г. Єфремова та ін.

Актуальність розробки та впровадження мобільного додатку "Україноспів – онлайн" зумовлена необхідністю впровадження сучасних технологій в культурно-освітній процес, важливістю збереження та вивчення українospіву, що має древню

історію та велике значення сьогодні. Вокальна культура нашого народу – пісенна традиція, яка споконвіків передавалась в усній формі від старшого покоління до молодшого, потребує переходу в професійну площину – від педагога до здобувача освіти, а також пошуку нових форм і методів, підходів та засобів, враховуючи особливості дистанційного навчання. "Цифрові навички", опанування інформаційно-комунікаційними технологіями входять до базових компетенцій навчання відповідно до Рекомендацій Європейського парламенту та Ради Європи [1, с. 13]. Тож в контексті сучасної парадигми мистецької освіти важливо створювати нові програми та додатки, що стануть доповненням існуючих навчальних програм зі шкільної дисципліни "Мистецтво" та професійної підготовки студентів – майбутніх вчителів мистецтва.

В умовах військової агресії північного сусіда, в час світової пандемії та загрози вимирання традиції разом з її носіями-старожилами використання мобільного додатку дозволить здобувачам мистецької освіти опанувати необхідний обсяг знань та навичок з україноспіву. Музичне виховання школярів та фахова підготовка студентів мистецьких спеціальностей – процеси, що перебувають у взаємозв'язку. Адже від компетентності вчителя мистецтва залежить рівень знань його майбутніх учнів, яких він виховуватиме на кращих зразках україноспіву. Сучасні діти, які зростають в добу інформатизації, ставлять нові вимоги до фахових умінь педагогів, зокрема, з використанням інформаційних технологій.

Пріоритетним принципом сучасної освіти вважається національна ідейна спрямованість музичного навчання, що полягає у вивченні історії і традицій українського народу, збереженні та збагаченні національних цінностей. "Від національного і через національне можна перейти до усвідомлення прекрасного" – переконує Г. Падалка [5, с. 65]. Формування національної свідомості – процес складний та етапний, що починається з дошкільного віку і триває все життя. Здобувачі мистецької освіти через українську пісню не лише вдосконалюють свої вокально-технічні навички, а й здобувають знання про історію та цінності нашого народу, плекаючи гарну літературну та діалектну вимову слів, пізнаючи культуру та, зокрема, календарно-обрядовий цикл пісенного фольклору й сучасного мистецтва.

Обізнаність здобувача мистецької освіти в галузі українського народнопісенного виконавства може бути підвищена за рахунок застосування мобільного додатку "Україноспів-онлайн", що розроблений автором статті та орієнтований на вивчення 100 українських пісень. Для прикладу, в Японії, випускники школи здають 200 народних пісень і тільки тоді отримують атестат. Українська школа в своїх сучасних програмах замінила уроки співів та музики на узагальнену дисципліну "мистецтво", де менше уваги до української пісні, аніж є потреба нашого сьогодення.

Важливо відмітити, що мобільний додаток, створений на основі попередньо реалізованого інтернет-влогу "Пісенний щоденник" в родинному середовищі, має надмету – відновити традицію україноспіву в житті кожної родини всіх здобувачів мистецької освіти та тих, хто самостійно хоче опанувати культуру україноспіву. Адже відродження співу в побуті та професіоналізація україноспіву в нових формах сучасного мистецтва – запорука зростання національно свідомої нації.

Україноспів – це "загальнонаціональне акустично-інформаційне поле", дисципліна, що дає розуміння генетичної спорідненості зі своїм народом, сприяє формуванню духовних цінностей і усвідомлення себе частиною українства [2, с. 8]. Саме тому україноспів, як пісенна традиція нашого народу і як система знань про співочу культуру, є об'єктом наукової проблеми автора та основою для розробки

мобільного додатку. Мобільний додаток “Україноспів-онлайн” включає: 10 вправ на розвиток вокального дихання, дикції, грудного та головного звучання голосу, різностильові прийоми україноспіву, а також 100 зразків української пісенної культури для вивчення, функцію “повтори-заспівай” та тестування з оцінкою. Застосування додатку в дистанційному навчанні сприяє опануванню різножанрового репертуару – від фольклору до класики та естради.

Мобільний додаток “Україноспів-онлайн” побудований на різножанровому репертуарі, що поділений на групи відповідно до “пісенного календаря”. Пісенний календар – це ті народнопісенні, класичні, релігійні, авторські, сучасні твори, які пов’язані з традицією їх виконання навесні або приурочені пам’ятним датам, наприклад, дням вшанування видатних творців та носіїв україноспіву. Так, весняний україноспів представляють 20 творів: веснянки і гаївки (“Ой вулице ти широкая”, “Вербовая дощечка”, “Вийду я надвір”, “Весно, весно”, “Весняночко-паняночко” та ін.), пісні-танки (“Кривий танець”, “Кроковеє колесо”, “Зайчик”, “Чижик”), закличкигукання весни, дощику, (“Вийди, сонечко”, “Іди, дощику”, “Святий Юрій” тощо), аграрно-обрядові пісні (“А ми просо сіяли”, “Ой на горі льон” та інші), твори на вірші народжених навесні поетів Т. Шевченка, Л. Костенко, авторів та виконавців української пісні В. Івасюка, І. Кириліної, Л. Трофименка, М. Миколайчук, Д. Гнатюка, О. Білозір сучасні пісні на весняну тематику (“Весна” О. Скрипки, “Ладо” Р. Лоцман та І. Кириліної тощо) [3, с. 7].

Літній цикл пісень складається з 20 пісень різних жанрів: кустових, купальських, петрівчаних, обжинкових пісень та творів композиторів, поетів, носіїв україноспіву, народжених влітку – І. Миколайчука, А. Авдієвського, М. Бережнюка, Джамали та ін. Осінній цикл (20 творів) представлений весільними, козацькими, патріотичними піснями, які можуть використовуватися до сучасних свят Дня Гідності та Свободи, Дня Української Армії та Козацтва, а також до пам’ятних дат по вшануванню носіїв і творців україноспіву таких, як: Н. Матвієнко, А. Солов’яненко, Д. Луценко, С. Крушельницька, Р. Кириченко, Б. Олійник, Є. Кухарець, М. Сигнаївський, Т. Компаніченко, О. Злотник. Відповідно до пісенного календаря взимку “Україноспівонлайн” пропонує до вивчення пісні з репертуару В. Сліпака, О. Петрусенко, Д. Петриненко, П. Дворського, на вірші В. Стуса, В. Симоненка, Л. Українки, твори А. Пашкевича, І. Шамо, В. Михайлюка, а також різдвяні пісні (космогонічні та архаїчні колядки, щедрівки з їх призначенням до народження Сонця, віншування дівчини, хлопця, господині, господаря, всієї родини, пісні до “Кози”, вертепу, Маланки та Василя, релігійні пісні до народження Христа, Водохреща), пісні до Масниці, Стрітення, сучасні твори на новорічно-зимову тему (загалом 20 творів). Ще 20 творів у мобільному додатку – повстанські пісні, патріотична лірика, стройові та бойові композиції сучасної війни, вивчення яких сприятиме самоідентифікації здобувачів мистецької освіти та формуванню національної свідомості й патріотизму.

Унікальність додатку полягає в авторському підході до підготовки навчального матеріалу на основі поєднання академічних вокальних знань з фольклорною традицією та новаторськими методами, врахуванні індивідуальних природніх можливостей та напрямків – “народно-академічного”, “народно-автентичного” та “народно-естрадного”. Відповідно до цієї концепції навчання україноспіву розроблений раніше онлайн-курс з україноспіву, що включає цикл аудіолекцій та відеоуроків, науково-популярне видання “Таємниці україноспіву” [3]. У перспективі тестування та вдосконалення мобільного додатку передбачається доповнення його спеціальним веб-

сайтом “Україноспів-онлайн” з оновленим списком пісень, рекомендованим до вивчення, методичними матеріалами та архівами, які були зібрані впродовж попередніх 8 років роботи над створенням Музею української пісні. Практичне застосування цих нотних, аудіо та відеоархівів буде дуже важливим для вивчення україноспіву молодим поколінням.

Отже, застосування мобільного додатку “Україноспів-онлайн”, розробленого з метою формування вокальної культури, національної самосвідомості та патріотизму, орієнтоване на здобувачів мистецької освіти та всіх, хто бажає пізнати пісенну традицію українського народу, а також утверджувати нашу державність через поширення української пісні в широкому світі. У перспективі наступних досліджень означеної проблеми передбачається етап апробації мобільного додатку для школярів та студентів, а також аналіз отриманих результатів.

Використана література:

1. Гущина Н. І. Нова українська школа: використання інформаційно-комунікаційних технологій у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти : навч.-метод. посіб. Київ : Видавничий дім “Освіта”, 2020. 112 с.
2. Пісенний світ українознавства (Збірник народних, календарно-обрядових та авторських пісень для дітей та дорослих) / упорядник В. П. Коротя-Ковальська. Кам’янець-Подільський : ПП “Медобори-2006”, 2011. 272 с.; іл.
3. Збірка українських дитячих пісень “Дитяча філармонія “Диво UA” з додатком CD. / упор. Лоцман Р. О. Київ : Друкарня “Рема-Прінт”, 2018. 45 с.
4. Лоцман Р. О. Таємниці Україноспіву. Кам’янець-Подільський : ФОП Буйницький О.А., 2020р. 88 с.
5. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ : Освіта України, 2008. 274 с.

Abstract

The article analyses the peculiarities of forming the process of vocal culture, national identity, and patriotism among art education students, specifically using the mobile application "Ukrainospiv-Online". The author presents the developed mobile application "Ukrainospiv-Online”, in particular, a program for mastering hundreds of Ukrainian songs following the "song calendar”, emphasizing the importance of combining the best means of expressing folk, academic, and pop Ukrainian singing. The author outlines the problems and directions of teaching Ukrainian singing in current conditions through traditional and innovative approaches.

Key words: *mobile application, vocal culture, national identity, patriotism, art education students, Ukrainian singing, song calendar.*

УДК 378.018.8:377.011.3-051]:664

Люльченко В. Г.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри техніко-технологічних дисциплін,
охорони праці та безпеки життєдіяльності,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна
ORCID ID 0000-0003-1137-828X;

Сусло Л. В.,
старший викладач кафедри техніко-технологічних дисциплін,
охорони праці та безпеки життєдіяльності,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна
ORCID ID 0000-0003-1137-828X

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ “БАКАЛАВР” У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті представлено теоретичне обґрунтування необхідності формування культури безпеки та шляхи реалізації поставленого завдання в закладах вищої освіти. Визначено та окреслено основні особливості формування культури безпеки в здобувачів вищої освіти, як засіб попередження втрати здоров’я та життя, як власного так і тих хто поряд.

Ключові слова: *бакалавр, безпекова культура, soft skills.*

Сучасний стан безпеки залежить від змін технологій, що викликані науково-технічним прогресом, впровадження інформатизації та впливу факторів антропогенного середовища, що передбачає виникнення нових загроз здоров’ю та життю людини. Пріоритетом у розвитку держави і суспільства є пошук шляхів для вирішення проблеми попередження захворювань та летальних наслідків серед громадян держави. “Концепція Нова українська школа, “Концепція розвитку освіти України на період 2015-2025 років” та “Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки” побудовані таким чином, що роблять акцент на створенні безпечного середовища у всіх сферах життєдіяльності людини, соціально-політичному, духовному, культурному, побутовому та матеріально-виробничому.

Від сформованої на високому рівні безпекової компетентності залежить готовність фахівця до безпечної експлуатації техніки і обладнання, дотримання технологій та передбачає можливість вчасно прийняти правильне рішення для створення безпекового середовища, а саме для збереження здоров’я і життя людей. Існує проблема із забезпечення фахівцями з питань безпеки та гігієни праці призводять до дефіциту кваліфікованих кадрів, які повинні забезпечувати організацію запобіжних заходів для створення належних, безпечних і здорових умов праці [4], а саме формуванню культури безпеки та гігієни праці. Дану проблему можуть вирішити фахівці, що набули таку здатність та пройшли підготовку в закладах вищої освіти із опануванням знань у безпековій сфері.

Посилено увагу до впровадження компетентнісного підходу в освітній процес

підготовки майбутніх педагогів передбачає формування та оновлення модернізації освіти, наближенні її суспільних потреб. Керуючись Законом України "Про вищу освіту" відзначаємо, що компетентність схарактеризована як динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних та громадянських якостей, морально-етичних цінностей, що впливає на спроможність особи успішно провадити професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [1].

Формування безпекової компетентності в здобувача вищої освіти можливо завдяки опануванню дисципліни "Охорона праці та безпека життєдіяльності". Опанування дисципліною передбачає формування у майбутніх фахівців уявлення про нерозривну єдність ефективної професійної діяльності з вимогами безпеки і захищеності людини. Використання цих знань гарантує захист працездатності і здоров'я людини, готує його до дій в екстремальних умовах.

З метою підвищення рівня освітнього процесу, слід врахувати позицію науковців О. Кобилянського, Л. Краченко, Н. Кулалаєва, А. Пашкова, що одним із важливих напрямків освітнього процесу в університеті є формування "культури безпеки" [3, с. 129], що розпочинається з перших кроків дитини, доповнюється та вдосконалюється протягом життя і діяльності людини. Адже, поняття "культура безпеки" ми розуміємо як поєднання двох важливих складових. Це "безпека", що трактується як стан коли кому-небудь нічого не загрожує, а під складову "культура", ми розуміємо сукупність матеріального і духовного надбання людства, нагромадженого, закріпленого і збагаченого упродовж історії, що передається від покоління до покоління.

При побудові процесу формування "культури безпеки" в здобувача вищої освіти потрібно врахувати, що процес розробки освітніх програм відбувається з протиставленням професійних навичок (hard skills) та м'яких навичок (soft skills). Дослідники К. Дерій, К. Сербіна та І. Ярова вказують, що необхідно звернути увагу саме на формування надпрофесійних компетентностей, а саме – знань і вмінь, не пов'язаних із чітко окресленою спеціалізацією, необхідних як в професійній діяльності, так і поза її межами. Культура безпеки людини належить саме до таких компетентностей, оскільки її складові цілком вкладаються в soft skills щодо корисності, взаємодії, прийняття рішень і вирішення проблем.

Дослідники А. Морозова та О. Шароватова зазначають, що гнучкі навички можна умовно розділити на комунікативні, самоорганізаційні, креативні, стійкість до стресів тощо. А для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня "бакалавр" педагогічних спеціальностей в результаті сформованої "безпекової культури" включає навички, як комунікативні – це володіння фаховою термінологією, умінням застосовувати основні закони, законодавчі та нормативні акти щодо охорони здоров'я.

Освітній процес по формуванню soft skills "безпекової культури" у здобувачів вищої освіти можна здійснити різними педагогічними шляхами. Одним із таких підходів є реалізація у процесі викладання дисципліни "Охорона праці та безпека життєдіяльності" першого рівня вищої освіти із використанням відповідних форм та методів, як ділова гра, семінар, форуми, завдання з пошуку інформації, наукових доповідях, конкурсах та моделювання критичних ситуацій за умов невизначеності результатів.

Дисципліна вільного вибору дозволяє зробити освітній процес орієнтованим на здобувача, із встановленням "чого хочуть досягти ті, хто навчається". Ефективна взаємодія, що базується на діалозі й створює творчу атмосферу, авторські курси, як

наголошують дослідники, стимулюють розвиток у здобувачів інтересу до самоосвіти, навички самоосвітньої діяльності тощо [4, с. 192].

Отже, освітній процес формування “безпекової культури” у здобувачів освітнього ступеня бакалавр вимагає дотримання логічної послідовності та передбачає деякі особливості. Також необхідно здійснювати проведення зустрічей із представниками фонду соціального страхування, управлінням праці та соціального захисту, пенсійного фонду, державної служби надзвичайних ситуацій тощо. А практичні уміння будуть формуватися у процесі проходження практичних, самостійних та індивідуальних видів робіт, а також участю в конференціях, олімпіадах, конкурсах тощо.

Висновки. Здійснивши теоретичний аналіз формування “безпекової культури” у здобувачів освітнього ступеня “бакалавр” під час освітнього процесу в закладах вищої педагогічної освіти можливе за умови використання міжпредметного і міжтематичного зв’язку між фаховими дисциплінами і дисципліною вільного вибору. Особливо процес формування надпрофесійних умінь буде ефективне з використанням інноваційних форм навчання. Даний підхід дозволить майбутньому фахівцю бути готовим до формування безпекового середовища, а саме втрату власного здоров’я та життя, так і до тих, хто поряд.

Використана література:

1. Закон України Про вищу освіту URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text (дата звернення: 19.01.2023).
2. Концепція реформування системи управління охороною праці в Україні URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989-2018-%D1%80#n85 (дата звернення: 20.01.2023).
3. Кравченко Л. В. Шляхи підвищення ефективності засвоєння дисципліни “безпека життєдіяльності” здобувачами педагогічних закладів вищої освіти. *Вісник науки та освіти*. Кривий ріг, 2022. № 6 (6) – С. 126-134. URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article /view/3299/3314 (дата звернення: 20.01.2023).
4. Троценко О. В. Вибірковий курс “Медична субкультура” на кафедрі суспільних наук ХНМУ як приклад студентоцентрованого підходу до навчання. *Студентоцентрований навчальний процес як запорука забезпечення якості вищої медичної освіти :* матеріали LIII навч.-метод. конф. м. Харків, 29 січня 2020 р. Харків, 2020. С. 190–193.

Abstract

The article is devoted to the justification of the need for the formation of a safety culture and ways to implement the task in higher education institutions. Important features of the formation of a safety culture among students of higher education as a means of preventing loss of health and life, both their own and those around them, are outlined.

Keywords: *bachelor’s degree, safety culture, soft skills.*

УДК 61:378:004

Мазуренко О. О.,
аспірантка, Льотна академія Національного авіаційного університету,
Медичний фаховий коледж імені Є. Й. Мухіна,
м. Кропивницький, Україна
ORCID ID 0000-0003-1733-1650

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ІНТЕГРАЦІЯ МЕДИЧНИХ ЗНАНЬ ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ

Інтеграція медичних знань – необхідний складник підготовки майбутніх магістрів медицини до професійної взаємодії. Інтегрування різноманітних дисциплін у підготовці майбутнього лікаря дозволяє підняти підготовку на якісно новий рівень. При формуванні навичок професійної взаємодії, клінічного мислення, здатності комплексно вирішувати завдання медичної практики також дозволяє у підготовці майбутнього лікаря. При розробці змісту підготовки з урахуванням інтеграції медичних знань важливим є послідовність та взаємозв'язок теоретичних і клінічних дисциплін на кожному етапі навчання. З огляду на це, розроблено зміст підготовки до професійної взаємодії майбутніх магістрів медицини.

***Ключові слова**: медична практика, професійна взаємодія, підготовка майбутнього лікаря, інтеграція медичних знань.*

Однією з педагогічних умов формування готовності до професійної взаємодії майбутнього лікаря є відбір змісту навчального матеріалу з урахуванням інтеграції медичних знань в освітньому процесі. У цій педагогічній умові йдеться про структурування навчального матеріалу, взаємозв'язки медичних дисциплін, що у подальшому потенційно впливатиме на формування готовності до професійної взаємодії.

Л. Дольнікова, О. Цубова зазначають, що у структуруванні змісту навчального матеріалу увагу зосереджують на предметних знаннях, які формують такі види мислення: фізичне, історичне, технічне, біологічне тощо, та використовують поняття "одиниця навчального матеріалу" – це така його частина, зміст якої достатній для того, щоб опрацювати багато завдань або вправ для закріплення і засвоєння відповідної навчальної інформації, що відповідає логіці навчальної дисципліни. Так, Л. Дольнікова та О. Цубова запропонували авторську методику структурування змісту навчального матеріалу: розробку блок-схем за допомогою текстового матеріалу підручника, складання узагальнювальних таблиць для аналізу і класифікації основних понять за науково-понятійними ознаками з урахуванням майбутнього фаху, створення пакета контрольних матеріалів для самостійної роботи студентів, відбір наукових текстів та створення комплексу науково-методичних рекомендацій до структурування змісту навчальної дисципліни [1, с. 381]. Зазначимо, що за допомогою структурування змісту можна об'єднати завдання щодо засвоєння знань в одиниці навчального матеріалу та в необхідній послідовності організувати на матеріалі цих знань засвоєння навичок й умінь.

Логічне структурування змісту навчальних дисциплін в медичній галузі сприяє покращенню якості підготовки майбутніх лікарів, дає змогу навчити студентів

зіставляти, бачити аналогію у медичних явищах і процесах, переносити набуті знання у практично-фахові ситуації. Це зумовлює відбір змісту навчального матеріалу з урахуванням інтегративних медичних знань в освітньому процесі.

Міждисциплінарна інтеграція в медичній освіті – це вимога часу. Проблема інтеграції не є новою у наукових дослідженнях. За останні роки є багато наукових праць, присвячених дослідженню цієї проблеми. Так, наприклад, дослідження Н. Стучинської присвячене інтеграції фундаментальної та фахової підготовки майбутніх лікарів у процесі вивчення фізико-математичних дисциплін; у науковій праці [2, с. 44]; група науковців М. Дикаль, О. Чернюх, Т. Білоус, В. Хоменко вивчали окремі аспекти міжпредметної інтеграції дисциплін "Біоорганічна і біологічна хімія" та "Медична біологія" [3, с. 40-45]. Нас цікавить інтеграція гуманітарних дисциплін у медичній освіті. У цьому руслі цікавою є науковий доробок Т. Лещенко, яка обґрунтувала інтегративні зв'язки дисципліни "Українська мова за професійним спрямуванням" на стоматологічному факультеті [4, с. 13-16].

Науковці Н. Волощук, О. Пашинська, А. Іваниця, І. Таран займалися дослідженням міждисциплінарної інтеграції у медичному ЗВО та дефініюють її як цілеспрямоване посилення міждисциплінарних зв'язків. Тобто, міждисциплінарна інтеграція має відбуватися так, щоб знання однієї дисципліни були фундаментом для вивчення іншої, взаємодоповнювали одна одну. За допомогою професійної взаємодії відбувається формування та розвиток клінічного мислення у майбутніх лікарів. Клінічне мислення – це процес цілеспрямованого,методично правильного використання клініцистом теоретичних знань для вирішення лікарських завдань [5, с. 8-11].

Отже, інтеграція медичних знань – необхідний складник підготовки майбутніх магістрів медицини до професійної взаємодії. Інтегрування різноманітних дисциплін у підготовці майбутнього лікаря дозволяє підняти підготовку на якісно новий рівень, а саме при формуванні навичок професійної взаємодії, клінічного мислення, здатності комплексно вирішувати завдання медичної практики. При розробці змісту підготовки з урахуванням інтеграції медичних знань важливим є послідовність та взаємозв'язок теоретичних і клінічних дисциплін на кожному етапі навчання.

Використана література:

1. Дольнікова Л. В., Цубова О. Л. Структурування змісту навчальних дисциплін як важлива передумова для підвищення якості підготовки фахівців. URL: http://ena.lp.edu.ua /bitstream/ntb/22879/1/55-379-382.pdf
2. Стучинська Н. В. Інтеграція фундаментальної та фахової підготовки майбутніх лікарів у процесі вивчення фізико-математичних дисциплін : автореф. дис. … докт. пед. наук : спец. 13.00.02. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2008. 44 с.
3. Дикаль М., Чернюх О., Білоус Т., Хоменко В. Роль міжпредметної інтеграції при вивченні дисциплін "Біоорганічна і біологічна хімія" та "Медична біологія". *Буковинський медичний вісник. Проблеми вищої медичної освіти.* Том 23. № 2 (90). 2019. Буковина. С. 40-45.
4. Лещенко Т. О. Профілізація предмета "Українська мова за професійним спрямуванням" на стоматологічному факультеті як нова технологія навчання. Український стоматологічний альманах. 2011. № 1. С. 13–16.
5. Волощук Н. І., Пашинська О. С., Іваниця А. О., Таран І. В. Міждисциплінарна інтеграція як фактор удосконалення викладання фармакології у медичному виші. *Медична освіта*. № 4. 2016. С. 8-11.

Abstract

Integration of medical knowledge is a necessary component of preparing future masters of medicine for professional interaction. Integration of various disciplines in the training of a future doctor allows to raise the training to a qualitatively new level. It also helps to develop skills of professional interaction, clinical thinking, ability to solve problems of medical practice in a comprehensive manner and helps to train a future doctor. When developing the training content taking into account the integration of medical knowledge, it is important to ensure consistency and interconnection of theoretical and clinical disciplines at each stage of training. With this in mind, the content of training for professional interaction of future masters of medicine has been developed.

Keywords: *medical practice, professional interaction, training of future doctors, integration of medica lknowledge.*

УДК 378.147:796.8:[378.6:351.74]

Маргара Д. В.,
викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки,
Національна академія внутрішніх справ,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-5836-4224;

Хмелюк А. Р.,
викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки,
Національна академія внутрішніх справ,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0001-7756-5323

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ ЦИВІЛЬНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Висвітлено необхідність застосування інноваційних освітніх технологій під час військової підготовки цивільних осіб в умовах воєнного стану. На підставі аналізу сучасних наукових праць окреслено напрями застосування інноваційних технологій під час військової підготовки. Розглянуто особливості військової підготовки армії Швейцарії. Констатовано, що застосування інноваційних технології навчання сприятиме ефективнішому формування професійно-прикладних умінь і навичок цивільних осіб.

Ключові слова: *військова підготовка; воєнний стан; інноваційні освітні технології;фізична підготовка.*

Уведення воєнного стану в нашій країні актуалізувало необхідність оптимізації структури та змісту військової підготовки цивільного населення і посилення патріотичного виховання молоді [3, с. 16]. Зазначене зумовлено низкою причин, серед яких ключовою є зміна концепції життєдіяльності в Україні в умовах воєнного стану.

У спеціальній літературі поняття “військова підготовка” трактують як система заходів, які плануються, організовуються і проводяться з метою навчання та виховання особового складу окремих категорій військовослужбовців, поліцейських, громадян у

цілому, підготовки і злагодження підрозділів, частин, з'єднань, органів управління (штабів) веденню бойових дій та виконання інших завдань за призначенням, а також для підтримання встановленої бойової готовності [10].

В умовах воєнного стану військова підготовка цивільних осіб, незалежно від професії, передбачає навчальні заняття з тактичної підготовки, вогневої підготовки, з підготовки навичкам з тактичної медицини та мінно-саперної справи [9].Ураховуючи досить низький рівень підготовленості цивільних осіб з окреслених напрямів підготовки, вкрай важливими є введення в процес підготовки інноваційних технологій [7, с. 10]. У сучасній науковій літературі інноваційні освітні технології розглядають як цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчальний процес від визначення його мети до очікуваних результатів [1, с. 26].

Аналіз сучасних наукових праць дає підстави констатувати, що закордоном накопичено значний досвід підготовки цивільних осіб до виконання обов'язків, спрямованих на захист територіальної цілісності власної держави [2; 5; 6]. З поміж розвинених країни Європи заслуговує на увагу специфіка військової підготовки осіб у Швейцарії. Незважаючи на проголошений нейтралітет, Швейцарія має одну з найбільших підготовлених та озброєних армій у світі. Усе працездатне населення Швейцарії – одна велика армія. З цього приводу навіть існує приказка: "у Швейцарії немає армії, Швейцарія – це і є армія".

Захисту країни від ворога слугують навіть величні швейцарські гори. Оскільки це не лише об'єкт захоплення туристів, а й ракетно-артилерійські опорно-вогневі пункти, що знаходяться в скелях, протиядерні сховища або місця зберігання боєприпасів і зброї.

У Швейцарії існує загальна військова повинність. Усі фізично придатні чоловіки повинні відслужити в армії (або на альтернативній цивільній службі) 18-21 тиждень, а потім щороку проходити обов'язкову перепідготовку, яка триває декілька тижнів. На добровільній основі військову службу можуть проходити й жінки. Тобто служба в армії населення цієї країни триває упродовж багатьох років. При цьому для проходження армійської підготовки з основного місця роботи зобов'язані відпустити без вагань і зі збереженням заробітної плати.

Під час військової перепідготовки цивільні особи часто встигають використати з користю для своєї кар'єри, наприклад – знайти нових бізнес-партнерів. Адже військових зборів не уникають ані власники компаній, ані топ-менеджери. Непоодинокими є випадки, коли за результатами військових зборів швейцарці також знаходили собі нову цивільну роботу або отримували підвищення на попередній.

Особливість військової підготовки цивільних осіб полягає в тому, що весь строк служби присвячується винятково військовим заняттям. Не доводиться фарбувати паркани, ходити в караул або мити посуд. Роботи у цьому напрямі покладають на приватні організації. Зокрема в караулі перебувають працівники охоронних фірм. Важливим є те, що військовозобов'язані мають право зберігати власну вогнепальну зброю вдома. Часто на вулицях міст Швейцарії можна побачити цілі групи озброєних людей, однак цього не слід лякатися, оскільки триває черговий період щорічної підготовки військовозобов'язаних.

Важливою складовою військової підготовки є фізична підготовка, яка спрямована на: формування спеціальних знань, вмінь та навичок застосування заходів фізичного впливу, прийомів самозахисту та рукопашного бою у реальних обставинах

оперативно-службової діяльності, у тому числі в умовах значних фізичних та психічних навантажень;формування навичок долання природних та штучних перешкод, пересування у різних умовах оперативно-службової діяльності; формування і вдосконалення професійно важливих фізичних якостей (силової та швидкісної витривалості, швидкості реагування, спритності тощо); забезпечення професійної працездатності та надійності організму (досягнення високого рівня функціонування систем і органів, які отримують найбільше навантаження у процесі службової діяльності) [4; 8].

В умовах воєнного стану підготовка цивільних осіб повинна передбачати опанування ударної та борцівської техніки. Важливим напрямом є залучення елементів зі змішаних єдиноборства ММА, панкратіону, бойового розділу самбо тощо. Ефективними інноваційними заходами під час військової підготовки цивільного населення вважають комплексні заняття на спеціально обладнаних навчальних полігонах, якими передбачено: подолання смуги перешкод, виконання бойових прийомів боротьби, рукопашні сутички, а також використання інших засобів посилення емоційної напруженості [5].

Отже, військова агресія проти нашої держави кардинально змінила життя всіх українців й обумовила необхідність удосконалення військової підготовки цивільного населення. Застосування сучасних інноваційних освітніх технологій сприятиме підвищенню ефективності військової підготовки населення.

Використана література:

1. Барановська Л. В., Харадзе Єфемія, Фудерер Тетяна. Теоретичні та методологічні засади впровадження інноваційних освітніх технологій у підготовку здобувачів вищої освіти. Інноваційні освітні технології: світовий і вітчизняний досвід використання в системі неперервної освіти : монографія. Біла Церква : ТОВ "Білоцерківдрук", 2022. С. 22–32.
2. Бондаренко В. В., Худякова Н. Ю., Давигора Ю. І., Русанівський С. В. Формування професійних умінь і навичок у майбутніх правоохоронців під час фахової підготовки. *Освіта та розвиток обдарованої особистості.* № 4. 2020. С. 37–44.
3. Бондаренко Валентин, Сушков Олег, Дідковський Володимир, Арсененко Олександр, Рябуха Олександр Особливості патріотичного виховання здобувачів вищої освіти під час навчальних занять з фізичної підготовки. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації.* 2022 . № 13 (32). С. 16–26. DOI: https://doi.org/10.31652/2071-5285-2022-13(32)-16-25
4. Бондаренко В. В. Особливості фізичної підготовки працівників підрозділів патрульної поліції. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2017. Вип. 8 (90) 17. С. 11–15. (Серія № 15 "Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)").
5. Бондаренко В. В. Формування психологічної готовності працівників патрульної поліції до застосування поліцейських заходів примусу. *Юридична психологія*. 2018. № 1. С. 86–97.
6. Бондаренко В. В., Давигора Юрій, Русанівський Сергій Синергетичний підхід у професійному навчанні майбутніх офіцерів Національної поліції України. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти* : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 22 берез. 2020 р.). Київ, 2020. С. 30–32.
7. Бондаренко В. В., Русанівський С. В., Шумко Я. В. Використання навчально-рольових ігор під час опанування майбутніми правоохоронцями практичних дисциплін. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України :* матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (Харків, 25 берез. 2022 р.). Харків : ХНУВС, 2022. С. 9–12.
8. Бондаренко В., Мартишко А., Худякова Н. Фізичне виховання в закладах вищої освіти МВС України : навч. посіб. Київ : Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т.П. 2022. 261 с. URL: http://surl.li/dhsqn
9. Бондаренко В. В., Решко С. М., Островерхов Д. Ю. Професійне самовдосконалення поліцейських у системі відомчої освіти. Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на

шляху євроатлантичної інтеграції України : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 25 листопада 2021 р.). Київ : НАОУ, 2021. С. 277–280.

10. Давигора Ю. І, Бондаренко В. В., Решко С. М., Русанівський С. В. Тактика дій працівників правоохоронних органів під час вогневого контакту із суспільно небезпечними особами в умовах населених пунктів. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. наук. праць матеріалів V Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 29 трав. 2020 р.). Харків, 2020. С. 139–143.

Abstract

The necessity of applying innovative educational technologies during the military training of civilians under martial law is highlighted. Based on the analysis of modern scientific works, directions for the application of innovative technologies during military training are outlined. The peculiarities of the military training of the Swiss army are considered. It was established that the use of innovative learning technologies will prevent more effective formation of professional and applied skills and skills of civilians.

Keywords*: military training; martial law; innovative educational technologies; callisthenics.*

УДК 378.147-024.63

Марченко Н. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри інноваційних технологій
викладання загальноосвітніх дисциплін,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-8879-4698

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Проаналізовано деякі сучасні методи інтерактивного навчання, які варто використовувати в закладах вищої освіти. Зосереджено увагу на тому, що студентоцентричне навчання вимагає від викладачів використання новітніх методів, які забезпечують максимальний зв'язок теоретичної інформації з практичним її застосуванням, вироблення професійних навичок шляхом безпосереднього вирішення кейсів та проблемних ситуацій. Визначено, що характерною особливістю сучасної вищої освіти є розвиток критичного мислення студентів за допомогою таких методів як "Fishbone", ромашка Блума, кубик Блума, Бреінстормінг, шість капелюхів мислення де Боно тощо.

Ключові слова*: методи інтерактивного навчання, заклади вищої освіти, ромашка Блума, кубик Блума, Бреінстормінг, шість капелюхів мислення де Боно.*

Однією з основних ознак розвитку сучасної вищої освіти є застосування інноваційних технологій, які сприяють активному засвоєнню студентами теоретичної інформації та виробленню практичних умінь, які необхідні фахівцю для реалізації поставлених роботодавцем завдань. Нині головною місією викладача є побудова освітнього процесу, який максимально наближений до професійно-життєвих ситуацій.

Педагог системно формує в студентів креативний підхід до вирішення професійних завдань, критичне та стратегічне мислення, вміння працювати самостійно та в колективі, прагнення до самоосвіти та самовдосконалення впродовж життя.

Студентоцентричне навчання в закладах вищої освіти вимагає застосування ефективних методів навчання, серед яких значне місце посідають інтерактивні. Дані методи пробуджують у студентів цікавість та мотивацію до навчання, стимулюють їх самостійне мислення та прийняття рішень, розвивають уяву та пізнавальний інтерес тощо.

"Інтерактивне навчання ("inter" – взаємний, "act" – діяти) – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, що передбачає створення комфортних умов навчання, за яких студент відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність" [4]. Під час освітнього процесу викладач виступає менеджером організованого здобуття знань студентами, для яких інформація стає засобом засвоєння професійних умінь та навичок. Отже, метою інтерактивного навчання є "створення педагогом таких умов навчання, за яких студент сам відкриватиме, здобуватиме й конструюватиме знання та власну компетентність у різних сферах життя" [3, с. 300].

Характерною особливістю інтерактивного навчання є постійна, активна взаємодія всіх учасників освітнього процесу (викладача – студента, викладача – студентів, студентів – студентів). Таким чином встановлюється партнерська взаємодія, під час якої здійснюється аналіз складних фахових ситуацій та шляхів її вирішення тим чи іншим учасником, які мають можливість бути максимально наближеними до майбутньої професійної діяльності.

Інтерактивне навчання має за основу особистісно-діяльнісний підхід, що зорієнтований на використанні як ситуативних, так і неситуативних методів навчання. Викладач, обравши один із даних методів, організовує та координує здобуття нової інформації, співпрацю між студентами. Таким чином, "результати навчання досягаються взаємними зусиллями учасників процесу навчання, студенти беруть на себе відповідальність за результати навчання" [2].

Одним із сучасних методів інтерактивного навчання є "Fishbone". Ця діаграма, яка ще носить ім'я свого розробника професора Ішікави Каору, має вигляд риб'ячого скелета і спрямована на визначення суттєвих причинно-наслідкових зв'язків проблеми. Схема складається з чотирьох блоків (Рис. 1): голова (проблема, яка потребує аналізу), хвіст (висновки, узагальнення), верхні (поняття, причини проблеми) та нижні (факти, що розкривають причини) кістки. Викладач, використовуючи метод "Fishbone" під час лекційного чи практичного заняття, здатний разом із студентами схематично зобразити проблему, яку покладено в його основу, а також у процесі заповнення діаграми здійснити її короткий аналіз та висловити ідеї щодо її вирішення. Таким чином досить об'ємний пласт інформації студент може легко запам'ятати та досить швидко відтворити.

Для інтерактивного навчання важливим є застосування технології критичного мислення, що полягає у формуванні активної, креативної особистості, яка здатна критично оцінювати інформацію та приймати відповідні рішення. Виділяють три фази розвитку даної технології: ревокація – актуалізація пізнавальних процесів, усвідомлення засвоєного змісту, осмислення (рефлексія). Під час освітнього процесу в закладі вищої освіти радимо використовувати складання ментальних карт, ромашку Блума, кубик Блума, Бреінстормінг, шість капелюхів мислення де Боно.

Ментальні карти можна застосовувати на лекціях, практичних чи семінарських

заняттях, для вивчення нового матеріалу, його закріплення, узагальнення та структурування; під час опрацювання нового матеріалу студентами; з метою вирішення творчих завдань, створення презентацій, розробки проектів тощо.

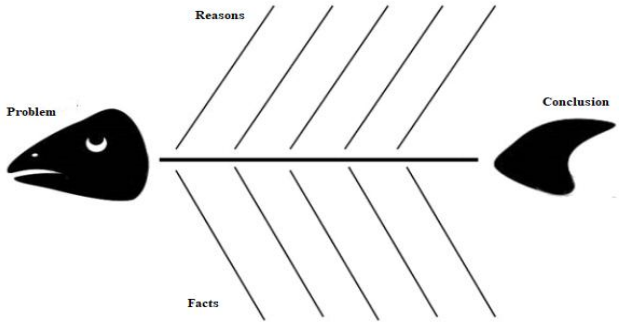

Рис. 1. Діаграма Ішікави

Складання студентами власних ментальних карт – це один із способів виявлення прогалин в їх знаннях, тренажер для самостійної роботи з навчально-довідковою літературою, засіб розвитку інтелекту, пізнавальної активності, структурованого мислення.

Застосування ментальних карт в освітньому процесі ЗВО дає позитивні результати: підвищує якість та інтенсивність навчання, учить виділяти у величезному пласті інформації найважливіші пов'язані між собою тези.

Ромашка та кубик Блума містить коло питань, які відповідають тематиці заняття, актуалізують знання та досвід студентів. Викладач може самостійно ставити запитання після того, як випала студенту певна грань кубика чи відірвана ними пелюстка квітки або ж запропонувати учасникам заняття самостійно сформулювати питання для свого колеги. Дані прийоми дають можливість всебічно зрозуміти явище чи проблему.

Отже, інтерактивні методи навчання урізноманітнюють освітній процес, розвивають пізнавальні інтереси студентів та навички працювати в колективі. Дані методи дозволять створити освітнє середовище, в якому теорія та практика засвоюються водночас, що сприяє критичному та логічному мисленню, формуванню індивідуальності.

Використана література:

1. Колтунович Т. А., Поліщук О. М. Використання ментальних карт як засобу візуалізації у процесі викладання соціальної психології. *Молодий вчений*. 2019. № 7.1. С. 19–27.
2. Остапчук Д., Мирончук Н. Інтерактивні методи навчання у вищих навчальних закладах. *Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном*. Житомир, 2014. С. 140-143.
3. Радченко М. А. Інтерактивні технології навчання в професійному становленні майбутніх спеціалістів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2014. Вип. 34 (87). С. 299–306.
4. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Кондор, 2011. 628 с.

Abstract

Some modern methods of interactive learning, which should be used in higher education institutions, have been analyzed. Attention is focused on the fact that student-centered learning requires teachers to use the latest methods that ensure the maximum connection of theoretical information with its practical application, the development of professional skills by directly solving cases and problem

situations.It was determined that a characteristic feature of modern higher education is the development of students' critical thinking using such methods as "Fish bone", Bloom's daisy, Bloom's cube, Brainstorming, six hats of de Bono thinking and more.

Keywords: *methods of interactive learning, higher education institutions, Bloom's daisy, Bloom's cube, Brainstorming, six hats of de Bono thinking.*

УДК: 623.746.17-057.36

Марченко О. Г.,
доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціології та психології
Харківський національного університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна
ORCID ID 0000-0002-8040-9687;

Онипченко П. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри тактики авіації
Харківський національний університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба
м. Харків, Україна
ORCID ID 0000-0003-4497-327X;

Марченко В. В.,
льотчик-штурман в/ч А 1688
м. Миколаїв, Україна
ORCID ID 0000-0002-1966-3360

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОСНОВА ПІДГОТОВКИ ВЕРТОЛЬОТЧИКІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ АВІАЦІЙНОГО ПРОФІЛЮ

Удосконалення авіаційної техніки потребує постійного вдосконалення професійної підготовки вертольотчиків. Професійна компетентність вміщує широкий спектр теоретичних знань і практичних умінь щодо організації льотної роботи, якісного виконання льотних завдань, що зумовлює значущість її когнітивної та діяльнісної складової.

Ключові слова: *вертольотчик, діяльнісна складова, когнітивна складова, компетентність, підготовка.*

Фахівці в галузі авіації зауважують, що з появою техніки нового покоління, експлуатація якої передбачає використання новітніх технологій, "чкалівська" льотна майстерність, схильність до необґрунтованого ризику,прийняття "вольових" рішень у льотній роботі відходять на другорядні позиції.

На перший план висуваються інженерна підготовка, технологічна дисципліна технічної та льотної експлуатації авіаційної техніки, здатність до самоосвіти, спроможність швидко перебудовуватися [3, 5]. Цей перелік можна продовжити за рахунок досконалого знання відповідної документації, дотримання фізіологічних,

екологічних і ергономічних норм безпеки льотної діяльності, вмінь опрацьовувати значні масиви інформації різної модальності, аналізувати професійні ситуації та ін.

Зважаючи на різноманітне призначення вертольотів (цивільні – багатоцільові, пасажирські, транспортні, пошуково-рятувальні, сільськогосподарські, військові – бойові, транспортно-бойові, транспортні, спеціальні) та різноманіття польотних завдань, важливо визначити "кістяк" інваріантних складників професійної компетентності курсантів-вертольотчиків, здатних до реалізації службового функціоналу у частинах і підрозділах різних складових сектору безпеки й оборони України.

За об'єктивних умов (оновлення парку авіаційної техніки, її оснащення новітніми технологіями, обмежений термін навчання, проблема з узгодженням термінів льотного навчання та реалізації навчальних програм циклів загальної та професійної підготовки, виконання значного обсягу практично-професійних завдань на тренажерах і симуляторах, які лише імітують реальний політ тощо) формування всього спектру професійних компетенцій вертольотчиків у процесі навчання у закладах вищої освіти авіаційного профілю є проблематичним.

Тому для вирішення цього завдання нами було виокремимо ядро компетенцій майбутнього вертольотчика, сформоване із знань, "заготовок" льотних навичок і вмінь, навколо яких у процесі льотної роботи будуть відбуватися "кристалізація" основ професійної діяльності, їх освоєння і практичне застосування [4, 6]. Відповідно у структурі професійної компетентності вертольотчика методологічну увагу було спрямовано на теоретично-знаннєву (когнітивну) та практично-діяльнісну складові.

Когнітивна складова професійної компетентності передбачає постійне використання знань технологічних і методологічних основ, здійснювати пошук даних у просторі, які допоможуть у формуванні рішення для підвищення професійного рівня, оскільки вертольотчик завжди приймає рішення в умовах динамічного природного середовища (стихія, погода та ін.) та штучного (система управління польотами, радіолокаційне забезпечення, рівень обладнання та зв'язку, довжина та ширина злітно-посадочної смуги, рівень обладнання систем навігації та посадки та ін.).

Діяльнісна складова інтегрує вміння організовувати льотну роботу, якісно та мобільно виконувати польотні завдання (обґрунтування польотного завдання, рівень складності, термін та умови виконання, вимоги до рівня підготовленості екіпажу), здійснювати контроль і вносити корективи у свою діяльність.

Зрозуміло, що ключовою складовою в системі формування зазначених складників професійної компетентності курсантів-вертолітників є льотне навчання, яке є одним із найскладніших видів навчання. Реалізація льотної підготовки передбачає запровадження низки заходів, що реалізуються під об'єктивним контролем льотно-інструкторського складу. Навчально-тренувальні заняття проводяться на землі та в повітрі та мають на меті виявлення рівня засвоєння курсантами знань основ аеродинаміки, повітряної навігації, конструкції вертольоту та двигуна; рівня сформованості практичних умінь і навичок, які гарантують впевнену та безпечну льотну експлуатацію вертольоту, а також засвоєння компонентів тактичної підготовки для здійснення маневрів у повітрі та бойового застосування вертольоту.

Зауважимо, що рівень сформованості когнітивної та діяльнісної складових професійної компетентності майбутнього вертольотчика корелюють з якістю його загальної та професійної освіченості, а також з індивідуальними здібностями курсанта, зокрема, силою мотивації, яка є рушійною для процесів особистісного розвитку та

професійного становлення, набуття суб'єктного досвіду. Водночас слід зазначити таке: якщо теоретична база професійної підготовки курсанта залежить від його здібностей до навчання, потягу до оволодіння знаннями, то рівень сформованості практичних навичок пропорційний ступеню залучення до тренувальних процесів.

З точки зору [1, 2], формування професійної компетентності вертольотчиків передбачає перебіг низки процесів, зокрема вироблення довговічності "заготовок" льотних навичок і вмінь, збереження професіоналізму в разі перерви у льотній практиці.

Важливим чинником підготовки компетентного вертольотчика є формування його професійної надійності, яка забезпечує безпеку польотів, збереження життя та здоров'я членів екіпажу, пасажирів, населення. Основу професійної надійності льотчика становлять, насамперед,його виконавча дисципліна, нормування своїх дій згідно вимог. Успішне проходження льотної практики означає відпрацювання до автоматизму дій, операцій, навичок пілотування, фізичну підготовленість авіаційного військового фахівця.

Слід зауважити, що основу професійної надійності вертольотчика становить його психологічна надійність,що реалізується завдяки детермінантам вольової сфери курсанта, серед яких визначальними є свідоме ставлення до льотної роботи, установка на поступове оволодіння льотною майстерністю та довготривалу льотну діяльність.

Отже, професійна компетентність вміщує широкий спектр теоретичних знань і практичних умінь щодо організації льотної роботи, якісного виконання льотних завдань у динамічних умовах специфічних природного та штучного середовищ.

Удосконалення авіаційної техніки потребує постійного вдосконалення професійної підготовки вертольотчиків, що зумовлює значущість когнітивної та діяльнісної складової їхньої компетентності. Одним із суттєвих критеріїв щодо визначення рівня сформованості особистісної компоненти професійної компетентності вертольотчика є виступає також і його фахова надійність, яка визначається нормою нальоту, працездатністю, виконавською дисципліною, що у свою чергу є основою та гарантією безпеки польотів.

Використана література:

1. Герасименко Г. В. Формування фахових компетентностей курсантів льотних навчальних закладів у процесі вивчення фундаментальних дисциплін : автореф. дис. … канд. пед. наук : 13.00.04 / Класичний приват університет. Запоріжжя, 2015. 20 с.
2. Лаврухіна Т. В. Формування ключових компетентностей майбутніх авіаційних диспетчерів як умова готовності до професійної діяльності. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. Харків, 2012. Вип. 16. С. 168–174.
3. Ладогубець Н. В., Марченко О. Г. До питання професійної підготовки льотного складу цивільної та військової авіації. *Вісник Національного авіаційного університету*. 2014. Вип. 5 (1). С. 78.
4. Онипченко П. М., Невзоров Р. В. Роль авіаційної педагогіки у професійній підготовці курсанта-льотчика в умовах багатопрофільного ВВНЗ. *Науковий вісник Льотної академії. Серія: Педагогічні науки*. 2018. Вип. 4. С. 162–169.
5. Плачинда Т. С. Особливості організації освітнього середовища ЗВО авіаційного профілю. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 6 (90). С. 120–129.

Abstract

Improvement of aviation equipment requires constant improvement of professional training of helicopter pilots. Professional competence includes a wide range of theoretical knowledge and practical skills regarding the organization of flight work, high-quality performance of flight tasks, which determines the importance of its cognitive and activity component.

Keywords: *helicopter pilot, activity component, cognitive component, competence, training.*

УДК 373.2.091.113:005.9

Мацук Л. О.,
кандидат педагогічних наук,
професор кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти
педагогічного факультету,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна
ORCID ID 0000-0003-0472-6813

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У змісті статті проаналізовано особливості формування інноваційної управлінської діяльності керівника закладу дошкільної освіти в дослідженні учених. Визначено поняття "інновації", інноваційних процесів в закладах дошкільної освіти. Розкрито сутність сучасного керівника (директора)закладу дошкільної освіти.

Ключові слова*: заклад дошкільної освіти, керівник (директор) закладу дошкільної освіти, інновацій, інноваційна діяльність, інноваційні процеси, конкуренція, конкурентоспроможний.*

Реформування дошкільної освіти вимагає від керівника (директора) закладу нового бачення, особистісного ставлення до процесів, що відбуваються на теренах держави. Система освіти залежить від інноваційного потенціалу суспільства, а саме креативного мислення, уміння швидко орієнтуватись в інформаційних потоках, приймати нестандартні рішення тощо.

Досліджуючи сутність управлінської діяльності, низка учених (І. Бех, Л. Даниленко, Г. Дмитренко, В. Драгун, В. Маслов, В. Паламарчук, С. Подмазін, О. Савченко та ін.) довели, що вона потребує особистісно-орієнтованого підходу, ґрунтується на методології педагогічного інноваційного менеджменту. Вчені стверджують, що інноваційна педагогічна активність залежить від особистісних якостей керівника, його знань та умінь управляти закладом, враховуючи запити суспільства. Вчені зазначили, що на сучасному етапі розвитку суспільства існує дві основні діалектично взаємозв'язані тенденції. Одна полягає в зростанні єдності, цілісності людства, в утвердженні колективності як його органічної властивості. Друга – у створенні в світі нових можливостей для всебічного прояву індивідуальності, для індивідуалізації особистості. Такий підхід до розуміння розвитку та місця людини в ньому для самого людства є інноваційним [6].

Інновація – це щось нове (нововведення). Будь-яка новація, розповсюджуючись, стає інновацією. В науковій літературі розрізняють поняття "новація" і "інновація". Відповідно, новацію розуміємо як новий метод, методику, технологію чи засіб, а інновацію – процес освоєння новації [5]. Україна, як самостійна держава, на сучасному

етапі її розвитку, прагне до створення найбільш оптимальних умов формування та реалізації інноваційної діяльності. Правовою базою формування та реалізації пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в Україні є Конституція України, закони України "Про інноваційну діяльність" "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні".

Основними принципами державної інноваційної політики є: орієнтація на інноваційний шлях розвитку економіки України; визначення державних пріоритетів інноваційного розвитку; формування нормативно-правової бази у сфері інноваційної діяльності; забезпечення взаємодії науки, освіти у розвитку інноваційної діяльності; інформаційне забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності; підготовка кадрів у сфері інноваційної діяльності.

У законі "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" окреслено основні поняття та пріоритетні напрями інноваційної діяльності. Визначено механізми їх реалізації, а саме:

– розвиток інноваційного потенціалу, що характеризує рівень освітньої підготовки особистості;

– аналіз інформації про удосконалення інноваційних процесів та результати їх реалізації [3].

Проблеми інновацій окреслюють у своїх працях низка учених. Зокрема, О.Попова зазначає, що інноваційні процеси відбуваються в момент кризи, як в соціально-економічній та політичній сферах розвитку країни, так і в освітній. Інноваційний процес є найголовнішою рушійною силою [7, с. 5].

Відповідно, О. Козлова окреслює, що педагогічна інноваційна діяльність реалізується через низку компонентів. Серед них: філософський, мотиваційний, креативний, рефлексивний, валеологічний, технологічний. За словами дослідниці така оновлена діяльність керівника освітнього закладу дасть змогу внести нові елементи у традиційну систему освіти. Також охарактеризує індивідуальний стиль управлінця. А це, в свою чергу, вищий рівень педагогічної творчості, педагогічного підходу, введення нового у практику керівника. Інноваційна діяльність керівника ЗДО залежить від його особистісних якостей, рівня професійної компетентності та творчості. Метою оновленої управлінської діяльності вважаємо розробку перспективних напрямів розвитку закладу освіти, накопиченні інноваційного потенціалу, впровадженні нового змісту, форм та засобів освітнього процесу тощо [2].

Опираючись на дослідження Л. Даниленко зазначимо, що інноваційне керівництво буде дієве за сприяння інноваційної культури, створення оновленої організаційної структури, сприянню підвищення кваліфікації вихователів, створення умов для здійснення експериментальної діяльності та участі ЗДО у реалізації інноваційних освітніх проєктів [1].

Таким чином, інноваційна управлінська діяльність керівника закладу дошкільної освіти – це сукупність певних управлінських принципів, функцій та технологій. В результаті їх застосування забезпечується постійний розвиток закладу освіти та підвищується його конкурентоспроможність.

Під поняттям "конкуренція" розуміємо боротьбу за досягнення кращих результатів. Ядром конкуренції є постійна динаміка, покращення та вдосконалення освітнього процесу. "Здорова конкуренція" сприяє здійсненню інноваційної діяльності за такими пріоритетними напрямами: управлінська діяльність; зміст освітнього процесу; форми навчання; створення інформаційного середовища; покращення умов

особистісного та професійного розвитку. Управління закладом освіти в умовах конкуренції має специфічні особливості. А саме: відхід від традиційної організації освітнього процесу; створення певної системи цінностей; управління новою системою закладами освіти.

На наш погляд, доцільно також сприяти внутрішній конкуренції між працівниками закладу освіти. Саме так буде розвивається мотивація до особистісного та професійного зростання вихователів, підвищуватися рівень їх інноваційної педагогічної діяльності. В процесі конкуренції врівноважуються стосунки та види діяльності в колективі. А це потребує запровадження відповідної управлінської діяльності керівника.

На сучасному етапі реформування дошкільної освіти управління педагогічною системою ЗДО спрямоване на переведення її у стан оптимальної відкритості. До особливостей відкритої педагогічної системи відносимо: фінансову самостійність закладу освіти, принципи освіти, творчий та інноваційний потенціал учасників освітнього процесу.

Так, І. Лікарчук у своїх дослідженнях окреслює ознаки закладу освіти як відкритої соціально-педагогічної системи. А саме: зміна місії та функцій; розвиток інноваційних процесів; розширення прав освітнього закладу у виборі свого розвитку; фінансове та матеріально-технічне забезпечення та ін. [2].

Отже, сучасний ЗДО потребує якісно нового управління; запровадження нових технологій управління; розмежування компетенції між органами управління та закладом освіти; інноваційного потенціалу педагогічних працівників; підвищення кваліфікації директора ЗДО.

Показники ЗДО, де впроваджуються новації – це: особистісний та професійний розвиток вихователів; розвинена педагогічна система; внутрішня конкуренція; відкритість інформації; накопичення нової системи цінностей; здійснення реального вибору будь-яких видів, форм та методів діяльності суб'єктами управління; пріоритетність індивідуальних та групових форм роботи; розвиток міжособистісних стосунків; зниження конфліктності; постійний самомоніторинг учасників освітнього процесу; розвиток мотиваційної сфери для здійснення інноваційної діяльності.

Таким чином, сучасний управлінець (директор) в такому ЗДО повинен володіти наступними якостями: емпатійністю, комунікативністю, організаторськими здібностями, морально-вольовими якостями, умінням застосовувати НІКТ, навичками прийняття колективного управлінського рішення, проведенням основних управлінських заходів, досвідом роботи у міжнародних та інноваційних проєктах, знаннями однієї з іноземних мов, має друковані праці, демократичним стилем управління та ін.

Використана література:

1. Даниленко Л. І. Підготовка керівника середнього закладу освіти : навчальний посібник. Київ : Міленіум, 2004. 272 с.
2. Козлова О. Г. Методика інноваційного пошуку вчителя : навчально-методичний посібник. Суми : ВВП "Мрія-1" ЛТД, 1998. 96 с.
3. Кремень В. Г. Сучасна педагогічна освіта – це інноваційна педагогічна культура плюс дитиноцентризм. *Освіта України*. 2005. № 38-39.
4. Лікарчук І. П. Управління загальноосвітньою школою в сучасних умовах. Київ : [Вид. О. М. Ешке], 2003. 312 с.
5. Мармаза О. І. Інноваційний менеджмент. Харків : ТОВ "Планета-принт", 2016. 197 с.
6. Освітній менеджмент : навчальний посібник / за ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки. Київ :

Шкільний світ, 2003. 400 с.
7. Попова О. В. Розвиток інноваційних процесів у середніх загальноосвітніх виховних закладах України у XX столітті : автореферат. Харків, 2001. 38 с.

Abstract

The content of the article analyzes the peculiarities of the formation of innovative managerial activity of the head of a preschool education institution in the research of scientists. The concept of "innovation", innovative processes in preschool education institutions is defined. The essence of the modern head (director) of a preschool education institution is revealed.

***Keywords**: preschool education institution, head (director) of preschool education institution, innovation, innovation activity, innovation processes, competition, competitive.*

УДК 514.18:536.3

Мелентьєв О. Б.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна
ORCID ID 0000-0002-3249-2973

ПРОВЕДЕННЯ ПАТЕНТНОГО ПОШУКУ ЗАСОБАМИ ПАТЕНТНИХ БАЗ У ПРОЦЕСІ СТВОРЕННЯ ВИНАХОДІВ

У сучасних умовах, при роботі з патентною інформацією, окрім баз даних інтелектуальної власності окремих країн, доцільно використовувати можливості пошукових WEB-систем, зокрема, FINDPATENT (www.findpatent.com.ua, www.findpatent.ru), UAPATENTS.COM, Google Patent Search (www.google.com/patents). Пошукова система Google Patent Search в зручній формі надає інформацію щодо патентів, взятих до уваги при проведенні експертизи патентним відомством. Така інформація дозволяє охопити поле пошуку, як по історичній глибині, так і по технічним ознакам. Значні можливості для пошуку та аналізу інформації надає WEB-сайт Всесвітньої організації інтелектуальної власності WIPO, у тому числі експрес виявлення провідних країн, заявників, динаміки патентування, тощо.

***Ключові слова:** патенти, новизна, технічний рівень, бази даних, WEB-ресурси.*

В останній час при підготовці заявок на винаходи за результатами досліджень набула тенденція патентного пошуку без проведення міжнародного патентного пошуку за тематикою наукової роботи. В кращому випадку дослідник проводить патентний пошук в українських та російських патентних базах, і подає заявку на отримання патенту України на корисну модель. Однак, патент України на корисну модель є охоронним документом, який видається заявнику під його відповідальність, що не проходить експертизи по суті винаходу, а лише формальну експертизу. Такий підхід ускладнює оформлення та захист дисертації, оскільки обмежена база не дає повністю оцінити науково-технічну новизну розробки.

Аналіз останніх досліджень показав, що практиці створення нових технічних рішень, та подальшому їх трансферу, виникає потреба проведення більш широких

патентних досліджень, наприклад баз США. Такі дослідження мають на меті виявлення світових тенденцій в певній галузі, запобігання плагіату у науково-технічних розробках, та формування бази посилань для патентування власних розробок. Такий аналіз патентних документів може бути корисним при вивченні історичного розвитку та формуванні сучасних розробок, як елементу інженерної культури. Значна кількість методичних розробок [1-5], а також стандартів [6, 7], відносно роботи з базами патентної інформації, орієнтована на спеціалістів з фахової освітою, у галузі патентознавства. Патентний пошук за такими дослідженнями передбачає звернення до національних патентних баз різних держав, що доступні у Інтернет мережі [8, 9, 10]. Для такого пошуку необхідно знати класифікацію за міжнародною [11], або національною системою патентів, а також вміти вірно формувати пошук за ключовими словами.

Тому метою нашого дослідження є розробка порад з патентного пошуку виходячи із власного досвіду патентознавства з використання патентних баз даних засобами Інтернет доступу.

Основна частина. Правильний пошук необхідного патенту вимагає вірного формування базових термінів, так званих ключових слів, за якими ведеться пошук у системі. Відповідно до Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) та Закону України “Про охорону прав на винаходи і корисні моделі” від 15.12.1994 № 3687-XII (далі – Закон про винаходи) як винахід, так і корисна модель є результатами інтелектуальної діяльності людини у сфері технологій. Об’єктами винаходів і корисних моделей можуть бути: продукти (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослин і тварин тощо), процеси (способи), а також нові застосування відомих продуктів чи процесів. [1].

Таку інформацію можна знайти на сайті УкНОІВІ. Велика спорідненість винаходів та корисних моделей породжує необхідність визначення критеріїв їхнього розмежування. Аналіз чинного законодавства показує, що відмінність між винаходами і корисними моделями полягає у різних умовах їхньої патентоздатності. Умови патентоздатності винаходу є більш високими. Так, згідно з приписами ЦК України та Закону про винаходи винахід відповідає умовам патентоздатності, якщо він є новим, має винахідницький рівень і є промислово придатним, а для відповідності умовам патентоздатності корисної моделі достатньо, щоб вона була новою і промислово придатною. При цьому винахід (корисна модель) визнається новим, якщо він не є частиною рівня техніки. Рівень техніки включає всі відомості, які стали загальнодоступними у світі до дати подання заявки до Укрпатенту, а якщо заявлено пріоритет, то до дати пріоритету.

Винахід має винахідницький рівень, якщо для фахівця він не є очевидним, тобто не випливає явно із рівня техніки. Винахід (корисна модель) визнається промислово придатним, якщо його може бути використано у промисловості або в іншій сфері діяльності. Як бачимо, винахід відрізняється від корисної моделі лише наявністю винахідницького рівня (неочевидністю). Тому, приймаючи рішення про одержання патенту на результат інтелектуальної діяльності у сфері технологій, заявник повинен визначитися з тим, чи має цей об’єкт винахідницький рівень, чи ні. Якщо результат інтелектуальної діяльності не має винахідницького рівня, а заявник подав заявку на видачу патенту на винахід, то у видачі патенту йому буде відмовлено. Утім, слід зазначити, що статтею 18 Закону про винаходи передбачено інститут перетворення заявок, і заявник, який подав заявку на видачу патенту на винахід із сумнівним

винахідницьким рівнем, може до одержання рішення про відмову у його видачі перетворити дану заявку у заявку на видачу деклараційного патенту на корисну модель.

Зважаючи на різний винахідницький рівень, законодавцем встановлені різні строки для правової охорони винаходів та корисних моделей. Строк дії патенту на винахід становить 20 років, а строк дії деклараційного патенту на корисну модель – 10 років. Таким чином, у випадку національного патентування винаходу чи корисної моделі, яке здійснюється за процедурою, визначеною Законом про винаходи, власник патенту обмежується у реалізації своїх прав інтелектуальної власності територією України. За кордоном аналогічний винахід (корисна модель) може бути запатентований іншими особами, і вони здійснюватимуть на території відповідних держав права інтелектуальної власності незалежно від власника українського патенту.

Правильний пошук необхідного патенту вимагає вірного формування базових термінів, так званих ключових слів, за якими ведеться пошук у системі.

Всі винаходи класифікуються по класах, що дає змогу упорядкувати розподіл технічних рішень, які містять опис винаходів, по тематичним рубрикам. Офіційні сайти Укрпатент, CIC, які містять огляд рефератів, описів, фігур. Пошук патентів країн світу доцільно проводити з використанням відповідних інтернет-сервісів.

Більш широку можливості для пошуку патентної інформації надають спеціалізовані пошукові системи та інтернет-сервиси, наприклад пошукова система Google Patent Search (www.google.com/patents). Однак користування такою пошуковою системою викликає деякі складнощі у встановленні термінологічної відповідності термінів на різних мовах. Розглянемо приклад пошуку за ключовими словами “Голчаста борона”. Відповідний англомовний термін “Soil rotary harrow” (Ґрунтообробна роторна борона), який не є підстрочним перекладом. Такі мовні розбіжності при формуванні термінології, значно розширюють поле пошуку, та ускладнюють вибір необхідної інформації.

Для пошуку національних патентів необхідно шукати виключно в спеціалізованій базі даних “Винаходи (корисні моделі) в Україні” [8] скориставшись інструкцією з використання інформаційно-пошукової системи Укрпатенту [12]. Для пошуку національних патентів провідні країни світу, доцільно провести пошук за національними базами цих країн. Перелік електронних адрес зарубіжних баз даних об’єктів промислової власності, до яких надається безоплатний доступ в Інтернеті, міститься в джерелі [1].

Висновки. Розвиток сучасних комунікаційно-інформаційних технологій значно розширює можливості вченого-дослідника, у створенні конкурентоспроможних розробок світового рівня та трансферу власних розробок.

При роботі з патентною інформацією, окрім національних баз даних інтелектуальної власності, доцільно використовувати можливості пошукових WEB-систем, зокрема, FINDPATENT (www.findpatent.com.ua, www.findpatent.ru), UAPATENTS.COM, Google Patent Search (www.google.com/patents). Пошукова система Google Patent Search в зручній формі надає інформацію щодо патентів, які беруться до уваги під час експертизи патентним відомством. Такий пошук інформації дає можливість охопити поле пошуку, як по хронологічній глибині, так і за технічними ознаками. Додаткові значні можливості для пошуку та аналізу інформації надає WEB-сайт Всесвітньої організації інтелектуальної власності WIPO, у тому числі експрес виявлення заявників провідних країн, динаміки патентування, тощо [13, 14].

Використана література:

1. Договір про патентну кооперацію від 19 червня 1970 року *Патентное законодательство. Нормативные акты и комментарии*. М. : Юридическая литература, 1994 г. (укр. /рос.)
2. Закон України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі" від 15.12.1994 № 3687-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1994. № 7. С. 32.
3. Паризька конвенція про охорону промислової власності 1883 *Юридична енциклопедія* : [в 6-ти т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. Київ : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2002. Т. 4 : Н – П. 720 с.
4. Патентные исследования : метод. пособие. Часть 1. Порядок проведения поиска патентной информации / сост. : В. В. Коробко. Хабаровск, 2004. 31 с. [Електронний ресурс]. URL : http://edu.dvgups.ru/MetDoc/Patent/Patent_Issled/1/MP.htm
5. Алешкина Ю. А., Деревянко А. С. Консолидация патентной информации из различных источников *Вестник НТУ "ХПИ". Тематический выпуск: Информатика и моделирование*. Харьков : НТУ "ХПИ", 2008. № 49. С. 3–10.
6. ДСТУ 3575-97 Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення [Текст]. Вид. офіц. Введено вперше; Введ. з 1997-06-06. Київ : Держстандарт України, 1997. 14 с.
7. СТВУЗ-ХПІ-2.03-2003 Дипломні науково-дослідні роботи. Порядок виконання [Текст]. Взамін Введено вперше; Введ. с 2003-02-19. Харків : НТУ "ХПІ", 2003. 13 с. (Стандарт вищого навчального закладу. Система стандартів з організації навчального процесу).
8. Український інститут інтелектуальної власності (УКРПАТЕНТ). Спеціалізована БД "Винаходи (корисні моделі) в Україні" [Електронний ресурс]. URL : http://base.uipv.org/searchINV/
9. Офіційний сайт "Федеральная служба по интеллектуальной собственности (Роспатент)" [Електронний ресурс]. URL : http://www1.fips.ru/wps/wcm/connect/content_ru/ru/link_resources/pat_v_mejd_org.
10. Офіційний сайт United States Patent and Trademark Office [Електронний ресурс]. URL : http://www.uspto.gov/.
11. Міжнародна патентна класифікація. Українська версія (2015.01) [Електронний ресурс]. URL : http://base.ukrpatent.org/mpk2009/
12. База патентів України "UAPATENTS.COM" [Електронний ресурс]. URL : http://uapatents.com/?search= – Назва з екрану.
13. Інструкції по використанню інформаційно-пошукової системи [Електронний ресурс] / Державне підприємство Український інститут промислової власності (Укрпатент). URL : http://www.ukrpatent.org/old/instructions.html.
14. Офіційний сайт Всесвітньої організації інтелектуальної власності World Intellectual Property Organization (WIPO) [Електронний ресурс]. URL : http://www.wipo.int/portal/en/index.html.

Abstract

In modern conditions, when working with patent information, in addition to databases of intellectual property of individual countries, it is advisable to use the capabilities of search WEB-systems, in particular, FINDPATENT (www.findpatent.com.ua, www.findpatent.ru), UAPATENTS.COM, Google Patent Search (www.google.com/patents). Google Patent Search provides convenient information on patents taken into account in the examination of the patent office. Such information allows to cover a search field, both on historical depth, and on technical signs. The World Intellectual Property Organization (WIPO) website provides significant opportunities for information retrieval and analysis, including rapid identification of leading countries, applicants, patent dynamics, etc.

Keywords: *patents, novelty, technical level, databases, web resources.*

УДК 37.011.3-051:165.742

Мороз М. О.,
доктор педагогічних наук,
Комунальний заклад вищої освіти
“Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського”,
м. Бар, Україна
ORCID ID 0000-0001-5187-0434

ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ В КОНТЕКСТІ ГУМАНІСТИЧНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ СПРЯМОВАНОСТІ СИСТЕМИ ОСВІТИ

У статті розкрито сутність педагогічної діяльності сучасного вчителя. Виокремлено гуманістично-просвітницьку складову освітньої системи. Проаналізовано вимоги до особистісно-професійного становлення вчителя, які формувалися протягом століть. З’ясовано, що в XXI столітті спостерігається тенденція до відновлення універсальності вимог до педагогічної діяльності вчителя, що вимагає інтегративного, професійно компетентнісного підходу до його фахової підготовки. Доведено, що сьогодні висуваються нові вимоги до освіти, які передбачають формування особистості, здатної до активної і перетворюючої діяльності, яка володіє гнучкістю і мобільністю мислення, тонко і чутливо реагує на динаміку і обсяг освітньо-просвітницької інформації.

Ключові слова: *освіта, вчитель, фахова підготовка, педагогічна діяльність, педагогічна майстерність, гуманізм.*

У наш час, час глобальних інформаційно-технократичних змін однією з найважливіших вимог суспільства до фахівців педагогічної сфери виступає визначеність соціальної позиції особистості. Особливого значення набуває діяльність вчителя, здатного забезпечити продуктивне функціонування освітнього середовища, здійснювати гармонічний розвиток учнів, залучаючи їх до загальнолюдських ідеалів та духовних цінностей.

Як свідчить історичний аналіз процесу становлення професії вчителя, впродовж тривалого часу, залежно від суспільних умов, знання зберігалися й передавалися в суспільній, корпоративній та індивідуальній формах. У період первіснообщинного ладу початкові знання та навички складали синкретичний компонент морфологічної свідомості людини. При цьому навчання відбувалося у процесі довільного спостереження, наслідування, спільних дій. Однією з давніх форм навчання було навчання у майстра, головна функція якого полягала у створенні духовних та матеріальних цінностей особистості. При цьому навчання виступало суміжним процесом. Передаючи учню цілісні знання, майстер навчав за простим та зрозумілим принципом – “роби як я”, “наслідуй мене”. За таких умов навчального процесу теоретична складова була відсутня, увага зосереджувалася на безпосередньому засвоєнні практичних навичок, що не передбачало виявлення творчої активності учнів, обмежуючи їхню діяльність виконанням незначних завдань упродовж певного часу.

Протягом XIX століття спостерігається активна розбудова освітніх закладів. Структура педагогічного процесу характеризується розподілом цілісного за метою і змістом навчання на ряд окремих дисциплін. Перехід до такої системи сприяв появі

процесів спеціалізації. Формування універсального вчителя поступилося підготовці фахівця вузького профілю. За таких умов педагог мав можливість донести до свого вихованця лише частину знань, необхідних для становлення особистості.

Сьогодні знову спостерігаємо відновлення універсальності вимог до педагогічної діяльності вчителя, що вимагає інтегративного, професійно компетентнісного підходу до його фахової підготовки.

Професія вчителя вимагає від того, хто її обрав, постійного вдосконалення своєї особистості, розвитку власних інтересів та здібностей. Ідеали професії міняються з розвитком суспільства, залежать від його ідеології і культури, але разом із тим основою професії учителя завжди залишається гуманістична спрямованість [5, с. 10].

Творчий освітньо-виховний комплекс має чотири рівні свого функціонування, кожен з яких спрямований на становлення особистості з урахуванням його задатків, можливостей, здібностей та здоров'я, та включає навчання творчої праці з превалюючою роллю вчителя.

Цьому сприяє педагогічна майстерність учителя. Гуманістична спрямованість – найголовніша характеристика майстерності. Це здатність педагога при мінімальній затраті зусиль досягнути вершин виховання і навчання школярів, щоб дати їм можливість відчувати, що вони теж здібні, як і всі інші, що у неї теж є "іскра Божа". Варто розглядати педагогічну майстерність як вияв педагогом свого "Я" у професії, як самореалізацію особистості вчителя у педагогічній діяльності, що забезпечує саморозвиток особистості учня [2, с. 178].

За твердженням Я. Коменського, педагоги повинні пам'ятати, чому навчати, як навчати, і ставити головним не саме навчання, а людину в ньому, бути готовими "віддаватися всіма силами душі виконанню своїх скромних, але дуже корисних для держави обов'язків [3, с. 48].

Конструювання індивідуальних програм розвитку особистості кожного учня, його корекція – показник творчої майстерності педагога. За влучним висловом Ш. Амонашвілі, справді гуманістична педагогіка – це така педагогіка, яка дозволяє залучити дітей до процесу творення самих себе. У зв'язку з цим можна сказати, що об'єктом педагогічної діяльності є процес керівництва діяльністю учня, який виступає з позиції активного суб'єкта цієї діяльності.

Одним із головних завдань учителя в роботі зі школярами є виховання соціально активної особистості, громадянина-патріота. В це поняття входять: громадянська свідомість, громадянська відповідальність, громадянська гідність, громадянська активність [6, с. 27].

Характерні ознаки патріота: розуміння і сприйняття української ідеї; сприяння розбудові державної незалежності України; готовність до захисту своєї Батьківщини; пошана до історичної пам'яті; любов до рідної культури, мови, національних свят і традицій; дотримання Конституції України, дбайливе ставлення до національних багатств і рідної природи; збереження та зміцнення власного здоров'я і здоров'я однолітків [6, с. 30].

Національне виховання ставить за мету прищепити дітям віру в українську ідею. В її основі знаходиться служіння Україні. Ідея втілює прагнення кожного громадянина до державності і соборності через пошану до свого народу, його культури. Сприяння розбудові державної незалежності України означає: здатність вихованців глибоко пізнавати національно-визвольний, патріотично-державний дух попередніх поколінь українців; пошану до героїв нації; усвідомлення незнищенності держави, її народу,

культури; розуміння своєї національної приналежності; готовність до трудового й героїчного подвигу в ім'я України [3, с. 48].

Слід зазначити, що вчитель є важливою ланкою у вихованні підростаючого покоління. Ми вважаємо, що доцільно посилити просвітницько-виховні функції фахових дисциплін, які засвоює майбутній учитель, розкривши її значення не лише в ракурсі набуття професійної майстерності, а щодо формування у них певного рівня свідомості.

Узагальнюючи результати наукових досліджень у сфері професійної діяльності учителя музики, можемо констатувати, що дослідники виділили понад 50 властивостей (як професійно значущих якостей, так і власне особистісних характеристик), які складають модель фахівця. Так, розробляючи модель сучасного вчителя, В. Сластьонін пропонує професіограму, яка включає властивості і характеристики, що визначають спрямованість особистості; вимоги до психолого-педагогічної підготовки; обсяг і склад спеціальної підготовки; зміст методичної підготовки за фахом. Підготовка до педагогічної діяльності, на думку Л. Нєчаєвої – це "система інтегральних змінних, що включають професійно-педагогічну спрямованість особистості, її теоретичну обізнаність, а також наявність професійно-значущих умінь, необхідних для спільної діяльності" [4, с. 18].

На початку XXI століття постають нові вимоги до освіти, які передбачають формування особистості, здатної до активної і перетворюючої діяльності, яка володіє гнучкістю і мобільністю мислення, тонко і чутливо реагує на динаміку і обсяг освітньо-просвітницької інформації.

Основний етап фахової підготовки вчителя пов'язаний із навчанням, вихованням, розвитком та формуванням особистісних якостей майбутнього вчителя: гуманістичної спрямованості, спостережливості до проявів почуттів, розуму і характеру людини, вміннями встановлювати взаємостосунки з учнями, колегами, батьками, володіти здатністю співпереживання, мати широкий кругозір, комунікативну культуру, емоційну стійкість, здійснювати проектувальний підхід до дитини з опорою на розвиток її кращих сторін, вирішувати нестандартні ситуації, володіти високим ступенем саморегуляції.

Таким чином, проблеми формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики, їхньої готовності до музично-просвітницької діяльності, соціальної активності є частиною загальної проблеми розвитку духовності не лише особистості, але й суспільства в цілому. Музикознавча обізнаність визначається сформованістю у них таких необхідних якостей та умінь, як виконавські навички, обізнаність з жанровими ознаками музичних творів, орієнтація в світовій музичній спадщині, вербально-аналітичні вміння. Майбутні педагоги мають добре володіти не лише психолого-педагогічними знаннями та спеціальними вміннями, але й методикою проведення уроку, методикою підготовки до уроку в закладах загальної середньої освіти. Вони повинні знати основні вимоги, що висуваються до сучасного уроку, і дотримуватись їх у практичній діяльності. Особливу увагу на уроках слід приділити формуванню особистісних рис громадянина Української держави – громадянина, патріота, гуманіста.

Використана література:

1. Закон України "Про вищу освіту" : за станом на 5 вер. 2017 р. : офіц. вид. Верховна Рада України. Київ : Парлам. вид-во, 2017. 49 с.
2. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання : навчальний посібник. 2-ге вид., допов. і переробл.

Київ : Вища школа, 2005. 380 с.
3. Мойсенюк Н. Є. Педагогіка : навчальний посібник. 2-е вид. Київ : "Гранмна", 1999. 520 с.
4. Нечаева Л. В. Подготовка студентов педагогических институтов к взаимодействию с учащимися : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Харьков, 1991. 18 с.
5. Уланова С. І., Світоглядно-методологічні основи формування музично-естетичної культури. В: О. П. Рудницька, С. І. Уланова, О. Я. Ростовський та ін. Художня освіта і проблеми виховання молоді. Київ : ІЗМН, 1997. С. 10-33.
6. Фіцула М. М. 2003. Педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. 2-е вид. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2003. 480 с.

Abstract

The article reveals the essence of the pedagogical activity of a modern teacher. The humanistic and educational component of the educational system is singled out. The requirements for the personal and professional development of a teacher, which have been formed over the centuries, have been analyzed. It was found that in the 21st century there is a tendency to restore the universality of the requirements for the teacher's pedagogical activity, which requires an integrative, professionally competent approach to his professional training. It has been proven that today new requirements are being put forward for education, which involve the formation of a personality capable of active and transformative activity, possessing flexibility and mobility of thinking, subtly and sensitively reacting to the dynamics and volume of educational and educational information.

Keywords*: education, teacher, professional training, pedagogical activity, pedagogical skill, humanism.*

УДК 378.091.3:378.245]:001.8

Москаленко О. І.,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри права та соціально-гуманітарних дисциплін,
Льотна академія Національного авіаційного університету,
м. Кропивницький, Україна
ORCID ID 0000-0003-3182-6801;

Герасименко Л. С.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійної та авіаційної мовної підготовки,
Льотна академія Національного авіаційного університету,
м. Кропивницький, Україна
ORCID ID 0000-0001-9843-0073

СУЧАСНИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ

Оволодіння вміннями усної та письмової презентації результатів власного наукового дослідження є надзвичайно актуальною проблемою для майбутніх докторів філософії. Розроблено спеціальний курс "Сучасний науковий дискурс", який спрямовано на вирішення наступних завдань: розуміння сутності наукового дискурсу та опанування його специфіки, удосконалення умінь продукувати якісні тексти наукових жанрів фахового спрямування,

формування практичних умінь та навичок академічного письма українською мовою, оволодіння культурою науково-ділової комунікації.

Ключові слова: *науковий дискурс, публічний виступ, майбутні доктори філософії, аспіранти, наукове спілкування.*

Мова науки є унікальною, наповненою специфічними характеристиками, тож написання наукових текстів часто викликає труднощі у здобувачів вищої освіти (здобувачів ВО) третього (освітньо-наукового) рівня. Неповторним характером академічного тексту з його беземоційністю, логічністю, об'єктивністю та термінологією важко оволодіти без практики. Згідно "Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)" освітньо-наукова програма аспірантури закладу вищої освіти (наукової установи) має включати складову, що передбачає набуття аспірантом такої компетентності відповідно до Національної рамки кваліфікацій, як: "набуття універсальних навичок дослідника, зокрема усної та письмової презентації результатів власного наукового дослідження українською мовою" [1]. Саме тому важливим є навчання академічному письму з наданням теоретичного підґрунтя щодо особливостей наукового дискурсу.

Для здобувачів третього освітньо-наукового рівня за спеціальністю "Освітні, педагогічні науки" було розроблено вибірковий курс, який спрямовано на вирішення цієї проблеми та оволодіння компетентністю.

Курс "Сучасний науковий дискурс" має у собі подвійну мету: з одного боку, розширює поняття про наукову комунікацію, надаючи теоретичні основи феномену наукового дискурсу; а з іншого, розвиває практичні уміння академічного письма та виступів українською мовою. Курс рекомендовано здобувачам ВО третього (освітньо-наукового) рівня, які мають проблеми з написанням академічних текстів, оформленням наукової думки, публічними виступами. Відпрацювання написання різних жанрів наукового дискурсу, таких як анотація, рецензія, написання тез доповідей, абзацу допоможе здобувачу ВО логічно викладати власну позицію, знаходити потрібні засоби для презентації наукових здобутків, оволодіти синтаксичними конструкціями для академічного тексту.

Окремий аспект наукового дискурсу – публічний виступ, який має власну структуру, та є складним психологічно. У курсі є матеріал щодо підготовки до виступу, практичні поради щодо роботи з аудиторією, оформлення презентації доповіді, корисні приклади наукових виступів.

Метою дисципліни є формування загальних комунікативних компетенцій для презентації й обґрунтування результатів науково-дослідної діяльності здобувачів вищої освіти (здобувачів ВО).

Завдання дисципліни:

– розуміння сутності наукового дискурсу та опанування його специфіки;

– удосконалення умінь продукувати якісні тексти наукових жанрів фахового спрямування;

– формування практичних умінь та навичок академічного письма українською мовою;

– оволодіння культурою науково-ділової комунікації.

У результаті вивчення дисципліни здобувач ВО повинен знати: сутність поняття "дискурс" та "науковий дискурс" як його різновид; ознаки та завдання наукового дискурсу;базові категорії наукового дискурсу; основні жанри наукового

дискурсу;поняття “академічна культура”, “академічна доброчесність”; будову моделі академічного тексту; структуру абзацу: заголовне речення, підтримуюче речення, заключне речення; синтаксичні конструкції академічного письма; характерні особливості україномовних академічних текстів.

Здобувач ВО оволодіє наступними уміннями: продукувати наукові статті з наявними індикаторами аргументування; продукувати власні академічні тексти з урахуванням способів вираження особи адресанта;оформлювати наукових текст з наявним інтертекстом; продукувати тексти різних жанрів наукового дискурсу (наукову статтю, монографію, дисертацію, рецензію, анотацію, тези, підручники та посібники); будувати науковий виступ, презентувати власне наукове дослідження, працювати з аудиторією, створювати мультимедійні презентації; здійснювати аналіз прочитаних теоретичних джерел (узагальнення, реферування, компіляція тощо);будувати абзац як основний елемент тексту; укладати список використаних джерел згідно існуючих міжнародних стандартів та ознайомити із загальними вимогами до написання і оформлення наукових статей.

Основні форми навчання: лекції, практичні заняття та самостійна робота. Під час лекцій використовуються наступні методи навчання: вербально/словесні методи; наочні методи; пояснювально-ілюстративний метод. Під час практичних занять: репродуктивний метод; інтерактивні методи; метод проблемного викладу; частково-пошуковий або евристичний метод; дослідницький метод; ділова гра; метод проєкту. Методи самостійної підготовки включають: вивчення теоретичного навчального матеріалу для самостійної підготовки; виконання індивідуальних завдань, передбачених програмою курсу; підготовка наукових робіт (доповідей, тез доповідей на конференцію, тощо); участь у науково-практичних конференціях, написання статей тощо.

Отже, оволодіння вміннями усної та письмової презентації результатів власного наукового дослідження українською мовою є надзвичайно актуальною проблемою для майбутніх докторів філософії. Спеціально розроблений курс “Сучасний науковий дискурс” спрямовано на вирішення завдань розуміння сутності наукового дискурсу та опанування його специфіки, удосконалення умінь продукувати якісні тексти наукових жанрів фахового спрямування, формування практичних умінь та навичок академічного письма українською мовою, оволодіння культурою науково-ділової комунікації.

Використана література:

1. Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах). Кабінет Міністрів України. Постанова від 23 березня 2016 р. № 261. Київ. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-%D0%BF#Text

Abstract

Mastering the skills of oral and written presentation of the research results is of paramount importance for future doctors of philosophy. A special course Modern Scientifi cDiscourse has been developed, which Is aimed at solving the followin gtasks: understanding the essence of scientific discourse and masterin git sspecifics, improving the ability to produce quality texts of scientific genres of a specialized field, forming practical skills and academic writing skills in Ukrainian, mastering the culture of scientific and business communication.

Keywords: *scientifi cdiscourse, public speaking, future PhDs, graduate students, scientificcommunication.*

УДК 37.091.3-053.5/.67-058.53

Мудрецька Ірена,
доктор педагогічних наук, професор,
Університет Опольський
м. Ополе, Польща

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ ТА МЕТОДІВ У РОБОТУ З СУСПІЛЬНО НЕПРИСТОСОВАНИМИ ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ

Схарактеризовано поняття драмотерапії як ефективного методу соціальної реабілітації для підлітків. За допомогою використання такого методу діти отримують можливість підвищити власний рівень емпатії, навчитися виражати емоції, відчувати та розуміти свої потреби тощо.

Вказано, що впровадження інноваційних методів терапії має значну кількість переваг, а його успішність залежить від усіх учасників цього процесу. Нині драмотерапія активно використовується під час роботи з суспільно непристосованими дітьми та молоддю.

***Ключові слова**: драмотерапія, підлітки, соціальна реабілітація.*

Потреби сьогоднішнього дня, пов'язані з реформуванням художньо-педагогічної освіти в Польщі та на Україні, вимагають нових підходів до діяльності педагога як провідного суб'єкта освітнього процесу. Він вже не може персоніфікувати собою нормативну освітню діяльність, а стає активним суб'єктом, який реалізує в педагогічній професії свій спосіб життєдіяльності, готовність визначати проблеми, брати на себе відповідальність за їх вирішення, розширювати рамки художньо-педагогічної діяльності, забезпечувати гуманістичну спрямованість освітнього процесу [1].

Проблема розробки та впровадження інноваційних форм і методів соціальної реабілітації суспільно непристосованих дітей та молоді, до яких належить і драмотерапія, постала в центрі уваги багатьох дослідників. Заслуговують на увагу праці О. Вознесенської, Л. Кунельської, М. Колодейського, А. Панової, Г. Побережної, Н. Полякової. О. Холстової, М. Фурсова, А. Чуприкова.

Теми застосування арт-терапевтичних методів в роботі з дітьми також торкаються Л. Мова, В. Газолішин, І. Левченко, А. Копитін, Р. Сулейманова та С. Рибакова. Серед зарубіжних вчених можна виділити А. Хілла, Е. Адамсона, І. Чампернона, Ф. Чізека, Дж. Едвардз та П. Уайтекера.

Теоретичний аналіз наукових джерел і теоретико-методичних досліджень дозволив нам розкрити сутнісну характеристику драмотерапії як методу соціальної реабілітації.

Драмотерапія має певні переваги порівняно з іншими методами соціальної реабілітації суспільно непристосованих дітей та молоді, а саме:

- Драмотерапія дає підліткам можливість самостійно контролювати, у якій мірі довіряти іншим свої думки та переживання, і в силу цього забезпечує їхню більшу, ніж в індивідуальній арт-терапії, психологічну захищеність.
- Драмотерапія дає підліткам відчуття більшої автономності й тим самим задовольняє одну з найважливіших потреб дітей підліткового віку у незалежності та збереженні особистого простору.

- Драмотерапія забезпечує дітям та молоді можливість взаємної підтримки в період відчуження від сім'ї та соціального самовизначення.

Драмотерапія в роботі з суспільно непристосованими дітьми та молоддю сприяє активізації вербальної та невербальної комунікації. Ступінь відкритості і відвертості самопрезентації залежить від рівня довіри в групі, до арт-терапевта, від особистісних особливостей дитини. Якщо підліток з якихось причин відмовляється від висловлювань, не варто наполягати.

Вербальна ж комунікація може сприйматися дітьми надто директивною і такою, що має на меті втручання в їхній особистісний простір. Невербальна комунікація, в тому числі з використанням візуальних образів, забезпечує підліткам більшу безпеку та психологічну захищеність. Це звісно не означає, що при проведенні драмотерапії не слід використовувати вербальну комунікацію, в тому числі проводити обговорення та інтерпретації. Краще аби при веденні підліткової групи ведучий використовував непрямі питання, метафори, уникав однозначних трактовок поведінки та творчих робіт учасників групи і тим самим навішування на них ярликів. Навіть якщо група має короткотривалий характер і потребує фокусування на певних проблемах, структурування роботи повинно бути м'яким і ненав'язливим.

У колективній роботі в малих групах учасники придумують сюжет і програють невеликі спектаклі. Переклад травматичних переживань у комічну форму призводить до катарсису, звільненню від неприємних почуттів, емоцій.

Атмосфера емоційної теплоти, емпатії, турботи дозволяє кожному учаснику драмотерапії пережити ситуацію успіху в тій чи іншій діяльності. Підлітки здобувають позитивний досвід самоповаги і самоприйняття, у них зміцнюється почуття власної гідності, поступово коректується образ "Я".

Таким чином, драмотерапія, надаючи можливість вираження думок, почуттів, емоцій, потреб, станів, як і будь-яка творчість, дає високий позитивний емоційний заряд, формує активну життєву позицію, впевненість у своїх силах, забезпечує потребу у самоактуалізації, утвердженні особистістю свого неповторного способу буття у світі, сприяє активізації внутрішніх ресурсів людини, розвитку творчого потенціалу, дозволяє скоригувати наявні емоційні, поведінкові та інтелектуальні порушення і недоліки, підсилює відчуття особистісної цінності та унікальності.

Використана література:

1. Kołodziejski Maciej. Wielorakie wymiary twórczości codziennej w teorii i praktyce edukacyjnej. Wydawnictwo Naukowe PWSZ, Płock 2010, 11.2 ark., ss. 195.
2. G. H. Mead. Mind, Self and Society / Ed.by C. W. Morris. Chicago Press Univ.of Chicago, 1975.
3. Mischel W. Sex typing and socialization *Carmichael's manual of child psychology.* Vol. 2. New York : Wiley. 1970.
4. Tajfel H. Social identity and intergroup relation. Cambrige, 1982.
5. Tajfel H., Turner J. The social identity theory of intergroup behavior *Psychology of intergroup relations.* Chicago, 1986. P. 7-24.
6. Training future specialty – in practice.– / http://www.kmu.gov.ua
7. Shakhraў V. M. Technologies of Social Work. Study Guide. K. : Center for Educational Literature, 2006. – Page 464.

Abstract

The concept of drama therapy as an effective method of social rehabilitation for teenagers is characterized. By using this method, children get the opportunity to increase their own level of empathy, learn to express emotions, feel and understand their needs, etc.

It is indicated that the implementation of innovative methods of therapy has a significant number of advantages, and its success depends on all participants in this process. Currently, drama therapy is actively used when working with socially maladjusted children and youth.
***Key words**: drama therapy, teenagers, social rehabilitation.*

УДК 37.015.3-027.45]:355.01(045)

Нагайчук О. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри техніко-технологічних дисциплін,
охорони праці та безпеки життєдіяльності,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна
ORCID ID 0000-0001-6028-7400

ОРГАНІЗАЦІЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ВІЙНИ

У статті наводиться означення безпечного освітнього середовища згідно із Законом України "Про повну загальну середню освіту". Розкривається визначення безпечного освітнього середовища як педагогічної категорії. Аналізується значення та специфіка організації безпечного освітнього середовища в Україні в умовах війни.
***Ключові слова:** безпечне освітнє середовище, освітній процес, нова українська школа, внутрішньо-переміщені особи.*

Війна завдала серйозні негативні наслідки всім сферам діяльності, в тому числі і освіті. За таких засад постало важливе питання: як правильно та безпечно організувати освітній процес в Україні в умовах воєнного стану? З огляну на важливість вирішення цього питання, в основі актуальності тематики статті знаходиться розкриття значення та специфіки організації безпечного освітнього середовища в Україні в умовах війни.

Відповідно до Конституції України людина, її життя і здоров'я, недоторканість і безпека визначені найвищою соціальною цінністю. З метою забезпечення додержання конституційних прав та свобод дитини, гарантій з охорони дитинства, реалізації прав дітей на освіту, безпечне для життя і здоров'я освітнє середовище, збереження та зміцнення здоров'я підростаючого покоління схвалено "Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі" [1].

Згідно із Законом України "Про повну загальну середню освіту" безпечне освітнє середовище – сукупність умов у закладі освіти, що унеможливлюють заподіяння учасникам освітнього процесу шкоди, зокрема внаслідок недотримання вимог санітарних, протипожежних та/або будівельних норм і правил, законодавства щодо кібербезпеки, захисту персональних даних, безпеки харчових продуктів та/або надання неякісних послуг з харчування, шляхом фізичного та/або психологічного насильства, експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, приниження честі, гідності, ділової

репутації (булінг (цькування)), тощо [2].

Одним із дев'яти компонентів нової української школи (НУШ) визначено сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків. Прийняття Концепції НУШ, передбачає докорінне реформування загальної середньої освіти, реалізацію права дітей на якісну освіту в сфері здоров'я й безпеки та забезпечення навчання учнів на основі розвитку життєвих навичок, підготовки педагогічних працівників на засадах компетентнісного підходу, створення безпечного до дитини освітнього середовища [3].

Сьогодні в Україні система освіти є реальною структурою в державі, яка виробляє механізми безпеки та здоров'я дітей. Як свідчить світовий досвід розвинутих країн, в системі освіти на першому місці в діяльності закладу має бути безпека та здоров'я дитини, а за ним і високий рівень знань дитини. Педагоги України тримають свій освітній фронт, продовжуючи працювати у важких умовах війни, формують унікальний педагогічний досвід, переосмислюють роль освіти, її ціннісні складники та беруть на себе новий рівень відповідальності. Тому очевидним важливим завданням освіти визначено формування культури безпеки як здобувачів освіти так і педагогічних працівників, розвиток їх здоров'язберігаючої компетентності, забезпечення та дотримання вимог безпечного освітнього середовища.

Під час військових дій та ще тривалий час після їх закінчення заклади освіти в Україні працюватимуть у нових для себе вимогах до безпечного освітнього середовища. Облаштування укриттів та організація безпечного освітнього простору у школі – одне з найважливіших завдань для директора.

Єдиного загальноприйнятного визначення поняття "безпека освітнього середовища" немає через різні погляди та підходи до розуміння його сутності. На основі аналізу теоретичних підходів до визначення безпечного освітнього середовища як педагогічної категорії, безпечне освітнє середовище – це середовище, що забезпечує безпечні умови навчання та праці, комфортну міжособистісну взаємодію, сприяє емоційному благополуччю здобувачів освіти, педагогів та батьків; відсутність будь-яких проявів насильства та наявність достатніх ресурсів для їх запобігання, дотримання прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника освітнього процесу. Основними характеристиками освітнього середовища як педагогічного феномена є: спеціальна організація специфічної педагогічної діяльності, взаємодія всіх суб'єктів освітнього процесу, інтегративність і варіативність. Головною метою закладу освіти є формування у здобувачів освіти та педагогів компетентностей, пов'язаних із здатністю до безпечної взаємодії у освітньому процесі, а також захист дітей від насильства та зловживань з боку однолітків та дорослих (працівників закладів освіти, батьків або опікунів). В процесі реформування системи освіти, важливим кроком є побудова безпечного освітнього простору та формування готовності розв'язувати конфлікти.

Однією з передумов безпечного освітнього середовища є наявність чітких процедур реагування/поведінки, знання цих процедур усіма працівниками закладу та постійне відпрацювання правил з учнями. Протокол безпеки – це певний набір правил, процедур, якими повинні керуватися педагоги та учні у закладі освіти щодо певної ситуації. З огляду на ризики безпеки, таких протоколів у закладі має бути декілька, зокрема щодо дій під час повітряних тривог та проведення евакуації, перебування в укритті, поводження під час уроків онлайн.

В умовах воєнного стану і проведення освітнього процесу в очному або

змішаному форматі важливо щоденно повторювати з учнями правила евакуації. Регулярності також потребують тренувальні евакуації. Навіть якщо при цьому втрачається навчальний час, в умовах реальної загрози безпеці учнів та педагогів роль таких тренувань не можна недооцінювати. Тренування також покажуть слабкі місця в плані евакуації, які можна виправити до настання можливих критичних ситуацій.

У 2022/2023 навчальному році у школах збільшиться кількість дітей, родини яких змушені були переселитися на більш безпечні території. Тому, окрім традиційних адаптаційних практик для учнів при переході між ланками освіти, варто дуже уважно поставитися до адаптації дітей внутрішньо-переміщених осіб (ВПО) до нового для них освітнього середовища. Педагогам також важливо вибудовувати відносини так, щоб внутрішньо переміщені діти відчували підтримку, однак поряд з тим це не особливо їх виокремлювало серед інших учнів класу. Сконцентрувати увагу у роботі з учнями щодо запобігання булінгу безпосередньо на навчальній діяльності. Зокрема, педагоги можуть підбирати навчальні матеріали, з допомогою яких учні могли б навчатися вирішувати міжособистісні конфлікти у мирний спосіб, пропонувати ситуації, в яких учні можуть бути медіаторами при вирішенні конфліктних питань з однокласниками.

Отже, створення безпечного освітнього середовища є одним із принципів сучасної освіти та НУШ та можливе завдяки наступним умовам:

– впровадженню в освітній процес “Національної Стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі”;

– формуванню мотивації педагогічних працівників щодо необхідності застосування комплексного підходу у створенні безпечного освітнього середовища;

– поширенню системи консультативно-роз’яснювальної та просвітницької роботи серед педагогічних працівників, спрямованої на розвиток їх фахової компетентності щодо здоров’язберігаючої та безпеко-орієнтованої діяльності;

– наявність чітких процедур реагування/поведінки, знання цих процедур усіма працівниками закладу та постійне відпрацювання правил з учнями.

Використана література:

1. Закон України про повну загальну середню освіту. URL : https://zakon.rada.gov.ua /laws/show/463-20 (дата звернення: 10.04.2023).
2. Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі ttps://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text (дата звернення: 10.04.2023).
3. Нова українська школа https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola (дата звернення: 11.04.2023).

Abstract

In the article provides the definition of a safe educational environment according to the Law of Ukraine “On Comprehensive General Secondary Education”. The definition of a safe educational environment as a pedagogical category is revealed. Are analyzed the importance and specifics of the organization of a safe educational environment in Ukraine in the conditions of war.

Keywords: *safe educational environment, educational process, new Ukrainian school, internally displaced persons.*

УДК: 378.147 : 37. 211.24

Нагірний В. В.,
аспірант
кафедри педагогіки та інноваційної освіти,
Національний університет «Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна
ORCID ID 0009-0005-7205-028X

ТРАНСВЕРСАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ УЧНІВ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Системотвірним чинником трансінтеграції доцільно вибрати продуктивну діяльність. Така діяльність є першим крок до професійної діяльності. Саме вона є стрижнем, що зв'язує теоретичні знання і практичні уміння, загальноосвітні і спеціальні дисципліни. Продуктивна діяльність має всі якості системотвірного чинника. До них відноситься першочергово здатність забезпечувати індивідуальний розвиток учнів. Як основу побудови інтегративних блоків обрано продуктивні методи навчання: когнітивні, пізнавальні та креативні.

Ключові слова: *трансінтеграція, професійна діяльність, продуктивна діяльність, методи навчання, індивідуальний розвиток учнів.*

Метод навчання може відігравати визначальну і допоміжну ролі, слугуючи засобом реалізації іншого методу. Методи "завжди ніби проникають один в одного, характеризуючи з різних сторін одну і ту ж взаємодію педагога і учнів. І якщо ми говоримо про застосування у даний момент певного методу, то це означає, що він домінує на даному етапі" [1, с. 124]. Психологічні методи активізації мислення. Головні переваги так званих психологічних методів активізації мислення, що широко застосовуються при виконанні творчих завдань різних видів, полягають у їх універсальності, простоті і доступності.

Терміни «трансверсальні навички»/«трансверсальні компетентності» (transversalskills / transversalcompetences) є відносно новими в сучасному освітньому просторі, хоча еволюційний шлях терміну «трансверсальність» є довгим. Слово «трансверсальність» походить від лат. «transversal» що означає «поперечний». Це поняття можна було вважати «дисциплінарно-специфічним», оскільки у своєму функціонуванні воно обмежувалося контекстами математики та теоретичних комп'ютерних наук. Так, першоджерелом поняття була лінійна алгебра, диференціальна та геометрична топологія початку XIX ст., де воно описувало можливості перетину простору і було протилежністю дотичності. У XX ст. номінативна функція поняття поширилася й на інші області людського пізнання. Так у геології трансверсальність стала характеристикою явища просідання горизонтальних порід. У машинобудуванні почали дискутувати про критерії міцності трансверсально-ізотропних матеріалів [3]. Поступово термін перейшов і у гуманітарну сферу.

Розглянемо конкретні приклади. Метод мозкової атаки (від англійського "brainstorming", що означає метод мозкового штурму / "банк ідей"). Розроблений А. Осборном у кінці тридцятих років XX ст. метод передбачає групове формування ідеї для розв'язання певного завдання. Для цього відбирають різнорідну групу з 6-8 осіб, схильних генерувати ідеї. У групу не включають керівників, обстановку

створюють невимушену. В основі методу лежить ідея відділення процесу генерування ідей від процесу їх оцінювання (людина психологічно не схильна до критики своїх ідей і, побоюючись оцінки ідей, може стримати їх народження). Умовою висування значної кількості різних, інколи несподіваних ідей щодо вирішення поставленої проблеми, є атмосфера невимушеності, змагальності та співробітництва. Висловлені ідеї реєструють і передають групі експертів для відбору перспективних напрямів виконання завдання. Метод не дає високих результатів, та все ж він ефективний. Група може висунути до 40-60 ідей. І якщо після відбору залишається одна-дві ідеї – це непогано, адже на їх пошук могли піти роки. Мозкова атака виявляється ефективною, коли ведучий має великий досвід розв'язання задач, володіє технікою спілкування з людьми і проведення колективної роботи. Слід зауважити, що у будь-якій галузі за допомогою цього методу можна розв'язати будь-яку складну проблему.

Банк ідей також називається мозковим штурмом, він базується на груповому формуванні ідей у розв'язанні будь-якої задачі, втім, йдеться про те, щоб група, яка розв'язує дану задачу, подала якомога більше нових ідей, іноді цілком несподіваних, що створює атмосферу свободи та змагання. Тільки після збору усіх ідей група оцінює їх, ось чому цей метод трактується як метод відстрочування оцінки, тому що висловлена відразу після першої ідеї оцінка виявляє гальмівний вплив. Цей метод базується на вирішенні проблем, які включають: створення проблемної ситуації, формування ідей, перевірку, оцінку та вибір кращих ідей. Метод синектики є різновидом мозкової атаки. При цьому конструктивна критика є допустимою. Особливість методу полягає в тому, що професіонали, маючи досвід роботи у своїх галузях, вирішують завдання прийомами, що базуються на різних видах аналогії.. Методи, в яких проектувальник розглядається як "прозорий ящик"; зазвичай використовуються послідовні прийоми, але іноді включаються і паралельні, умовні і циклічні операції.

Ситуаційний метод з елементами методів випадковостей та проб і помилок. Ситуаційний метод базується на введенні учнів у якусь складну ситуацію. Перед ними ставиться завдання – зрозуміти цю ситуацію та прийняти потрібне рішення, передбачити наслідки даного рішення, а також знайти інші можливі рішення. Ця складна ситуація зазвичай стосується якої-небудь виробничої проблеми. Враховуючи велику точність та значний обсяг описів, ситуаційний метод незручний для реалізації. Він потребує підготовки описів разом з прикладками у вигляді таблиць, схем, проектів змін, що є технічно важким.

Інтенсивне впровадження електронної техніки в інформаційно-освітнє середовище зумовлює суттєві зміни у формах і методах отримання освіти. Освіта повинна постійно оновлюватися відповідно до вимог часу і певних проблем реальності. Необхідно використати при вивченні конкретних предметів останні наукові розробки і здійснювати прогнозування попиту на знання й уміння. Реалізація таких принципів немислима без використання сучасних інформаційних засобів, що визначають основу віртуальної освіти [2].

Аналіз конкретної ситуації передбачає тісний зв'язок теорії з практикою і визначає ефективність цього методу навчання. Його доцільно застосовувати при вивченні курсів "Механіка руйнування будівельних конструкцій" та "Технологія реконструктивних та будівельно-ремонтних робіт". Як допоміжний у цій же темі доцільно використати метод випадковостей (casemethod або casestudy). Як відносно простий, метод випадковостей передбачає розгляд невеликою групою учнів опису

якого-небудь випадку, наприклад, з історії катастроф, руйнування будівель та спрямований на пояснення цього випадку. Після отримання опису разом з декількома запитаннями, на які слід відповісти, учасники дискусії впродовж декількох хвилин самі формують запитання, які мають на меті пояснити цей випадок, а викладач відповідає на них. Потім відбувається характерний процес пошуку відповіді на запитання. Саме вирішення не завжди повинно бути визначеним. Часто приймаються декілька можливих рішень, у цьому випадку учні можуть попросити пояснити, яке з рішень є правильним. Зіставлення рішень, які пропонують окремі учасники, з правильним рішенням дає можливість виявити відмінності та можливі помилки у міркуваннях учнів. Важливість цього методу залежить не лише від пізнавальної активності учнів, але не менш важлива і роль викладача, особливо його вміння залучати учнів до міркування та інтерпретації випадку. Важливим є й підбір випадку, його складність і проблематика, яка більш-менш пов'язана з досвідом учасників. Метод проб і помилок не лише доповнює два попередні методи, але йде з ними паралельно, виконуючи певну коригуючу функцію.

Використана література:

1. Алексюк А. М. Загальні методи навчання в школі. К., Знання, 1981. 206 с.
2. Білик О. С. Проблема інтеграції методів навчання у контексті експериментального дослідження. *Педагогіка і психологія професійної освіти.* 2007. № 5. С. 48–57.
3. Ткаченко Н. М., Юань Веньцзін. Трансверсальні компетентності: еволюція поняття через призму контекстів. *Наукові інновації та передові технології. Серія «Педагогіка»*. 2022. № 5 (7). С. 130–143.

Abstract

Systemcreator factor is advisable to choose transintegration productive activity. Such activity is the first step to wards professional activity. It is the core that connects theoretical knowledge and practical skills, general education and special disciplines. Productive activity has all the qualities of a system-creating factor. The ability to ensure the individual development of students is primarily among them. As a basis for the construction of integrative blocks, productive learning methods were chosen: cognitive, cognitiv and creative.

Keywords: *transintegration, professional activity, productive activity, learning methods, individual development of students.*

УДК 378.147:811.111

Назаренко Н. С.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов,
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький, Україна
ORCID ID 0000-0001-6100-4193

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ АНГЛІЙСЬКОЇ ФАХОВОЇ ЛЕКСИКИ

У статті досліджено застосування інформаційних технологій та когнітивного підходу у навчанні майбутніх офіцерів-прикордонників англійської фахової лексики. Теоретично обґрунтовано та практично розроблено методику навчання майбутніх офіцерів-прикордонників англійської фахової лексики. Проаналізовано етапи навчання лексики та розроблено комплекс вправ.

***Ключові слова**: англійська фахова лексика, інформаційні технології, когнітивний підхід, етапи навчання лексики, комплекс вправ.*

Сучасний розвиток суспільства, співпраця України з країнами-членами НАТО визначають нові тенденції щодо подальшого розвитку та вдосконалення системи підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників. Навчання іноземної мови за професійним спрямуванням є необхідною складовою сучасної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників. Згідно зі стандартом мовної підготовки STANAG 6001 – StandardizedAgreement військовослужбовці в країнах-членах НАТО можуть мати наступні рівні володіння англійською мовою: перший – мінімальний, другий – функціональний, третій – професійний [4].

Тому, вміння усно та письмово висловлюватися англійською мовою з професійних питань набуває особливої значущості під час виконання майбутніми офіцерами-прикордонниками службових обов'язків. У цьому контексті важливого значення для якісної вищої освіти набуває навчання майбутніх прикордонників англійської фахової лексики, оскільки успішність іншомовного професійного спілкування значною мірою визначається рівнем володіння лексичними навичками, який забезпечує адекватне розуміння і вживання лексичних одиниць відповідно до ситуації спілкування.

У зв'язку із загальною комп'ютеризацією, англійська мова стала мовою глобального спілкування, акомунікація, таким чином, стала відігравати найважливішу роль.

Модернізація освітньої галузі передбачає перехід від використання традиційних засобів передачі та отримання інформації до персонального комп'ютера, комп'ютерних класів з інтерактивними методами та засобами навчання (інтерактивні дошки і програмне забезпечення) та інформаційного поля діяльності всесвітньої інформаційної мережі Інтернет.

Як інформаційна система, Інтернет пропонує своїм користувачам електронну пошту, телеконференції, відеоконференції, можливість публікації власної інформації,

створення власної сторінки, доступ до інформаційних ресурсів, довідкові каталоги, пошукові системи, розмову в мережі.

Ці ресурси можуть активно використовуватись на занятті з іноземної мови за професійним спрямуванням. Інтернет – допоміжний технічний засіб навчання, і для досягнення оптимальних результатів необхідно інтегрувати його використання в процес заняття.

Комп'ютерні навчальні програми мають багато переваг перед традиційними методами навчання. Вони дозволяють тренувати різні види мовленнєвої діяльності і сполучати їх у різних комбінаціях, допомагають усвідомити мовні явища, сформувати лінгвістичні навички, створити комунікативні ситуації, автоматизувати мовні дії, а також забезпечують можливість обліку провідної репрезентативної системи, реалізацію індивідуального та когнітивного підходу, інтенсифікацію самостійної роботи майбутніх офіцерів-прикордонників.

Аналіз літературних джерел у галузі когнітивної лінгвістики та психології уможливлюють уточнення поняття когнітивного підходу до навчання англійської фахової лексики. Цей підхід спирається на принцип свідомості та теорію соціоконструктивізму. Когнітивний підхід у нашому дослідженні передбачає організацію активної мовленнєво-мислительної діяльності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання англійської фахової лексики. Під когнітивними стратегіями ми розуміємо урахування певних закономірностей процесів повторення, застосування мнемонічних прийомів запам'ятовування англійської фахової лексики у комплексі вправ [1, с. 189].

Виявлені нами лінгвістичні особливості прикордонної термінології були покладені в основу розробки методичної типології відібраних лексичних одиниць, які було класифіковано на чотири типологічних групи.

Услід за В. Д. Борщовецькою нами були виділені три етапи навчання іншомовної лексики: етап семантизації і первинного закріплення лексики, етап формування навичок і етап удосконалення навичок. Кожен з етапів містить підетап повторення і передбачає використання мнемонічних прийомів запам'ятовування англійської фахової лексики [1, с. 193].

На етапі семантизації й первинного закріплення лексики відбувається повідомлення лексичних знань і закріплення в пам'яті слухомовленнєвомоторних і семантичних образів даних лексичних одиниць. Для реалізації цієї мети застосовуються такі мнемонічні прийоми запам'ятовування лексики, як парні асоціації, словесні сім'ї, прийом "слів-вішалок", категоризація, групування за формальними ознаками, використання попереднього досвіду, *loci* (метод розташування, суть якого полягає в тому, що ЛО, які підлягають запам'ятовуванню, подумки розташовуються у просторі в певному порядку і під час відтворення "відвідуються" по черзі), метод ключового слова [1, с. 190].

У когнітивному підході враховується роль процесу забування після первинного закарбування нової лексичної інформації. У зв'язку з цим, виникла необхідність в організації під етапу повторення.

На етапі формування лексичних навичок здійснюється обробка комплексних лексичних операцій, які складають основу навички на базі сформованих первинних (лексичних) умінь вживання ЛО. Метою цього етапу з точки зору когнітивного підходу до навчання англійської фахової лексики є закріплення слів у пам'яті.

На завершальному етапі – етапі вдосконалення лексичних навичок здійснюється

подальше закріплення засвоєних лексичних операцій на основі вживання нових ЛО в новому мовленнєвому матеріалі й формування лексично спрямованих вторинних мовленнєвих умінь. На цьому етапі використовуються парні асоціації, семантичне мапування, *loci* [1, с. 194].

Запропонована методика навчання англійської прикордонної термінології з урахуванням когнітивного підходу була покладена в основу комплексу вправ.

Коротко охарактеризуємо запропонований нами комплекс вправ та наведемо приклади вправ для кожного з етапів навчання.

На І етапі, семантизації і первинного закріплення лексики, виконуються вправи, призначені для ознайомлення зі звуковим і графічним образами лексичних одиниць, з їх семантичними особливостями та сполучуваністю лексичних одиниць, морфологічними правилами. На цьому етапі виконуються рецептивно-імітаційні вправи, вправи на номінацію та ідентифікацію лексичних одиниць, що передбачають закріплення слухомовленнєвомоторного образу нових лексичних одиниць, їх семантичного образу і сполучуваності з іншими лексичними одиницями [3].

Вправи на ІІ етапі, формування лексичних навичок, спрямовані на відпрацювання різних часткових операцій, які складають основу функціонування комплексних операцій лексичної навички. Це – вправи у виборі лексичних одиниць із семантичного простору згідно з задумом висловлювання, у семантично обумовленому комбінуванні лексичних одиниць, у розгортанні та редукції ситуативних висловлювань, у ситуативно адекватних замінах. За своїм характером вони є умовно-комунікативними, що передбачають наявність мовленнєвого завдання і мовленнєвої ситуації [3].

На ІІІ етапі, удосконалення лексичних навичок, виконуються вправи на включення лексичних одиниць у просте та складне висловлювання, а також ініціативні вправи, які забезпечують плавний перехід від удосконалення лексичних навичок до розвитку мовленнєвих умінь, між якими не існує межі як в плані процесу їх формування, так і продукту цього процесу. Усі вправи, які виконуються на цьому етапі, є комунікативними і передбачають наявність ситуації й мовленнєвого завдання [3].

Таким чином, у результаті здійсненого наукового дослідження ми дійшли таких висновків: навчання майбутніх прикордонників англійської фахової лексики є неодмінним складником навчального процесу з іноземної мови за професійним спрямуванням. Для успішного вирішення цієї проблеми необхідна науково обґрунтована методика навчання майбутніх прикордонників англійської фахової лексики з урахуванням застосування інформаційних технологій і когнітивного підходу її засвоєння.

Розроблено методичну типологію досліджуваної прикордонної лексики, де ми виділяємо чотири типологічні групи лексичних одиниць. У запропонованій нами методиці навчання майбутніх прикордонників англійської фахової лексики ми виділяємо три етапи, а саме: етап семантизації і первинного закріплення лексики, етап формування лексичних навичок і етап удосконалення навичок. Запропонована методика передбачає у кожному етапі формування лексичних навичок наявність підетапу повторення, на якому застосовуються мнемонічні прийоми запам’ятовування лексичних одиниць.

Використана література:

1. Борщовецька В. Д. Етапи навчання студентів-економістів англійської фахової лексики з

урахуванням їх когнітивних стратегій. *Вісник КНЛУ. Серія "Педагогіка та психологія"*. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2002. Вип. 5. С. 188-196.
2. Гапонова В. М., Назаренко Н. С. English for Professional Communication (Англійська мова для професійного спілкування). Навч. посіб. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ імені Б. Хмельницького, 2012. 206 с.
3. Назаренко Н. С., Берестецька Н. В. Навчання професійної лексики майбутніх офіцерів-прикордонників. *Мовна підготовка працівників ОВС до проведення фінальної частини Євро-2012 в Україні :* тези доп. міжвуз. наук.-практ. конф. (Київ, 24 лютого 2011року). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2011. С. 39-41.
4. NATO standardization agreement.Language proficiency levels STANAG 6001. URL : http://www.extra-muros.ch/docs/mil_stanag_engl_original_zf.pdf

Abstract

The article deals with the problem of applying information technology and cognitive approach to teach English professional vocabulary to future officers-border guards. The method of teachingEnglish professional vocabulary to future officers-border guards wassubstantiated theoretically and worked out in practice. The stages of teaching vocabulary were analyzed and a complex of exercises was worked out.

Keywords*: English professional vocabulary, information technologies,cognitive approach, stages of teaching vocabulary,complex of exercises.*

УДК 37.018.43:364-4(4:477)

Овод Ю. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки,
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький, Україна
ORCID ID 0000-0001-5226-2422

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗА КОРДОНОМ І В УКРАЇНІ

Автор розглядає дистанційне навчання як сукупність інформаційних технологій що можуть застосовуватися у всіх без винятку формах навчання в Україні і за кордоном. Існує три основних підходи до трактування дефініції "дистанційне навчання". Виокремлено головну особливість дистанційного навчання, яка полягає в своєрідному компонуванні та викладі навчального матеріалу, методах контролю за результатами засвоєння знань студентами. Також автором зазначається, що історично розвиток дистанційної форми навчання раніше розпочався за кордоном, а не в Україні. Тому європейський та світовий досвід навчання на відстані задля здобуття вищої освіти є цінним. Цей факт і послужив основою для ґрунтовного вивчення історичних аспектів розвитку дистанційної освіти.

Ключові слова*: дистанційне навчання, інформаційні технології, європейський та світовий досвід, вища освіта.*

Дистанційне навчання являє собою сукупність інформаційних технологій і може застосовуватися у всіх без винятку формах навчання в Україні і за кордоном. Дистанційне навчання набуває великого поширення в питаннях реалізації планів

системи вищої освіти. Це стосується насамперед питання доступності системи такого навчання для нових верств населення та уникнення недоліків традиційної системи освіти.

В. Поліщук висуває наукову тезу стосовно того, що в Україні темпи розвитку професійної соціально-педагогічної діяльності швидші за темпи підготовки відповідних кадрів у вищих навчальних закладах. У зв'язку з цим актуальним є створення можливостей додаткової професійної освіти, перекваліфікації, підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня, підвищення кваліфікації працівників соціально-педагогічних установ і закладів [2, с. 163]. Вихід із цієї ситуації можливий через запровадження у процес підготовки наукових кадрів дистанційної освіти.

Перш за все з'ясуємо суть наукової дефініції "дистанційне навчання". Існує три основних підходи до трактування цієї дефініції. Перший підхід пов'язує дистанційне навчання у якості гуманістичної форми освіти з інформаційними технологіями.

В інших дослідників головний акцент робиться на віддаленості учасників навчального процесу. Відрізняється від інших форм навчання високою інтерактивністю, формами та методами навчання, системою управління пізнавальною діяльністю тих, хто навчається. Головна його особливість, як зазначають фахівці, полягає у тому, що навчання в даній системі здійснюється через технічні засоби, а не за їх допомогою. Перевагою даного виду навчання є те, що студенти та викладачі не знаходяться в стані безперервної педагогічної взаємодії

Третій підхід базується на тому, що дистанційне навчання – інноваційна форма організації навчального процесу. До прикладу, С. Сисоєва [3, с. 86] аргументовано доводить, що дистанційна форма навчання "може і повинна використовуватись для збереження і розвитку єдиного освітнього простору для всіх українців як на теренах України, так і в зарубіжних країнах, де внаслідок різних причин проживає частина українців".

На основі аналізу нормативних документів встановлено, що дистанційне навчання це гуманістична форма навчання, якій властиві наступні ознаки: рівноправна участь студентів та викладача у процесі навчання; свідоме ставлення студентів до процесу навчання та відповідальність за його результат; повага викладача до життєвого досвіду студентів і використання цього досвіду у навчальному процесі; повний розвиток особистості студента; соціальна рівність (однакові можливості одержання освіти незалежно від місця проживання, стану здоров'я і соціального статусу); підвищення творчого та інтелектуального потенціалу людини; інтернаціональність (можливість одержати освіту у навчальних закладах іноземних держав, не виїжджаючи зі своєї країни, та надавати освітні послуги іноземним громадянам і співвітчизникам, що проживають за кордоном)

У нашому розумінні, дистанційне навчання – це технологія навчання, яка поєднує традиційні, інноваційні засоби та форми навчання, включає принципи відкритого навчання, які базуються на комп'ютерних та телекомунікаційних технологіях, характеризуються високою якістю підготовки фахівця та високим рівнем пізнавальної мотивації, що створюється мережею Інтернет, а також прагненням до співробітництва, самоствердження і підсилення соціально-значущих мотивів прагнення до самореалізації.

Головна особливість дистанційного навчання полягає в своєрідному компонуванні та викладі навчального матеріалу, методах контролю за результатами засвоєння знань студентами, застосуванні своєрідних способів та методик засвоєння

матеріалу, технічних засобів, які розширюють можливості вищезгаданих методик та способів.

Історично розвиток дистанційної форми навчання раніше розпочався за кордоном, а не в Україні. Тому європейський та світовий досвід навчання на відстані задля здобуття вищої освіти є цінним. Цей факт і послужив основою для ґрунтовного вивчення історичних аспектів розвитку дистанційної освіти.

За відомостями О. Пришляк, середній вік студентів, що навчаються за спеціальностями "Соціальна педагогіка" та "Соціальна робота" у Німеччині, становить 30-37 років. Цей фактор пояснює актуальність дистанційної форми навчання майбутніх соціальних педагогів, оскільки у такому віці студенти багато часу приділяють сім'ї, працюють і для них вибір місця та часу навчання є надзвичайно важливим.

Як зазначає О. Пічкар [1], у Великій Британії дистанційне навчання у підготовці фахівців, які працюватимуть у соціальній сфері, набуло розповсюдження після створення у 1990 р. Фундації Відкритого Навчання, яка виконує такі функції: допомагає вищим навчальним закладам упроваджувати дистанційне навчання; пропонує студентам національну мережу навчальних закладів-партнерів, які забезпечують методичну підтримку і керівництво на місцевому рівні; залучає до розробки навчально-методичного забезпечення найкращих авторів, розповсюджує кращі матеріали та інформаційні ресурси.

Систему підготовки соціальних педагогів засобами дистанційного навчання у США ми досліджували на основі дисертаційного дослідження Н. Собчак [4]. Встановлено, що перші програми дистанційного навчання з'явились у США на початку 70-х рр. XX століття. У Керівництві з акредитаційних стандартів, що видане у 1971 р. Радою з освіти у соціальній роботі, програма дистанційного навчання визначалась як "програма, що пропонує принаймні 1 рік навчання професії за навчальним планом, який передбачає як теоретичну, так і практичну підготовку студентів стаціонарної форми навчання у школі соціальної роботи, яка знаходиться за межами головного навчального закладу". Таким чином програма дистанційного навчання на початковому етапі розвитку була представлена як підготовка фахівців у філії основного навчального закладу.

Підсумовуючи наш екскурс у історичні передумови розвитку дистанційної освіти у світі, можемо констатувати той факт, що дистанційне навчання в європейських країнах набуло інтенсивного розвитку на початку 70-х років і його поява пов'язана зі створенням низки Відкритих університетів (університетів дистанційного навчання). Як стверджують науковці, на сьогоднішній день майже у всіх країнах Європи існує певна кількість навчальних закладів, у яких реалізуються освітні програми за дистанційною формою. Програми та методики такого навчально-виховного процесу містять у собі сучасні інформаційні технології, куди входять комп'ютерні мережі, мультимедіа та супутникове телебачення.

Використана література:

1. Пічкар О. П. Система підготовки фахівців соціальної роботи у Великій Британії : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Пічкар Олена Павлівна. Тернопіль, 2002. 213 с.
2. Поліщук В. А. Теорія і методика професійної підготовки соціальних педагогів в умовах неперервної освіти : дис. … доктора пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2006. 454 с.
3. Сисоєва С. О. Проблеми дистанційного навчання: педагогічний аспект. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2003. Вип. III-IV. С. 81.

4. Собчак Н. М. Зміст і форми професійної підготовки соціальних працівників у системі неперервної освіти США : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2004. 351 с.

Abstract

The author considers distance learning as a set of information technologies that can be used in all forms of education in Ukraine and abroad without exception. There are three main approaches to interpreting the definition of "distance learning".

The main feature of distance learning is singled out, which consists in a unique composition and presentation of educational material, methods of monitoring the results of students' knowledge acquisition. The author also notes that historically, the development of distance education began abroad, not in Ukraine.Therefore, the European and global experience of distance learning for higher education is valuable. This fact served as the basis for a thorough study of the historical aspects of the development of distance education.

Keywords: *distance learning, information technologies, European and world experience, higher education.*

УДК 374.7:101

Огієнко О. І.,
доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу
зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих,
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000–0002–3089–6288

ФІЛОСОФСЬКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОСВІТИ ДОРОСЛИХ

Визначено та проаналізовано основні філософські підходи, які використовуються у практиці освіти дорослих, зокрема, лібералізм, прогресивізм, біхевіоризм, гуманізм, радикалізм, конструктивізм. Показано, що філософські засади дають змогу розкрити діалектику освіти дорослих, визначити та вирішити її протиріччя, виявити взаємозв'язок кількісних та якісних змін. Визначено та розкрито сутність методологічні підходи освіти дорослих, показано важливість їх інтеграції.

Ключові слова: *освіта дорослих, андрагогіка, філософські засади, методологічні підходи, поліконцептуальність, інтегративність.*

Філософія освіти виступає не тільки методологічним орієнтиром модернізаційних процесів в освіті дорослих, яке виступає як знання про доцільність діяльності інноваційного характеру, що приводить до оптимальних, найбільш продуктивних досягнень в системі освіти дорослих. Водночас філософські положення виступають як найбільш загальні регулятори, що входять до складу методологічного знання. Дж. Еліс та С. Мерріам на основі узагальнення та осмислення багатомірності освіти дорослих, визначили шість основних підходів [4], які пізніше були розвинені та адаптовані для використання у практиці освіти дорослих. В їх основі лежать:

– лібералізм. Центральне місце в ліберальній філософії посідає особистість, її права та свободи, а однією з її фундаментальних ідей є надання рівного доступу до освіти незалежно від рівня добробуту та соціального стану. Тому в ліберальній освіті дорослих вважається, що пріоритетним є розвиток інтелектуальних здібностей людини в широкому контексті – розумових, моральних та духовних; знання та розвиток людини значно важливіші за інформацію; зміст освіти дорослих має відповідати їх потребам; освіта повинна бути неперервною тощо;

– прогресивізм, на відміну від лібералізму, не базується на дослідженні та використанні "мудрості минулого", а розглядає освіту дорослих з емпіричної, практичної точки зору, спираючись на досвід дорослої людини як на основу процесу навчання, обґрунтовуючи доцільність надання практичних знань та вмінь; підвищення соціальної відповідальності дорослої людини, що дозволить їй не тільки адаптуватися у суспільстві, але надасть знання та вміння щодо покращення суспільства. Викладач не є "мудрецем", як за ліберальною традицією, він стає "гідом", який допомагає дорослій людині організовувати, стимулювати, здійснювати та оцінювати складний процес навчання [4, с. 68].

– біхевіоризм, за яким освіта дорослих виступає механізмом змін поведінки та активності дорослої людини. У межах цього підходу людина розглядається як складно організована ієрархія рефлексів або соціальних навичок, Така поведінкова освітня філософія використовує емпіричні методи, а результатом навчання є зміни в поведінці людини.

– гуманізм, який є традиційним та сучасним водночас, відхиляючи досить механічні методи та цілі біхевіоризму, розглядає дорослу людину як активного суб'єкта навчального процесу, що сприяє її розвитку та вдосконаленню, а розвиток людини представлений як розгортання природжених (врожденных) тенденцій до самоактуалізації. На думку К. Роджерса, мета життя людини – стати "повністю функціональною особистістю" [6, с. 57], тобто людиною, яка використовує всі свої здатності та таланти, реалізує свій природжений потенціал та рухається до повного пізнання себе, своїх переживань, згідно зі своєю істинною природою. Цілісна особистість, за А. Маслоу, прагне до самоактуалізації, максимально відкрита до нового досвіду. Андрагогіка як наука про освіту дорослих є зразком гуманістичного підходу в освіті дорослих, виходячи з якого досліджувалися специфічні особливості дорослої людини як суб'єкта навчального процесу. Зазначимо, що андрагогіка, особливо у США, розглядається як філософія та практика освіти дорослих. Проте "андрагогіці недоцільно надавати філософського статусу, це наука, яка опікується проблемами обґрунтування особливостей навчальної діяльності дорослої людини, пропонуючи певний набір рекомендацій та пропозицій" [2, с. 67]. Основою концепції освіти впродовж життя також виступає гуманістична філософія, дозволяючи обґрунтовувати ідею освіти як рушійної сили розвитку людини та суспільства, яка сприяє самоактуалізації дорослої людини, формує почуття свободи та відповідальності, що є необхідною складовою громадянського суспільства;

– радикалізм, що підкреслює соціальну роль освіти дорослих та визначає соціальні, політичні та економічні зміни, які вимагають критичного їх осмислення, особистої участі. Цей підхід найбільш чітко виражений у роботах бразильського педагога Пауло Фрейре, який доводив необхідність включення в систему освіти дорослих широких верств населення для більш радикальної трансформації суспільства. Він доводив, що за "банківською концепцією освіта дорослих ніколи не

запропонує тим, хто навчається можливість, критично розглядати реальність, а "гуманізм" банківського підходу маскує зусилля перетворити людину в автомат – у повне заперечення її онтологічного покликання бути більш гуманним" [2, с. 45]. Альтернативу "банківській" концепції освіти П. Фрейре вбачає в концепції "постановки проблеми", яка розглядається ним як гуманістична та звільняюча практика, яка стверджує, що "…пригноблена людина має боротися за своє звільнення". За цією концепцією, освіта надає можливість тим, хто викладає та тим, хто навчається стати суб'єктами освітнього процесу, "долаючи авторитаризм та відчужений інтелектуалізм… Світ – це більше не те, що має бути описане оманливими словами, він стає об'єктом перетворювальних дій людей, які завершуються гуманітаризацією" [2, с. 158]. П. Фрейре запрошує людей досліджувати суспільство та змінювати його через набуття освіти;

– конструктивізм. Як писав Т. Кун у своїй праці "Структура наукових революцій" [1], іде потужний процес "переключення парадигми" від попередніх філософій, зокрема філософії біхевіоризму, до нової філософії конструктивізму. З позицій конструктивізму, кожна людина впродовж життя конструює своє особисте розуміння навколишньої дійсності. Саме тому кожна людина унікальна за своїм баченням світу, своїми переконаннями, своїм світоглядом. Звідси ключовими ідеями конструктивізму є теоретичний та концептуальний релятивізм, важливість контексту, критичне мислення та трансформувальне навчання. Його основні представники у теорії освіти дорослих – Дж. Мезіроу [5] та С. Брукфілд [3], концепції яких базуються на таких положеннях: знання неможливо передати тому, хто навчається, а лише можна створити відповідні умови для їх самонабуття; здійснення мотивації навчання через включення тих, хто навчається, в пошук, дослідження та вирішення значущих проблем, безпосередньо пов'язаних із реальною ситуацією; проектування змісту та методів навчання в відповідності до потреб тих, хто навчається; створення умов для реалізації індивідуального підходу до вирішення проблеми, розвитку критичного мислення у тих, хто навчається шляхом зіткнення протилежних точок зору, розкриття протиріч під час обговорення; поняття, теорії, алгоритми та закони розглядаються як абстракції, які людина створює у процесі дослідження реального світу. Відповідно до них навчання є похідною від реального вивчення навколишньої дійсності. Саме тому конструктивізм передбачає націленість того, хто навчає, на "живе", а не штучне навчання, на роботу з оригіналом, а не з його похідними, тим самим стимулюючи тих, хто навчається, до самостійного дослідження, формулювання гіпотез та відкриття законів; той, хто навчає виступає не як передавач готових знань, а як консультант, організатор та координатор проблемно орієнтованої, дослідницької навчально-пізнавальної діяльності дорослих учнів, які, у свою чергу, стають повноцінними співучасниками процесу навчання, поділяючи відповідальність за процес та результати навчання.

Отже, філософські засади дають змогу розкрити діалектику освітньої системи дорослих, визначити та вирішити її протиріччя, виявити взаємозв'язок кількісних та якісних змін, дослідити перехід до більш високих стадій розвитку зі збереженням усього позитивного, набутого раніше.

Для розуміння та дослідження механізмів розвитку та функціонування освіти дорослих як певної цілісності важливе значення мають взаємозумовлені та взаємопов'язані методологічні підходи. Оскільки система освіти дорослих включає множинність істин у розвитку ідей, поліконцептуальна у розвитку та взаємодії з

суб'єктами освітнього соціуму, основою є інтеграція таких методологічних підходів як системний, синергетичний, цивілізаційний, парадигмальний, аксіологічний, культурологічний та андрагогічний. Зазначимо, що інтеграція методологічних підходів є провідною тенденцією в умовах багаторівневої методології.

Використана література:

1. Андрущенко В., Передборська І. (Ред.) Філософія освіти. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 2009. 329 с.
2. Allman P. Commentary: Paulo Freire and the future of the radical tradition. *Studies in the education of adults*. 1997. № 2. (29). P. 113–120.
3. Brookfield S. Understanding and facilitating adult learning: A comprehensive analysis of principles and effective practices. San Francisco : Jossey-Bass, 1991. 400 p.
4. Elias J., Merriam S. *Philosophical foundations of adult education.* 3th ed. Malabar, FL : Krieger Publishing Company, 2004. 286 p.
5. Mezirow J. Learning as Transformation: Critical Perspectives on a Theory in Progress. N.Y : Jossey-Bass, 2000. 368 p.
6. Rogers C., Freiberg H. J. Freedom To Learn. 3rd ed. N Y : Merrill, 1994. 352 p.

Abstract

The main philosophical approaches in the practice of adult education are defined and analyzed, in particular, liberalism, progressivism, behaviorism, humanism, radicalism, constructivism. It is shown that philosophical principles make it possible to reveal the dialectic of adult education, to define and resolve its contradictions, to reveal the relationship between quantitative and qualitative changes. The essence of methodological approaches of adult education is defined and revealed, the importance of their integration is shown.

Keywords: *adult education, andragogy, philosophical foundations, methodological approaches, polyconceptuality, integrativeness.*

УДК 796.011.2:378 (043.2)

Орленко Н. А.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри фізичного виховання та спортивної підготовки,
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0003-4044-2201;

Скидан І. В.,
старший викладач кафедри фізичного виховання та спортивної підготовки,
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0003-0472-1975;

Ракитіна Т. І.,
старший викладач кафедри фізичного виховання та спортивної підготовки,
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0001-5578-2757

ОПТИМІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ НАУ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ВИДІВ СПОРТУ

У статті розглянуто організація навчально-тренувального процесу у ЗВО створений на основі нових технологій які передбачають оптимізацію навчально-тренувального процесу як певної психолого-педагогічної концепції навчання, орієнтації на кінцевий результат. Важливою умовою успішного результату багаторічного навчально-тренувального процесу є системний підхід. Розглянуто основні критерії оптимізації навчального процесу які дозволяють оцінити та вибрати варіанти на основі оптимальності змісту тренувальних занять, форм і змісту педагогічних дій сукупно з нормуванням витрат часу на тренувальну роботу.

Ключові слова: *оптимізація, навчально-тренувальний процес, фізична підготовка, студенти, ігрові види спорту.*

З метою пошуку шляхів оптимізації навчального процесу у вищих навчальних закладах науковці досліджують різноманітні інформаційно-комунікаційні технології, впровадження цих технологій в освітню систему є незворотною тенденцією, яка приносить багато переваг та є важливим кроком у спрощенні освітнього процесу. Організація навчально-тренувального процесу у ЗВО, підвищення ефективності самостійної роботи студентів спортсменів, а також об’єктивне оцінювання набутих знань і умінь засобами ігрових видів спорту.

Загальновідомо, що поняття “оптимізація” стосовно навчального процесу часто виникає у сфері педагогічних досліджень. Останні напрями досліджень у цій галузі змістилися в бік педагогічної психології, що пов’язано з необхідністю аналізу механізмів оптимізації навчальної діяльності. Це означає, що поняття “оптимізація” має два вияви: практично педагогічний і психологічний. Таким чином, розгляд оптимізації навчальної діяльності з точки зору педагогічної психології виглядає як сукупна картина сприйняття цього явища.

Оптимізований навчальний процес, створений на основі нових технологій, включає такі структурні компоненти: цілі навчання та заплановані результати навчання для діагностичної постановки; зміст тренувального процесу; засоби діагностики та контролю стану результатів навчання; методи навчання; організацію навчально-тренувального процесу;засоби навчання;результатом діяльності є досягнення високого рівня фізичної підготовки та результату спортивної діяльності.

Сьогодні ми відходимо від традиційного навчання інтерпретації інформації, орієнтованого на передачу готових знань, до особистісного розвитку, який спрямований не лише на засвоєння знань, а й на способи навчальної діяльності та розвиток творчої особистості студента. Вирішити цю проблему неможливо без використання принципів оптимізації навчання в процесі навчання. Оптимізація як процес вибору найкращого можливого варіанту та забезпечення найкращого стану системи має загальне значення в теорії та практиці навчання й застосовується в різних аспектах.

Проектування нових технологій навчання передбачає оптимізацію навчально-тренувального процесу як певної психолого-педагогічної концепції навчання, орієнтації на кінцевий результат. На наш погляд, оптимізація – це нова технологія навчання, яка, у свою чергу, визначає розробку та використання нових методів навчання – централізованого, модульного, контекстного та інших видів навчання.

Серед сучасних методів навчання заслуговує на увагу “навчання у співпраці”. Проектування та моделювання якості підготовки фахівців неможливе без встановлених критеріїв стандартів, показників знань, компетенцій та навичок. Потрібні надійні джерела інформації про стан, порядок роботи та умови роботи кожного елемента системи навчання. Важливо вміти вимірювати значення показників якості освітнього процесу. Це досягається шляхом організації та систематичного моніторингу якості освіти.

Ідея оптимальності обов’язково передбачає забезпечення оптимального рівня складності, оптимального темпу навчально-тренувального процесу, оптимального обсягу самостійної роботи.

Оптимальність – принцип, який вимагає раціональності, розумності, почуття міри при застосуванні всіх інших принципів НОП. Певною мірою загальна теорія оптимізаційного менеджменту може слугувати основою для розвитку ідей щодо оптимізації навчального процесу вищої школи, особливо навчального процесу фізичного виховання засобами ігрових видів спорту.

Багато викладачів мають досить високу наукову кваліфікацію, тому навчальний процес можна будувати не шаблонно, не методом проб і помилок, а шляхом творчого відбору, пошуку та дослідження наукової аргументації їх найкращих варіантів. Суть оптимізації полягає в науковому дослідженні.

Підвищення якості освіти і професійної підготовки залежить від багатьох факторів: рівня науково-методичної підготовки викладача та вміння оптимально організувати діяльність, стану навчально-матеріальної бази, відпочинку та харчування, а також атмосфери морального і психологічний взаємовідносини між тренером та спортсменами рівень залученості. Організм спортсмена складне (для якого важлива чітка злагодженість усіх компонентів), тому найменше перебільшення одного або недооцінка іншого негайно позначається на результаті. Тому в педагогіці важливо систематично вдосконалювати всі сторони навчального процесу, відбираючи при цьому завдання, які є особливо актуальними в даний період, і вибирати оптимальні шляхи їх вирішення.

Спеціальних методів і прийомів оптимізації викладання фізичного виховання немає. Це цілеспрямований підхід викладача до побудови навчального процесу відповідно до законів і принципів теорії і методики фізичного виховання, свідомо і науково обґрунтований (не спонтанний, невипадковий) вибір методу, який найбільше підходить для конкретного стану, ситуації, структурувати варіанти навчального плану та весь навчальний процес.

Проте критерії оптимізації навчання досі мало вивчені. Адже оптимально побудований навчальний процес підсилює виховну функцію навчання та є основою освіти як під час тренування, так і поза ним, а досягнуті результати створюють атмосферу задоволення навчально-тренувальним процесом, мало вивчені що об'єктивно оптимізує весь процес життєдіяльності студентів та педагогів. Не маючи критеріїв оптимізації, ми не будемо знати, які характеристики процесів і систем, що підлягають оптимізації, необхідно максимізувати або мінімізувати. Розробивши критерії, педагоги самостійно формують собі уявлення, які параметри істотні та сталі в даному процесі управління, а які важливо стабілізувати й оптимізувати. Критерій оптимальності – це ознака, на основі якої проводиться порівняльне оцінювання можливих рішень (альтернатив) і вибір найкращого з них.

Визначаючи критерії оптимізації навчального процесу у ЗВО, перш за все, важливо відобразити зміст і значення дисципліни, що вивчається, у загальній підготовці спеціалістів. У зв'язку з безперервним зниженням рівня знань, умінь і навичок студентів основним завданням оптимізації навчального процесу має стати забезпечення підвищення якості та рівня професійної підготовки студентів. Тому одним із основних критеріїв оптимізації навчального процесу ми вважаємо: рівень засвоєння студентами знань за змістом навчального предмета, удосконалення цілей і завдань професійної підготовки студентів за умов демократизації та гуманізації освіти. виховання, що є результатом; мотиваційно-пізнавальна активність; витрати часу на досягнення результату.

Критерії, які ми розглядаємо для оптимізації навчально-тренувального процесу навчання студентів у вищих навчальних закладах, часто дозволяють оцінити та вибрати варіанти на основі оптимальності змісту тренувальних занять, форм і змісту педагогічних дій сукупно з нормуванням витрат часу на тренувальну роботу. Педагоги знають, що оптимізувати навчальний процес слід не за двома-трьома критеріями, а за їх сукупністю. Загальновідомо, що навчально-тренувальний процес може бути настільки щільно структурований, що на наступних заняттях студенти вже не зможе нормально засвоїти навчальний матеріал. Оптимізація має бути спрямована на те, щоб звільнити викладачів від багатьох звичних для них способів поведінки – проб і помилок, непотрібних витрат часу, які виникають через недосконалі методи навчання. Оптимальність навчання слід оцінювати в кілька етапів. Спочатку початковий рівень успішності, росту та розвитку студента оцінюється за відповідними критеріями. Потім планується, що протягом певного періоду часу ці рівні можуть зрости. Після цього застосовується система виховних заходів і оцінюються зміни характеристик студента. Нарешті, порівнюється отримані оцінки з найкращими оцінками та час, витрачений на практичні заняття, з прийнятними стандартами для кожного віку та тільки після цього доходять висновку щодо ступеня оптимальності здійсненої системи заходів.

У цьому випадку критерій оптимальності допомагає викладачу обґрунтувати своє рішення щодо вибору найкращої форми і методу навчання з точки зору структури навчально-тренувальної системи підготовки тощо.

Оптимізація навчання фізичному вихованню через ігрові види спорту передбачає багато взаємопов'язаних дій викладачів:

– комплексне планування найважливіших завдань у процесі навчально-тренувальному процесі, виховання і розвитку заснованих на їх раціональному поєднанні;

– постановка завдання навчання руховим діям через ігрові рухи, засновані на дослідженні реальних можливостей (фізичної, рухової та технічної підготовки та умов тренування);

– вибрати оптимальну логічну послідовність вивчення ігрових видів спорту з урахуванням позитивного переносу рухових навичок і фізичної підготовленості;

– вибір оптимальної методики підготовки ігровими видами спорту з урахуванням віку, фізичної підготовленості, навчального матеріалу, часу та місця проведення занять;

– вибір найкращого змісту навчально-тренувального процесу відповідно до конкретних завдань і умов;

– визначення оптимального навантаження з урахуванням фізичного та психічного здоров'я;

– обирати найбільш доцільні методи і засоби навчання, стимулювання та контролю;

– створювати сприятливі умови і морально-психологічну атмосферу на заняттях;

– визначте, наскільки результати відповідають істинній ймовірності того, що студенти витрачають час на фізичну активність.

Як видно, функції навчання фізичного виховання у ВНЗ багатопланові, зумовлені загальним розвитком студентів і відображені в навчальних програмах у трьох напрямках: по-перше, забезпечити високий рівень фізичної підготовленості, набути умінь, умінь і знань, важливих для успішного виконання завдань навчально-тренувального процесу, високої активності, збереження і зміцнення здоров'я, по-друге, залучити студенів до систематичних фізичних вправ через спортивні змагання та прийняття активної участі у спортивному житті. Третя – сприяння розвитку якостей особистості, що мають суспільну значущість, громадській діяльності, формуванню духовного світу, морально-естетичному розвитку особистості студенів.

Використана література:

1. Ковальчук З. Я. Психологічний супровід позашкільної освіти як чинник успішної педагогічної взаємодії [Електронний ресурс]. *Молодь і ринок*. 2013. № 6. С. 76-81. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2013_6_15
2. http://pedagogy-journal.kpu

Abstract

The article examines the organization of the educational and training process in higher education institutions created on the basis of new technologies that provide for the optimization of the educational and training process as a certain psychological-pedagogical concept of learning, oriented towards the final result. An important condition for the successful outcome of the multi-year educational and training process is a systematic approach. The main criteria for optimizing the educational process are considered, which allow to evaluate and choose options based on the optimality of the content of training classes, the forms and content of pedagogical actions together with the rationing of time spent on training work.

Key words: *optimization, educational and training process, physical training, students, game sports.*

УДК 378.091.2:004.77

Певсе А. А.,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філології,
Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ,
м. Берегове, Україна
ORCID ID 0000-0002-0564-2307;

Молнар Г. Т.,
доктор філософії, координатор кафедри обліку і аудиту,
Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ,
м. Берегове, Україна
ORCID ID 0000-0002-4061-4213

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО

Інформаційні технології відіграють важливу роль на всіх рівнях освіти. Щоб правильно використовувати їх у своїй роботі, випускники закладів вищої освіти повинні мати відповідні базові знання. Також існують різноманітні програми для навчання, вдосконалення мови та для редагування, з якими майбутні вчителі також мають бути ознайомлені.

Ключові слова: *інформаційні технології, освітній процес, якість навчання.*

Цифрові технології (ЦТ) стали невід'ємною частиною сучасного світу. Вони використовуються в усіх сферах життя, зокрема і в освіті. Застосування ЦТ у вищій освіті має великий потенціал для підвищення якості навчання та забезпечення доступності до знань. Однією з переваг застосування цифрових технологій є забезпечення більш швидкого та ефективного доступу до інформації. Студенти можуть використовувати різноманітні електронні ресурси (веб-сайти, онлайн-бібліотеки, бази даних, електронні підручники тощо), щоб знайти необхідну інформацію. Це надає можливість здобувачам освіти більше часу приділяти вирішенню завдань та проведенню досліджень, а не пошуку необхідної інформації у традиційних джерелах. Інформаційні технології також дають змогу створювати нові методи навчання та сприяють активній участі студентів у процесі навчання. Наприклад, інтерактивні презентації, відеоуроки та ігрові технології можуть зробити навчання більш цікавим та зрозумілим для здобувачів освіти. Багато університетів використовують віртуальні класи та веб-конференції для проведення онлайн-занять та збору звітів. Це дає можливість студентам брати участь в освітньому процесі з будь-якої точки світу. Окрім цього, за допомогою цифрових технологій вчителі та викладачі оцінюють роботу здобувачів освіти і надають зворотний зв'язок. Наприклад, використання електронних тестів та інтерактивних завдань може дати вчителям можливість швидко й ефективно оцінювати результати навчання.

Потенціал цифрових технологій полягає у незамінній підтримці розвитку особистості студента, тобто його здібностей щодо альтернативного мислення, формування умінь розробляти стратегії пошуку вирішення як навчальних, так і практичних завдань, прогнозувати результати реалізації ухвалених рішень на

основі моделювання об’єктів, що вивчаються, явищ, процесів, взаємозв’язків між ними [1, с. 138].

Слід зазначити, що застосування цифрових технологій також може знизити вартість вищої освіти та забезпечити доступність для більш широкої аудиторії. Наприклад, відкриті онлайн-курси (MOOCs) дають можливість студентам з усього світу отримати доступ до високоякісної освіти без необхідності переїзду в інше місто. Багато закладів вищої освіти пропонують онлайн-курси та дистанційну освіту, що надає змогу навчатися з будь-якої точки світу та економити на витратах на переїзд та проживання.

Однак, необхідно зазначити, що використання ЦТ у вищій освіті також має свої недоліки та виклики. Наприклад, використання цифрових технологій може потребувати додаткового часу та зусиль від викладачів і студентів, які мають вивчати нові програмні засоби та виробляти технічні вміння. Окрім цього, важливо враховувати проблеми щодо приватності та безпеки даних, які можуть виникати при використанні електронних ресурсів і платформ.

Отже, застосування цифрових технологій у вищій освіті має великий потенціал щодо підвищення якості навчання та забезпечення доступності до знань. Це надає студентам змогу більше часу приділяти навчанню, стимулює активну участь в освітньому процесі. Однак, необхідно враховувати недоліки та виклики, пов’язані з використанням технологій в освітньому процесі, та розробляти ефективні стратегії їхнього використання. Одним із ключових викликів при використанні цифрових технологій у вищій освіті є необхідність забезпечення доступності та рівності участі для всіх студентів.

Використана література:

1. Певсе А. А., Макаренко Л. Л., Орос І. Н. Особливості інформатизації освіти в системі неперервної освіти. Неперервна освіта в соціокультурних вимірах : колективна монографія / Н. Г. Ничкало (голова) ; за наук. ред. д. пед. н. В. М. Слабка / Мін-во освіти і науки ; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова, кафедра освіти дорослих. Київ : Видавничий дім “Гельветика”, 2018. С. 128-142.

Abstract

Information technologies play a significant role in all levels of education. However, graduates of higher education institutions must already have adequate background knowledge in order to use them properly in their work. In fact, there are various language teaching and improvement programs, which future teachers should also be familiar with.

Keywords: *information technologies, education, use.*

УДК 373.5.015.3:364-785.2

Підмастерчук А. О.,
студентка
спеціальності 053 Психологія
кафедри психології та соціальної роботи,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна

ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ШКОЛЯРІВ ІЗ ПРОЯВАМИ ДЕЗАДАПТАЦІЇ

У статті розкрито особливості поведінки сучасних підлітків, для яких характерна підвищена вимогливість по відношенню до власного оточення. Метою тези є обґрунтування проблеми психологічного супроводу школярів із проявами дезадаптації. У процесі дослідження скористалися такими методиками: опитувальник САН, методика діагностики перешкод В. Бойко та методика "Акцентуації характеру" Х. Шмішека, за результатами яких представлено особливості прояву дезадаптації в поведінці сучасних підлітків. Проблемою супроводу школярів з проявами дезадаптації в підлітковому віці є перешкоди щодо самопочуття, активності та настрою у спілкуванні з оточенням. Старшокласники дуже вразливі й схильні до суспільного впливу.

Ключові слова: *підлітки, прояви дезадаптації, психологічний супровід, комунікативність, емоційний фон.*

Підлітковий вік є надзвичайно важливим і досить складним етапом у формуванні особистості. Це період переходу від дитинства до юності, період активної соціалізації, засвоєння норм і правил життя в суспільстві. Часто саме в цей період у підлітків спостерігається явище дезадаптації. Спектр причин формування дезадаптації підлітків є дуже широким. Найчастіше це відбувається із-за відсутності допомоги або уваги батьків до підлітка, також через неправильне виховання у сім'ї, або ж через затримку в розвитку підлітка (або навпаки гіперактивність мозкової діяльності). Однією з причин розвитку дезадаптації у підлітка є вимоги сучасного суспільства, які передбачають формування ініціативності, відповідальності, сміливості, вміння приймати самостійні рішення, швидко адаптуватися до різних умов [1, 2].

Проблеми супроводу школярів з проявами дезадаптації обумовлена наявністю в освітніх і соціальних установах різного типу досить великої кількості дітей із проявами різних форм дезадаптації, в основі яких лежить тривале переживання ними емоційного неблагополуччя, що у свою чергу позначається на успішності будь-яких видів діяльності, й, насамперед, навчальної діяльності.

Метою є обґрунтування проблеми психологічного супроводу школярів із проявами дезадаптації.

Експериментальна робота проводилася на базі "Тростянецької ЗЗСО I-III ступенів № 5". До участі в досліджені долучилися 40 учасників (віком від 13-15 років). Обробка отриманих даних здійснювалася за допомогою застосування роботи з електронними таблицями Excel (MS Office 2010) і статистичного пакету SPSS(версії 19). Для візуалізації використовувався Excel (MS Office 2010). Аналіз діагностичних методик, які б відповідали меті та завданням дослідження. У процесі дослідження

скористалися такими методиками: опитувальник САН, методика діагностики перешкод В. Бойко та методика “Акцентуації характеру” Х. Шмішека. За результатами методик представлено такі особливості прояву дезадаптації в поведінці сучасних підлітків.

Під час дослідження за *методикою САН*було виявлено особливості самопочуття, активності та настрою досліджуваних за результатами представлених у таблиці у таблиці 1.

Таблиця 1

Результати “Опитувальника САН”

Рівень	Самопочуття	Активність	Настрій
Високий	37,5%	37,5%	27.5%
Середній	15%	10%	12.5%
Низький	47,5%	52,5%	60%

Аналізуючи результати табл. 1 було виявлено:

Високий рівень САН засвідчує самопочуття, активність, настрій досліджуваних у нормі.

Середній рівень САН говорить про перевагу гарного самопочуття у досліджуваних.

Низький рівень обумовлений – відсутністю потенціалу дії та наявністю втоми.

За *методикою діагностики перешкод В. Бойко* було виявлено вираження емоцій в повсякденному житті (табл. 2).

Таблиця 2

Емоційний фон досліджуваних за критерієм комунікативності

Бали	**Досліджувані у %**
до 5	60%
6-8 балів	27,5%
9-12 балів	7,5%
13 балів і більше	5%

Під час аналізу таблиці 2 виявлено:60% досліджуваних отримали до 5 балів, що свідчить про наявність емоційного фону, який не заважає спілкуванню у повсякденному житті;27,5% респондентів отримали 6-8 балів, що означає виникнення перешкод у підлітків під час спілкування, але це їм не заважає у житті; 7,5 % отримали 9-12 бали, що свідчить про наявність емоцій, які ускладнюють кожен день спілкування; 13 і більше отримали лише 5%, підлітків, емоції яких явно заважають встановлювати контакти з людьми, що виокреслює можливість впливу деяких дезорганізуючих реакцій чи станів на їхнє життя.

На основі проведення кореляційного аналізу, було виявлено наступні значимі кореляційні зв’язки:між демонстративним та гіпертимічним типами r-0,306 (p=0,01), що свідчить про те, що гіпертимний тип є підкріпленням для демонстративного;між демонстративним та дистимічним типами r-43(p=0,01), роз’яснює що дистимічний тип затримує демостративний тип;між педантичним та тривожно-боязливим типами r-0,333 (p=0,01), це пояснює, що тривожно-боязливий тип підкріплює в характері педантичність.

Отримані дані засвідчують, що для сучасних підлітків характерна підвищена вимогливість по відношенню до власного оточення. Нерідко вони помічають всі недоліки вчителів і батьків. При цьому окремі перешкоди в спілкуванні з педагогами

можуть обговорюватися в класі колективно.

Висновок. Підлітковий період вважається одним з найнебезпечніших. Проблемою супроводу школярів з проявами дезадаптації в підлітковому віці є перешкоди щодо самопочуття, активності та настрою у спілкуванні з оточенням. В цей час батькам потрібно якомога більше часу приділяти своїм дітям, прагнути зблизитися з ними, бути в поінформованими щодо їх проблем. Старшокласники дуже вразливі й схильні до суспільного впливу. Потрібно показати підростаючій людині, що з нею рахуються, до її думки дослухаються, але при цьому дорослі мають залишаються батьками підлітка.

Ще однією особливістю характеру підлітків є надмірна чутливість до оцінок. Мова йде не тільки про оцінки, що виставляються шкільними вчителями, а й про похвалу або, навпаки, критику. Іноді некоректно висловлені зауваження є тими перешкодами, що надалі можуть змусити школяра впасти в глибоку депресію.

Використана література:

1. *Dolynnyi, Serhii. Personality Psychology in the Context* of Conflict Interpretations. Science and Education, 2(CLXXXVII), 2021. 15-19. URL : https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua /index.php/arkhiv/vipuski-2021
2. Візнюк І. М. Соціально-психологічні особливості адаптації особистостів аспекті збереження здоров'я. Теоретичні і прикладні проблеми психології :зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. Сєвєродонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2020. № 3. (53). Т. 3. С. 19-30.

Abstract

The article reveals the peculiarities of the behavior of modern teenagers, who are characterized by increased demands in relation to their environment. The aim of the thesis is to substantiate the problem of psychological support for schoolchildren with maladjustment. In the research process, the following methods were used: the National Academy of Sciences questionnaire, V. Boyko's method of diagnosing obstacles and H. Shmishek's "Accentuation of character" method, the results of which present the peculiarities of adaptation in the behavior of modern teenagers. The problem of accompanying schoolchildren with manifestations of maladjustment in adolescence is obstacles to well-being, activity and mood in communication with the environment. High school students are very vulnerable and prone to social influence.

***Keywords**: teenagers, manifestations of maladjustment, psychological support, communicativeness, emotional background.*

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051]:811.111

Пінчук І. О.,
доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики початкової освіти,
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка,
м. Глухів, Україна
ORCID ID 0000-0002-1376-3977

ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

У статті зосереджено увагу на специфіці застосування проблемного навчання з метою розвитку англомовної компетентності майбутніх учителів. Описано основні етапи процесу імплементації проблемного навчання в освітній процес з іноземної мови закладів педагогічної вищої освіти. У роботі наведено приклади проблемних ситуацій для розвитку англомовної компетентності майбутніх учителів на заняттях з англійської мови. Зазначено особливості оцінювання результатів засвоєння англійської мови майбутніми вчителями в ході проблемного навчання

***Ключові слова**: проблемне навчання, англомовна компетентність, здобувачі вищої освіти, майбутні вчителі.*

Знання іноземної мови, зокрема англійської, є одним із суттєвих елементів підготовки майбутніх учителів і забезпечується не лише реалізацією загальноосвітніх цілей навчання мов, а й практичною спрямованістю, що передбачає оволодіння мовою як засобом спілкування, передовсім для вирішення професійних завдань, здобуття необхідної для успішної діяльності інформації та обміну нею. Вивчення англійської мови й послуговування нею виходить далеко за межі обов'язкової освіти, потребує удосконалення впродовж усього життя. Необхідним убачаємо озброєння майбутніх учителів практичними навичками використання інноваційних технологій навчання, пошуку й обробки інформації, створення нових освітніх продуктів.

Серед способів інтенсифікації навчання особливе значення має застосування проблемного навчання, що активізує навчально-пізнавальну практико зорієнтовану діяльність майбутніх учителів. Більшість із них націлена на подолання проблем вищої школи: необхідність розвитку критичного мислення, пізнавальної активності, практико зорієнтованого емоційно-особистого контексту професійної діяльності.

З огляду на це в педагогічній практиці все ширше застосовуються методи проблемного навчання. Процес проблемного навчання, описаний у низці досліджень, зокрема в роботах Резнік Н. В., Ткачова О. О. [3]; Романчук С. Є. [4]; Яблоков С. В., Адамова Г. О. [5]).

Методи проблемного навчання передбачають активну самостійну пізнавальну діяльність студентів, у результаті якої здобувачі вищої освіти розв'язують проблему та набувають певних компетентностей. Це допомагає стимулювати пошукову, дослідницьку діяльність майбутніх учителів, сприяти активній мисленнєвій діяльності, яка, своєю чергою, забезпечує краще оволодіння відповідними мовним, мовленнєвим, лінгвосоціокультурним складниками англомовної компетентності; стимулювати мовленнєву активність студентів; забезпечувати розвиток навчально-стратегічної

компетентності; розвивати механізми мислення, орієнтування в ситуації, визначення цілей, планування, прийняття рішень, прогнозування (результатів, змісту), вибору, комбінування, конструювання, аналізу; підготовку здобувачів вищої освіти до самоосвіти, в якій проблемні ситуації доведеться вирішувати самостійно [1].

Навчання з елементами проблемності спонукає майбутніх фахівців до активної пізнавальної діяльності, розвиває мислення та комунікативні здібності. Розумова діяльність можлива за допомогою тих понять і категорій, якими володіють студенти. Новими, ще не осмисленими й не усвідомленими поняттями, категоріями, фактами не можна оперувати свідомо з метою здобуття нових знань і набуття вмінь. Утім таке застосування можливе, якщо нові поняття зв'язуються з раніше усвідомленими близькими за змістом. Активізація здобутих знань, вивчених тем чи усвідомлених предметів сприяє формуванню інтересу до процесу навчання на занятті, до швидкого знаходження виходу з проблемної ситуації.

Процес проблемного навчання складається з чотирьох основних етапів: формування проблеми; аналіз знань студентів із запропонованої проблемної ситуації; пошук можливих варіантів розв'язання проблеми; обговорення можливих наслідків кожного рішення, вибір найбільш реального із них. Формування активної пізнавальної діяльності студентів на проблемних заняттях дає позитивні результати: підвищується активність студентів; зростає результативність засвоєння знань; набуті знання краще запам'ятовуються.

Проблемний підхід у навчанні іноземної мови ми здійснювали з метою розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності, проте увага акцентувалася на аудіюванні й говорінні. На кожному із зазначених етапів ми використовували вправи, що ґрунтуються на проблемній ситуації. Наведемо приклади проблемних ситуацій для розвитку англомовної компетентності майбутніх учителів на заняттях з іноземної мови.

1. Russia's war against Ukraine is causing a humanitarian, social and economic crisis for the Ukrainian people. Watch the video about Russian invasion to Ukraine and get ready to speak on the problem following these steps:

What are the consequences of this full-scale military invasion?

What are disrupting the supply of commodities in Ukraine?

Why is there sharply increasing food and energy prices?

Does the war threat the recovery from the COVID-19 pandemic?

2. What do you think the world will be like at the end of the twenty first century? You might like to consider one of these issues:

– *the use of computers;*
– *ecology and the environment;*
– *your children's prospects [2].*

Проблемне навчання передбачає нову структуру заняття, де суттєве місце відводиться самостійній роботі студентів. Однак роль викладача при цьому не зменшується, а зростає, оскільки йому необхідно чітко керувати освітнім процесом і давати студентам конкретні завдання, стежити за перебігом їх виконання, аналізувати правильність розумової діяльності, контролювати кінцевий результат виконання завдань.

На відміну від традиційних інструкцій, що досить часто майбутні фахівці отримують із лекційного курсу, вивчення матеріалу під час проблемно-орієнтованого навчання зазвичай проходить у вигляді практичних занять, у невеликих за чисельністю

групах студентів, у формі дискусії, яку спрямовує викладач. Унаслідок того, що об'єм прямих інструкцій на таких заняттях зведено до мінімуму, студенти беруть на себе більшу відповідальність за власне навчання. Роль викладача може зводитися до ролі експерта з обговорюваної проблеми, керівника з використання інформаційних джерел і консультанта у виконанні групового завдання.

Процес оцінювання роботи здобувачів освіти здійснюється у вигляді коментарів, а не оцінок. Таке оцінювання слід інтерпретувати як засіб виявлення відповідності такого методу навчання пізнавальним потребам студентів. На заняттях з іноземної мови практикувалося оцінювання майбутніх фахівців за їхніми презентаціями чи портфоліо. Таким чином викладач мав можливість оцінити різні результати навчання. Майбутні вчителі демонстрували певний обсяг знань і рівень володіння навичками говоріння та аудіювання у процесі співпраці та ґрунтовної презентації. Вони самі обирали спосіб презентації відповідей на основні запитання, що давало змогу їм глибше зануритися у вивчення проблеми та проявити власну креативність.

Власне дослідження методичних особливостей процесу формування англомовної компетентності спрямовуємо на розроблення і використання таких форм, методів, прийомів і засобів навчання, які сприяють підвищенню інтересу, самостійності, творчої активності студентів під час засвоєння знань, набуття вмінь і навичок, у процесі їх практичного застосування, а також під час формування здатностей прогнозувати виробничу ситуацію і приймати самостійні рішення.

Отже, на основі досвіду роботи в педагогічному закладі вищої освіти, можемо зазначити, що проблемне навчання є одним із важливих засобів розвитку англомовної компетентності майбутніх учителів.

Використана література:

1. Задорожна І. П. Формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів із використанням технологій проблемного навчання. *ArsLinguodidacticae*. 2017. Вип. 1. С. 11-16. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/artlin_2017_1_4.
2. Пінчук І. О. Іншомовна комунікативна компетентність учителя початкової школи: теорія та методика : монографія / за наук. ред. Л. Я. Бірюк. Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2020. 330 с.
3. Резнік Н. В., Ткачова О. О. Проблемне навчання на уроках англійської мови. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. № 12 (271). 2013. Частина І. 208-214.
4. Романчук С. Є. Проблемні методи викладання іноземної мови професійного спрямування. *Новітні освітні технології*. 2019. URL: http://confesp.fl.kpi.ua/node/1099
5. Яблоков С. В., Адамова Г. О. Технологія проблемного навчання як ефективний спосіб навчання англійської мови. *Психолого-педагогічні науки*. 2018. № 3. 152-159. URL : http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/937/1/26.pdf

Abstract

The article focuses on the specifics of the problem-based learning applicationin order to develop the English language competence of intending teachers. The main stages of the implementing problem-based learning into the foreign language educational process of pedagogical higher education institutions are described. The examples of problem situations for the development of intending teachers' English language competence in English language classesare given in the paper. The peculiarities of evaluating the results of learning English by future teachers in the course of problem-based learning are indicated.

Key words*: problem-based learning, English language competence, undergraduates, future teachers.*

УДК 378/37:004

Плачинда Т. С.,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри професійної освіти,
Херсонський державний аграрно-економічний університет,
м. Херсон, Кропивницький, Україна
ORCID ID 0000-0002-2514-3644

МОЖЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Зауважується на необхідності активної діяльності здобувачів освіти під час навчання у ЗВО, з метою ефективної й якісної професійної підготовки. Одним з елементів вирішення цього питання є застосування інтерактивних технологій в освітньому процесі. Зазначається, що під час вимушеного дистанційного навчання цифрові технології полегшують застосування інтерактивних технологій. Навчальна платформа GoogleClass надає необхідний інструментарій для інтерактивної взаємодії зі здобувачами освіти та стимулює до активної навчальної діяльності.

Ключові слова: *інтерактивні технології, здобувачі освіти, дистанційне навчання, GoogleClass, цифрові технології, інтерактивне спілкування.*

Зважаючи на стрімкий розвиток інформаційного середовища, здобувачі вищої освіти потребують інноваційного набуття необхідних компетенцій у закладі вищої освіти. У цьому контексті актуалізації набуває впровадження в освітній процес інтерактивних технологій навчання. Проте, метаморфози освітньої галузі під час всесвітньої пандемії (вимушений карантин) та в умовах воєнного стану в Україні освітнє середовище більшості вітчизняних ЗВО перейшло у дистанційних режим роботи. Постало питання щодо можливості застосування в освітньому процесі інтерактивних технологій через застосування цифрових технологій.

Традиційна форма навчання орієнтована на наслідування, а інтерактивна – на перетворення педагогом себе в процесі різних способів взаємодії зі здобувачами. Інтерактивні методи навчання спрацьовують через осмислення кожним здобувачем своєї діяльності,воно допомагає сформувати вміння та навички самостійно вивчити певні явища, процеси, користуючись інформацією. Проведене дослідження вченими США у 80-х роках минулого століття підтверджує, що інтерактивне навчання вможливлює різкий зріст відсотка засвоєння матеріалу, оскільки впливає не лише на свідомість здобувача освіти, а й на його особисті якості. Результати цих досліджень відображено на рис. 1.

Сучасні лекційні та практичні заняття повинні не лише інформувати здобувачів освіти, а й навчати критично мислити, приймати рішення, розв’язувати професійні та життєві проблеми тощо.

Інтерактивні технології стали предметом вивчення багатьох науковців. Так, А. Єрмоленко наголошує, що “провідною ідеєю сучасного навчання є самовдосконалення, самореалізація творчої особистості, що потребує створення комфортних умов навчання для комплексного розвитку особистості, виявлення й формування її творчого потенціалу” [1], та запропонував електронний навчальний

курс “Інтерактивні технології навчання”.

Науковці Н. Касаткіна, Б. Невзоров, Л. Семушкіна, Т. Шамова та ін. зазначають, що система підготовки майбутніх фахівців у закладі вищої освіти є найбільш ефективна тоді, коли організаційно-методичний інструментарій використовується викладачами як різноманітні педагогічні технології.

Рис. 1. “Піраміда навчання”

Ми погоджуємося з думкою Старости В., який зазначає, що “проведене дослідження показує множинність не лише трактувань поняття “технології інтерактивного навчання”, але й класифікації аналізованих технологій, оскільки науковці використовували ті чи інші ознаки. Спектр комбінацій можливих технологій інтерактивного навчання зростає через множину варіацій відповідних її складових компонентів (методів, форм тощо)” [2, с. 235]. Саме викладач, зважаючи на умови навчання, контингент здобувачів, технічне забезпечення освітнього процесу тощо, визначає необхідність застосування тієї чи тієї технології навчання.

Наразі, освітній процес із застосуванням дистанційної форми навчання, повинен проєктуватися на засадах соціального конструктивізму, що включає, у тому числі, й ініціативну діяльність здобувачів освіти, активне навчання з метою формування рефлексивних умінь самонавчання, самоконтролю тощо [3]. Створення ситуації, в яких здобувачі безпосередньо визначають і розв’язують конкурентні суспільні проблеми та ситуації, призведе до підвищення ефективності й якості професійної підготовки.

Під дистанційного навчання у Херсонському державному аграрно-економічному університеті, нами було запропоновано здобувачам вищої освіти проведення лекційних та практичних занять на платформі Google, застосовуючи всі пропоновані засоби інтерактивного спілкування у GoogleClass. Таким чином, заздалегідь завантажувалися тексти лекцій та пропонувалося майбутнім фахівцям ознайомитися з ними на передодні заняття і під час лекції відбувалося активне обговорення, пояснення та доповнення матеріалу – “перевернута лекція”.

У процесі оцінювання здобувачів пропонувалися тести із застосуванням Googleформ, де питання мали проблемно-пошуковий характер і були зорієнтовані на застосування навичок критичного мислення. Під час обговорення допущених здобувачами помилок відбувалося самооцінювання та взаємооцінювання, викладачем

здійснювалося (за необхідністю) лише корегування неправильних відповідей.

Також, майбутнім фахівцям пропонувалося підготувати презентацію, чи доповідь і розкрити запропоновану тему лекційного матеріалу самостійно. В той же час інші здобувачі на занятті долучалися до активного обговорення, уточнення матеріалу, доповнення тощо.

Таким чином, інтерактивні технології під час дистанційного навчання можуть бути та повинні застосовуватися в освітньому процесі шляхом застосування доступних ІТ технологій. Лише активна діяльність майбутніх фахівців дозволить ефективно й якісно здобути необхідні професійні компетентності.

Використана література:

1. Інтерактивні технології навчання: електронний навчальний курс. А. Єрмоленко. Біла Церква : БІНПО, 2022. 37 с. URL:http://surl.li/fomhr
2. Староста В. Технології інтерактивного навчання: сутність, класифікація. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.* Педагогічні науки. 2019. № 1 (64). С. 230-237.URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/29610
3. Плачинда Т. С. Дистанційне навчання під час професійної освіти: позитив і негатив. Збірник наукових праць "Педагогічні науки" № 100 (2022): секція 2 теорія і методика професійної освіти. С. 34-40. DOI: https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2022-100-5 URL: https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/4522

Abstract

It is noted the need for active activities of education seekers during their studies in higher education institutions, with the aim of effective and high-quality professional training. One of the elements of solving this issue is the use of interactive technologies in the educational process. It is noted that during forced distance learning, digital technologies facilitate the use of interactive technologies. The Google Class educational platform provides the necessary tools for interactive interaction with students and encourages active learning.

Keywords: *interactive technologies, education seekers, distance learning, Google Class, digital technologies, interactive communication.*

УДК 378.046-021.68:615.85]:02

Подкоритова Л. О.,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та педагогіки,
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький, Україна
ORCID ID 0000-0002-2242-2576

СЕРТИФІКАТНА ПРОГРАМА "БІБЛІОТЕРАПІЯ ЯК НАПРЯМ АРТТЕРАПІЇ У ПСИХОЛОГІЧНІЙ І ПЕДАГОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ" ДЛЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПСИХОЛОГІВ І ПЕДАГОГІВ

Стаття присвячена післядипломній освіті психологів і педагогів з творчої бібліотерапії. Розглянуто можливості розвитку знань і практичних умінь бібліотерапевтичних вправ, значення

і можливості бібліотерапії. У статті представлено загальний опис, структуру і зміст сертифікатної програми "Бібліотерапія як напрям арттерапії у психологічній і педагогічній практиці" для післядипломної освіти (підвищення кваліфікації) психологів, учителів, викладачів закладів загальної середньої освіти та закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Загальною метою цієї сертифікатної програми є визначення особливостей бібліотерапії як виду арттерапії та розвиток практичних умінь та навичок із застосування окремих бібліотерапевтичних методик і технік у психологічні і педагогічній практиці. За програмою передбачено одне лекційне заняття (2 години), чотири практичних занять (8 годин) та самостійна робота (20 годин) протягом двох тижнів. По завершенню сертифікатної програми слухачі мають бути здатними розуміти особливості і принципи арттерапії в цілому і бібліотерапія як її виду; впроваджувати в індивідуальній та груповій роботі бібліотерапевтичний інструментарій; оцінювати ступінь складності проблеми людини та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації; здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих арттерапевтичних (бібліотерапевтичних) методик до конкретних ситуацій професійної діяльності.

Ключові слова: *післядипломна освіта, психологи, педагоги, сертифікатна програма, арттерапія, бібліотерапія.*

Арттерапія є одним з найбільш популярних і затребуваним методів психологічної допомоги завдяки своїй ресурсності і близькості творчій природі людині, через що цей насправді глибинний метод роботи часто видається дуже легким і простим у використанні настільки, що ним користуються без належної навіть психологічної підготовки. Це можна окреслити як одну з проблем сучасної арттерапії в Україні. Іншою проблемою є те, що арттерапія асоціюється, переважно, з малюнковими техніками, хоча, насправді, визначають кілька основних видів арттерапії, заснованих на відповідних видах мистецтва: образотворча терапія, танцювально-рухова терапія, музична терапія, драматерапія, бібліотерапія [1, с. 39]. За кожним видом визначають рецептивну, або пасивну, та творчу, або активну, форми арттерапії. Рецептивна (пасивна) форма арттерапії полягає у сприйнятті творів мистецтва, створених іншими людьми; творча (активна) – це створення клієнтами власних творчих продуктів (малюнку, скульптури, вірша, мелодії тощо) [1, с. 39].

Протягом останніх 5 років ми використовуємо у своїй психологічній і педагогічній практиці творчу бібліотерапію – створення клієнтами/студентами літературних творів на вільну або задану тему, часто у поєднанні з образотворчою терапією. Перевагами арттерапії порівняно з іншими видами арттерапії є її економічність: для виконання бібліотерапевтичних вправ достатньо паперу будь-якого формату і ручки або олівця; за відсутності інструментів для письма можна скористатися нотатником у телефоні. Іншою перевагою творчої бібліотерапії є одночасне поєднання когнітивного та емоційного самовираження, оскільки основним творчим продуктом тут є слова, які є водночас і способом формулювання й структурування думок та усвідомлення і так званої легалізації емоцій.

Користь бібліотерапії для психологів і педагогів розкривається також у можливостях її використання:

у психологічній практиці:

– відреагування переживань;

– аналіз проблемних переживань і пов'язаних із ними ситуацій;

– корекція установок, уявлень, тверджень;

– щоденники самоспостереження, самоочищення (між сесіями) тощо.

у педагогічній практиці:

– розвиток навичок самоспостереження і самоаналізу, саморегуляції;

– професійне та особистісне самопізнання;

– вивчення мов, збагачення словникового запасу тощо.

В цілому творча бібліотерапія корисна не лише для допомоги іншим, а й для самодопомоги [6].

Накопичений нами досвід з творчої бібліотерапії проявлявся у вигляді навчально-практичних семінарів [6], лекції [3], кількох авторських методик [5; 7; 8], майстер-класів, статті [4]; а у 2022 році цей досвід був оформлений у форматі короткої сертифікатної програми "Бібліотерапія як напрям арттерапії у психологічній і педагогічній практиці" для післядипломної освіти (підвищення кваліфікації) психологів, учителів, викладачів закладів загальної середньої освіти та закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

За цією програмою передбачено як очну, так і дистанційну форму навчання. Передумовою навчання за програмою є базова психологічна або педагогічна освіта та/або досвід педагогічної діяльності. Обсяг програми становить 1 кредит ЄКТС. Тривалість програми та організація навчання складає два тижні. Мова викладання – українська.

Сертифікатна програма "Бібліотерапія як напрям арттерапії у психологічній і педагогічній практиці" *спрямована на підвищення рівня таких професійних компетентностей*, як:

– здатність застосовувати знання з бібліотерапії у практичних ситуаціях

– здатність генерувати нові ідеї у сфері арттерапевтичної діяльності;

– здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів);

– здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову і консультаційну) з використанням арттерапевтичних (бібліотерапевтичних) методів та технік.

Загальна мета сертифікатної програми, що описується – визначення особливостей бібліотерапії як напрямку арттерапії та розвиток практичних умінь та навичок із застосування окремих бібліотерапевтичних методик і технік у психологічні і педагогічній практиці.

Ми не ставимо собі за мету підготувати за цією програмою бібліотерапевтів, оскільки обсяг годин є малим для цього. Головне призначення програми – познайомити здобувачів із творчою бібліотерапією та деякими відповідними вправами.

Для досягнення зазначеної мети передбачено використання таких *методів навчання*:

– словесні (розповідь, пояснення, бесіда);

– наочні (демонстрування, ілюстрування) та практичні (практичне опрацювання бібліотерапевтичних методик і технік);

– інтерактивні (арттерапевтичнй тренінг);

– проблемні з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Навчальні заняття заплановано проводити у формі лекцій, практичних занять і самостійної роботи. При цьому *самостійна робота слухачів* полягає у:

– систематичному опрацюванні практичних робіт;

– самостійному опрацюванні частини теоретичного матеріалу та етичного кодексу арттерапевта;

– проведенні арттерапевтичної роботи з не менше, як з одним клієнтом;

– підготовці до підсумкового контролю.

Ресурсне забезпечення дистанційного навчання: ZOOM, Viber, Модульне середовище для навчання (Moodle) [2].

Детальна структура сертифікатної програми "Психічна саморегуляція" представлена у таблиці 1.

Таблиця 1

Структура сертифікатної програми
"Бібліотерапія як напрям арттерапії у психологічній і педагогічній практиці"

Назва теми	Л	ПР	СР
Арттерапія як напрям психотерапії. Поняття про бібліотерапію і її форми	2	–	4
Особисті тексти у бібліотерапії	–	2	4
Окремі техніки бібліотерапії	–	2	4
Інтегративна бібліотерапія	–	2	4
Аналіз клієнтських випадків	–	2	4
Разом:	**2**	**8**	**20**

Більш детально зміст кожної зазначеної у таблиці 1 теми подано нижче.

1. Арттерапія як напрям психотерапії. Визначення арттерапії. Її основні задачі. Історія арттерапії. Застосування арттерапії. Особливості арттерапії. Етапи арттерапевтичного процесу. Форми і види арттерапії. Поняття про бібліотерапію, її особливості і застосування. Поняття про рецептивну (пасивну) і творчу (активну) біблітерапію. Можливості різних жанрів літератури у бібліотерапії. Особливості застовування писання або творчої (активної) бібліотерапії.

2. Особисті тексти у бібліотерапії. Вільне, або експресивне, писання. Корекційно-розвивальні можливості особистих щоденників.

3. Окремі техніки бібліотерапії. Хоку як арттерапевтична техніка. Легенда як арттерапевтична техніка.

4. Інтегративна бібліотеапія. Поєднання писання і малювання. Поєднання писання і фотографії.

5. Аналіз клієнтських випадків. Розгляд на групу представленого клієнтського випадку. Це може бути або 1 особа, з якою була проведена робота не менше, як за двома арттерапевтичними методиками, або не менше двох осіб, з якими була проведена одна арттерапевтична методика).

Документ про підвищення кваліфікації видається за умови виконання слухачем повного пакету практичних та самостійних завдань, що виконані на достатньому рівні та вище. При цьому *підсумковий контроль* складається з двох частин:

1) перевірка теоретичних знань за допомогою тестового контрою проводиться у Модульному середовищі для навчання (Moodle) [2];

2) перевірка практичних навичок: представлення клієнтського випадку (або 1 особа, з якою була проведена робота не менше, як за двома арттерапевтичними методиками, або не менше двох осіб, з якими була проведені арттерапевтичні методики).

Очікувані результати навчання. По завершенню сертифікатної програми слухачі

мають: розуміти особливості і принципи арттерапії та зміст такого її напрямку як бібліотерапія; впроваджувати в індивідуальній та груповій роботі бібліотерапевтичний інструментарій; оцінювати ступінь складності проблеми людини та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації; здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих арттерапевтичних (бібліотерапевтичних) методик до конкретних ситуацій професійної діяльності.

Ми сподіваємось, що описана сертифікатна програма поповнить професійний арсенал психологів і педагогів корисними для їх діяльності інструментами.

Використана література:

1. Енциклопедичний словник з арттерапії / О. Л. Вознесенська, О. М. Скнар, О. А. Бреусенко-Кузнєцов, О. О. Деркач, Л. В. Мова та ін. ; [за заг. наук. ред. О. Л. Вознесенської, О. М. Скнар]. Київ : Золоті ворота, 2017. 312 с.
2. Модульне середовище для навчання. URL : https://msn.khmnu.edu.ua/ (дата звернення 12.04.2023).
3. Подкоритова Л. Бібліотерапія: лекція. URL : http://surl.li/glsre (дата звернення 12.04.2023).
4. Подкоритова Л. Досвід застосування творчої бібліотерапії у психологічній корекції і педагогічній практиці. Простір арт-терапії : [Зб. наук. праць] / УМО, 2021, ВГО "Арт-терапевтична асоціація", 2021; [Редкол. : Лушин П. В. та ін.]. Київ : Золоті ворота, 2021. Вип. 2 (30). С. 44–69.
5. Подкоритова Л. О. Застосування авторської арттерапевтичної методики "Легенда про Перемогу" у психологічній практиці під час війни. Features of the development of modern science in the pandemic'sera: collection of scientific papers "SCIENTIA" with Proceedings of the II International Scientific and Theoretical Conference (Vol. 2), July 15, 2022. Berlin, Germany : EuropeanScientificPlatform. С. 62-63.
6. Подкоритова Л. О. Писання як спосіб самозцілення і допомоги. *Простір арт-терапії: мистецтво стосунків у танці життя :* матеріали XVIII Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Київ, 18-19 червня 2021 р.). Київ : ФОП Назаренко Т.В., 2021. С. 42-44.
7. Подкоритова Л. О. Я малюю словами … медитативний текст. *Простір арт-терапії: мистецтво стосунків у танці життя :* матеріали XVIII Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Київ, 18-19 червня 2021 р.). Київ : ФОП Назаренко Т.В., 2021. С. 88-89.
8. Подкоритова Л. Арт-терапевтична вправа "Лист-листівка собі" *Простір арт-терапії: мінливість і стабільність – пошуки балансу* : матеріали XVI Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Харків, 15-17 лютого 2019 р.). Харків : СПД ФО Степанов В.В., 2019. С. 144–145.

Abstract

The article is devoted to postgraduate education of psychologists and teachers in creative bibliotherapy. The possibilities of developing knowledge and practical skills of bibliotherapy exercises, the importance and possibilities of bibliotherapy are considered. The article presents a general description, structure and content of the certificate program "Bibliotherapy as a direction of art therapy in psychological and pedagogical practice" for postgraduate education (advancement of qualifications) of psychologists, teachers, lecturers of general secondary education institutions and professional (vocational-technical) education institutions.The general goal of this certificate program is to determine the features of bibliotherapy as a kind of art therapy and to develop practical skills and abilities in the application of individual bibliotherapy methods and techniques in psychologica land pedagogical practice. The program includes one lecture class (2 hours), four practical classes (8 hours) and independent work (20 hours) during two weeks.

Upon completion of the certificate program, students should be able to understand the features and principles of art therapy in general and bibliotherapy as its type; implement bibliotherapy tools in individual and group work; assess the degree of complexity of a person's problem and make a decision on applying for help or professional development; adapt and modify existing art therapy (bibliotherapy) methods to specific situations of professional activity.

Keywords: *postgraduate education, psychologists, teachers, certificate program, art therapy, bibliotherapy.*

УДК 378.091.3:656.611

Попков Б. І.,
старший викладач кафедри тактики та загальновійськових дисциплін
Інституту Військово-Морських Сил,
Національний університет "Одеська морська академія",
м. Одеса, Україна
ORCID ID 0000-0002-1246-6794

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЕКОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІЇВ

Аналіз освітніх програм у зарубіжних країнах є важливим досвідом у професійній підготовці майбутніх судноводіїв. Автором проаналізовано особливості освітнього процесу Університету Спліта (University of Split), Хорватія. Зокрема, досліджено екологічну підготовку судноводіїв. Визначено, що розвиток екологічної свідомості спеціальності "Морська навігація" охоплює такі дисципліни: "Морське право", "Захист моря та морського середовища"; "Безпека на морі"; "Безпека на морі та керування ризиками", професійна практика та вибіркова професійна практика на борту. Констатовано, що університет сприяє розвиток екологічної свідомості в численних сегментах своєї роботи – через дослідження, будівництво нових об'єктів і підвищення обізнаності про важливість сумлінного використання води.

Ключові слова: *майбутні судноводії, екологічна підготовка, екологічна свідомість, освітні програми зарубіжних країн.*

Аналіз освітніх програм у зарубіжних країнах є важливим досвідом у професійній підготовці майбутніх судноводіїв. Для виокремлення позитивного досвіду у екологічному напрямі розглянемо підготовку майбутніх судноводіїв в Університеті Спліта (UniversityofSplit) (Хорватія), який є не лише провідним ЗВО у галузі підготовки майбутніх судноводіїв, але й потужною науковою установою [1]. За останні 45 років він розширився і включає наразі 11 факультетів, одну Академію мистецтв та 4 відділення університету. Загальна кількість студентів, які навчаються на програмах бакалаврату, магістратури та аспірантури, дорівнює близько 20 000 осіб.

Університет багато уваги приділяє екології, захисту навколишнього середовища та розвитку концепції сталого розвитку. Згідно стратегії Університету Спліта на 2021-2025 рр. [3], університет є лідером у передачі знань і результатів досліджень в економіку регіону, рушійною силою економічного зростання, розвитку екологічно чистого та сталого розвитку суспільства. Також одним із засадничих документів, на яких будується освітній процес, є "Європейська стратегія для сталого розвитку ЄС 2030". Університет ставить перед собою стратегічну мету – підвищення якості освіти відповідно до 17 цілей сталого розвитку, прийнятих Організацією Об'єднаних Націй у 2015 році.

Університет Спліта є частиною альянсу Європейського морського університету SEA-EU, основним принципом якого є "Стале життя біля моря, з морем і від моря". Щоб показати роботу, яка проводилася за цим напрямом, університет опублікував "Звіт щодо сталого розвитку за 2020 рік" [4], де міститься внесок і прогрес у досягненні глобальних цілей сталого розвитку через освіту, дослідження, громадську діяльність і бізнес. Звіт показує лише частину діяльності, щоб зробити її більш

помітною, підвищити обізнаність про їх важливість і таким чином мотивувати всіх студентів, співробітників і широку спільноту до ще сильніших дій. У той же час, університет також запустив веб-сайт “Održivost”, на якому постійно проводиться моніторинг прогресу. Багато заходів здійснюються через місцеві, регіональні, національні та глобальні партнерства та об’єднання, стейкхолдерів. Одним із факультетів є Факультет Морського навчання (Faculty of Maritime Studies), який має досвід підготовки моряків більше 60 років. Основними цілями та метою програми навчання за програмою “Морська навігація” є [2]:

– регулярне навчання на вищі військово-морські офіцерські посади (перший палубний офіцер і командир корабля водотоннажністю 3000 ВТ і більше) для хорватських судновласників та світового ринку,

– розвиток культури безпеки на морі та захисту морського середовища в системі безперервної освіти та підготовки моряків,

– науковий підхід до реконструкції хорватського морського господарства,

– подальше підвищення якості вищої освіти (освіти) морських фахівців за світовими та європейськими стандартами та відповідно до Болонської декларації та безперервна освіта (безперервне навчання).

Навчальний план спеціальності “Морська навігація” включає дисципліни, які спрямовані на розвиток екологічної свідомості: “Морське право” (1 частина) (3 кредити) та “Захист моря та морського середовища” (3 кредити) на 1 курсі; “Безпека на морі” (5 кредитів) та “Морське право” (2 частина) на 2 курсі; “Безпека на морі та керування ризиками” (4 кредити), професійна практика (1 кредит) вибіркова професійна практика на борту (5 кредитів) на 3 курсі. Наведемо кілька прикладів як реалізується екологічний напрям у неформальній освіті студентів в університеті Спліта. Так, шостою ціллю сталого розвитку є забезпечення чистої води та санітарії для всіх. Університет сприяє досягненню цієї мети в численних сегментах своєї роботи – через дослідження, будівництво нових об’єктів і підвищення обізнаності про важливість сумлінного використання води. У рамках заходу Європейська ніч дослідників у 2020 році відбувся онлайн-практикум для студентів та викладачів з розробки технології оцінки здатності до самоочищення прибережних вод.

У рамках проекту SEA-EU (European University of the Seas) проходить цикл Blue Talks – серія коротких онлайн-лекцій на тему “блакитної економіки”. Розмови відбуваються раз на місяць у вигляді вебінару тривалістю 1 година, де експерт представляє ситуацію у певній галузі, а учасники можуть ставити запитання та коментарі. В університеті існує також безліч проєктів, спрямованих на розвиток екосвідомості студентів. Університетський факультет морських досліджень має некомерційну студентську асоціацію OCEANUS, яка реалізує ряд проєктів, спрямованих на оцінку, збереження та захист природи та біологічного різноманіття, особливо пов’язаного з морем. Учасники провели екологічну акцію за студентським проектом “Моє море”, де очистили дно відкритого басейну “Морнар”, а також брали участь у кількох інших акціях з очищення морського дна.

Студенти, які зібралися в клубі підводних досліджень Університету Спліта, також дуже активні і вже кілька років складають карту підводного світу, підвищуючи обізнаність про його потреби у збереженні за допомогою студентського проєкту “Картування морських середовищ існування у 2020 році”. Вони нанесли на карту чотири локації в Сплітсько-Далматинській жупанії та провели вебінар “Створення карти середовища проживання в геоінформаційній системі qgis”. Студенти

Університету Спліта, які були однією з груп конкурсу Ocean Hackathon 2020, розробили пристрій для відбору зразків мікропластику з моря. Отже, як бачимо за рахунок безлічі наукових та громадських проєктів, наявності студентських асоціацій формуються екологічні знання, навички та уміння. У студентів формується екологічний світогляд, мислення, а через нього – готовність до екосвідомої діяльності.

Використана література:

1. Офіційний сайт University of Split. URL:https://www.unist.hr/en/about/university-of-split(дата звернення 28.03.2023 р.)
2. Faculty of Marine Studies URL:https://www.pfst.unist.hr/nastava/studiji/preddiplomski-studiji /pomorska-nautika(дата звернення 28.03.2023 р.)
3. Strategy of University of Split 2021-2023. URL: http://www.unist.hr/en/DesktopModules /Bring2mind/DMX/API/Entries/Download?laguage=en-US&EntryId=2086&Command=Core_Download&PortalId=0&TabId=2675 (дата звернення 28.03.2023 р.)
4. Izvješćeociljevimaodrživograzvojasveučilišteusplitu, 2020. URL: https://www.unist.hr/Portals/0 /datoteke/izvjesce_SDG_UNIST.pdf (дата звернення 28.03.2023 р.)

Abstract

Analysis of educational programs in foreign countries is important in the professional training of future navigators. The author analyzed the features of the educational process of the University of Split, Croatia. In particular, the environmental training of navigators was studied. It was determined that the development of environmental awareness in the specialty "Marine Navigation" covers the following courses: "Maritime Law", "Protection of the Sea and the Marine Environment"; "Safety at sea"; Maritime Safety and Risk Management, professional practice and optional professional practice on board. It was established that the university promotes the development of environmental awareness in numerous segments of its work – through research, construction of new facilities and raising awareness of the importance of conscientious use of water.

***Key words**: future navigators, environmental training, environmental awareness, educational programms of foreign countries.*

УДК 37.091.313:94

Радомський І. П.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
провідний науковий співробітник відділу андрагогіки,
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0003-2452-0898

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСВІТНЮ СФЕРУ

Проєктна діяльність сьогодні виступає універсальним засобом розвитку людини. В освітній сфері проєктна діяльність виступає як джерело педагогічної активності. Метод проєктів як педагогічна технологія та форма навчальної роботи поширився в першій половині XX

століття. В кінці XX на початку XXI ст. проєктування розглядається як особливий вид мисленнєвої діяльності. Сьогодні педагогічне проєктування розповсюджується на рівні педагогічних систем, освітнього середовища, особистості, змісту виховання та навчання. Вітчизняні педагоги спрямовують проєктні методи на розвиток особистості, підготовку до життя і праці.

Ключові слова: *метод проєктів, педагогічна технологія, проєктна діяльність, історія проблеми.*

Проєктна діяльність сьогодні виступає універсальним засобом розвитку людини. Дорослими проєктна діяльність може використовуватись для самовдосконалення та професійного розвитку, стати генератором творчих проявів особистості.

Актуальним питанням впровадження інноваційних процесів в освіті загалом та освіті дорослих зокрема є упровадження педагогічного проєктування.

Працівники освітньої сфери активно долучаються до проєктної діяльності. Результативність педагога все більше залежить від його вміння будувати свою діяльність на науковій основі, планувати не тільки сам освітній процес, але і його результати, детально уявити майбутні зміни, оцінити їх очікуваний ефект.

Освітяни, що залучаються до проєктної діяльності мають можливість реалізовувати освітні проєкти як розробники чи виконавці в межах закладу освіти, де вони працюють, проєктувати власні освітні програми, курси чи тренінги, долучатись до різноманітних мережевих проєктів.

В освітній сфері проєктна діяльність як джерело педагогічної активності формувалась протягом довгого періоду. Про необхідність впровадження дослідницького спрямування в педагогічний процес зазначав основоположник педагогіки Я. А. Коменський. Він писав: “Людей необхідно вчити головним чином тому, щоб вони отримували знання не з книг, а спостерігаючи самостійно небо і землю, дуби, буки, тобто щоб вони досліджували та пізнавали самі предмети, а не пам’ятали лише чужі спостереження і пояснення” [4, с. 138].

На початку XX століття значний вклад у розвиток проєктної діяльності в освітній сфері внесли Дж. Дьюї, К. Поппер, Г. Саймон, В. Кілпатрик, Е. Коллінгс та інші.

Метод проєктів як педагогічна технологія та форма навчальної роботи поширився в першій половині XX століття. Він поєднав в собі евристичну, дослідницьку, експериментальну, наукову складові. Основоположником методу проєктів вважається американський філософ та педагог Дж. Дьюї. Освітню місію науковець розглядав в тому, що навчання повинно не стільки давати знання необхідні в майбутньому, скільки розвивати здібності учня вирішувати “тут і зараз” свої нагальні життєві потреби.

У своїх наукових працях Кілпатрик [2, 3] виділяв наступні види проєктів: творчі; споживчі (пов’язані з розвагами); проєкти розв’язання проблем або інтелектуальних ускладнень; проєкти-вправи.

З появою в Радянському союзі (1925 р.) перекладу книги В. Кілпатрика “Метод проектов” навчальне та педагогічне проєктування розвивалось як специфічна форма педагогічної діяльності, але вже в 1931 році постановою ЦК ВКП (б) метод проєктів було засуджено через те що він “не давав можливості учням опанувати системою знань в області конкретних навчальних курсів”, та в наступні більш ніж пів століття в СРСР метод проєктів як самостійний не використовувався.

На відміну від СРСР в таких країнах як США, Великобританія, Бельгія, Фінляндія, Германія, Італія, Бразилія, Голландія та багатьох інших гуманістичні

підходи в освіті та метод проєктів Дж. Дьюї набули популярності.

В 70-80-х роках ХХ ст. науковці активно почали використовувати інженерну термінологію проєктування в педагогічній діяльності (Г. Щедровицький, В. Краєвський, І. Лернер). Поняття "проєкт" в методології педагогічної діяльності використовував Г. Щедровицький в 1968 році у своїй праці "Педагогіка і логіка", а Н. Кузьміна виокремила проєктувальний компонент в структурі діяльності педагога. Радянська педагогіка починає оперувати поняттями "педагогічне проєктування", "проєктувальна діяльність учителя", "педагогічний проєкт".

Проєктна діяльність в освітній сфері набула нового поштовху в 90-х роках минулого століття. Окреслилось гуманістичне спрямування педагогічного проєктування викликане залученням до його методології філософських, культурологічних, психологічних знань. Практичні можливості проєктної діяльності в освіті набули подальшого розвитку у зв'язку з бурхливим розвитком інформаційно-комунікаційних технологій.

Надалі педагогічне проєктування розповсюджується на рівні педагогічних систем, освітнього середовища, особистості, змісту виховання та навчання. Відбувається процес формування проєктного простору учасників освітнього процесу.

Наукові основи досліджень педагогічного проєктування в Україні були закладені А. Макаренко і Г. Ващенко. А. Макаренко розглядав педагогічне проєктування як засіб досягнення загальної мети виховання, проєктування здібностей та схильностей кожного вихованця, а об'єктом проєктування вважав людину, а справжній розвиток педагогіки на думку науковця полягає у її здатності "проєктувати особистість" [5].

Г. Ващенко зосереджував увагу на необхідності застосування методу проєктів як активного методу навчання, для якого "характерний практичний ухил навчання та зв'язок із життям". Науковець наголошував, що при реалізації проєктів "слід звертати увагу на органічне поєднання теорії й практики, оскільки завдання проєкту не тільки в тім, щоб виконати якусь корисну роботу, а в тім, щоб на цій роботі поширити свій світогляд, набути теоретичних знань, що дають змогу краще розуміти життя та краще по-науковому творити його" [1, с. 221].

Як зазначає Г. Романова, вітчизняні дослідники спрямовували проєктні методи на розвиток особистості, підготовку до життя і праці, тоді як закордонна педагогіка донині зберігає спрямування розгляду проєктної діяльності як методу заломлення теоретичних знань у практиці розв'язання особистісних завдань, що стало підґрунтям розвитку технологічної парадигми освіти" [6, с. 47].

Особливості сучасного стану освіти передбачають необхідність масового засвоєння основ проєктної діяльності. Рух соціуму в напрямку неперервної освіти призводить до постійної зміни характеру мотивації та необхідних компетенцій на кожному життєвому етапі особистості. Усі учасники освітнього процесу вимушені оперувати все більшими об'ємами інформаційних потоків, щоб встигати за сучасними тенденціями в науці та своїми напрямками професійної діяльності.

Використана література:

1. Ващенко Г. Загальні методи навчання : підручник для педвузів. Харків : Державне видавництво України, 1929. 232 с.
2. Килпатрик, В. Х. Воспитание в условиях меняющейся цивилизации. Москва : Работник просвещения (Kilpatrik, W. H. (1930). Education for a changingcivilization. Moskow: Educator).
3. Килпатрик В. Х. Основы метода. М.; Л. : Госиздат, 1928. 115 с.

4. Коменский Я. А. Великая дидактика / пер. с лат. А. Щепинский. Санкт-Петербург: Типография Э. Арнгольда, 1893. 326 с.
5. Макаренко А. С. Методика організації виховного процесу. Твори : в 7 т. Київ : Рад. школа, 1954. Т. 5. 382 с.
6. Романова Г. М. Теорія і практика підготовки викладачів вищих економічних навчальних закладів до проектування навчальних технологій : дис. д-ра пед. наук : 13.00.04 теорія і методика професійної освіти / Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. Київ, 2012. 543 с.

Abstract

Today, project activity is a universal means of human development. In the field of education, project activity acts as a source of pedagogical activity. The project method as a pedagogical technology and form of educational works pread in the first half ofthe 20th century. At the end of the XX and the beginning of the XXI century, design is considered as a special type of thinking activity. Today, pedagogical design is spread at the level of pedagogical systems, educational environment, personality, content of education and training. Domestic teachers direct project methods to personality development, preparation for life and work.

Keywords: *project method, pedagogical technology, project activity, history of problem.*

УДК 379.091.3:62-057.21

Рахманов В. О.,
доктор педагогічних наук, доцент,
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-7180-4087

ГОЛОГРАФІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ В УМОВАХ ОСВІТНЬО-ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Для покращення підготовки майбутніх інженерів в умовах освітньо-інформаційного середовища голографічні підходи можуть бути корисні та стати ще одним ресурсом, який може змінити спосіб створення та проведення занять. Щоб отримати цей результат, необхідно вивчити доцільність голографічних технологій відповідно до підготовки в умовах освітньо-інформаційного середовища. Розкрито сутність розглянутих голографічних підходів до підготовки, описано переваги та особливості їх впровадження у навчальній процес технічного університету. Це допомагає студентам активізувати пізнавальну діяльність та стимулювати їх до самоосвіти. У ході опрацювання низки дослідницьких ідей запропоновані різні наукові підходи до трактування терміну "голографічні технології". Відповідно до наявних концепцій, голографічні технології можна розглядати як результат творчого процесу і як процес впровадження нововведень. Визначені особливості, перспективи впровадження голографічних підходів у навчальний процес технічного університету, які потребують подальшого детального аналізу та вивчення в комплексній взаємодії з інформаційними системами.

Ключові слова*: голографічні підходи до навчання; інформаційні системи; навчальний процес; освітньо-інформаційне середовище; підготовка майбутніх інженерів.*

Ефективність організації та надання якісних освітніх послуг вищою професійною освітою є гарантією підготовки висококваліфікованого майбутнього фахівця у технічній галузі знань. Тому, використання голографічних підходів доступно та доречно застосовувати у навчальному процесі, як складову підготовки майбутніх інженерів в умовах освітньо-інформаційного середовища технічного університету, що дозволяє професорсько-викладацькому складу і студентам активізувати пізнавальну діяльність. Саме зображення транслюється в натуральну величину, з високою чіткістю відтворення в реальному часі та звуком в онлайн режимі. Технологія голограм в умовах освітньо-інформаційного середовища допоможе студентам відвідувати заняття не виходячи з дому чи знаходитися у будь якої точки світу. Це може скоротити час на дорогу і, в довгостроковій перспективі, проводити заняття в умовах пандемії чи воєнного стану у країні.

Голографія – це метод запису, відтворення і перетворення хвильових полів, заснованих на інтерференції коливань відповідного діапазону частот, що дозволяє на світлочутливій поверхні отримати повну інформацію про об'ємне зображення об'єкту. За допомогою голографічних технологій навчання спрямовано на об'ємне, багатовимірне здобуття знань, що відповідає особливостям сприйняття навчального матеріалу щодо здобуття інтегративних компетентностей. Крім того, існують голограми до яких можна доторкнутись і відчути її. Дана голограма базується на фемтосекундній лазерній технології, яка здійснює перемішування частинок в повітрі у певній точці простору, створюючи при цьому потрібне зображення. При фокусуванні лазера відбувається іонізація повітря, з'являється світловипромінювальна плазма. Головною перевагою голограми, є можливість торкнувшись зображення, людина відчує як твердий предмет. Телефон з голографічним екраном є незамінним інструментом у сфері освіти, а саме в умовах освітньо-інформаційного середовища, за допомогою голографічного проектору, існує можливість показувати голограми на 360 градусів і дозволяє взаємодіяти з ними: обертати, збільшувати і зменшувати, дивитися всередині.

Голографічний підхід до підготовки майбутніх інженерів – це навчальний процес об'ємного розкриття змісту досліджуваного знання, що поєднує в собі як мінімум три проекції з центронаправленними векторами, що надає освітні механізми імпресингу, саме специфічні елементи підвищеного сприйняття навчального матеріалу під впливом зовнішнього середовища, які визначають мотив освітньої діяльності, мету, цінність.

Розвиваючи ідею голографічного методу в освіті, розглядається голографія як педагогічний метод моделювання освітніх об'єктів. Вона визначає голографічний підхід в педагогіці як метод отримання об'ємного зображення (голограми), який моделює навчальний об'єкт шляхом заломлення і з'єднання в одній точці трьох інформаційних хвиль – сигналів, що надходять від трьох основних джерел: від досліджуваного об'єкта і двох суб'єктів педагогічного процесу.

Якість голографічного зображення в освітньому процесі залежить від ряду факторів до яких відноситься:

– якість інформації, яку представлено викладачем у вигляді навчальних об'єктив;

– сутність, презентаційність та зацікавленість навчальної інформації викладачем про навчальний об'єкт, а саме вміле використання технічних засобів, додаткових джерел інформації з метою всебічного багатовимірного впливу на свідомість майбутнього інженера, показ об'єкта в статиці і динаміці, порівняння і зіставлення з іншими або йому подібними об'єктами тощо;

– особистісні властивості студентів: ступінь розвитку сприйняття навчальної інформації, уяви, інтелекту; здатність порівнювати інформацію; готовність прийняти, обробити, оцінити, інтерпретувати навчальну інформацію, отриману від об'єкта і викладача навчальний матеріал; вміння здійснювати самоконтроль своїх знань;

– багатовимірний підхід в моделюванні освітнього об'єкта, що передбачає застосування різноманітних технологій, методів, прийомів, форм і засобів, що дозволяють уявити досліджуваний об'єкт у всіх його вимірах і проявах.

– 3D-зображення здатне передавати тривимірний ефект і глибину реальної моделі. Дана оптична структура дозволяє досягти найбільш чіткого і яскравого зображення, а також забезпечує більшу кількість оптичних ефектів. Такі зображення кольорові і можуть змінювати відтінки при повороті в різні сторони по всіх осях. Графічна навчальна інформація перетворюється в голографічну. Зображення видно в залежності від кута зору під час розгляду голограми. При направленому світлі краю і кольору голограми стають чіткими і світлими, а при звичайному освітленні кольору втрачають свій контраст. Голографічні технології засновані на використанні камер, які знімають викладача з декількох ракурсів для створення 3D-ефекту. Графіки, діаграми та інші навчальні елементи презентації можуть бути відтворені у 3D як для викладача, так і для аудиторії.

Існує ймовірність, що з'явиться місце для нової моделі, заснованої на наданні голографічних пристроїв, коли вона стане стандартною практикою та буде привертати увагу навчальному процесу, наукових конференцій тощо. Основна перевага полягає в тому, що голограмні презентації дають аудиторії реальне зображення викладача. При цьому до аудиторії також звернена камера, яка показує викладачу студентів і забезпечує взаємодію в режимі реального часу.

Голографічний підходи у навчанні – це система освітніх способів, технологій, що відповідає особливостям багатомірності сприйняття навчального матеріалу як онлайн навчального матеріалу так і в записі. Голографічний метод проекції в освітньо-інформаційному середовищі – це система освітніх способів, технологій у навчальному процесі, що спрямована на об'ємне представлення досліджуваного матеріалу, що відповідає особливостям багатомірності сприйняття навчального матеріалу в онлайн режимі.

Голографічнтй підхід до підготовці майбутніх інженерів в умовах освітньо-інформаційного середовища привертають увагу до лекцій, практичних, лабораторних занять, конференції тощо. Попри наявності у голограм інтерактивних можливостей, пов'язаних із самою презентацією, існує можливість, що на лекціях віртуальний викладач стає джерелом інформації, а на практичних заняттях – проведення занять за допомогою дуального викладання навчального матеріалу, коли онлайн викладач допомагає студентам повторити попередній навчальний матеріал, а викладач, який знаходиться в аудиторії, допомагає студенту розв'язати складні поточні завдання. На лабораторних заняттях існує можливість створити віртуальний об'єкт, де викладач за допомогою махів рук може розділити на частини деталі та показати, що знаходиться у середині зразка, який досліджується.

За допомогою голографічного підходу в умовах освітньо-інформаційного середовища майбутні інженери застосовують отримані попередні знання зі своїми практичними навичками для вирішення навчальних проблем щодо досягнення освітніх цілей. Під час такої підготовки на основі віртуалізації майбутній інженер отримує важливі навички, як робота в команді, лідерства, спілкування, прийняття професійних рішень, визначення пріоритетних завдань та управління процесом, вироблення

стійкості до стресу. Практичні заняття можуть здійснюватися індивідуально або в команді, що призводить до співпраці та обміну знаннями. З розвитком таких технологій збільшуються можливості активної взаємодії з технологічними додатками та сприяння доступу до інформації, обміну своїми ідеями, обміну знаннями та створенню контенту. Цифрове навчання, яке залучає майбутніх інженерів до інтерактивного та самостійного процесу здобуття компетентностей, сприяє активізації пізнавальної діяльності у вищій школі. Освітньо-інформаційне середовище є важливим елементом для створення та впровадження голографічних технологій, що надає відповідні результати – практичні професійні навички, а досвід використання інформаційних систем – підвищить зацікавленість до навчання. Це допомагає покращити індивідуальну траєкторію навчання кожного студента, підвищити загальний результат всієї навчальної групи. Голограми роблять більш чітке об'ємне зображення предмета матерії, допомагає підвищити мотивацію, щоб здобути максимально важливі компетентності. Майбутні інженери, як правило, використовують логічні підходи для вирішення навчальних проблем,що призводить до покращення логічного мислення та аналітичних навичок. Впровадження голографічних підходів у практику потребує перегляду:

– викладачем навчального матеріалу для кожного студента окремо, а також враховувати його старанність та діяльність у групі, самооцінку, рефлексію тощо;

– психолого-педагогічної готовності викладача щодо впровадження новітніх технологій у навчальний процес, його теоретичні та практичні знання, вміння вибрати раціональні інформаційно-комунікаційні технології, що забезпечать можливість побудувати інтерактивну, проблемно-пошуковою модель навчання;

– комунікативну складову освітнього процесу, що спрямоване на створення сприятливого психологічного клімату та психологічну оптимізацію діяльності і міжособистісних стосунків між викладачем – голографічною системою – студентом, студентом – голографічною системою – студентом. Воно має бути діалогічним і передбачати ставлення до іншої особистості як до цінності, індивідуальності, адже саме під час діалогу створюється оптимальний психологічний фон, який дозволяє розкритися кожній із сторін;

– проектування нестандартних ситуацій, що потребує від викладача вміння створювати навчальні проблемні завдання, формувати евристичні питання, пізнавальні та проблемно-пошукові задачі;

– інтегративності, яке забезпечує розвивальне навчання, що потребує гнучкого підходу до використання форм, методів організації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх інженерів;

– диференційованості навчання, а саме поєднання сьогоденних та голографічних підходів, що надає пріоритет розвитку до самостійної роботи з творчим дидактичним матеріалом, для саморозвитку особистості;

– структурованість змісту навчальних дисциплін, а саме добір таких методів, прийомів, засобів навчання, щоб максимально розкривати і використати суб'єктивний досвід кожного майбутнього інженера, пристосовуючи методики навчання до освітньо-інформаційного середовища;

– проєктування навчальних занять щодо зменшення часу примусового сидіння, використовуючи дидактичні ігри та проведення рухомих дій разом з віртуальним викладачем.

Ці результати є доказом того, що голографічні підходи мають позитивний вплив на навчання та перспективним напрямом навчального процесу, який відкриває нові

можливості роботи в сферах освіти. Результат використання голографічних підходів виявляється позитивним і є перспективним для отримання компетентностей у навчальній діяльності в умовах освітньо-інформаційного середовища.

Abstract

To improve the training of future engineers in the educational and information environment, holographic approaches can be useful and become another resource that can change the way classes are created and conducted. To obtain this result, it is necessary to study the expediency of holographic technologies in accordance with training in the conditions of an educational and informational environment. The essence of the considered holographic approaches to training is revealed, the advantages and features of their implementation in the educational process of a technical university are described. This helps students to activate cognitive activity and stimulate them to self-education. In the course of developing a number of research ideas, various scientific approaches to the interpretation of the term "holographic technologies" are proposed. According to existing concepts, holographic technologies can be considered as the result of a creative process and as a process of introducing innovations. Specific features and prospects for introducing holographic approaches into the educational process of a technical university are identified, which require further detailed analysis and study in complex interaction with information systems.

Keywords: *holographic approaches to learning; information systems; learning process; educational and information environment; training of future engineers.*

УДК 378.4.091.12.011.3:001.817

Резван О. О.,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри психології, педагогіки та мовної підготовки,
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова,
м. Харків, Україна
ORCID ID 0000-0002-7371-3605;

Волкова Н. П.,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри інноваційних технологій з педагогіки,
психології та соціальної роботи,
Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро, Україна
ORCID ID 0000-0003-1258-7251

ТЕХНОЛОГІЇ РОБОТИ З ТЕКСТОМ ПУБЛІЧНОЇ ДОПОВІДІ У ПРАКТИЦІ ВИКЛАДАЧА УНІВЕРСИТЕТУ

Проаналізовано змістові та ідейні особливості тексту публічної доповіді. Вказано, що ораторська майстерність викладача залежить від його професійних навичок, бажання самовдосконалюватися тощо.

Розглянуто ключові функції тексту промови, за умови виконання яких викладач отримує можливість висловити власні думки, переконати слухачів, зацікавити їх, вплинути на формування

особистості студента. Технології роботи над публічною доповіддю тлумачаться як мистецтво, яке потребує значного рівня освіченості промовця.
Ключові слова: *публічна доповідь, оратор, технології роботи з текстом.*

Вимоги до ораторської майстерності викладача, рівно як і будь-якого публічного промовця, постійно оновлюються. Детермінація оновлень обумовлюється як зміною факторів сприймання тексту аудиторією, так і технічними можливостями супроводу тексту, які в совою чергу, залежать від форм представлення доповіді: онлайн, у асинхронному режимі, реальному вимірі тощо. Отже, сучасна доповідь викладача (лекція, виступ, опонування) має бути створена для аудиторії слухачів з огляду на їх готовність сприймати інформацію й рівень інтересу до проблеми, а також – із урахуванням технічних можливостей донесення форми доповіді до фактичного місця перебування слухача.

З огляду на класичні елементи побудови доповіді, означені Арістотелем [1], текст має виконувати три глобальні функції: *етос* – виявлення характеру промовця, формування у слухачів довіри до нього; *пафос* – емоційної складової, що дозволяє доносити інформацію з огляду на власні суб'єктивні переживання; *логос* – раціональна складова виступу, представлена змістом інформації. Дотримання означених складових доповіді дає можливість викладачеві усвідомити відповідність частин тексту і логічних до них функціоналів. Так, у межах етосу відбувається формування мотивації слухача: тут промовець має відповісти самому собі на питання: чи є в моєму виступі щось цінне, що може змінити на краще життя людей, які мене будуть слухати? Пафос сприяє формуванню відкритості промовця щодо доповіді, тож формулою виступу має стати теза щодо використання у доповіді особистісно цінного матеріалу, який є важливим для життя. Логос призначений для майстерного відтворення пари "інформування – переконання", де слово дозволяє аргументувати, робити припущення, посилатись на досвід тощо.

Майстерність оратора у побудові доповіді визначається його умінням оперувати множиною альтернативних засобів мовлення, що дають можливість активізувати увагу слухача (читача) у різних частинах тексту. Так, якісний вступ означує наявність одного або декілька прийомів, що дозволяють автору створити емоційне сприйняття проблеми, зокрема:

Факт – як авторитетне джерело, наприклад опертя на соціологічне дослідження або наукове відкриття;

Вихідна подія – актуалізація чогось ситуативно важливого, що сталося в світі, є обговорюваним у різних спільнотах, напр. коли йдеться про якусь хворобу, катастрофу… ми точно знаємо, що аудиторія була до цього причетна – принаймні інформаційно. Вихідна подія використовується як можливий крок для побудови стосунків з аудиторією – і тому можна пов'язати цю подію з інформацією, яку будемо викладати аудиторії;

Самопрезентація – стисла розповідь про себе з огляду на проблему, яку будемо висвітлювати. Тут важливо дати зрозуміти аудиторії, чому промовець займаєтесь цією діяльністю і означеною проблемою;

Інтерактив – спілкування з аудиторією, яке складається із риторичних запитань: а правда, що…; чи вірити Ви в те, що…; хто з Вас використовує те…, а хто – інше – підніміть руку…; Важливим для інтерактиву з аудиторією є формулювання питань з однозначною відповіддю, уникання дискусії;

Власний досвід – представлення життєвого кейсу, спорідненого із темою доповіді. Якщо у доповідача немає такого особистого досвіду – можна використовувати сторітеллінг із звичайними людьми у близькому оточенні;

Проголошення теми (плану виступу) – це найбільш консервативний початок доповіді, який упорядковує й регламентує зміст майбутнього тексту. При цьому важливим стає налаштування аудиторії на логіку сприйняття, можливо – конспектування у різних видах – напр., ментальна карта [2] – де виділяється саме ядро виступу;

Ілюстрація – як історія з сюжетом, дійовими особами – приклад із фільму, соціального досвіду тощо. На відміну від усіх інших видів вступу цей мовленнєвий прийом використовується для створення невимушеної атмосфери в аудиторії, розрядки напруження слухачів.

Побудова основної частини доповіді є найбільш відповідальним етапом підготовки оратора, адже її метою є представлення проблеми разом із ідею, як її вирішити. Варто звернути увагу, що основна частина може бути створена у двох протилежних логічних порядках: або як "теза – аргумент – ілюстрація", або як "антитеза – контраргумент – ілюстрація. Наприклад, у першому варіанті можна тезувати інформацію, яка оцінюється як певний штамп (українська мова – солов'їна), в аргументуванні звернутись до пояснення змісту означеного штампу (мелодійність української мови забезпечується розташуванням звуків за порядком голосний – приголосний). Тезу й аргумент маємо підтвердити ілюстрацією (колись у якомусь році співочість мови була визначена фахівцями і посіла 2 місце). У варіанті з антитезою керуємось запереченням очевидного, розвінчанням конкретного міту, для чого знов-таки наводимо приклади. Таких логічних ланцюжків, що складаються із прямого або зворотного порядку "тез – аргументів – ілюстрацій" у основній частині може бути не більше 7, оскільки маємо враховувати психологію роботи уваги – як можливість утримання у полі уваги 5+/- 2 об'єкти. Тези не повинні бути великими (складаються із 3 – 5 слів), вони допомагають Вам йти за планом.

Завершувати доповідь варто також відповідними мовленнєвими прийомами, що подекуди можуть бути ідентичними прийомам вступу: використання авторитетних тез, власного досвіду або актуальної для спільноти події, ілюстрації.

Водночас деякі з прийомів закінчення видаються особливими. Так, цікавим способом закінчення доповіді є візуалізація – як перспективна мрія про ідею, що змінить реальність на краще, наприклад, реформи, що дозволятимуть оптимізувати суспільні процеси… Кінцівка доповіді може містити заклик до дії, що проголошується з метою агітації слухачів до конкретних процесів, рухів, змін тощо. І звісно, класичним закінченням можна вважати повтор тез основної частини – як узагальнення когнітивної роботи слухачів із текстом.

Робота викладача із текстом публічної доповіді в сучасних умовах українських університетів ускладняється ще й технічними можливостями систем віддаленої комунікації, оскільки у лекціях, що проводяться онлайн видається проблемою відстежити зворотну реакцію слухачів – і відповідно – скорегувати промову. Крім того, гарною ознакою онлайн-доповіді стало її доповнення візуалізацією (презентацією, відеозаписом тощо), що може розсіювати увагу слухачів від емоційності тексту, водночас посилюючи його логічну складову. Урахування означених проблем доповідачем дозволяє усвідомити необхідність корекції тексту з огляду на віртуальність слухачів.

Творення тексту публічної доповіді з огляду на її мету здатне переконати аудиторію, зробити її прихильниками проголошуваної ідеї, набути нових адептів означених у доповіді цінностей. Тут доповідач перестає бути лише оратором, він стає провідником певної місії, завойовником розумів своїх слухачів. Майстерність доповідачів можна порівняти із мистецтвом, про яке говорив Цицерон: "Є два мистецтва, здатні поставити людину на найвищу сходинку слави: це мистецтво полководця і мистецтво гарного оратора".

Використана література:

1. Колоїз Ж. В. Академічне письмо та риторика : [Практикум]. Кривий Ріг : КДПУ, 2018. 196 с.
2. Литвиненко О. В. Особливості використання ментальних карт в навчальному процесі. Обласна науково-практична інтернет-конференція "XII Хмурівські читання", [Електронний ресурс]. URL : http://timso.koippo.kr.ua/hmura12/2016/10/16/lytvynenko-olha-valentynivna-osoblyvosti-vykorystannya-mentalnyh-kart-v-navchalnomu-protsesi. Дата перегляду: Лютий, 10, 2018.

Abstract

Content and ideological features of the text of the public report were analyzed. It is indicated that the teacher's oratory skill depends on his professional skills, desire for self-improvement, etc.

The key functions of the text of the speech are considered, under the condition of fulfillment of which the teacher gets the opportunity to express his own opinions, convince the listeners, interest them, influence the formation of the student's personality. Technologies of work on a public report are interpreted as an art that requires a significant level of education of the speaker.

***Key words**: public report, speaker, technologies of working with the text.*

УДК 373.31.5.091(477)

Романчук А. І.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0001-5390-5418

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ НОВОЮ УКРАЇНСЬКОЮ ШКОЛОЮ

У статті розглянуто та проаналізовано інноваційні технології управління новою українською школою. Охарактеризовано теоретичні підходи до визначення понять "технології", "управлінські технології", "управлінські інноваційні технології". У статті розкрито зміст управлінських інноваційних технологій, проведено теоретичний аналіз наукових джерел з виокремленого питання. Проаналізовано сучасний стан та головні напрями пошуку, розроблення та впровадження інноваційних технологій управління у новій українській школі. Здійснено обґрунтування актуальності використання управлінських технології у системі функцій управління. Охарактеризовано окремі сучасні технології управління.

***Ключові слова:** технології, управлінські технології, управлінські інноваційні технології, управління новою українською школою.*

Якісна освіта є пріоритетом будь-якої держави. Реформування та модернізація освіти в Україні у контексті входження до європейського та світового освітнього простору передбачає відкритість освітньої системи, розвиток педагогіки партнерства і співробітництва, реформування змісту середньої освіти, формування ключових компетентностей учнів, зміну структури школи в умовах децентралізації влади, автономію в діяльності закладів освіти.

Поняття "технологія" розглядається як сукупність форм, методів і способів будь-якого процесу, спрямованих на досягнення поставлених цілей. Звідси, технологія управлінська – це сукупність форм, методів, засобів впливу суб'єкта управління на об'єкт управління з метою досягнення якіснішого результату [1, с. 222].

Вивченню проблеми впровадження сучасних інноваційних технологій управління приділяють увагу вітчизняні та зарубіжні науковці: І. Богданова, Л. Буркова, І. Дичківська, О. Козлова, Л. Машкіна, Л. Момот, В. Паламарчук, І. Підласий, О. Попова. О. Мармаза і Л. Даниленко стверджують, що до сучасних управлінських технологій слід віднести технології, які використовуються в інноваційному менеджменті, в бізнесі й промисловості. Серед них найчастіше застосовують: маркетинг інновацій, інжиніринг, реінжиніринг, бренд-стратегії, бенчмаркінг, кейс-метод, рейфреймінг, тімбілдінг.

Маркетинг інновацій передбачає вивчення ринку споживачів інновацій, їхніх запитів, інтересів та розробку системи дій з реалізації інновацій, забезпечення її рекламою, організацією "паблікрилейшнз". Інжиніринг (англ. engineering – винахідливість, знання) проектно-консультаційні послуги з розробки проектів, програм, впровадження інновацій. В управлінні цю технологію можна використовувати під час спільного проектування розвитку опорного закладу освіти, складання стратегічного плану роботи , застосуванням найновіших методів організації та управління, з урахуванням усіх умов і чинників (проектно-консультативна діяльність науковців, керівника, психолога, представників громади чи інших фахівців) [4].

Реінжинірин – інженерно-консультаційні послуги з проектування діяльності для досягнення кардинальних, рішучих змін. Ця технологія є ефективною й може застосовуватися на етапі створення та ефективного управління закладом.. Це технологія проведення зустрічей з представниками громадськості щодо розроблення стратегічного плану розвитку школи, планування підготовки навчального закладу до нового навчального року, підготовки загальних зборів школи, здійснення моніторингу навчальних досягнень учнів чи рівня професійної компетентності педагогічних кадрів, діагностики адаптації учнів до першого чи іншого класу тощо [4].

Бренд-стратегія – управління реалізацією інновацій, просування її на ринку попиту, формування свідомості споживачів нового продукту. Стратегія створення, розвитку, зміни та адаптації до ринку освітніх послуг власного бренду (того, що є унікальним); технологія формулювання й обґрунтування стратегічної ідеї, концепції розвитку опорного закладу щодо впровадження конкурентних переваг на ринку освітніх послуг з метою формування іміджу, який стимулюватиме постійний інтерес до цього бренду; інформаційно-просвітницька робота в мікрорайоні, реклама діяльності закладу, PR-кампанія, презентація діяльності закладу в ЗМІ, соціальних мережах, на виставках, здійснення дослідно-експериментальної роботи.

Бенчмаркінг (англ. benchmarking – встановлення контрольної точки) це засіб вивчення діяльності конкурентів з метою використання позитивного досвіду.

Основний зміст і мета бенчмаркінгу полягають в ідентифікації відмінностей опорного закладу порівняно з аналогом (еталоном). Індикаторами конкурентного порівняння можуть бути: якість освіти учнів, якість роботи вчителів-предметників чи класних керівників, органів громадського самоврядування учнів чи батьківського комітету, активність громадських структур в ухваленні управлінських рішень тощо [4].

Кейс-метод (англ. Casemethod – метод кейсів, метод конкретних ситуацій, метод ситуаційного аналізу) – технологія, що використовує опис реальних економічних, соціальних і бізнес-ситуацій, освітніх проблем для дослідження ситуації, аналізу суті питання та розроблення можливих варіантів вирішення проблеми, вибір найкращого варіанту. Метод кейс-стаді (від англ. casestudy – вивчення ситуації), відомий у вітчизняній освіті як кейс-метод або метод ситуацій (чи навчання на конкретних прикладах). Метою методу кейс-стаді в управлінні опорним закладом освіти є завдання поставити учасників освітнього процесу в такі ситуації, за яких їм необхідно буде ухвалювати узгоджене управлінське рішення.

Технологія рейфреймінгу дозволяє керівнику закладу освіти бачити ввірений йому заклад з чотирьох базових точок (чотирьох фреймів): структурної, людських ресурсів, політичної та символічної. Ця технологія потребує від керівника здатності розуміти й використовувати різні погляди, але думати про одне й те ж. Кожний із фреймів відрізняється від інших і сильний сам по собі. А разом вони допомагають керівнику отримати вичерпну картину того, що відбувається не так, з'ясувати причини, і зрозуміти, що можна зробити, щоб змінити ситуацію на краще.

Тімбілдінг – (від англ. Teambuilding – "побудова команди") – це спеціальні заходи, які розраховано на згуртування колективу, формування сильної команди, що успішно досягає поставлених цілей. Тімбілдінг – це і проведення корпоративів, і активний спільний відпочинок на природі, які моделюють життя всередині колективу та спрямовують його на ефективну спільну діяльність. Проведення таких заходів не в закладі освіти, а в іншому місці, незвичній обстановці, сприяє набагато легшому виявленню неформальних лідерів, взаємин симпатій чи конфліктів, дає кращі результати [5].

Слід підкреслити, що спільними рисами інноваційних технологій є діяльність педагогів на діагностичній основі, психологізація педагогічного процесу, диференціація та індивідуалізація навчання й виховання, розвивально-творчий характер діяльності тих, хто навчається, атмосфера співробітництва та психологічного комфорту, моніторинг навчального процесу, підвищена увага до потреб та запитів учнів. Можливість реалізувати новацію передбачає аналіз ресурсного, кадрового, програмно-методичного, матеріально-технічного та інших видів забезпечення [3].

Слід мати на увазі, що на впровадження нововведень як основи поліпшення роботи навчального закладу впливають такі чинники: 1. Зовнішні чинники інноваційної політики: замовлення суспільства на освітні результати; демографічні показники; фінансування освіти; 2. Характерні риси інноваційної практики на місцевому рівні: традиції інноваційних спроб, навчання керівників закладів освіти управляти інноваційними процесами; 3. Характерні риси інноваційної діяльності на рівні навчального закладу: дії менеджера закладу щодо поширення новацій; 4. Характерні ознаки нововведення: потреба змін; зрозумілість і комплексність сфери змін; якість і наявність умов для змін; характер рішень про зміни [2].

Для здійснення управлінських інноваційних технологій керівник навчального

закладу повинен бути творчою особистістю, мотивованою на управлінську діяльність, професійно обізнаним з основними навчально-виховними теоріями, зокрема інноваційної педагогіки та освітнього менеджменту.

До умов, необхідних для здійснення інноваційної управлінської діяльності, керівники ЗНЗ відносять: підтримку інноваційної діяльності державними і місцевими органами управління освіти; підготовку колективу до інноваційної діяльності; матеріальне та інформаційне забезпечення інноваційної діяльності; підвищення професійної компетентності керівників; наукове консультування учасників навчально-виховного процесу щодо інноваційної діяльності.

Отже, управління новою українською школою із застосуванням таких технологій набуває ознак та характеристик ефективного. Окрім того, ефективність застосування управлінських технологій залежить: від урахування специфіки управлінської функції; адаптації технології до особливостей навчального закладу; готовності керівників до їх застосування; рівня знань, умінь та навичок щодо використання тощо.

Використана література:

1. Даниленко Л. І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах : монографія. Київ : Міленіум, 2004. 358 с.
2. Ельбрехт О. М. Адаптивне управління навчальним процесом. Х. : Вид. група “Основа”, 2005. 128 с.
3. Мармаза О. І. Інноваційні підходи до управління навчальним закладом. Х. : Видав. гр. “Освіта”, 2004. 204 с.
4. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол. : В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : Педагогічна думка, 2016. 448 с.
5. Онаць О. М. Інноваційні технології в управлінській діяльності керівника опорного закладу освіти в підручнику для менеджера. [Електронний ресурс] URL : https://lib.iitta.gov.ua/710822/1 /cfcb470011a586b8d4e7d48969f4019c.pdf

Abstract

The article examines and analyzes the innovative management technologies of the new Ukrainian school. Theoretical approaches to defining the concepts of “technology”, “management technologies”, “management innovation technologies” are characterized. The article discloses the content of innovative management technologies, and conducts a theoretical analysis of scientific sources on the selected issue. The current state and main directions of search, development and implementation of innovative management technologies in the new Ukrainian school are analyzed. The justification of the relevance of the use of management technology in the system of management functions was carried out. Some modern control technologies are characterized.

Keywods*: technologies, management technologies, innovative management technologies, management of New Ukrainian school.*

УДК 37.091.2:004.45

Савенков О. О.,
старший викладач кафедри інформаційних систем і технологій
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0009-0003-8158-5951

ПІДХОДИ ДО ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Зазначено, що спеціальне програмне забезпечення активно використовується під час дистанційного навчання і надає можливість студентам швидко отримувати, опрацьовувати та систематизувати інформацію. За умов освоєння специфіки конкретної програми здобувач освіти виробляє нові вміння та навички, які можуть стати підґрунтям для подальшої професійної діяльності.

Виокремлено підходи, що застосовуються під час вивчення програмного забезпечення, та окреслено їхні основні характеристики. Наявність спеціального програмного забезпечення здатна як полегшити професійну діяльність, так й ускладнити її, оскільки потребує належної підготовки фахівця.

Ключові слова: *спеціальне програмне забезпечення, дистанційне навчання, освітній процес.*

Студенти і молоді спеціалісти під час навчання та у подальшій професійній діяльності часто стикаються з тим, що програмне забезпечення, яке вони вивчали в університеті або в школі, застаріле / недоступне для використання, оскільки має дорогу ліцензію. Враховуючи швидкість оновлення програм і широкий вибір програмного забезпечення, яке дублює функції одне одного, є сенс змінити підходи до вивчення програмного забезпечення, якщо це можливо, тобто не вивчати конкретну програму, а розглядати загальну структуру певного типу програм залежно від поставленої мети.

Необхідність застосування комп'ютерних технологій у сучасному освітньому процесі вже не викликає сумнівів. Покращення якості навчання передбачає переосмислення у підходах до визначення освітніх структурних компонентів, зокрема й у виборі спеціального програмного забезпечення [1].

Вивчення дисциплін, які потребують застосування різноманітного програмного забезпечення за умов наявності комп'ютерних лабораторій, зазвичай, не викликає великих проблем, оскільки ЗВО має можливість придбати ліцензії на використання певних програм. Програми на зразок AnyDesk надають можливість віддаленого доступу до лабораторії. Такий підхід є обов'язковим при вивченні спеціалізованих програм або під час реалізації дослідницьких завдань за допомогою спеціалізованих програм. Щодо опанування основ інформаційних технологій на загальному рівні, то за наявності лабораторії застосовують такий самий підхід, тобто використовують наявне програмне забезпечення для вирішення відповідних завдань. Наприклад, для роботи з текстом і його форматування, роботи з таблицями і розрахунки, побудови графіків і схем, створення презентацій тощо.

Необхідність упровадження дистанційного навчання, а також наявність великої

кількості студентів зумовлює виникнення труднощів щодо застосування лабораторій при вивченні курсів, але, як правило, студенти мають власні комп'ютери або отримують доступ до їхнього використання, що вирішує проблему наявності обладнання, але не програмного забезпечення. Наприклад, для вирішення зазначених завдань часто використовують Microsoft Office, зважаючи на його зручність і велику кількість можливостей, які пропонують розробники, але такий комплекс програм є доволі дорогий. У цьому випадку є можливість придбання ліцензії ЗВО і надання доступу до програми (або її онлайн-версії) студентам.

Розробка лабораторної роботи для вивчення конкретної програми є зручною як для викладача, так і для студента, але в такому підході є недолік, який полягає в тому, що студенти, як правило, вчаться використовувати програму, а не вирішувати за допомогою неї завдання. Це не є ефективним, оскільки студенти запам'ятовують комплекси процедур, за допомогою яких вони можуть отримати результати, що є необхідними для лабораторної роботи. Отже, метою стає не досягнення результату, а запам'ятовування процедур. Коли виникає необхідність застосування вироблених умінь, здобувачі освіти через певний час стикаються з такими проблемами, як оновлення програмного забезпечення розробником, що супроводжується зміною інтерфейсу програми, а також після закінчення університету студент не обов'язково буде мати доступ до програми, яку вивчав у ЗВО.

Більш доцільним є підхід до оволодіння уміннями застосування програмного забезпечення через постановку проблеми, за таких умов студенти можуть самостійно дібрати програмне забезпечення залежно від завдання. Це потребує іншого підходу до формулювання завдання в лабораторній роботі. Якщо рівень підготовки здобувачів освіти є достатнім, тобто вони вміють користуватись пошуковою системою і розуміють загальну логіку інтерфейсу більшості програм, формулювання завдання для виконання і рекомендації певної кількості програм на вибір буде достатньо. Якщо рівень підготовки студентів недостатній, тоді в лабораторній роботі можна надати загальний опис інтерфейсу за допомогою назв операцій, які треба виконувати як українською, так і англійською мовами, або розглянути найбільш розповсюджену програму і описати її. При такому підході, тобто під час опису конкретної програми, у студентів з'являється можливість спростити завдання і вивчити послідовності виконання команд замість розуміння необхідності їхнього використання.

При формулюванні завдань у лабораторних і під час роботи з рекомендованим набором програм слід уникати завдань, які потребуватимуть спеціальних можливостей окремих програмних заходів. Наприклад, складний аналіз даних чи спеціальні функції автоматизації певних процесів. Тобто необхідно сформулювати досить чіткі завдання та окреслити загальний шлях їхнього вирішення, залишаючи студентові можливість самостійно дослідити, що сприятиме кращому розумінню, що і як робити при виникненні певного запиту під час навчання або у професійній діяльності.

Досвід викладання у зарубіжних університетах свідчить, що виклики вивчення дисциплін із застосуванням програмного забезпечення полягають у тому, щоб дати можливість студентам відчути переваги опанування дисциплін та усунути розбіжність між реальними професійними сценаріями й тими, які використовуються у навчанні [2].

Отже, можна виокремити два підходи до вивчення програмних засобів, а саме:

– лабораторний (з можливістю віддаленого доступу за необхідності) – вивчення специфічних завдань залежно від дисципліни, яку вивчають студенти, з використанням спеціального програмного забезпечення;

– узагальнений – вивчення можливостей застосування комп'ютера для вирішення широкого спектру проблем. Цей підхід може бути однаково ефективним як під час дистанційного, так і аудиторного навчання.

Використана література:

1. Пучков І. Р., Сарієнко В. К., Сарієнко В. В. Дидактичні засади структурування програмного забезпечення при навчанні предметів природничо-математичного циклу у педагогічних університетах. *Наука і освіта.* 2017. № 6. С. 62-67 : веб-сайт. URL : https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/articles/2017-6-doc/2017-6-st10
2. Rombach D., Munch J., Burton D. Teaching disciplined software development. *Journal of systems and software*. 2008. 81 (5). P. 747-763.
3. Tirkes G., Kalem G., Cagiltay N. E. Post-Pandemic Hybrid Curriculum Recommendations for an Undergraduate ICT Senior Project Course. *International journal of engineering education.* 2023. 39 (1). P. 228-240.

Abstract

It is noted that special software is actively used during distance learning and enables students to quickly receive, process and systematize information. Under the conditions of mastering the specifics of a specific program, the student of education develops new skills and abilities that can become the basis for further professional activity.

The approaches used in the study of software are singled out and their main characteristics are outlined. The availability of special software can both facilitate professional activity and complicate it, as it requires proper training of a specialist.

***Keywords**: special software, distance learning, educational process.*

УДК 373.2.09:159.923.2(489)

Сакалюк О. П.,
докторант кафедри освіти дорослих
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЯК ВАЖЛИВОГО ЧИННИКА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА У ДАНІЇ

Проаналізовано особливості організації освітнього процесу в Данії, а також виокремлено шляхи підвищення рівня педагогічної підтримки особистості дошкільника. Вказано, що здобувач освіти отримує можливість активно розвиватися та виробляти нові вміння і навички за умов активної взаємодії з педагогом, під час якої він може проявити свої здібності.

Нині у Данії розвивається "парадигма супроводу", яка передбачає налагодження суб'єкт-суб'єктних відносин між педагогом і дошкільником.

***Ключові слова**: педагогічна взаємодія, особистість дошкільника, навчання у Данії.*

Системи національної освіти України і Данії знаходяться сьогодні в процесі модернізації. Йде пошук найбільш ефективних шляхів подальшого розвитку вищої

школи, оптимальних умов і можливостей її інтеграції у світовий освітній простір. З поглибленням міжкультурних контактів представників різних країн виявились корінні зміни у сфері підготовки фахівців.

У Скандинавських країнах взаємодія з суспільством розглядається важливим обов'язком навчальних закладів. Навчальні заклади приймають участь у проведенні громадських дискусій, обговореннях, підтримувати наукові зв'язків з іншими закладами освіти. Від закладів освіти вимагається обмін знаннями і компетенціями з суспільством.

Водночас, освіта Швеції, Данії, Норвегії як країн Європи не ізольована від тих процесів, що характеризують сучасний європейський освітній простір: глобалізації, інтернаціоналізації, гуманітаризації, гуманізації, демократизації, безперервності, масовості, технологізації та інших ознак, що стали провідними тенденціями у сучасному розвитку європейської освіти. Відбувається інтеграція внутрішніх та зовнішніх чинників, що обумовлюють сучасний стан функціонування систем освіти цих країн.

Доцільно зазначити, що особливостям організації процесу фахового розвитку майбутніх педагогів у Данії найбільше відповідає "парадигма супроводу", яка розглядається сьогодні в контексті інноваційних процесів в освіті та розвитку психотерапії "нової хвилі". У рамках поставленої в дослідженні проблеми актуальним є звернення, як до освітніх, так і до психотерапевтичних аспектів супроводу, тим більше, що психотерапевтична компетентність викладача ЗВО на сьогодні є обґрунтованою. Більше того, психологи зауважують, що ефективність педагогічного процесу буде тим вищою, чим в більшій мірі в ній будуть враховуватись закономірності та основні принципи психотерапевтичної взаємодії. Така позиція є надзвичайно важливою по відношенню до етичної освіти майбутніх фахівців. Для фахової підготовки майбутніх учителів музики ми вбачаємо найбільш актуальними наступні проблеми: конфліктність особистості студента при взаємодії з педагогами; внутрішньоособистісні конфлікти як наслідок безуспішної фахової діяльності; втрата відчуття самоцінності; низький рівень самоповаги, неприйняття себе; відсутність або втрата перспектив.

Супроводу властивий характер взаємодії, який включає в себе підтримку і допомогу. Дослідники психолого-педагогічного супроводу використовують дані терміни як близькі за значенням, у педагогічних дослідженнях розроблені самостійні концепції супроводу, підтримки й індивідуальної педагогічної допомоги, у зв'язку з чим звернення до тлумачення кожного із цих понять може сприяти виявленню їх самостійного значення, як діяльності фахівця, наповненої особливим гуманістичним змістом.

Пошук нових шляхів удосконалення форм і методів педагогічної підтримки особистості майбутнього вчителя музики має включати поряд із знаннями, вміннями та особистісним досвідом систему пізнавальних і практичних навичок, систему відношень до змісту майбутньої фахової діяльності, емоційно-ціннісні, етичні та естетичні складові особистісного смислу діяльності та достатній рівень власної фахової мотивації.

Використана література:

1. Алєксєєва С. В. Сучасні підходи до розвитку професійної кар'єри: педагогічний аспект. *Проблемы современного педагогического образования :* сб. статей. Серия: Педагогика и психология. 2015. Вып. 47. Ч 5. Ялта : РИО ГПА. С. 3–8.

2. Болонський процес у фактах і документах / упорядники Степко М. Ф., Болюбаш Я. Я., Грубіянко В. В., Бабін І. І. К.,-Тернопіль : Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003. 52 с.
3. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. Київ : "К.І.С.", 2003. 296 с.

Abstract

The peculiarities of the organization of the educational process in Denmark are analyzed, and the ways of increasing the level of pedagogical support for the preschooler's personality are also highlighted. It is indicated that the student of education gets the opportunity to actively develop and develop new skills and abilities under the conditions of active interaction with the teacher, during which he can demonstrate his abilities.

Currently, the "paradigm of accompaniment" is developing in Denmark, which involves establishing a subject-subject relationship between a teacher and a preschooler.

***Keywords**: pedagogical interaction, preschooler's personality, education in Denmark.*

УДК 378.091.3:373.3.011.3-051]:[37.015.31:[615.851:82-34

Себало Л. І.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0001-6088-8652

ЕФЕКТИВНІСТЬ КАЗКОТЕРАПІЇ ЯК ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті розглядається поняття "казкотерапія". Акцентовано увагу на ефективності казкотерапії в практичній діяльності майбутнього вчителя початкової школи. Зазначено історичні дані виникнення казкотерапії. Для визначення ефективності зазначеної здоров'язбережувальної технології було проведено анкетування серед студентів спеціальності "Початкова освіта". Проведене опитування показало необхідність вивчення та доцільність застосування в освітньому процесі закладів освіти казкотерапії.

***Ключові слова:** студенти, здоров'язбережувальні технології, казкотерапія.*

Ефективність казкотерапії можна розглядати в багатьох ракурсах, зокрема як здоров'язбережувальну технологію, при створенні здоров'язбережувального середовища в початковій школі. Здоров'я кожної окремої людини – це є в цілому здоров'я української нації. У сучасній педагогічній науці склалися певні напрями дослідження проблеми здоров'язбереження, яким приділяли увагу наступні вчені: О. Адєєва, Ю. Бойчук, О. Бутакова, О. Вакуленко, Р. Карпюк, С. Омельченко, В. Оржеховська, С. Страшко, Л. Сущенко та ін.); безпосередньо впливом казкотерапії на здоров'я дітей займалися О. Зімба, Т. Зінкевич-Євстігнєєва та Т. Грабенко.

Історію казкотерапії, яка об'єднує елементи мистецтва, фантазії, особливу специфіку культурного контексту взаємодії з особистістю, слід вивчати, починаючи з

90-х років XX століття. Однак, історія буде мати набагато більш давнє коріння, якщо розглядати її саме як метод терапії саме на уроках в початковій школі. Серед найвідоміших фольклористів, діяльність яких можна вважати основою етапу збирання та дослідження казок, можна відзначити Ш. Перро у Франції XVII ст., Я. і В. Грімм у Німеччині XIX ст.

Технологія казкотерапії, яка включає безліч прийомів і форм роботи з учнями початкових класів, допомагає вчителеві боротися зі стресом у дітей, гармонізувати внутрішній світ дитини, знайти вирішення складної проблеми, зміцнити силу духу, стати добрішим та позитивно сприймати життя. Виділяють такі види казкотерапії: аналіз й інтерпретація обраної або створеної казки; використання архетипу казки; створення казок; медитативні казки; драматизація казки; малювання казки; казкова подорож [4, с. 130].

Казкотерапія – це складова арт-терапії та здоров'язбережувальна технологія. Користь дитині від ознайомлення з казками була відома ще від початку розвитку цивілізації. Дитячий психолог Бруно Беттельгейм (1903-1990) у праці "Чарівне і корисне: про значення і цінності казки" довів, що казки та легенди здатні допомогти дитині адаптуватись у мінливому соціокультурному середовищі [1, с. 204], привчити до традицій власного народу, перебороти страх перед дорослим життям і майбутньою самостійністю.

Використання вчителем в початковій школі казкотерапії є необхідною складовою його професійної діяльності. Казкотерапія використовується в процесі інтегрованого навчання та в позаурочній діяльності як цілісний розвиток особистості, турбота про душу, зцілення казкою. Якщо інтегрувати казку у здоров'язбережувальну діяльність, то на основі казок діти вчаться правил безпечної поведінки вдома, на вулиці, з незнайомцями тощо. Ще В. Сухомлинський наголошував, що казка, крім того, що сприяє вихованню естетичних смаків і нахилів, допомагає людині утверджувати "гідність мислення". З казки кожен може взяти тільки ту частину досвіду, яка йому потрібна.

Можна сказати, що зараз казки можна впроваджувати як в навчальний так і виховний процес. Тому що навчання казкою несе в собі дидактичне повчання. А в казці присутня образність і метафоричність мови, хороша кінцівка, наявність таємниці чарівності.

На нашу думку, завдяки терапії казкою можна допомогти формуванню особистості дитини, бо кожна людина по життю має вміти висловити власну думку, навчається з дитинства слухати співрозмовника та ставитись до нього з повагою, підтримувати діалог не соромлячись.

Кожен вчитель має враховувати, що казкотерапія допомагає у вирішенні багатьох проблем: при подоланні стресів, при роботі з гіперактивними дітьми, знижує агресію дитини, повертає душевну рівновагу, сприяє співпереживанню емоцій, формує у школярів емоційно забарвлене ставлення до добра і зла, сприяє вихованню та налагодженню дружніх стосунків, виховує цілеспрямованість та ін. Для вчителя є важливим поетапність роботи над казкою, застосовуючи її як терапію, а саме: визначення проблеми, шляхи подолання її, визначення героїв та їх рис характеру, яких треба позбутися, окреслення сюжету, в якому треба "розв'язати проблеми".

Актуальним на сьогодні є питання роботи вчителя із дітьми з особливими освітніми потребами (ООП), коли казкотерапія є необхідною складовою освітнього здоров'язбережувального середовища саме для таких дітей. Науковиця О. Казачінер

акцентує увагу на тому, що казкотерапія – ефективний метод роботи з дітьми з ООП.

Ще одним важливим компонентом запровадження казкотерапії педагогами в роботі з дітьми є воєнний стан, в якому знаходиться країна, а отже і є такі діти, які потребують допомоги у подоланні стресів.

Серед студентів спеціальності 013 "Початкова освіта" ОР "Бакалавр" Українського державного університету імені Михайла Драгоманова було проведено анкетування, де взяли участь 28 студентів. У результаті проведеного опитування отримані такі результати:

1. Більша частина студентів (62 %) вважають, що застосування казки в освітньому процесі є необхідним; за необхідності казку використовували – 24%; решта студентів вважають, що вивчати та говорити про казку треба тільки на уроках літературного читання. Основними причинами називають те, що це є літературний твір.

2. Серед опитуваних студентів 32 % вважають, що казкотерапія – це прерогатива практичного психолога. Хоча в розмові з ними нам вдалося довести, що кожен вчитель має вміти застосовувати психологічні прийоми в розв'язанні вищезазначених проблем.

3. Багато студентів (34 %), які взяли участь в опитуванні, сумніваються, що вирішити проблеми можна, використовуючи у своїй діяльності тільки елементи казкотерапії.

4. Більшість опитаних (58 %) воліли б більше дізнатися про досвід запровадження казкотерапії, як здоров'язбережувальної технології, від досвідчених вчителів в ході проходження практики в закладах освіти.

5. Також серед студентів була категорія осіб (2 %), які мали свою картотеку казок, що були ними власно створені та вони вважають, що така картотека може бути у кожного педагога.

Проте особливості застосування казкотерапії в освітньому процесі закладів вищої освіти є перспективою подальших розвідок у цьому напрямі.

Використана література:

1. Бурчик О. В. Групова казкотерапія в особистісно орієнтованому вихованні дітей. *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*, 2005, № 25. С. 203-205.
2. Казачінер О. Створення вчителем інклюзивного освітнього середовища на заняттях з іноземної мови. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи.* 2019. Вип. 1. С. 20-29. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ped_in_2019_1_5.
3. Потюк С. В. Казкотерапія як чинник формування здорового способу життя дітей. *Грааль науки.* Міжнародний науковий журнал. № 8 (вересень, 2021). С. 299–302.
4. Сердюк Н. І. Підготовка майбутніх педагогів до використання арттерапевтичних технологій при роботі з молодшими школярами. *Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти :* матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції ; Міністерство освіти і науки України ; Бердянський державний педагогічний університет. Бердянськ, 2017. С. 129-135.

Abstract

The article examines the concept of "fairy-tale therapy". The focus is made on the effectiveness of fairy-tale therapy in the practical activities of the future primary school teacher. The historical data of the emergence of fairy-tale therapy are indicated. To determine the effectiveness of the specified health-saving technology, a survey was conducted among students majoring in Primary Education. The conducted survey showed the necessity of researching fairy-tale therapy and the relevance of using it in the educational process.

Key words: *students, health-saving technologies, fairy-tale therapy.*

УДК 378.018.43:004

Севастюк М. С.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-3769-5833

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Розглядається питання організації самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання за допомогою інформаційних технологій. Аналізуються переваги самостійної роботи студентів під час використання платформи електронного навчання Moodle. Зроблено висновок, що електронний навчальний комплекс, якій розміщений у Moodle середовищі, забезпечує різнорівневість завдань для самостійної роботи, індивідуальний темп роботи студентів, своєчасність та об'єктивність контролю та самоконтролю.

Ключові слова: *дистанційне навчання, самостійна робота студентів, інформаційні технології, платформа електронного навчання Moodle.*

В умовах пандемії та запровадження воєнного стану із впровадженням дистанційного навчання зростає роль самостійної роботи в освітньому процесі закладів вищої освіти. Особливістю організації в даних умовах самостійної роботи студентів є широке використання інформаційних засобів навчання.

Проблеми організації самостійної навчальної діяльності студентів різнобічно висвітлювались у працях А. Алексюка, В. Бондаря, О. Мороза, П. Підкасистого, М. Солдатенко та ін. В наукових розвідках по різному розглядається сутність самостійної роботи: як методу навчання, як форми організації пізнавальної діяльності, як засобу залучення студентів до самостійної пізнавальної діяльності і, нарешті, як виду навчальної діяльності студентів. Відповідно до поглядів науковців, передусім, під самостійною роботою розглядають роботу студентів, яка планується та виконується за завданням і за методичного керівництва викладача, але без його безпосередньої участі [1]. Її мета полягає у самостійному засвоєнні студентами навчального матеріалу, формуванні навичок самостійної роботи.

В сучасних умовах змінюються погляди на сутність самостійної навчальної діяльності студентів, яка пов'язується із становленням суб'єктної позиції студента, формування здібності до саморозвитку як особистого, так і професійного [2]. Отже, формування висококваліфікованого спеціаліста в сучасних умовах неможливе без залучення студентів до самостійної роботи.

Самостійна робота студентів в сучасних умовах передбачає ефективне використання інформаційних технологій та електронних засобів навчання: електронних навчальних посібників, мультимедійних курсів, використання інформаційних джерел Інтернету тощо.

В умовах дистанційного навчання для керування та організації самостійної роботи студентів заклади вищої освіти почали широко використовувати платформу

електронного навчання – Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment), що у перекладі означає “модульне об’єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище”. Відносна простота інтерфейсу платформи навчання Moodle, достатній набір опцій і відкритий доступ зробили простим та доступним освітній процес за умов дистанційного навчання як для студентів, так і викладачів [3].

Створені викладачами у середовищі Moodle електронні навчальні курси включають лекції, практичні та лабораторні роботи, підручники та посібники, презентації до лекцій, тести, методичні рекомендації до самостійної та індивідуальної роботи студентів. Їх наявність змістовно та організаційно забезпечує самостійну роботу студентів з окремих навчальних дисциплін.

Передусім, значно полегшує організацію самостійної роботи студентів розробка електронних підручників у середовищі Moodle. Структурування навчального матеріалу у електронному конспекті лекцій за допомогою невеликих порцій, використання посилань у тексті на довідкові системи, термінологічні словники та презентації, відео-фільми активізує самостійну роботу студентів під час засвоєння теоретичного матеріалу. Саме використання електронних конспектів лекцій із впровадженою системою гіперпосилань дає можливість кожному студенту самостійно обирати індивідуальний шлях та темп вивчення матеріалу.

Власне самостійна робота на платформі Moodle здійснюється через запропоновану систему різноманітних завдань. В системі існує можливість варіювати складність завдання, об’єм завдань та темп їх виконання. Завдання для самостійної роботи студентів можуть бути різного рівня складності: від репродуктивних (відтворити) до частково-пошукових (пояснити, поміркувати) до творчих (придумати, створити). Під час виконання завдань викладач може організувати різні міру допомоги (від виконання завдань за алгоритмом до повністю самостійної роботи) та час на її виконання.

Для перевірки якості самостійної роботи в системі Moodle існує можливість онлайн тестування. Тести дозволяють швидко оцінити знання та професійні компетентності великої кількості студентів. Також їх можна використовувати для самоперевірки та самооцінювання студентами вивчення змісту навчальної теми. Тому використання тестового опитування надає можливість гнучкого управління освітнім процесом на основі здійснення педагогічної корекції і безперервного зворотного зв’язку.

Таким чином, використання інформаційних технологій вносить суттєві зміни в організацію самостійної роботи студентів. За рахунок включення у самостійну роботу сучасних інформаційних засобів навчання забезпечується: можливість вибору студентами індивідуального режиму роботи, включення різнорівневих завдань із урахуванням потенційних можливостей та здібностей студентів; можливість об’єктивного електронного контролю за станом навчальних досягнень, а в результаті, формування у студентів позиції суб’єкта власної навчальної та майбутньої професійної діяльності.

Використана література:

1. Бойко Н. І. Організація самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів в умовах застосування інформаційно-комунікаційних технологій : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. К., 2007. 239 с.
2. Севастюк М. С. Феномен суб’єктності у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені

М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. Випуск 28 : збірник наукових праць / за науковою ред. академіка В. І. Бондаря. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. С. 178-184.
3. Професійна підготовка майбутніх вчителів початкових класів в умовах цифрової трансформації освіти. Монографія. 2021. Івано-Франківськ, Кушнір Г.М. 316 с.

Abstract

The author examines the issue of organizing students' independent work in the conditions of distance learning with the help of information technologies. The advantages of students' independent work while using the Moodle e-learning platform were analyzed. It was concluded that the electronic educational complex, which is set in the Moodle environment, ensures the diversity of tasks for independent work, the individual pace of students' work, the timeliness and objectivity of control and self-control.

Keywords: *distance learning, independent work of students, information technologies, Moodle e-learning platform.*

УДК 37:94(477)"16/18"

Сервецька Ю. В.,
магістрант, спеціальність "Середня освіта. Історія",
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна

ОСВІТА НА ЗАПОРІЗЬКІЙ СІЧІ

Кращі риси народної педагогіки були втілені в козацькій освіті, яка формувала у підростаючих поколінь синівську вірність рідній землі, духовність, героїко-патріотичні традиції козацької державності, пріоритет високих лицарських якостей, пошани до старших. Ідеалом козацької педагогіки була вільна, незламна людина.

Ключові слова: *Запорізька Січ, народна педагогіка, козацька освіта, державність.*

Мабуть, усі пам'ятають початок чудової повісті М. В. Гоголя "Тарас Бульба", в якій він подає повну картину традиційної козацької освіти. Додому, в садибу запорозького полковника Тараса Бульби повертаються з Києво-Могилянської академії (колегії) після тривалого навчання його сини – Остап та Андрій, що набули вищої освіти, але батько негайно виряджає їх у козацьку науку, на Січ. Пояснюючи своє рішення, Бульба каже: "Ось де наука так наука! Там вам школа; там тільки наберетеся розуму" [1, с. 9].

Однією з характерних рис української культури козацької доби (XVI-XVIII ст.) була зацікавленість суспільства у розвитку системи освіти. "По всій Козацькій землі ми помітили прегарну рису, що нас дуже дивувала: всі вони, за малими винятками, навіть здебільшого їхні жінки та дочки, вміють читати та знають порядок церковної службиста церковний спів. Крім того, священики навчають сиріт і не дозволяють, щоб вони тинялися неуками по вулицях" [2, с. 265]. Один із членів шведського посольства Я. Гільденбрандт у своїх дорожніх записах зауважив, що під час подорожі до них було

приставлено козака, який володів французькою мовою, а видатний дослідник українського козацтва Д. Яворницький описує один з прийомів делегації запорозьких козаків Катериною II, де з вітальними промовами виступило кілька чоловік, причому один французькою, другий англійською, третій італійською, четвертий німецькою, а п'ятий – латинською мовами [3, с. 34].

Першу школу на землях "вольностей Війська Запорозького" було відкрито в 1576 р. Поблизу нинішнього Новомосковська Дніпропетровської області запорожці спорудили фортецю, а в ній – дерев'яну церкву, шпиталь і загальну школу, в якій навчалися всі охочі – малолітні й дорослі. За свідченнями сучасників, на Січі було до п'ятдесяти школярів. Вчили їх тут грамоти, арифметики, військової справи, співів. Навчалися у січовій школі доти, доки оволодівали передбаченими для вивчення знаннями та вміннями. Утримувалися школи за рахунок скарбниці Січі; деякий прибуток давали читання псалтиря за померлими або загиблими у походах козаками, продаж ладану в січовій церкві. Починаючи з 1768 р., кожному учню виділялося по 3 крб., продукти, свинець і порох. Класно-урочна система, яка впроваджувалась у школах Запорізької Січі, за своєю якістю випереджала аналогічні системи навчання багатьох країн. Головна козацька школа була відкрита 1659 р. на Чортомлицькій Січі. У ній навчалося 50 малолітніх учнів і 30 молодиків. По закінченні січових шкіл най здібніші учні вступали до Києво-Могилянської академії.

Ґрунтовно в січовій школі вивчали арифметику і геометрію. Цього вимагали будівництво військових укріплень, фортець, флоту, жвава торгівля. Знання з географії та астрономії, уміння орієнтуватися на місцевості по зорях були необхідні в далеких військових походах, плаванні на "чайках" по Чорному морю, в торгівлі з іншими народами та країнами. Особливо детально вивчалася географія своєї та сусідніх держав. У головній січовій школі, яка стояла на рівні найкращих братських шкіл, вивчали також латинську мову, поетику, риторику, навчали навіть складати латинською мовою вірші. Особливе місце в школах Запорозької Січі займало військово-фізичне виховання учнів. Хлопчиків учили "Богу добре молитися, на коні реп'яхом сидіти, шаблею рубати і відбиватися, з рушниці гострозорі стріляти й списом добре колоти". Важливе місце відводилося умінню плавати, веслувати, керувати човном, переховуватися від ворога під водою за допомогою очеретини та ін. Частина випускників працювала церковнослужителями і вчителями в козацьких школах джур. Від своїх наставників джури переймали науку жити й перемагати в екстремальних умовах, високе військове мистецтво. Разом з джурами випускники січових шкіл жили в куренях і продовжували вдосконалювати бойове мистецтво.

Говорячи про рівень освіченості запорозьких козаків, Д. Яворницький наводить такі дані: 1763 року курінні отамани й деякі діди дали в Коші розписку суворо дотримуватись усіх внутрішніх розпорядків: тоді на 13 неписьменних в одному курені виявилося 15 письменних. 1779 року, вже після падіння Січі, коли запорожці присягали російському престолові, то з 69 чоловік, що складали присягу, 37 виявилося освічених, а 32 неосвічених. Факт у найвищий мірі повчальний, на слушне зауваження вченого, бо свідчить про досить високий відсоток грамотності населення України [4, с. 453].

Як зазначалося раніше, система освіти в Україні XVI-XVIII ст. мала розгалужену мережу шкіл: парафіяльні та монастирські школи, січові школи, братські школи, спеціальні школи, колегіуми, академії. Тривалий час основним типом навчальних закладів були *початкові* церковно-парафіяльні школи при церквах та православних

монастирях, де здобували освіту діти козацької старшини, духовенства,заможних міщан. Документи засвідчують про обов'язкове зведення школи при церкві.

Козацтво долучалось до створення шкіл і за межами Січі. Перша початкова *січова школа* була відкрита в 1576 р., а вже з початку XVII ст. вона існувала як монастирська школа при Самарському монастирі. До січових шкіл відносились заклади, які були відкриті та утримувалися на кошти Війська Запорозького низового. У них навчалися козацькі діти з населених пунктів паланок, а також джури – підлітки, що бралися для виховання досвідченими козаками та військовою старшиною з України. Юнаки-джури ходили з козаками в походи, де засвоювали суворий курс фізичного та військового виховання. Біля церкви з одного боку будувався шпиталь для лікування хворих та поранених козаків, а з іншого – школа. В січовій школі у різні часи навчалося від 20 до 100 школярів, серед яких були і дорослі, й діти.

Навчання в усіх школах на Запорожжі велося рідною мовою. Вчилися учні читанню, співам і письму. У школі існувало "курінне управління", тобто учнівське самоврядування, яке мало особливий, але схожий на військо громадський устрій. Школярі обирали зі свого середовища двох отаманів – одного для дорослих, другого для дітей, і на власний розсуд або залишали їх на цих посадах, або переобирали після закінчення року [4, с. 452].

Головним учителем січової школи був ієромонах-уставник (дидаскал) – вихованець Київської академії або ж тієї самої січової школи. Так, за свідченням А. О. Скальковського, уставник Січової школи ієромонах Леонід під час поширення моровиці на Січі в 1760 році, аби врятувати своїх вихованців від хвороби, вивіз понад 100 учнів в інше місце за річкою Підпільною [5, с. 343]. Напередодні зруйнування Січі на землях Війська Запорозького існувало близько 44 початкових шкіл.

У1659 р. за часів Богдана Хмельницького на Чортомлицькій Січі було відкрито *середню* школу, де викладалися пііїтика, математика, риторика, географія, астрономія, військова справа. Школа мала назву Січова центральна. У ній навчалося 50 малолітніх і близько тридцяти учнів старшого віку (молодиків). Подібні школи існували майже в усіх козацьких паланках.

1754 року на Січі з ініціативи кошового отамана Якима Гнатовича була відкрита *вища* школа, в якій готували полкову старшину, тлумачів (перекладачів), військових канцеляристів для паланок [6, с. 147].

Запорозькі козацькі школи мали чітко виражений національний характер. Навчання у них велося українською мовою. Вихованці вчилися читати, писати, рахувати, вивчали Закон Божий. На Січі учні не тільки оволодівали науками і церковним співом, а й проходили суворий курс фізичного і воєнного виховання. Козацька служба вимагала високого рівня духовності й загартованості, витривалості до голоду і спеки, дощу і снігу, до відсутності харчів і питної води, що поєднувалося з вихованням моральності, лицарської честі. Молодь постійно розвивала свої природні задатки, вдосконалювала тіло та набувала навички у різних видах змагань, боротьбі, танцях. Змагання проводилися з веслування, плавання, пірнання,бігу, стрибків, кінних перегонів, стрільби, фехтування, герців тощо. Проводились також змагання з різних видів боротьби – "Спасу", "Гойдку", "Навхрест", "На ременях", "На палицях". До речі, у танцях "Гопаку" та "Метелиці" також були елементи бойової підготовки.

У січовій педагогіці головний акцент ставився на неписані закони, які складали кодекси лицарської честі та звитяги.

Висновок. Вихована на основі цих законів молодь була високодуховною, що

відзначали усі, кому доводилося бувати на Січі. Таке виховання є прикладом для нащадків.

Використана література:

1. Гоголь Н. В. Тарас Бульба. Одесса : Маяк, 1981. 120 с.
2. Історія України в документах і матеріалах. Т. ІІІ. Київ : АН УРСР, 1941. С. 265.
3. Малеоісик М. Школа в Запорозькій Січі: Культоролог. студії. *Українська культура.* 1996. 2. С. 34-35.
4. Яворницький Д. І. Історія запорозьких козаків. Т. 1. Київ : Наукова думка, 1990. 592 с.
5. Скальковський А. О. Історія Нової Січі, або останнього Коша Запорозького. Дніпропетровськ : Січ, 2003. 678 с.
6. Огієнко І. Українська культура. Київ : Абрис, 1991. 272 с.

Abstract

The best features of folk pedagogy were embodied in Cossack education, which formed in the younger generations filial loyalty to their native land, spirituality, heroic and patriotic traditions of Cossack statehood, the priority of high knightly qualities, respect for elders. The ideal of Cossack pedagogy was a free, indomitable person.

Keywords: *Zaporizhzhya Sich, folk pedagogy, Cossack education, statehood.*

УДК 37.0 :62:00.001.8

Стешенко В. В.,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри теорії і практики технологічної та професійної освіти,
ДВНЗ "Донбаський державний педагогічний університет",
м. Дніпро, Україна
ORCID ID 0000-0002-8183-3957

ДО ПИТАННЯ ПРО МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОСВІТНІХ ГАЛУЗЕЙ

Обґрунтовано необхідність чіткого визначення методологічних основ освітніх галузей для переосмислення освітнього процесу в умовах цифрової революції. Окреслено рівні методологічного знання та складові методології. Стверджується, що для будь-якої освітньої галузі мають бути чітко визначені методологічні підходи відповідно до кожного рівня методологічного знання. Названо основні підходи для технологічної освітньої галузі на філософському, загальнонауковому, галузевому (педагогічному) та дисциплінарному рівнях.

Ключові слова: *методологія; методологічні підходи; освітня галузь; рівні методологічного знання; технологічна освітня галузь.*

Будь-яка діяльність неможлива без певних узагальнень, визначення вихідних позицій і поглядів не неї. Такі узагальнення містить методологія. Необхідність використання методологічних основ сьогодні обумовлена викликами 4-тої, промислової революції, яку ще називають цифровою. Ці виклики передбачають глобальне переосмислення як виробничої діяльності, так і здійснення освітнього

процесу на всіх рівнях.

У науковій літературі поняття “методологія” трактується вченими в основному як сукупність прийомів дослідження, котрі застосовують у будь-якій науці відповідно до специфіки об’єкта пізнання; або як особлива галузь знань, що слугує джерелом методів дослідження; або як наука, яка визначає загальний напрям розвитку дослідження, його мету, межі та принципи [1–7 та ін.].

Разом з цим методологію педагогіки визначають як систему філософських, загальнонаукових, міжгалузевих і наукових галузевих принципів, загальних підходів і стратегій організації освітнього процесу.

Відповідно, методологію освітньої галузі слід розуміти як вчення про основні закономірності, принципи та стратегії формування особистості учня в процесі навчання, які обумовлені рівнем розвитку суспільства, педагогіки та особистості здобувачів освіти. Для технологічної освіти учнів – це навчання перетворювальної діяльності.

Вчені розрізняють філософський, загальнонауковий, галузевий і дисциплінарний рівні методологічного знання [1; 4–7 та ін.]. Дехто виділяє замість дисциплінарного технологічний рівень.

Так, філософський рівень методології визначає узагальнені закони та принципи пізнання, а також категоріальний апарат, які виступають змістовою основою будь-якого методологічного знання. Цей рівень визначає світоглядні підходи, найбільш загальне бачення дійсності та процесу її пізнання й перетворення. Він представляється такими філософськими вченнями, як ідеалізм, екзистенціалізм, неотомізм, неопозитивізм, прагматизм, діалектичний матеріалізм, постмодернізм, раціоналізм, гуманізм і інші.

Загальнонауковий рівень методології визначає концепції та наукові підходи, які є загальними для різних наук. Цей рівень представляється такими підходами, як системний, історичний, синергетичний, діяльнісний, діалектичний, логічний і т. ін.

Галузевий рівень ми пов’язуємо з узагальненими принципами, способами дослідження і процедурами, які характерні для певної науковій галузі, зокрема педагогіки. Цей рівень представляється такими підходами, як особистісно-орієнтований, діалогічний, культурологічний, етнопедагогічний, технократичний, педоцентричний, дитиноцентричний, соцієтарний, аксіологічний, акмеологічний, компетентнісний та інші.

Дисциплінарний рівень методології ми пов’язуємо з узагальненими підходами та принципами, що стосуються частини певної наукової галузі. В педагогічній науці це принципи дидактики, теорії виховання, теорії управління загальноосвітнім навчальним закладом тощо. В технологічній освітній галузі цей рівень представляється концепціями, моделями, принципами, системами та способами, що обумовлюють оволодіння учнями культурою перетворювальної діяльності (зокрема, технологічною, проєктною та іншими видами культури), набуття предметних компетентностей і розвиток ключових.

Ми поглянули на очевидні речі з іншої точки зору. Вона полягає в наступному. Для будь-якої освітньої галузі мають бути чітко визначені вихідні позиції та погляди на кожному рівні методологічного знання. Для технологічної освітньої галузі такими основними підходами є:

– на філософському рівні – гуманістичний, прагматичний, раціоналістичний та інші;

– на загальнонауковому – системний, історичний, синергетичний, діяльнісний, діалектичний, логічний і такі інші;

– на галузевому (педагогічному) – особистісно-орієнтований, культурологічний, технократичний, педоцентричний, дитиноцентричний, соцієтарний, аксіологічний, акмеологічний, компетентнісний та інші;

– на дисциплінарному – природо-відповідності, культуро-відповідності, творчості, варіативності, інтегративності, диференціації, ергономічності, STEM-освіти та інші (в теорії технологічної освіти вони представляються як специфічні принципи освітній галузі).

Таким чином, урахування методологічних підходів і стратегій методологічного знання на всіх рівнях дасть змогу розуміти особливості організації сучасної освіти та забезпечить при проєктуванні змісту чи технологій освітньої діяльності отримання виважених, обґрунтованих результатів, які забезпечать їх адекватну побудову та ефективне використання.

Використана література

1. Калініна Л. Науковий дискурс сучасних методологій організаційного механізму управління в сфері освіти. *Рідна школа*. № 1–2 (січень–лютий) 2017.
2. Кириленко О. П., Письменний В. В. ОНД у схемах і таблицях : навч. посіб. Тернопіль : ТНЕУ, 2013. 228 с.
3. Пліско Євген. Методологія історико-педагогічних досліджень. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2019. № 1. С. 179–187.
4. Мадзігон В. М., Волощук І. С. Технології дослідження освітніх проблем : посібник. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2018. 380 с.
5. Філософія : мультимедійний навчальний посібник / Національна академія внутрішніх справ, 2016. https://arm.naiau.kiev.ua/books/filosofia-30012017/lection/lec5.html (дата звернення: 29.07.2022).
6. Філософія освіти : підручник / В. Г. Кремень, С. М. Пазинич, О. С. Пономарьов. Вид. 2-ге, доповн. і переробл. Харків : НТУ "ХПІ", 2008. 524 с.
7. Філософський енциклопедичний словник / голова редколегії В. І. Шинкарук ; Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАНУ. Київ : Абрис, 2002. 751 с.

Abstract

The need for a clear definition of the methodological foundations of educational fields for rethinking the educational process in the conditions of the digital revolution is substantiated. Levels of methodological knowledge and components of the methodology are outlined. It is argued that for any educational field, methodological approaches should be clearly defined according to each level of methodological knowledge. The main approaches for the technological educational field at the philosophical, general scientific, branch (pedagogical) and disciplinary levels are named.

Keywords: *educational sector; levels of methodological knowledge; methodology; methodological approaches; technological education branch.*

УДК 378:130.123]:008

Сторожук А. І.,
кандидат мистецтвознавства, доцент,
Комунальний заклад вищої освіти
“Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського”,
м. Бар, Україна
ORCID ID 0000-0002-8509-1081

КУЛЬТУРОТВОРЧІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАПОРУКА ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОСТІ МОЛОДІ

У статті розкрито основні тенденції розвитку сучасної вітчизняної вищої освіти. Увагу зосереджено на проблемі формування духовної культури сучасного молодого покоління, зорієнтованого на життя в третьому тисячолітті. Автор обґрунтовує, що основи культури, які своєчасно закладаються в свідомість здобувача освіти, націлюють його на набуття якісної фахової орієнтації, а також передбачають самоосвіту та самореалізацію в майбутньому житті. Доведено, що завданням сучасної педагогічної інноватики є прискорення переходу освітніх процесів від традиційно емпіричного до історико-культурного інформаційного досвіду.

Ключові слова*. Вища освіта, інноваційні освітні процеси, культура, національний генофонд.*

Щоб навчитися протистояти на початку XXI ст. (в епоху війн, цивілізаційних потрясінь, наукових революцій тощо), молодій людині знадобиться багатий внутрішній світ, гнучка ерудиція, розвинені інтелектуальні та емоційні запити, моральність, свідоме залучення до культурних цінностей минулих поколінь.

Будь-яка діяльність, яка здійснюється в цьому напрямку, допоможе їй суттєво актуалізуватися, зорієнтує на самореалізацію та самовизначення в особливій багатогранній системі “людина – нація – світ”, а, головне – підніме на належний рівень усвідомлення цінності вікопомної культури минулих поколінь свого роду.

Сформовані тисячоліттями освітні традиції вивели сьогодні на чільне місце окремі питання, що так і залишилися не вирішеними, наприклад, питання, що стосуються формування культури сучасного покоління молодих, яке природно орієнтується на нове – ІІІ тисячоліття. Як передбачається, стиль культури нового часу має віддзеркалювати складні історичні колізії історичного часу, що, залишить глибокий слід і суттєво позначиться на долі нашого народу [2, с. 5].

Розв’язуючи питання, що призвані гармонізувати розум і почуття молодої особистості в напрямку національного (що стало вкрай актуальним на новому щаблі історії) – першочерговим завданням стає робота з молоддю над розвитком у них естетичного ставлення до оточуючого світу. Водночас усіма доступними способами на своїх зустрічах пропагувати творчу діяльність через актуалізацію цінних музичних надбань, створених минулими поколіннями.

Проходження цього нелегкого шляху саме у цьому історичному часі, викликано крайньою необхідністю подальшого цивілізаційного розвитку нашої держави та нагальною потребою формування основ культурного генофонду майбутнього нації. Поряд із цим – врахування передумови майбутнього входження Української держави до європейської спільноти, де визначаються головні акценти, зокрема – якість і рівень

розвитку молодої особистості, для якої характерними є єдність естетичного та морального, політичного та патріотичного.

З огляду на духовну ситуацію, що склалася в державі, сучасна педагогічна інноватика повинна прискорити перехід освітніх процесів від традиційно емпіричного до історико-культурного інформаційного досвіду. Ці кроки відкриють молодій людині нові можливості дійти розуміння необхідності вивчення й збереження культури свого народу, поряд із цим – наштовхнуть на усвідомлення її ваги у власному житті.

Фактично, відбувається загострення раціонально-пізнавальних механізмів, які, в свою чергу, стануть поштовхом до розкриття незвіданих сенсів власного духовного розвитку, збудять почуття відповідальності за долю справді народної культури.

Щоб підняти на вищий ступінь освітню якість нової генерації покоління XXI століття, у сучасних педагогічних процесах бажано керуватися світоглядним принципом, який націлює особистість на всебічну творчу самореалізацію як в індивідуальному, так і в суспільному житті, сприяє самоусвідомленню у системі національних і загальнолюдських цінностей.

Успіху на цьому шляху, на нашу думку, можна досягти лише через створення в закладах вищої освіти належного "духовного ґрунту", метою якого має стати своєчасне оновлення курсу надання освітніх послуг. Необхідність таких змін у сьогоденні не викликає жодного сумніву. Отже, намічене стане цінним і своєчасним дороговказом для педагогічного колективу в питаннях реалізації в нових поколіннях чіткої вертикалі спадкоємного національно-культурного досвіду, що вусі часи потребувало посиленої уваги і неабияких зусиль.

Пошуки нових способів діяльності на цьому шляху, приводять нас до необхідності ґрунтовного занурення у стійку систему вічних цінностей народу, що вміщує в собі цілий спектр духовних, практичних, моральних, естетичних норм, які за своєю природою щонайкраще закорінені в глибинні джерела стійкої міжпоколінної культури народу.

Всупереч окремим перешкодам і окремим втручанням у процеси освіти та виховання та все ще діючим намаганням призупинити свіжі паростки національного, що ледь пробиваються серед сучасних процесів галузі, – негативні тенденції впливу на соціум через сфери освіти і культури зберігаються й досі.

Звідси стає зрозумілим, чому домінантним завданням кожного закладу вищої освіти мають стати процеси, що передбачають, так би мовити, "закладення" в свідомість сучасного здобувача освіти (вщерть заінформатизованого) справжніх народних знань, які володіють неабиякою природною силою, що подає необхідний імпульс у пам'ять молодих насамперед вдало репрезентувати стійку багатогранну культуру власного народу.

Вважається, що такий поштовх може підняти на вищий щабель роль багатовікових надбань музично-естетичної культури українців, і водночас – визначити справжнє місце цих особливих знань у процесах становлення особистості нового часу.

Пошуки нових способів діяльності задля забезпечення потрібної якості ключових знань (наприклад – з народної музичної культури), потребуватимуть від здобувача освіти виконання кількох умов, а саме:

– цілеспрямованого вивчення надбань не тільки всесвітньої культури, але набуття ґрунтовних знань (зокрема – багатожанрової народної музичної культури свого народу);

– стимулювання інтересів до надання всебічної допомоги в здійсненні

необхідних кроків, направлених на розкриття мотивацій і потреб фахового вдосконалення;

– виявлення, актуалізація та розкриття прихованих можливостей у напрямку духовного розвитку особистості;

– використання в роботі різноманітних освітніх платформ (як традиційних, так і нетрадиційних);

– постійне вдосконалення виявлених природних талантів, здібностей і нахилів молодої людини тощо.

Сьогодні, розуміючи місце у державі саме вищої педагогічної освіти в загальній системі освітніх закладів відповідного рівня, відкидаючи будь-які дискусії щодо вагомості (чи престижності) кожної професії, зокрема, світ виявив сучасні орієнтири життя, які віднаходять, формують і запроваджують нові способи, підходи і завдання, що в певних складних умовах дадуть ефективніший педагогічний результат.

У період інтенсивного навчання, коли відбуваються процеси природного поєднання традиційних і особливих знань із народу, відкриються можливості для визначення рівня і якості духовного стану молодої людини, наявність яких допоможе сучасному здобувачу освіти успішно реалізувати низку соціально-педагогічних проблем, проєктуючи їх результати в сучасність.

Життя показує, що саме основи культури, своєчасно закладені в свідомість здобувача освіти, певною мірою, націлюють його на набуття якісної фахової орієнтації, передбачають самоосвіту та самореалізацію в майбутньому житті. Підтвердження цим словам ми, на жаль, все частіше знаходимо в гущі складних історичних колізій, які мають місце в сучасному світі.

Вважається, що важливим періодом для розвитку особистості є період навчання, коли відбувається накопичення молодою людиною необхідних знань із різних наук (на чому завжди наголошувалося в багатьох державних документах). Водночас період зростання й становлення сучасного здобувача освіти залишається найсприятливішим не тільки для сприйняття чогось нового, набуття соціокультурного досвіду та його введення безпосередньо в освітню діяльність.

Особлива актуалізація свідомості в цей період, відкриває майбутньому фахівцю неабиякі можливості для реалізації себе насамперед як особистості й стає тим найсприятливішим часом, коли "…освіта й виховання сприяють передачі традицій і цінностей від покоління до покоління, забезпечуючи наступність в історії культури, перспективи духовного вдосконалення людини і суспільства" [1, с. 312].

Таким чином, саме освіта вимагає від сучасного фахівця знань основних досягнень культури, розуміння її ролі в житті кожного, зокрема, реалізації педагогічного впливу, формування творчих здібностей, світоглядної позиції, здатності до морально-естетичного самовдосконалення (саме того, що відіграє важливу роль у становленні молодої людини). Ця гілка галузі освіти, певною мірою, якнайкраще виявляє свою причетність до розвитку й збереження належного стану культурного прогресу нації українців.

Використана література:

1. Гердер. Листи про гуманізм. Історія філософії. М., 1943. Т. 3. 636 с.
2. Діалог культур: Україна у світовому контексті. *Мистецтво і освіта :* зб. наук. праць / упоряд. і відп. ред. С. О. Черепанова. Львів : Каменяр, 1998. Вип. 3. 600 с.

Abstract

The article reveals the main trends in the development of modern domestic higher education. Attention is focused on the problem of forming the spiritual culture of the modern young generation, oriented towards life in the third millennium. The author substantiates that the foundations of culture, which are laid down in a timely manner in the consciousness of the person seeking education, aim at acquiring a high-quality professional orientation, and also provide for self-education and self-realization in the future life. It is proved that the task of modern pedagogical innovation is to accelerate the transition of educational processes from traditionally empirical to historical and cultural informational experience.

Keywords*: higher education, innovative educational processes, culture, national gene pool.*

УДК 378.147:[378.6:351.74]:342.78(477)

Сушков О. О.,
кандидат технічних наук, старший науковий співробітник,
старший викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки,
Національна академія внутрішніх справ,
м. Київ, Україна;
ORCID ID 0000-0002-7356-462X;

Корнійчук Ю. М.,
старший викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки,
Національна академія внутрішніх справ,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-7058-3534

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗВО МВС УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Гібридні, мережевоцентричні та сетецентричні війни, рої дронів, технології інформаційної боротьби та інші поняття увірвались в лексикон XXI сторіччя швидкісним потягом. Така швидка зміна форм і методів ведення боротьби змушує шукати нові підходи до підготовки кадрів, які здатні ефективно виконувати службові обов'язки. Між вищою освітою і життям має бути сформована певна інформаційна система, яка забезпечуватиме трансляцію потреб і нових підходів в системі освіти. Упровадження інноваційних технологій в освітній процес ЗВО – суттєвий шлях підвищення якості підготовки майбутніх фахівців. Застосування цих технологій супроводжується радикальними змінами в педагогічних методах, організації праці науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти, методології сучасної освіти.

Ключові слова: *інноваційні технології, здобувачі вищої освіти, підготовка майбутніх фахівців.*

Швидка зміна форм і методів ведення війни змушує шукати нові підходи до підготовки кадрів, які здатні ефективно виконувати службові обов'язки. Між вищою освітою і життям має бути сформована певна інформаційна система, яка забезпечуватиме трансляцію потреб і нових підходів у системі освіти, спонукати її до формування змісту нових ідей і знань відповідно до потреб сьогодення.

Упровадження інноваційних технологій в освітній процес закладів вищої освіти системи МВС України – суттєвий шлях підвищення якості підготовки майбутніх офіцерів. Сучасні освітні технології виконують модернізуючу функцію та комплексне оновлення освітнього процесу. За зразком зарубіжжя основою сучасної освітньої системи є впровадження інформаційних комп'ютерних і телекомунікаційних технології. Застосування цих технологій супроводжується радикальними змінами в педагогічних методах, організації праці науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти, методології сучасної освіти [1].

Аналіз наукових праць дає підстави констатувати, що з давніх часів використовували віртуальні або методи непрямих дій для досягнення конкретного матеріального чи практичного результату [1–3]. Зокрема немає жодного сумніву в необхідності таких науково-практичних винаходів людства як професійний відбір, який економить кошти та час під час добору кандидатів на певну професію [2]. Усім відомі успіхи американських практичних психологів в розробленні практичних тестів по добору пілотів для морської авіації, які внесли значний вклад в перемогу союзників в другій світовій війні над Японією, пілоти морської авіації якої вважались найкращими в світі. Економились час і кошти на виявлення кандидатів в пілоти, які б неминуче витрачались би, якщо процес йшов екстенсивним шляхом: аналіз оцінок за навчання, виконання бойових завдань і набуття бойового досвіду.

По оцінкам спеціалістів, в європейських країнах 70% бойового навчання пілотів, танкістів, водіїв здійснюється лише на імітаторах і спеціально облаштованих тренажерах. Ці методики дозволяють не тільки економити ресурси техніки, паливно-мастильні матеріали, боєприпаси тощо, але і підвищують ефективність навчання. Сучасні комп'ютерні технології дозволяють збільшити кількість ситуативних завдань, обирати різні види місцевості, пори року, кліматичні умови, аварійні та не стандартні ситуації, які не можна відпрацювати в класі чи на полігоні.

Тому впровадження нових інноваційних технологій навчання зокрема інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) в систему освіти є одним із найважливіших важелів модернізації освітнього процесу в ЗВО. За останні десятиріччя прогрес пішов настільки далеко вперед, що на сьогоднішній день варіантність технологій вражає своїм різноманіттям. Тут і різноманітні електронні посібники, комп'ютерні тренажери, віртуальні лабораторії і системи комп'ютерного тестування. В актуальності застосування комп'ютерних засобів навчання сумніватись не приходиться, розробники і самі педагоги неодноразово підтверджували переваги їх застосування [5; 6]. Особливої актуальності зазначене набуває для циклу спеціальних дисциплін, на які обмеження фінансування впливає найуразливіше. Відсутність якісних полігонів і обмежені запаси боєкомплекту могли б замінити лазерний електронний тір без вагомої втрати ефективності навчання з вогневої підготовки [3; 7]. Більш дешеві але не менш ефективні в навчанні інтерактивні ігрові методи як пейнбол і страйкбол можуть допомагати курсантам відпрацьовувати влучність стрільби і тактичну підготовку в динаміці швидко тривалого вогневого контакту. Щодо спеціальної фізичної підготовки для відпрацювання навичок рукопашного бою можна використовувати дешеві і саморобні тренажери, наприклад, тенісний м'яч, резинка довжиною 50 см, кепка спортивна. Такий простий в виготовленні тренажер допоможе відпрацьовувати точність і реакцію удару. Не складні у виготовленні також боксерська груша або дерев'яний манекен "Він-Чун", які дозволяють ефективно відпрацьовувати удар і набивку ударної поверхні. Для відпрацювання навичок із тактико-спеціальної

підготовки доречно ввести курс спортивного орієнтування на місцевості з використанням новітніх мобільних телефонів, в які можна закачувати програму GPS і звичайний компас. На заході давно використовується в навчанні різних галузей знань такі інтерактивні методики навчання як квести, в яких застосовують майже всі різновиди інтерактивних методів: рольові ігри, мозковий штурм, кейс-метод, метод проблеми тощо [4]. У нас в Україні вони з'явились зовсім недавно. Наприклад в Будапешті працює 250 квесткімнат, а в Києві 6. Багато адаптованих під конкретні дисципліни, як то оперативно-розшукова діяльність, тактико-спеціальна підготовка та ін. вебквестів можна знайти в Інтернеті для ігрового тренування курсантів.

Отже, використання комп'ютерних тренажерів і квест програм дає широку можливість для винаходу нових методів і методик в освіті, які підвищують її якість, а також відкривають можливості для нового наукового пошуку.

Використана література:

1. Барановська Л. В., Харадзе Єфемія, Фудерер Тетяна. Теоретичні та методологічні засади впровадження інноваційних освітніх технологій у підготовку здобувачів вищої освіти. Інноваційні освітні технології: світовий і вітчизняний досвід використання в системі неперервної освіти : монографія. Біла Церква : ТОВ "Білоцерківдрук". 2022. С. 22–32.
2. Бондаренко Валентин, Сушков Олег, Дідковський Володимир, Арсененко Олександр, Рябуха Олександр Особливості патріотичного виховання здобувачів вищої освіти під час навчальних занять з фізичної підготовки. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації.* 2022 . № 13 (32). С. 16–26. DOI: https://doi.org/10.31652/2071-5285-2022-13(32)-16-25
3. Бондаренко В. В. Професійна підготовка працівників патрульної поліції : зміст і перспективні напрями : монографія. Київ, 2018. 524 с.
4. Бондаренко В., Бикова Г., Русанівський С. Управлінська компетентність сучасного керівника в галузі правоохоронної діяльності. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи.* 2021. Вип. 2 (27). С. 7–14.
5. Бондаренко В., Сягровець В., Русанівський С. Професійне самовдосконалення правоохоронців у контексті реформування освіти системи МВС України. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2020. Вип. 2 (25).– С. 83–90.
6. Бондаренко В. В., Худякова Н. Ю., Давигора Ю. І., Русанівський С. В. Формування професійних умінь і навичок у майбутніх правоохоронців під час фахової підготовки. *Освіта та розвиток обдарованої особистості.* № 4. 2020. С. 37–44.
7. Сушков О. О. Новітні інноваційні технології на допомогу військово-прикладним видам спорту. Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19 лист. 2020 р.). Київ : НАОУ, 2020. С. 180-182.

Abstract

Hybrid, network-centric war, swarms of drones, technologies of information warfare and other concepts burst into the lexicon of the XXI century with a high-speed train. Such a rapid change in the forms and methods of fighting forces us to look for new approaches to the training of personnel who are able to effectively perform official duties. A certain information system must be formed between higher education and life, which will ensure the transmission of needs and new approaches in the education system. The introduction of innovative technologies into the educational process of higher education is a significant way to improve the quality of training future specialists training. Using of these technologies is accompanied by radical changes in pedagogical methods, organization of work of scientific and pedagogical workers and students of higher education, methodology of modern education.

Keywords: *innovative technologies, students of higher education, training of future specialists.*

УДК 37.013.8:069

Тарашевська С. К.,
аспірантка,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка,
м. Глухів, Україна

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА ЯК ЗАСІБ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ: БАГАТОАСПЕКТНІСТЬ ПРОБЛЕМИ

У статті розкриваються проблема патріотичного виховання засобом музейної педагогіки. Здійснено дефінітивний аналіз ключових термінів. Підкреслюється значення патріотичного виховання молоді, зокрема дітей дошкільного віку. Наголошується на проблемі впровадження музейної педагогіки в заклади дошкільної освіти.

Ключові слова: *патріотичне виховання, музейна педагогіка, діти дошкільного віку, заклади дошкільної освіти.*

Сьогодні, коли Україна виборює свою незалежність у війні проти росії проблема патріотичного виховання є надзвичайно актуальною. Слід зазначити, що в цілому означена проблема не є новою і хвилювала людство з давніх часів, а точніше з часу виникнення держави.

Патріотизм – поняття історично усталене і відображає позитивне ставлення людини до своєї Батьківщини, народу, виявляється в діяльності на їхню користь і процвітання. У той же час патріотизм є важливим ресурсом об'єднання суспільства, виступає мобілізуючим фактором його розвитку, рушійною силою для активної громадянської позиції особистості, готовності до самопожертви, служіння своїй Батьківщині, сприяння її благополуччю.

Патріотизм – це не виконання народної пісні, не святкування Дня вишиванки, не махання прапорцем. Патріотизм виявляється у дії, у бажанні творити щось для України. У цьому зв'язку, як нам здається, першочергового значення набуває педагогіка як наука адже педагогіка – наука про виховання людини. Провідними завданнями педагогічної науки є виховання, дослідження особливостей розвитку і формування особистості тощо. Патріотизм це соціальне явище, яке виховується і виховується тільки середовищем, а у зв'язку з вищезазначеним, музейна педагогіка є одним із найкращих засобів патріотичного виховання, так як сам народний чи національний музей – це вже середовище активної педагогіки і платформа для патріотичного виховання.

У Словнику української мови слово "музей" тлумачиться як "культурно-освітній і науково-дослідний заклад, що збирає, зберігає, експонує і вивчає пам'ятки матеріальної та духовної культури, різні колекції і т. ін." [7].

Наро́дні музе́ї – один із типів музеїв [6]. Народними музеями називають культурно-освітні установи, створені за ініціативою та участю населення на громадських засадах. Народні музеї поділяються на історичні, краєзнавчі, літературні, театральні, художні та ін.

Відповідно до Закону України, "музеї – це культурно-освітні та науково-дослідні заклади, призначені для вивчення, збереження та використання пам'яток природи,

матеріальної і духовної культури, прилучення громадян до надбань національної і світової історико-культурної спадщини. Основними напрямами музейної діяльності є культурно-освітня, науково-дослідна діяльність, комплектування музейних зібрань, експозиційна, фондова, видавнича, реставраційна, пам'яткоохоронна робота" [4].

В "Українському педагогічному словнику" С. Гончаренка (1997 р.) включені терміни "музеї", "музей шкільний", "педагогічний музей київський", "педагогічний музей України", а також 42 терміни, пов'язані з "педагогікою", однак поняття "музейна педагогіка" в ньому не міститься [2].

Термін "музейна педагогіка" отримав своє обґрунтування в 2011 р. в "Українському педагогічному енциклопедичному словнику" (друг. видання С. Гончаренка), що вміщував близько 4 тисяч статей. У ньому зазначалося, що "музейна педагогіка – це галузь науки, яка вивчає історію, особливості культурно-освітньої діяльності музеїв, методи впливу музеїв на різні категорії відвідувачів, взаємодію музеїв з освітніми установами тощо.

Основна мета музейної педагогіки – прилучення до музеїв підростаючого покоління, творчий розвиток особистості…" [3]. Таке тлумачення (як й інші) не вичерпувало сутності розуміння музейної педагогіки, однак очевидним ставало початкове її визнання в науково-освітньому середовищі України.

Термін "музейна педагогіка" був введений в "обіг" німецькими науковцями у 1934 році, проте напрямок музейної діяльності, зорієнтований на учнівську молодь, окреслився ще на початку XX століття. У другій половині цього ж століття вона утверджується як своєрідна галузь знань та наукових досліджень. Проте саме ідея служити людині, олюднювати людину характеризувала вже першооснови музейної педагогіки. За її концепцією музеї повинні значно розширити свої традиційні функції, як і традиційну діяльність,

що означало активізувати свою участь у житті суспільства, інтегруватися в конкретне соціокультурне середовище [5].

Музейну педагогіку трактують як галузь діяльності та наукову дисципліну. Як наукова дисципліна – це дисципліна на стику музеєзнавства, педагогіки та психології, що розглядає музей як освітню систему [1].

Проблемами музеєзнавчої, історико-краєзнавчої, літературно-краєзнавчої, пам'ятко-охоронної діяльності були предметом вивчення таких науковців, як Н. Ганнусенко, О. Кушпетюк, О. Січкарук, М. Степаненко, В. Шевченко, М. Юхнєвич; дослідженням історії музейної справи в Україні займались М. Бондарь, І. Буланий, І. Кирсим, О. Крук, Р. Маньковська, В. Обозний, Ю. Омельченко, В. Солодова, О. Столяров, М. Ткаченко, Л. Федорова, І. Явтушенко; питанням реалізації виховного потенціалу музеїв займалися Ю. Ключко, М. Нагорський, І. Пантелійчук та ін.; функціонування музеїв у загальноосвітній і вищій школах досліджували Л. Гайда, І. Лаксій, Ю. Омельченко, Н. Макарова [5]; деякі аспекти розвитку музейної педагогіки розробляли Т. Бєлофастова, Л. Гайда, Н. Ганусенко, О. Караманов, М. Кострица, П. Луньов, О. Ляпін, Л. Масол, І. Медвєдєва, Ю. Омельченко, Ю. Павленко, І. Ткаченко, І. Пантелейчук, Є. Пасічник, О. Топилко, Я. Треф'як, М. Трошина та інші.

На сьогодні науковці пропонують активно використовувати музеї як освітній простір патріотичного виховання. Характеризуючи сучасний підхід до музеїв як до освітнього середовища, слід зазначити про можливість використання творчого потенціалу проєкції індивідуальних біографій, де, зосереджуючись на вивченні

життєдіяльності персоналій, їхнього місця в соціально-культурному середовищі, переживань, поглядів і внеску в культуру чи науку, розв'язується проблема освоєння демократичних цінностей суспільства: духовних, моральних, етичних та самоідентифікації особистості.

Слід зазначити, що музейна педагогіка є інноваційною технологією у сфері особистісного виховання дітей дошкільного віку, створює умови занурення особистості дитини у спеціально організоване розвивальне предметно-просторове середовище. Це важливо, оскільки патріотичне виховання починається з дитинства. Краєзнавчі знання дуже важливі. Обґрунтування цього процесу знаходимо в роботах О. Классової, М. Коваль,О. Медведєва, А. Разгона, Б. Столярової, Т. Шевченко, М. Юхневича та інших. Проте, не зважаючи на достатньо велику кількість статей, різноманітних наукових пошуків на тему музейної педагогіки в роботі з дітьми, методичні рекомендації щодо створення та організації діяльності музеїв в закладах дошкільної освіти представлені переважно в роботах педагогів-практиків, але досі не узагальнені та й переважно стосуються учнів, а не дошкільників.

Друга проблема щодо втілення музейної педагогіки в заклади дошкільної освіти – наявність фахівців, які були б спроможні вирішувати педагогічні завдання взаємодії музейного середовища та освітнього закладу, тобто вихователів, які знайомі з методами, прийомами, формами і технологіями музейної педагогіки та здатні втілювати їх в освітній процес закладу дошкільної освіти професійно.

Це певним чином стримує розвиток музейної педагогіки в закладах дошкільної освіти, яка є джерелом виховання патріотизму і могла б стати потужним засобом патріотичного виховання дитини дошкільного віку, громадянина-патріота, здатного розбудувати суверенну Україну.

Перспективу подальших розвідок із цього напряму вбачаємо у дослідженні проблеми патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобом музейної педагогіки.

Використана література:

1. Вайдахер Ф. Загальна музеологія : посібник. Львів, 2005. 632 с
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге, доповнене і виправлене. Рівне, 2011. 522 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ, 1997. 373 с.
4. Закон України "Про музеї та музейну справу". URL: http://surl.li/gndhn (дата звернення: 15.04.23)
5. Музейна педагогіка і виховання нації. URL: http://surl.li/gndhp (дата звернення: 15.04.23)
6. Рутинський М. Й., Стецюк О. В. Музеєзнавство : навч. посіб. Київ, 2008. 428 с.
7. Словник української мови / відп. ред. В. В. Жайворонок ; кер. наук. видавн. проекту В. В. Німчук, П. Ю. Гриценко, П. М. Мовчан та ін. Київ, 2012. 1316 с.

Abstract

The article reveals the issue of patriotic education by the means of museum pedagogy. A definitive analysis of key terms was carried out in the material. The importance of patriotic education of young people, in particular preschool children, is emphasized. Emphasis is placed on the issue of introducing museum pedagogy into preschool educational institutions.

Keywords: *patriotic education, museum pedagogy, preschool children, preschool educational institutions.*

УДК 378.091.3:80-051]:94

Тарнавська Т. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
оцент кафедри іноземних мов математичних факультетів,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-7397-6181;

Глушаниця Н. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов і перекладу,
Національний авіаційний університет
ORCID ID 0000-0002-8511-0844

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФІЛОЛОГІВ: ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ

У статті розкривається визначальна роль філології у вирішенні соціальних і культурних питань. Однією з основних проблем, що постають перед філологією, є підготовка студентів до кар'єри в умовах зростаючої глобалізації та цифровізації світу. Посилюється акцент на міждисциплінарних підходах та інтеграції технологій у філологічні дослідження та викладання. Одним з векторів досліджень у професійній підготовці філологів є розвиток навичок володіння мовою та міжкультурного спілкування. Із зростанням міжнародного співробітництва та комунікації для філологів стає надзвичайно важливим ефективне спілкування з носіями інших мов і розуміння культурних відмінностей. Наголошується, що гуманітарні науки стають лідерами застосування комп'ютерних технологій. Цифрові гуманітарні науки спираються на всі парадигми, досвід і знання, характерні для гуманітарних дисциплін, водночас мобілізуючи інструменти та перспективи, які забезпечуються цифровими технологіями.

***Ключові слова**: філологія, історія розвитку, міждисциплінарні підходи, міжкультурне спілкування, цифрові технології.*

Історія філології сягає корінням у давні часи, вивчення мови та літератури було важливою частиною багатьох академічних традицій. Питання, який університет першим запропонував ступінь філології і випустив першу групу філологів, є предметом дебатів серед науковців. Заснований у 1088 році, Болонський університет одним із перших почав надавати ступені з граматики та риторики, які були тісно пов'язані з вивченням мови та літератури. Найважливішим центром навчання в середньовічній Європі у 1150 році став Паризький університет, який теж видавав дипломи з граматики, риторики та філософії. Оксфордський університет, заснований у 12 столітті, окрім граматики та риторики, пропонував вивчення окремих мов, таких як латинська та грецька. Падуанський університет, заснований у 1222, є одним із перших університетів у Європі, який почав видавати дипломи з гуманітарних наук, які включали вивчення мови та літератури. Перші університети присуджували ступені окремим особам, а не групам студентів; концепція "групи" філологів, які закінчують університет разом, є відносно сучасною. Проте, перші університети мати велику вагу у розвитку вивчення мови та літератури, їх вплив і нині відчувається у професійній підготовці філологів.

Видатні учені-філологи, зробили значний внесок у дослідження проблем

професійної підготовки філологів: Фрідріх Август Вольф (1759-1824), німецький класик, якому приписують створення філології як окремої академічної дисципліни, наголошував на важливості ретельного лінгвістичного та літературного аналізу при вивченні класичних текстів і розробив систематичний метод тлумачення античної літератури; Вільям Джонс (1746-1794), англійський учений, який виступав за вивчення порівняльної філології як засобу розуміння історії та розвитку мови; Август Бекх (1785-1867), німецький класик, виступав за цілісний підхід до філології, який враховував би історичні, філософські та лінгвістичні фактори; Пауль Кречмер (1888-1964), австрійський лінгвіст, став засновником галузі сучасної лінгвістики; Едвард Сепір (1884-1939), американський антрополог і лінгвіст, наголошував на важливості вивчення мови в її соціальному та культурному контексті і розробив теорії про зв'язок між мовою, мисленням і культурою.

У підручнику В. В. Лучика [1] знаходимо визначення філології (грец. φιλολογία; від грец. φίλος – любов і грец. λόγος – слово, учення) як "сукупності гуманітарних наук, які вивчають духовну культуру людства чи окремих народів шляхом мовного і лінгвостилістичного аналізу писемних текстів". За його визначенням, "філологія охоплює комплекс лінгвістичних і культурно-історичних знань людства про суспільство й природу, відображених у писемних текстах. Через пізнання змісту текстів вона забезпечує розуміння матеріальних і морально-інтелектуальних цінностей, створених носіями різних культур у попередні епохи" [1, с. 7, 10].

Роль філології висвітлено у дослідженнях Яна Зьолковського [2]. Він вважає конституювання та тлумачення текстів, які дійшли до нас, вкрай важливим у часи, коли друкована література відійшла на другий план після телебачення, кіно та музики; а для того, щоб правильно прочитати писемні пам'ятки минулих цивілізацій, потрібні знання історії культури в широкому сенсі: фольклору, легенд, законів і звичаїв.

Забезпеченню вимог Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти та проблемам філології присвячено праці багатьох вчених (В. П. Боса [3]), В. І. Ігнатенко [3], Е. Ш. Маракли [4], Т. В. Михайлова [5], Т. М. Шаровата, С. В. Шаров [6], Л. В. Шевкопляс [7]). Виконуються дослідження у галузі порівняльної педагогіки (Н. О. Арістова [8], Н. М. Бідюк [9], М. В. Іконнікова [10], О. В. Малихін [11], О. І. Огієнко [12] та ін.).

Однією з основних проблем, що постають перед філологією, є підготовка студентів до кар'єри в умовах зростаючої глобалізації та цифровізації світу. Посилюється акцент на міждисциплінарних підходах та інтеграції технологій у філологічні дослідження та викладання.

Іншим напрямом досліджень у професійній підготовці філологів є розвиток навичок володіння мовою та міжкультурного спілкування. Із зростанням міжнародного співробітництва та комунікації для філологів стає надзвичайно важливим ефективне спілкування з носіями інших мов і розуміння культурних відмінностей.

Нарешті, зростає увага до ролі філології у вирішенні соціальних і культурних питань. Це включає вивчення способів, якими мова та література відображають і формують культурні цінності та ідентичність, а також вивчення ролі філології в просуванні соціальної справедливості та різноманітності.

Останнім часом гуманітарні науки стають лідерами застосування комп'ютерних технологій (Digital Humanities, DH). Як визначено у Маніфесті цифрових гуманітарних наук [13, 14], цифрові гуманітарні науки не є tabula rasa. Навпаки, вони спираються на

всі парадигми, досвід і знання, характерні для гуманітарних дисциплін, водночас мобілізуючи інструменти та перспективи, які забезпечуються цифровими технологіями.

Використана література:

1. Лучик В. В. Вступ до слов'янської філології : підручник. Київ : ВЦ "Академія", 2008. 344 с. ISBN 978-966-580-262-4
2. Ziolkowski, J. M. On philology. The Pennsylvania State University Press, 1990. https://cutt.ly/D4aofR0
3. Боса В. П. The use of immersive teaching methods and the case method in the professional training of philologists. *Інноваційна педагогіка*. Науковий журнал 1 (29). Pp. 43-47. ISSN 2663-6085
4. Маракли Е. Ш. Підготовка майбутніх учителів-філологів у Республіці Туреччина: історико-педагогічний аспект. *Наукові записки кафедри педагогіки*, (41). С. 129-136.
5. Михайлова Т. В. Термінологічна підготовка філологів. Editorial Board, 2022. 645 с.
6. Шарова Т. М., Шаров С. В. Досвід професійної підготовки студентів кафедрою української і зарубіжної літератури у галузі освіти та філології. Українська література в загальноєвропейському контексті : зб. наук. пр. (2). 2019. Pp. 255-261.
7. Шевкопляс Л. В. Формування англомовної компетенції в аудіюванні майбутніх учителів у процесі самостійної роботи [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Шевкопляс Людмила Вікторівна ; Київ. нац. лінгвіст. ун-т. Київ, 2017. 22 с.
8. Арістова Н. О. Теоретичні і методичні засади формування професійної суб'єктності майбутніх філологів : дис. ... д-ра пед. наук. 2017. 13(04).
9. Бідюк Н. М. Теорія і практика професійного навчання безробітних у США : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти". Тернопіль, 2010. 44 с.
10. Іконнікова М. В. Психолого-педагогічні умови професійної підготовки філологів. *Концептуальні шляхи розвитку: педагогічні науки* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 12-13 трав. 2017 р.). Херсон : Гельветика, 2017. С. 87-90. http://elar.khmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/6458
11. Малихін О. В., Арістова Н. О., Шпарик О. М. Організація освітнього процесу в Україні та країнах ЄС в умовах непрогнозованих глобальних впливів: довідкове видання. 2021.
12. Огієнко О. І. Іншомовна професійна підготовка майбутніх фахівців у закладах освіти України: сутність та специфіка. Редакційна колегія, 2022. 148.
13. Dacos P. M. Manifesto for the Digital Humanities. Hypotheses. Available at: https://tcp.hypotheses.org /411Accessed: 25 Jan 2012.
14. Kirschenbaum M. G. "What is digital humanities and what's it doing in English departments?", ADE Bulletin, Vol. 150. No. 7. 2010. Pp. 55-61.

Abstract

The article reveals the defining role of philology in solving social and cultural issues. One of the main problems facing philology is the preparation of students for a career in the conditions of growing globalization and digitalization of the world. The emphasis on interdisciplinary approaches and the integration of technologies in philological research and teaching is increasing. One of the vectors of research in the professional training of philologists is the development of language skills and intercultural communication. With the growth of international cooperation and communication, it becomes extremely important for philologists to effectively communicate with speakers of other languages and understand cultural differences.It is emphasized that the humanities are becoming leaders in the use of computer technologies. Digital humanities draw on all the paradigms, experiences, and knowledge characteristic of humanities disciplines, while mobilizing the tools and perspectives provided by digital technologies.

Keywords: *philology, history of development, interdisciplinary approach, intercultural communication, digital technologies.*

УДК 373.3.091.33-024.63:004

Тітаренко С. А.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка,
м. Глухів, Україна
ORCID ID 0000-0001-5544-3376

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАСОБІВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Здійснено аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми інтерактивного навчання. Подано визначення понять "інтерактивне навчання", "інтеракція". Обґрунтовано важливість використання інтерактивних методів навчання в освітньому процесі початкової школи. Визначено принципи роботи інтерактивного навчання. Зауважено доцільність використання цифрових інтерактивних технологій в умовах сьогодення. Наведено короткий огляд онлайн-ресурсів, які можна використовувати в освітньому процесі початкової школи.

Ключові слова: *інтерактивне навчання, інтеракція, цифрові технології, початкова школа.*

Основним завданням сучасної шкільної освіти є підготовка учнів до життя в сучасних мінливих умовах, формування у них навчальних компетентностей, здатності використовувати набуті знання в життєвих ситуаціях, критично мислити, аналізувати та оцінювати інформацію, робити власні висновки та аргументувати їх. Сьогодні вчитель початкової школи повинен уміти обирати та використовувати дієві педагогічні та інноваційні технології для навчання учнів; організовувати конструктивну взаємодію та комунікацію між учасниками освітнього процесу; проєктувати електронні ресурси та освітнє цифрове середовище, нові сервіси та інструменти для ефективної співпраці, розуміти та враховувати в освітньому процесі потреби та особливості вихованців, впроваджувати сучасні освітні тренди тощо.

На сьогодні є значна кількість праць, присвячених інтерактивним технологіям навчання. В педагогічній літературі досить детально розроблені концептуальні основи цієї технології, виділено групи інтерактивних технологій навчання та викладено особливості методики їх застосування на уроці. Теоретичні й практичні аспекти використання інтерактивних технологій навчання відображено у доробках О. Біди, Л. Варзацької, І. Гейко, Г. Коберника, С. Крамаренко, Л. Красатюк, Л. Пироженко, Н. Побірченко, О. Пометун, Н. Стецюри, В. Федорчука, П. Фенрих, П. Шевчук та ін.

Низка вчених активно досліджує проблеми використання цифрових технологій в освітньому процесі закладу загальної середньої освіти: В. Андрієвська, В. Биков, Ю. Жук, В. Коваленко, М. Лещенко, О. Литвиненко, С. Литвинова, О. Овчарук, Л. Тимчук, О. Співаковський, В. Лапінський, Н. Олефіренко, О. Пінчук, А. Сухіх та ін.

Н. Дудник та М. Чепільпід інтерактивністю (від англ. *interact* – взаємодія) розуміють діалог, бесіду, певну здатність до взаємодії, під час якої усі учасники є рівноправними [4, с. 127].

Дефініція ***"інтерактивне навчання"*** *(від англ. interact: inter, – взаємний, act – діяти) була введена у науковий обіг Г. Фріцем (1975 р.). За визначенням вченого*

інтерактивний – здатний до взаємодії, діалогу. Інтеракція – це активна взаємодія та безпосередній взаємовплив певної групи людей під час спілкування. Саме це є основою інтерактивного методу навчання [3].

Отже, інтерактивним є такий метод, під час якого той, хто навчається, є активним учасником, який щось здійснює: моделює, говорить, малює,управляє, пише тощо, тобто є не тільки слухачем, спостерігачем, а бере активну участь у тому, що відбувається, створює це. *Метою інтерактивного навчання є створення максимально сприятливих умов навчання, коли кожна особистість буде почутою та побаченою, а також зможе продемонструвати інтелектуальну спроможність та успішність*.

Ґрунтовний аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив виділити основні принципи роботи інтерактивного навчання:

1. Активності. Активізація всіх учнів до групової роботи. Діти об'єднуються для виконання спільних завдань.

2. Зворотного зв'язку. Стимулювання до обговорення, дискусії, висловлення своєї думки.

3. Експерименту. Пошук новітніх ідей та напрямів вирішення поставлених задач.

4. Довіри. Важливо щоб здобувач освіти довіряв педагогу, поважав його, відчував підтримку.

5. Рівноправність. Можливість для учня бути в ролі лідера,організатора. Здобувачі освіти висловлює власну думку на рівні з вчителем [3].

Варто зауважити, що в інтерактивній моделі навчання учитель є наставником на відмінну від активної і пасивної моделей, де педагог виконує роль "джерела знань", організатора, контролера. Він активно взаємодіє з учнями, дотримується демократії. Також є надзвичайно активною роль учнів у такій взаємодії. Адже вони виконують багато завдань самостійно, ухвалюють важливі рішення, спілкуються між собою, а також суміщають різні види діяльності. Головним джерелом мотивації є прагнення здобути знання, а не оцінка. В процесі використання інтерактивних методів навчання відсоток засвоєння інформації є досить високим, оскільки безпосередньо контроль педагога за обсягом і глибиною засвоєння знань є опосередкованим. Але варто зауважити, що інтерактивне навчання вимагає від учителя додаткових знань з психології спілкування, адже потрібно з кожною дитиною налагодити позитивний контакт.

Із провадженням в освітню практику концепції нової української школи (НУШ), котра передбачає реалізацію принципів педагогіки партнерства, значно розширилась сфера застосування інтерактивних технологій. Оскільки принципи педагогіки партнерства, задекларовані у концепції НУШ, серед яких можна виділити: повагу до кожної особистості; доброзичливе та позитивне ставлення до кожного; довіру у відносинах; практичну реалізацію взаємодії у процесі діалогу на принципах взаємоповаги; розподілене лідерство; реалізацію принципів соціального партнерства [2, с. 16].

Сьогодні існує значна кількість сучасних інтерактивних технологій візуалізації інформації, які доцільно використовувати в освітньому процесі, зокрема: хмарні технології, мобільне навчання, віртуальні лабораторії, робототехніка, гейміфікація, скрайбінг, створення інтелект-карт та інші [1].

Цифрові інтерактивні технології – це поєднання сучасних технологій навчання та засобів взаємозв'язку між здобувачами освіти та педагогом, а також учнями між собою [1].

Використання цифрових технологій в початковій освіті – важлива і стійка тенденція розвитку освітнього процесу. Вони дозволяють активізувати освітній процес, посилити швидкість та якість сприйняття, засвоєння та розуміння знань. Цифрові інтерактивні технології дозволяють зробити процес навчання цікавим, мобільним, індивідуальним та диференційованим. За допомогою медіа- та інтерактивних засобів педагогічним працівникам освіти простіше впроваджувати інноваційні підходи, використовуючи метод проєктів, "кейси", дослідницько-пошукову роботу, розвивальні навчальні ігри тощо. В результаті використання цифрових інтерактивних технологій здобувачі освіти не втрачають бажання навчатись, краще засвоюють інформацію, знаходячись в емоційно-комфортному середовищі, створюють нові знання та інновації. Проте технології не замінюють педагога, а доповнюють його.

Варто виокремити дієві, прості у використанні, ефективні та безкоштовні web-сервіси для створення мультимедійного, інтерактивного контенту для спільної роботи, комунікації, візуалізації та гейміфікації навчання: ZOOM, CLASSROOM, ClassDojo тощо.

Наведемо короткий огляд онлайн-ресурсів, які можна використовувати в освітньому процесі початкової школи [5]:

Learning.ua – різновиди інтерактивних завдань з математики, української, англійської мов для дітей дошкільного і шкільного віку.

Thinglink – сервіс для роботи з інтреактивними плакатами. Інтерактивність зображення досягається шляхом додавання в нього міток з текстовими підказками, посиланнями на текст, відео, музику або зображення.

Padlet – інтерактивна дошка, яка дозволяє організовувати спільну роботу всіх учасників освітнього процесу.

Plickers – корисний мобільний додаток, який швидко "зчитує" спеціальні картки з відповідями учнів та подає статистику на екран телефону вчителя. Додаток використовують для того, щоб дізнатись, чи розуміють учні основні поняття та чи засвоюють ключові навички.

Moovly – презентації у вигляді анімацій. Даний сервіс пропонує користувачеві як готові шаблони, так і можливість самостійно створювати презентацію.

Inspiration – програма, що допомагає візуалізувати освітній процес. На уроках можна створювати картки, діаграми та схеми разом з учнями.

Wizer – створення інтерактивних робочих аркушів. Їх можна використовувати у процесі дистанційного навчання, для роботи в класі на інтерактивній дошці, для виконання домашньої роботи.

Kahoot – сервіс, для розробки дистанційних ігор. Він сприяє вихованню пізнавального інтересу в учнів.

Classtime – використання вправ і тестів, у яких є можливість ставити оцінки.

Poodll – набір інструментів для вчителів мов. Це одна з технологій онлайн аудіо- та відеозйомки, що доступні для освітнього процесу.

H5P – дозволяє продукувати інтерактивний вміст, що поділяється на декілька категорій: мультимедіа, ігри, запитання та соціальні мережі.

Study-smile – сайт для дітей дошкільного віку і молодших школярів, де можна вчитися читати українською мовою і рахувати.

Кейс-уроки – спрямовані на розвиток критичного мислення, концентрації уваги, командної роботи тощо. Один кейс-урок об'єднує декілька предметів в інтегроване навчання.

Graap – платформа, що допомагає вчителям організовувати віртуальні дослідницько-навчальні простори, побудовані згідно з фазами освітнього процесу.

PhET – це анімовані, інтерактивні та ігрові середовища, які навчають учнів через дослідження.

Отже, цифрові інтерактивні технології доцільно застосовувати на уроках в початковій школі. Їхнє активне застосування має позитивний вплив, що виявляється як в оцінках, так і у вміннях та зацікавленості самих здобувачів освіти.

Використана література:

1. Використання цифрових технологій у процесі змішаного навчання в закладах загальної середньої освіти : метод. рекоменд. / Коваленко В. В., Мар'єнко М. В., Сухіх А. С. / за ред. М. В. Мар'єнко, А. С. Сухіх. Київ : ІІТЗН НАПН України, 2021. 87 с.
2. Нова українська школа : порадник для вчителя / під заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : ТОВ "Видавничий дім "Плеяди"", 2017. 206 с.
3. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2007. 141 с.
4. Чепіль М. М. Дудник Н. З. Педагогічні технології : навч. посібн. Київ : Академмвидав, 2012. 224 с.
5. 10 онлайн-ресурсів, що знадобляться на уроках. URL :https://nus.org.ua/articles/10-onlajn-resursiv-shho-znadoblyatsya-na-urokah/ (Дата звернення 12.03.23).

Abstract

An analysis of the psychological and pedagogical literature on the problems of interactive teaching was made. Submitted by appointment to understand "interactive learning", "interaction". The importance of using interactive teaching methods in the lighting process of the elementary school has been grounded. The interactive learning principles of the work were recognized. The importance of using digital interactive technologies in the today's conditions is noted. A short look at online resources has been made, so that you can use in the lighting process of the elementary school.

Keywords: *interactive learning, interaction, digital technologies, primary school.*

УДК 37.01:004.773.6

Ткаченко Л. А.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри інформаційних систем і технологій,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0003-3491-5535;

Ющенко А. П.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри інформаційних систем і технологій,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-0143-3663

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТРЕНДІВ: CHATGPT

ChatGPT – чат-бот зі штучним інтелектом, розроблений лабораторією OpenAI. Це велика статистична модель мови, оптимізована для ведення діалогів та відлагоджена завдяки технікам навчання з учителем та навчання з підкріпленням. Через детальність та ясність відповідей популярність чат-боту виросла неймовірно швидко, хоча фактична точність цих відповідей підлягає критиці.

Лише за два місяці після випуску, кількість активних користувачів перевищила 100 мільйонів, що стало історичним рекордом серед користувацьких програм.

Ключові слова: *штучний інтелект, чат-бот, ChatGPT.*

ChatGpt – це чат-бот зі штучним інтелектом, прототип якого випустили в листопаді 2022 року. Він може працювати з текстом, програмним кодом, формулами та числами — генерувати все, що йому зададуть. Тобто це наче віртуальний помічник, якого ви можете попросити, наприклад, написати промову для церемонії “Оскар”. І він це зробить.

ChatGPT доступний на офіційній сторінці організації-розробника – OpenAI, тому завантажувати його не потрібно. Наразі офіційного застосунку ще немає.

Реєстрація для користування чат-ботом триває кілька хвилин. Потрібно створити обліковий запис або використати наявний у Google. Після цього необхідно вказати свої ім’я, прізвище і номер телефону, на який надійде смс-повідомлення з кодом підтвердження [2].

Довкола ChatGPT виник сильний ажіотаж. Адже люди різних професій поставили собі запитання: “А чи зможе цей чат-бот замінити мене в найближчому майбутньому?”

ChatGPT “тренували” фахівці. Кожен виконував дві ролі: користувача та асистента штучного інтелекту. Тренери аналізували відповіді та удосконалювали модель, щоб зменшити кількість оманливих відповідей, шкідливої інформації та уникати образливих формулювань. Щодо останнього – у них все вийшло: дані фільтруються, тому до запитів та відповідей ChatGPT не потрапляють тексти, що містять мову ворожнечі, расистські та сексистські вислови. А ось щодо правдивих відповідей є великі сумніви.

Переваги чат-боту:

– нейромережа може пояснити простими словами квантові теорії, запропонувати ідеї святкування дня народження та навіть згенерувати програмний код.

– чат-бот пам'ятає весь діалог з людиною. Це дозволяє будувати з ним взаємодію на більш контекстуальному рівні, з можливістю коригування відповіді штучним інтелектом. Однак ChatGPT часто помиляється.

Основними недоліками штучного інтелекту ChatGPT є:

– він користується контентом з Інтернету станом на 2021 рік. І все, що було опубліковано чи оновлено пізніше, йому недоступне.

– не фільтрує використані джерела за правдивістю. Іноді він може видавати правдоподібні, але безглузді відповіді. Або подавати дезінформацію як факти.

– чат-бот чутливий до формулювання запитів. Він спершу виконає завдання. Але якщо його перефразувати, модель може відповісти, що не знає відповіді. Також ChatGPT зазвичай намагається вгадати, що має на увазі користувач, замість того, щоб поставити уточнювальні запитання. Тому він видає впевнені відповіді на неоднозначні запити. А це може бути взагалі не тим, що потрібно.

– чат-бот іноді може щось вигадати. Перевірка на написання статей показала, що чат сам текст згенерував досить швидко, але в редакції до нього було багато зауважень. Одне з найсуттєвіших – модель просто вигадала одну цитату.

ChatGPT через свої особливості жодним чином не зможе замінити людину, а тим більше роботу педагога. Скоріше стати асистентом-помічником у будь-якій професії [1].

Використана література:

1. ChatGPT доступний в Україні: що це таке і як він змінить освіту? URL: https://osvitoria.media/experience/kontrolnu-napyshe-shtuchnyj-intelekt-shho-take-chatgpt-ta-yak-vin-zminyt-osvitu
2. Штучний ефект. Як правильно використовувати ChatGPT українцям. URL: https://www.epravda.com.ua/publications/2023/02/21/697273

Abstract

ChatGPT is a chatbot with artificial intelligence, developed by the OpenAI laboratory. It's a large statistical language model, optimized for dialogue and fine-tuned with tutored and reinforcement learning techniques. Because of the detail and clarity of the answers, the popularity of the chatbot has grown incredibly quickly, although the actual accuracy of these answers is subject to criticism.

Only two months after its release, the number of active users exceeded 100 million, which became an all-time record among custom programs.

Keywords: *artificial intelligence, chatbot, ChatGPT.*

УДК 374:613.9:796.011.3

Фотинюк В. Г.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри фізичного виховання та спортивної підготовки,
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-5483-7039

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТУ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗУМІННЯ ТВЕРДЖЕНЬ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТАМИ ЗВО

У статті відображаються результати дослідження студентів ЗВО що характеризуються сформованістю знань і уявлень розуміння формування здорового способу життя. Завдання даного дослідження полягало у вивчені аналізу анкетних даних студентів першого курсу ЗВО з питань стану оцінки тверджень здорового способу життя.

Ключові слова: *анкетування, студенти, респондент, здоров'я, здоровий спосіб життя, ВОЗ.*

Студентський вік характеризується різноманіттям емоційних переживань, що відбивається у стилі життя, що виключає турботу про своє здоров'я, оскільки така орієнтація традиційно приписується старшому поколінню. Особисті ресурси у віці здаються невичерпними, а оптимізм стосовно свого здоров'я переважає над турботою про нього. Сильна орієнтація на переживання сьогодення, висока мотивація досягнення успіху витісняють зі свідомості студента можливі побоювання, пов'язані із відхиленнями у стані здоров'я. Це зумовлює факти, що свідчать про те, що студентство виділяється як група підвищеного ризику, тому що вони значно частіше, ніж молоді люди інших соціальних груп того ж віку, страждають на різні соматичні розлади та нервово-психічні захворювання.

Більшістю фахівців у галузі фізичної культури та здоров'язбереження В. Бальсевича, Н. Гаркуши, В. Горащюка, П. Грибана, О. Дубогай, О. Єжова, Є. Імас, Г. Кривошеєвої, Т. Круцевич, Л. Магльованого, О. Момот, В. Мойсеюк, Л. Рибалко, Л. Сущенко, Л. Татарнікової, В. Фотинюк, Б. Шиян, В. Язловецького та ін. приділено пильну увагу проблемі формування здорового способу життя студентської молоді, збереження і зміцнення здоров'я сучасного студентства, формуванню культури здоров'я, створенню здоров'язбережувального освітнього середовища у закладах вищої освіти.

У зв'язку з цим необхідно розробити нові методологічні підходи з урахуванням суб'єктивно орієнтованої технології навчання, спрямованої на набуття особисто значущих знань, індивідуального підходу до організації здорового способу життя студентів.

Метою нашого дослідження було визначення розуміння тверджень здорового способу життя студентів ЗВО.

В опитувані брали участь студенти першого курсу Національного авіаційного університету. Опитування проводилось у жовтні 2022 року, та березні 2023 року у якому взяли участь 161 студент.

Для дослідження уявлень та практики ЗОЖ серед студентів вищого освітнього

закладу (ВОЗ). ми використали розроблену нами анкету, яка складалася з восьми тверджень здійснення ЗОЖ.

Запитання анкети дозволили визначити наявність у студентів розуміння здорового способу життя.

За зібраними даними у поданому переліку лідирує твердження яке складає 26,0 %, "Здоровий спосіб життя – це, отримувати задоволення від того, що ти стежиш за режимом свого життя, регулярно робиш фізичні вправи, займаєшся спортом, плануєш активно провести вихідні". Розглядаємо ЗОЖ не як стан чи ситуацію, щось постійне, бо як активний процес досягнення фізичного благополуччя.

Відповідь респондентів свідчить, що у зазначеному контексті є значущими у 21,0% наступне твердження "Здоровий спосіб життя – це коли ти правильно харчуєшся, стежиш за своїм самопочуттям, своєчасно консультуєшся з лікарем".

Результати показали, що в основі третього результату твердження лежить мотивація самозбереження, позитивну оцінку дають 18.0% студентів. "Здоровий спосіб життя – це певні обмеження та утримання від таких речей, як тютюн, алкоголь, наркотики".

Виходячи з цього твердження, "Здоровий спосіб життя – це можливість для отримання кращих перспектив, повноцінного використання своїх знань та ресурсів". показав, що у студентів позитивна мотиваційна основа дій встановлена в середньому у 15,0%. Виходячи з цього твердження, ЗОЖ мотивований прагненням до самовдосконалення і представляється як інструмент, за допомогою якого людина здійснює особистісний розвиток як спосіб досягнення високого рівня благополуччя

Проведене дослідження виявило і таку особливість, що 10.0% студентів пов'язують "Здоровий спосіб життя – як, протистояти життєвим неприємностям, бути врівноваженим, вміти розслаблятися і мати добрі взаємини у ній і роботі (навчання)". Виконання рекомендацій щодо ЗОЖ створює хороший психічний баланс, який ми повинні зберігати, щоб почуватися успішним.

6,0 % респондентів вважають що, "Здоровий спосіб життя – це, не бути агресивним, доцільно будувати свою поведінку, а також думати про здоров'я інших людей та своїх дітей". Основа цієї концепції – підпорядкування етнокультурним вимогам, зміцнення морального здоров'я

За цими даними, лише 3.0% студентів стверджують що, "Здоровий спосіб життя – це можливість для володіння гарною комплекцією, сексуальною гармонією та благополуччям з коханою людиною". Це питання персональної реалізації, як володіння гарною фізичною формою та репродуктивним здоров'ям.

Студенти показали найнижчий результат вибірки, 1.0 % щодо останнього твердження "Здоровий спосіб життя – це прагнення до добрих умов будинку (чистота, комфорт) та навколишнього середовища". ЗОЖ тут визначається як позитивна активна спрямованість на оволодіння найвищими рівнями якості життя.

Таким чином, аналіз отриманої інформації свідчить про своєрідну структуру знань студентів, їх недостатню впорядкованість та взаємозв'язок.

Висновки. Отже, можна стверджувати, що проведений аналіз вказує на існування різних типів уявлень про ЗОЖ у студентів ЗВО. Адже перебуваючи в однакових соціальних умовах, студенти ЗВО дають нерівнозначний прогноз уявлень про здоровий спосіб життя, які визначають виражене зниження їхньої мотивації до формування позитивного ставлення до здорового способу життя. Умови формування здорового способу життя студентів у робочому формулюванні постають як система

цінностей, потреб, технологій, оволодіння знаннями, уміннями й навичками здорового способу життя.

Abstract

The article reflects the results of the study of students of higher education institutions, which are characterized by the formation of knowledge and ideas of understanding the formation of a healthy lifestyle. The task of this study was to study the analysis of questionnaire data of first-year students of higher education institutions on the state of assessment of statements of a healthy lifestyle.

Key words*: questionnaire, students, respondent, health, healthy lifestyle, WHO.*

УДК 378.091.3:331.55

Фрицюк А. В.,
аспірант кафедри педагогіки, професійноїосвіти
та управління освітніми закладами,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна
ORCID ID 0009-0000-7157-5272

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

У статті характеризується професійна мобільність як інтегративна якість, що поєднує в собі, як сформовану внутрішню потребу особистості у змінах, розвинуті когнітивні здібності та певні особистісні якості, так і знання та вміння, що визначають готовність до прийняття рішень при змінах у професійній діяльності. Доведено, що в процесі підготовки майбутніх фахівців до професійної мобільності значні потенційні можливості щодо цього мають сучасні інформаційно-комунікаційні технології. Перевагою таких форм роботи є двосторонній зв'язок, що здійснювався за допомогою електронної пошти, Skype, блогу. За допомогою ресурсів Інтернет викладачі мають можливість оперативного консультування студентів; студенти можуть оперативно звертатися до викладача за консультацією з будь-якої проблеми й своєчасно одержати відповідь; дистанційні консультації викладачів сприяють реалізації індивідуального підходу до кожного студента.

Ключові слова: *інформаційні технології, підготовка фахівців, професійна мобільність.*

Модернізація економічної та професійної інфраструктури суспільства, становлення ринку праці активізувало міжгалузеве, внутрішньогалузеве, територіальне переміщення працівників, сприяло змінам у номенклатурі професій і кваліфікаційним вимогам, що потребують від фахівців професійного вдосконалення. Ринкова економіка є своєрідним стимулятором мобільності, що спрямовує кваліфікованих працівників на пошук місць кращого застосування своєї праці і здібностей на робочих місцях з високим творчим змістом і платнею за працю. Отже, значна частка працездатного населення, яка вивільняється з виробництва і тимчасово не має роботи, мусить проходити певну професійну перепідготовку. За цих умов

важливим завданням професійної освіти є формування професійної мобільності фахівців як особистісно-професійної якості [5].

Зазначимо, що проблема професійної мобільності не нова, але ще донедавна вона була традиційним предметом дослідження у соціології. Соціологи зосереджують основну увагу насамперед на переміщеннях індивідів, шансах на кар'єру, а також фактах її усвідомлення, на цілях і мотивах професійної мобільності, соціальній адаптації. У працях американських соціологів висвітлюються питання, пов'язані з проведенням досліджень, використанням понять, залученням статистики до обробки емпіричної інформації для вивчення соціальних переміщень. Емпіричне дослідження мобільності має бути зосереджене на аналізі умов, що впливають на професійні досягнення та мобільність у межах певного суспільства.

Професійну мобільність визначають як переміщення індивідів, груп та цінностей у професійному просторі. Вона містить усі зміни місця індивіда або групи у професійній структурі, що склалася в суспільстві, а саме різноманітні зміни змісту, характеру й умов праці робітників, які стосуються зміни їх статусних характеристик. Професійна мобільність відображається у зміні фаху, кваліфікації, посади, місця роботи, підприємства, галузі, сектора економіки [9].

Варто зазначити, що проблема мобільності в економіці пов'язана з розглядом професійної мобільності як елементу ринкової організації праці, а саме: відтворення трудових ресурсів, зміни професійного і кваліфікаційного статусу робітників як виробників і споживачів матеріальних благ. Зміни в соціально-економічній сфері потребують розробки та впровадження нових підходів до формування змісту підготовки фахівця. Для забезпечення соціально-економічного розвитку державі потрібні конкурентоспроможні фахівці, які не тільки мають можливість обирати, приймати важливі рішення, а й бути мобільними на ринку праці. Поза сумнівом, сьогодення зумовлює необхідність пошуку нових підходів до підготовки фахівців, найголовнішими рисами яких є освіченість, професійна компетентність, самостійність, професійна мобільність, професійна зрілість, здатність до творчості, самоорганізації, саморозвитку, освіти впродовж життя [1].

Отже, психологи розглядають професійну мобільність як готовність і здатність фахівця до оперативного відбору та реалізації оптимальних способів виконання різноманітних завдань у межах своєї професії, успішного "переключення" на іншу діяльність або зміни видів діяльності; що забезпечують ефективність нової професійної діяльності тощо. У педагогічних дослідженнях професійна мобільність розглядається як інтегративна якість особистості, що дозволяє їй бути соціально активною, конкурентоздатною, професійно компетентною, здатною до саморозвитку і модернізації власної діяльності та зміни видів діяльності; якість особистості, яка є необхідною для її успішності в сучасному суспільстві, проявляється в діяльності та забезпечує самовизначення, самореалізацію в житті та професії через сформованість ключових компетенцій та ключових кваліфікацій і прагненні особистості змінити не тільки себе, а й своє професійне поле та життєве середовище [2]. У педагогіці поняття "мобільність" розуміється як внутрішнє самовдосконалення особи, засноване на стабільних цінностях і потребі в саморозвитку, симптом її внутрішньої свободи. Соціальні педагоги розглядають мобільність як найважливіший аспект соціалізації людини, постійну потребу в новій інформації, реакцію на різноманітність стимулів, готовність до зміни місця роботи або проживання, належність до соціальної групи [4].

Професійна мобільність – це інтегративна якість, що поєднує в собі, як

сформовану внутрішню потребу особистості у змінах, розвинуті когнітивні здібності та певні особистісні якості, так і знання та вміння, що визначають готовність до прийняття рішень при змінах у професійній діяльності.

Нині досить часто використовують поняття віртуальної та академічної мобільності. Академічна мобільність надає можливість для студентів, викладачів, адміністративно-управлінського персоналу закладів вищої освіти "переміщуватися" з одного до іншого як на європейському, так і на національному рівні. Віртуальна форма мобільності передбачає можливість навчатися, викладати та займатися науковими дослідженнями в іншому закладі освіти засобами дистанційних та телекомунікаційних технологій (дистанційна освіта, електронне навчання, професійна інтернет-комунікація). Під час світової пандемії Covid-19 віртуальна форма мобільності набула особливого значення і популярності через неможливість здійснювати академічну мобільність. У цей період єдино можливими виявилися дистанційне навчання та налагодження професійної інтернет-комунікації.

Варто зазначити, що в процесі підготовки майбутніх фахівців до професійної мобільності значні потенційні можливості щодо цього мають сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ). Доцільно, зокрема, в освітньому процесі використовувати такі види ІКТ: технологія опрацювання даних – для розв'язання гарно структурованих задач із метою автоматизації деяких рутинних постійно повторюваних операцій (використовують такі ІКТ, як збирання, опрацювання та зберігання даних, створення звітів і запитів); технологія автоматизації офісу – для автоматизації й телекомунікаційної підтримки роботи фахівця (використовують такі комп'ютерні технології, як текстові редактори, електронні таблиці, бази даних, графічні редактори, управлінські програми й сучасні комп'ютерні телекомунікації); технологія керування – для розв'язання менш структурованих задач, пов'язаних з оцінюванням стану об'єкта, виявлення причин зміни стану досліджуваного об'єкта й аналізу можливих рішень і дій (використовують такі ІКТ, як база даних із системою регулярних або спеціальних звітів); технологія підтримки прийняття рішень – для створення інформаційної підтримки в процесі розв'язування творчих завдань (використовують такі ІКТ, як база даних; мультимедійні компоненти тощо); технологія експертних систем – для імітації на базі штучного інтелекту роботи експерта в спеціальній предметній галузі (використовують такі ІКТ, як бази даних і бази знань) [7, с. 58]. Звісно, ефективними у роботі зі студентами є мережа Інтернет: електронна пошта, електронні підручники, словники, довідники, енциклопедії, телеконференції, блоги, чати тощо.

У роботі зі студентами з метою їхньої підготовки до професійної мобільності доцільно використовувати хмарні технології, що дають змогу віддалено використовувати засоби обробки й зберігання даних. Останні зберігаються на сервері хмарного сервісу і є доступними з будь-якого місця за наявності Інтернету та комп'ютерного засобу. Найбільш поширеними у використанні є хмарні сервіси: хмарна платформа Microsoft Live@edu (до сервісів даної платформи відносять: електронну пошту, віртуальну дошку, створення та підтримку веб-сайтів, створення та редагування документів Word, Exel, PowerPoint) та хмарна платформа GoogleAppsEducationEdition (електронна пошта Gmail, календар Google, диск Google-сховище для зберігання власних файлів, GoogleDocs – сервіс для створення документів, таблиць, презентацій, сайти Google – лає змогу створювати сайти за допомогою вбудованих шаблонів) [8]. Варто зазначити, що Google сервіси мають такі

переваги: безкоштовність; один акаунт – всі сервіси; знайомий інтерфейс; хмарне зберігання інформації; мінімальні вимоги для доступу; сумісне створення документів; історія всіх змін; розмежування прав на доступ; підтримка та розвиток; спільнота користувачів.

Перевагою таких форм роботи є двосторонній зв'язок, що здійснювався за допомогою електронної пошти, Skype, блогу. Зазначимо, що за допомогою ресурсів Інтернет викладачі мали можливість оперативного консультування студентів, студенти могли оперативно звертатися до викладача за консультацією з будь-якої проблеми й своєчасно одержати відповідь. Такі дистанційні консультації викладачів сприяли реалізації індивідуального підходу до кожного студента.

Отже, активізація самостійної навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців засобами інформаційно-комунікаційних технологій є системою взаємодії студента та навчального матеріалу засобами ІКТ, яка, за умови її раціональної організації викладачем, забезпечує якісне засвоєння матеріалу, сприяє формуванню самостійного мислення, дій та ставлення до запропонованого завдання, результатом яких є активне оволодіння новими або активізація уже відомих знань, розвиток нових умінь і навичок, що позитивно впливає на формування їхньої готовності до професійної мобільності.

Використана література:

1. Галущак І. Формування професійної мобільності майбутнього економіста. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*. URL: https://www.researchgate.net/publication/337406669_FORMUVANNA_PROFESIJNOI_MOBILNOSTI_MAJBUTNOGO_EKONOMISTA
2. Захарчин Г. М. Професійна мобільність персоналу як складова адаптаційної політики підприємства. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Логістика. 2017. № 863. С. 51-56. URL: http://nbuv.gov.ua/ UJRN/VNULPL_2017_863_9.
3. Іванченко Є. А. Формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. О., 2005. 20 с.
4. Клименко Ю. А. Педагогічні умови формування професійно мобільного педагога у європейських вищих навчальних закладах. URL: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_58_2/72.pdf
5. Кожемякіна Н. І. Соціально-педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх менеджерів-аграріїв : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. О., 2006. 20 с.
6. Головня Н. Рівні і критерії готовності майбутнього педагога до професійної мобільності. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2014. Вип. 41. С. 31-36.
7. Гуревич Р. С. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях : навчальний посібник. Вінниця : ООО "Планер", 2005. 366 с.
8. Дронь В. Google-сервіси в навчальній діяльності викладачів. URL: https://drive.google.com /file/d/0B6y-TSh0wJSAVF84dkRWZllobkE/view–Назва з екрану.
9. Фрицюк В. А. До питання кадрового забезпечення профільної школи. *Наукові записки. Серія: Педагогіка і психологія. ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського*. Вінниця, 2004. Вип. 11. С. 184-185.

Abstract

The article characterizes professional mobility as an integrative quality that combines the formed internal need of the individual for changes, developed cognitive abilities and certain personal qualities, as well as knowledge and skills that determine the readiness to make decisions in the event of changes in professional activity. It has been proven that in the process of training future specialists for professional mobility, modern information and communication technologies have significant potential in this regard. The advantage of such forms of work is two-way communication, carried out using e-mail, Skype, blog. With the help of Internet resources, teachers have the possibility of prompt counseling of students;

students can quickly turn to the teacher for advice on any problem and receive a timely answer; distance consultations of teachers contribute to the implementation of an individual approach to each student.

Keywords: *information technologies, training of specialists, professional mobility.*

УДК 37.013.47:7(477)

Хижна О. П.,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри дошкільної та спеціальної педагогіки,
Мукачевський державний університет,
м. Мукачеве, Україна
ORCID ID 0000-0002-8740-2533

МИСТЕЦТВО БЕЗ КОРДОНІВ: ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ КОНТЕКСТИ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Визначено, що розвиток мистецької освіти залежить як від зовнішніх, так і від внутрішніх процесів, які є взаємопов'язаними. Мистецька освіта дає можливість здобувачеві освіти розвинути власні здібності й таланти, вчитися впродовж усього життя без втрати інтересу безпосередньо до навчання.

Засади взаємодії, співробітництва і співтворчості сприяють вдосконаленню системи освіти та підвищенню ефективності навчання, оскільки розширюються межі застосування знань і вмінь майбутніх фахівців на практиці.

Ключові слова: *мистецька освіта, співтворчість, пошуково-пізнавальне середовище.*

Мистецька педагогіка в буремні часи російсько-української війни. Чи на часі ця проблема? Саме сьогодні народжується нова Україна, простір у Всесвіті, в якому культивується людяність і милосердя. Саме сьогодні мистецькій освіті треба взяти на себе функцію "лікаря-неонатолога", відповідального за народження нових сенсів, здатність подарувати надію і віру в перемогу.

В Україні ще в кінці минулого століття на необхідність інноваційних змін у навчально-виховній діяльності на засадах національних традицій вказували В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, І. А. Зязюн, Г. М. Падалка, Л. І. Паньків, О. Л. Шевнюк та ін. Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва довів, що фахова компетентність студентів охоплює як набір професійних властивостей та якостей особистості педагога, що відповідають вимогам професії, так і володіння необхідними засобами, що забезпечують не лише педагогічний вплив на вихованця, але і *взаємодію, співробітництво та співтворчість з ним*. Підвищення якості фахової підготовки випускника вищого педагогічного навчального закладу вимагає переосмисленням мети та результату освітнього процесу, модернізації його змісту та оптимізації технологій його організації.

Розгляд поняття "інновація" у освітньому контексті ми визначаємо як нововведення в усьому розмаїтті структурних компонентів освітнього процесу (мети,

завдань освіти, структурної організації, технологічного забезпечення, форм і принципів комунікативної взаємодії тощо) у ракурсі забезпечення якісно нових ознак процесу і результату освіти відповідно до особистісних потреб майбутнього фахівця і сучасних вимог суспільства.

Спрямованість на інноваційну діяльність формується у студентів під час навчання у ЗВО. Саме цей період, коли майбутній педагог особливо чутливий до складних проблем освіти, науковці вважають сенситивним для розвитку мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до освітніх інновацій. Інноваційна поведінка педагога – сукупність зовнішніх виявів його особистості, в яких розкривається внутрішнє "Я" (світовідчуття, світогляд, особистісні властивості), спрямовані на зміну складових сучасної системи освіти.

Готовність до інноваційної діяльності обумовлюється організацією оптимального інноваційного середовища та спрямованістю художньо-педагогічної діяльності на інноваційність. Практика засвідчує достатньо низький рівень готовності студентів до інноваційної діяльності, що значною мірою є результатом традиційної моделі навчання у ЗВО.

Вчені та педагоги-практики не обходили своєю увагою проблему освітніх інновацій. Пошук науковців йшов у напрямі *інновацій-модернізацій*, які видозмінювали процес навчання у рамках традиційної моделі. Репродуктивна модель будувалась на засвоєнні студентами певного обсягу знань, умінь, навичок та діях за зразком. В рамках традиційної моделі навчання нововведення мали локальний характер, не передбачаючи системних змін.

В сучасних умовах необхідний пошук *інновацій-трансформацій*, які перетворюють навчальний процес у напрямі побудови *інноваційного пошуково-пізнавального середовища*, що сприяє формуванню у студентів досвіду самостійного здобуття нових знань, способів дій та їх застосування в нових умовах художньо-педагогічної діяльності. *Інноваційне художньо-педагогічне середовище ЗВО* ми розуміємо як просторово-часову єдність матеріально-предметних та духовних умов, підпорядкованих культурному становленню особистості майбутнього вчителя. Це певний стан духовно-змістової атмосфери, насиченої міжособистісним обміном естетичних свідомостей педагогів і студентів, конструктивною педагогічною взаємодією.

У реалізації інноваційної поведінки майбутнього вчителя важлива роль належить проблемно-рефлексивному полілогу. Цінність такого полілогу полягає в розвитку усіх, а не лише найпідготовленіших студентів. "Заборона" на повторення ідей забезпечує максимальне осмислення альтернативних рішень.

Використана література:

1. Андрущенко В. П. Світанок Європи. Проблема формування нового вчителя для об'єднаної Європи XXI століття. К., 2015.
2. Євтух В. Б. Концептуальні конструкти етносоціальних реалій: досвід трьохлітніх досліджень : монографія / Мін-во освіти і науки України, НПУ імені М. П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 284 с.
3. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ : Освіта України, 2008. 274 с.
4. Arends R. (1994), Uczymy się nauczać, Warszawa.
5. Rorty R. (2000), Edukacja i wyzwanie ponowoczesności, [w:], Alternatywy myślenia o/dla edukacji, (red.) Z. Kwieciński, Wydawnictwo Insytutu Badań Edukacyjnych, Warszawa.
6. Melosik Z. (2000), Edukacja i przemiany kultury współczesnej (czyli czy teoria ponowoczesna jest

pedagogice potrzebna), [w:] Alternatywy myślenia o/dla edukacji, (red.) Z. Kwieciński, Wydawnictwo Insytutu Badań Edukacyjnych, Warszawa.
7. Czajkowska-Ziobrowska D. (2010), Kultura popularna a tożsamość młodzieży współczesnej, Wydawnictwo IN-W "Maiuscula", Poznań.
8. Rutkowiak J. (2010), Społeczno-edukacyjne warunki dialogowania a neoliberalna kultura indywidualizmu, [w:] Pedagogika dialogu. Doświadczenie dialogu w rzeczywistości XXI wieku, (red.) E. Dąbrowa, D. Jankowska, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, Warszawa.

Abstract

It was determined that the development of art education depends on both external and internal processes, which are interconnected. Art education gives the learner the opportunity to develop his own abilities and talents, to learn throughout his life without losing interest directly in learning.

The principles of interaction, cooperation and co-creation contribute to the improvement of the education system and increase the effectiveness of training, as the boundaries of the application of knowledge and skills of future specialists in practice are expanding.

Keywords: *art education, co-creation, search and cognitive environment.*

УДК 004.02 303.01

Хищенко О. О.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії і методики
технологічної освіти та комп'ютерної графіки,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі,
м. Переяслав, Україна
ORCID ID 0000-0002-2653-9421

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглянуто використання інноваційних технологій в освітньому процесі. Проаналізовано особливості вивчення технічних дисциплін в умовах підготовки вчителів. Особливу увагу приділено майбутнім учителям трудового навчання.

Ключові слова: *інноваційні технології, освітній процес, вивчення технічних дисциплін, підготовка вчителя, майбутні вчителі технологій.*

Останнім часом у світі з'являється все більше інноваційних технологій, використання яких у освітньому процесі докорінно змінюють знання про його організацію. Слідом за цим з'являється потреба вивчення переваг і недоліків використання даних технологій у навчанні та дослідження можливостей їх застосування в освітньому процесі. На даному етапі сучасні інформаційні технології стали невід'ємною частиною навчального процесу, а методика їх застосування постійно трансформується. Удосконалення системи освітнього процесу визначає зв'язок методів і технологій навчання з традиційними методами, використання нових інноваційних технологій передбачає можливість послідовного вирішення ряду навчальних задач.

Удосконаленням методик інноваційних технологій навчання майбутніх учителів технологій займались О. Коберник, В. Сидоренко, Г. Терещук, Д. Тхоржевський та ін.

Існує значна кількість програмних засобів, призначених для викладання технічних дисциплін з використанням інноваційних технологій. Умовно цей перелік навчальних програм відносять до педагогічних програмних засобів [2]. Дані програмні засоби передбачають відносну самостійність знань студентів при виробленні умінь та навичок, тобто у деякому понятті контролюють діяльність викладача. Використання даних засобів змінює навчальний процес, обраний ним і нав'язує свою можливість наповнення заняття.

Розвиток технологічної освіти на сучасному етапі може здійснюватися зокрема як інноваційний процес, шляхом використання сучасних педагогічних ідей, технологій, заміною застарілих та неефективних педагогічних технологій новими які є більш результативними для сучасної освітньої галузі "Технології".

Зараз все більше уваги звертається на питання, які технології використовувати у цій галузі найбільш ефективно. Це пов'язано, в першу чергу, з формулюванням кінцевих результатів педагогічної роботи, а не з проблемою використання у цьому процесі того чи іншого апаратного та програмного забезпечення, засобів інформатизації [1].

При вивченні технічних дисциплін, з використанням інноваційних технологій, очевидно, сприяє у здобувача розвитку навчальних механізмів у плані формування попереднього плану дій у відповідному просторі уявлень, вироблення навчальних прийомів діяльності, специфічних прийомів мислення тобто тими знаннями, котрі нав'язуються особливостями середовища інформаційних технологій, способами діяльності і мислення, що домінують у цих значеннях.

Застосування інноваційних технологій в процесі вивчення технічних дисциплін дозволяє зробити процес навчання більш оригінальним, різноманітним та викликає зацікавленість. Зокрема, стає більш продуктивнішим процес засвоєння нових термінів, розробки технічної документації та виготовлення виробів з різних матеріалів, тому що викладачу не приходиться по кілька разів повторювати інформацію, а здобувачу не доводиться чекати, поки наставник повторить саме той фрагмент, що йому потрібний. Сприяє кращій оцінці здібностей та знань майбутнього вчителя, зрозуміти його, спонукає знаходити нові, сучасні форми і методи навчання, стимулює його професійний ріст і все подальше освоєння нових методів [3].

Використання інноваційних технологій є результатом творчого підходу педагога до справи. Викладачам потрібно виховувати дитину як неповторну індивідуальність, розвивати в неї творчий потенціал, бажання до самостійної пізнавальної діяльності. Проблема застосування інноваційних технологій навчання особливо актуальна в процесі вивчення технічних дисциплін, бо сучасний стан науки та техніки як основи технологій вимагає постійного вдосконалення форм і методів навчання.

Використана література:

1. Бондар С. П. Перспективні педагогічні технології в шкільній освіті С. П. Бондар, Л. Л. Момот, Л. А. Липова, М. І. Головко. Рівне : Тетіс, 2003. С. 30-31.
2. Коберник О. Дидактичні основи сучасного уроку трудового навчання. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2003. № 2. С. 3-7.
3. Коберник О. М. Інноваційні педагогічні технології у трудовому навчанні : навч.-метод. посібник. Умань : СПД Жовтий, 2008. 212 с.
4. Мельник Л. С. Формування ключових компетентностей методами інтерактивного навчання. *Фізика в школах України*. 2008. № 5. 32 с.

Abstract

The article discusses the use of innovative technologies in the educational process. The peculiarities of the study of technical disciplines in the conditions of teacher training are analyzed. Special attention is paid to future teachers of labor education.

Keywords: *innovative technologies, educational process, study of technical disciplines, teacher training, future technology teachers.*

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051]:78

Цзі Чжидань,
аспірант кафедри освіти дорослих,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

СПЕЦИФІКА ТРАНСКУЛЬТУРНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ У ПРОЦЕСІ МУЗИЧНОГО НАВЧАННЯ

Транскультурна підготовка вчителів музики полягає у своєрідній підготовці до вирішення нових завдань у соціокультурній і професійній діяльності. Вона вважається особливим видом поліфонічної взаємодії концептосфер суб'єктів освітнього процесу на всіх етапах становлення майбутнього вчителя.

Зазначено, що у процесі музичного навчання вирішуються завдання, які пов'язані з поняттями плюралізму, рівності, а також взаємодії. Майбутні учителі музики мають вміти знайти індивідуальний підхід до кожного учня та зацікавити його не лише безпосередньо мистецтвом, а ще й процесом навчання. Саме ці чинники сприятимуть формуванню творчої особистості здобувача освіти.

Ключові слова: *транскультурна підготовка, музичне навчання, майбутні вчителі музики.*

Удосконалення фахової підготовки вчителя музики третього тисячоліття в контексті гуманістичної парадигми передбачає її розгляд крізь призму особистісних структур свідомості, що забезпечують на рефлексивній основі активне переосмислення всіх компонентів освітнього процесу, змісту власної діяльності та суб'єктивних станів особистості, яка самостійно формує власний досвід, прагне активно реалізувати свої можливості, здатна до усвідомленого та обґрунтованого вибору рішень у різних життєвих і навчальних ситуаціях.

В Україні ще в кінці минулого століття на необхідність інноваційних змін у навчально-виховній діяльності на засадах національних традицій вказували В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень та ін. В сучасних умовах існує реальна можливість формувати майбутнього вчителя як носія позиції взаєморозуміння і толерантності.

Сьогодні науковці приділяють велику увагу проблемі створення етнокультурного освітнього середовища у ЗВО. Найважливішим засобом у цьому процесі фахівці (А. В. Козир, А. А. Ленд'єл-Сяркевич, Г. М. Падалка, Л. І. Паньків, О. В. Хоружа, О. П. Хижна, О. П. Щолокова та ін.) вважають готовність майбутніх учителів музики до інтеркультурного діалогу. Аналіз вказаної проблеми переконує, що на сучасному

етапі розвитку вітчизняної мистецької педагогіки недостатньо уваги приділяється транскультурній підготовці майбутніх вчителів музики на засадах вивчення та використання регіональних культурних традицій. Процес транскультурної підготовки майбутніх учителів музики шляхом застосування музичних традицій ґрунтується на взаємодії двох структур:

особистості майбутнього вчителя, у якій особистісні якості та властивості (естетичні почуття, смаки, потреби, знання, уміння, навички, творча індивідуальність тощо) є структурними компонентами.

народних музичних традицій як впливової виховної субстанції.

Музична культура, будучи естетичною категорією свідомості кожного народу і відрізняючись неповторною національно-етнічною своєрідністю, містить загальнолюдський, гуманістичний заряд. Це робить духовний досвід народу органічно доступним, зрозумілим для іншого народу. У ході транскультурної підготовки майбутніх учителів музики відбувається вихід за рамки осягнення етнонаціональної культури:

– засоби виразності національної музики розвивають здатність загострено відчувати навколишній світ, розуміти і приймати себе та інших людей, що виявляється в співпереживанні, співчутті, терпимості;

– музична мова як унікальна специфічна мова емоцій і почуттів розкриває емоційні реакції слухачів;

– транскультурна підготовка майбутніх учителів музики, побудована на гуманістичних принципах, враховує розвиток особистісних якостей студентів, сприяє розвитку і переоцінці ціннісних орієнтацій.

Педагогічний потенціал народного китайського мистецтва розкриває закони розвитку народної творчості – колективності, спадкоємності, традиційності, що має бути враховано у фаховій підготовці майбутніх учителів музики. Утілюючи ідеали, мрії та устремління багатьох поколінь у перетворенні зовнішнього світу і людини, народне мистецтво володіє реальним духовним потенціалом, що впливає на особистість студентів; його використання в освітньому процесі, нарівні з мистецтвом професійним – одна з найважливіших умов екології природи, екології культури, екології людини

Формування транскультурної компетентності майбутніх учителів музики акцентує увагу на специфіці цього феномену, сприяє осягненню сукупності етнодиференціювальних і етноінтегрувальних характеристик етнічної культури (етнічні константи, ціннісні орієнтації), чинників впливу на її формування (географічний, мовний, релігійний, етнонімічний, психологічний).

Отже, *транскультурна підготовка майбутніх учителів музики* розглядається нами і як підготовка до вирішення нових завдань у соціокультурній та професійній діяльності, і як особливий вид поліфонічної взаємодії концептосфер суб'єктів освітньо-виховного процесу ЗВО на всіх етапах становлення майбутнього педагога та має, на нашу думку, вирішити три групи завдань, які можна позначити поняттями плюралізм, рівність і взаємодія. У першому випадку мова йде про повагу і збереження культурного різноманіття, у другому – про підтримку рівних прав вихідців різних етносів на освіту, у третьому – про формування особистості в дусі загальнонаціональних, політичних, економічних, духовних цінностей.

Таким чином, транскультурна підготовка майбутніх учителів має сприяти *трансфесіоналізації* майбутніх педагогів, яка проявляється у продуктивності формування професійної готовності студентів, спрямованої на педагогічне осягнення

людино- і культуротворчих можливостей художньо-педагогічної діяльності та її транслювання за межі професії, тобто оновлення і навіть створення нових норм професійної діяльності вчителя мистецьких дисциплін третього тисячоліття.

Використана література:

1. Андрущенко В. П. Світанок Європи. Проблема формування нового вчителя для об'єднаної Європи XXI століття. К., 2015.
2. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ : Довіра, 2007. 205 с. (Словники України).
3. Євтух В. Б. Концептуальні конструкти етносоціальних реалій: досвід трьохлітніх досліджень : монографія / Мін-во освіти і науки України, НПУ імені М. П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 284 с.
4. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ : Освіта України, 2008. 274 с.

Abstract

Transcultural training of music teachers consists in a kind of preparation for solving new tasks in socio-cultural and professional activities. It is considered a special type of polyphonic interaction of the conceptual spheres of the subjects of the educational process at all stages of the formation of the future teacher.

It is noted that in the process of music education, tasks related to the concepts of pluralism, equality, and interaction are solved. Future music teachers should be able to find an individual approach to each student and interest him not only directly in art, but also in the learning process. It is these factors that will contribute to the formation of the creative personality of the student of education.

Key words: *transcultural training, music education, future music teachers.*

УДК 378.011.3-051]:378.6:355(477)

Черніченко І. Ю.,
аспірантка кафедри технологічної і професійної освіти,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка,
м. Глухів, Україна
ORCID ID 0000-0001-6755-9376

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В ПРОЦЕСІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто використання інтерактивних технологій формування готовності до науково-педагогічної діяльності викладачів вищих військових навчальних закладів в процесі післядипломної освіти. Коротко охарактеризовано метод мозкового штурму та метод дискусії, їх сутність та особливості використання. Визначено що інтерактивні технології сприяють формуванню готовності до науково-педагогічної діяльності викладачів вищих військових навчальних закладів.

Ключові слова: *інтерактивні технології, викладач вищого військового навчального закладу, готовність до науково-педагогічної діяльності.*

Важливою складовою професійної компетентності викладачів є готовність до науково-педагогічної діяльності – утворення особистості, яке забезпечує здатність проведення наукової роботи та здійснення педагогічної діяльності зі здобувачами з використанням сучасних освітніх технологій. У викладачів вищих військових навчальних закладів, особливо початківців, зі значним практичним досвідом службово-бойової діяльності у військових формуваннях, але без педагогічної освіти рівень цієї готовності є недостатнім.

Серед шляхів вирішення цієї проблеми – навчання в системі підвищення кваліфікації викладачів на курсах психолого-педагогічної спрямованості, через самоосвітню діяльність та самовдосконалення. Для розв'язання проблеми в системі неперервної (післядипломної) освіти застосовуються різні методи, зокрема, репродуктивні (пояснювально-ілюстративний, репродуктивний), проблемно-пошукові (проблемне викладання, частково-пошуковий, дослідницький). Провідну роль серед них посідають інтерактивні технології.

Існують різні тлумачення поняття "інтерактивні технології". Погоджуємось з визначенням Пометун О. І. та Пироженко Л. В. Вони вважають інтерактивні технології навчання технологіями, що включають в себе чітко спланований результат навчання, використання окремих інтерактивних методів та прийомів, що забезпечують активний характер взаємодії учасників навчального процесу на засадах співпраці та співтворчості [1, с. 7]. Використання інтерактивних технологій може стати базисом розвитку готовності до науково-педагогічної діяльності викладачів вищих військових навчальних закладів у процесі післядипломної освіти.

Сисоєва С. О. відзначає, що інтерактивне навчання дорослих спрямоване на забезпечення спільного процесу пізнання, отримання знань, умінь, навичок, здобуття необхідних компетенцій у спільній діяльності через діалог, полілог учнів-дорослих між собою й викладачем, а також через пряму взаємодію з навчальним оточенням або навчальним середовищем, що забезпечує високий рівень мотивації до навчання і моделює реальність, у якій учасники знаходять для себе галузь застосування набутого досвіду [2, с. 37].

Інтерактивні технології дозволяють створити таке навчальне середовище, де процес набуття теоретичних знань тісно пов'язаний з опануванням відповідними видами діяльності. При інтерактивному навчанні всі учасники навчального процесу взаємодіють між собою, обмінюються інформацією, моделюють ситуації, спільно вирішують проблеми, мають змогу оцінювати дії і поведінку як колег, так і свої. При цьому відбувається зміна видів навчальної діяльності: робота в малих групах, дискусії, тренінги, ігри тощо.

Коротко охарактеризуємо окремі інтерактивні методи – метод мозкового штурму та метод дискусії. Розглянемо їх сутність, особливості використання.

Метод мозкового штурму (брейнстормінг) – це метод розв'язання невідкладних завдань за короткий час. Сутність методу полягає в тому, що необхідно висловити як можна найбільшу кількість ідей за невеликий проміжок часу, обговорити їх та класифікувати. Цей метод використовується для вирішення складних проблем. Метод мозкового штурму можна використовувати в різних видах діяльності: в роботах з малими та великими навчальними групами, командами, індивідуальній роботі. Цей

метод сприяє народженню значної кількості ідей при високій активності у часників, розвиває комунікативні здібності, надає можливість самовиражатися та самореалізовуватися.

Метод мозкового штурму є цікавою активною формою навчання, що мотивує інтерес до теми, підвищує навчально-пізнавальну діяльність, сприяє розвитку творчого мислення, вміння приймати конструктивні рішення. Його використання дозволяє здобувачам ширше поглянути на проблему, вчить їх конструктивно сприймати думки оточуючих, глибше обґрунтовувати власний погляд на проблему, обумовлює розуміння багатоваріантності можливих рішень, що є необхідним для формування готовності до науково-педагогічної діяльності викладачів вищих військових навчальних закладів.

Дискусія – активний метод проведення занять, покликаний мобілізувати практичні й теоретичні знання, погляди здобувачів на проблему, що розглядається. Сутність цього методу полягає в колективному обговоренні якої-небудь проблеми, кінцевою метою якого є досягнення певної загальної думки щодо неї. У ході дискусії відбувається колективне зіставлення думок, оцінок, інформації з обговорюваної проблеми. Дискусія організовується як процес діалогічного спілкування учасників, у ході якого відбувається формування практичного досвіду спільної участі в обговоренні й вирішенні теоретичних і теоретико-практичних проблем. Застосування цього методу дає змогу здобувачам навчитися чітко висловлювати свої думки й відстоювати їх, розуміти протилежні думки і враховувати їх позитивні сторони.

Дискусія активізує пізнавальну діяльність здобувачів у процесі навчання. Цей метод допомагає розвивати критичне мислення, надає можливості визначати власну позицію, формувати навички відстоювати особисту думку, поглиблювати знання з обговорюваної проблеми, що є важливим в формуванні готовності до науково-педагогічної діяльності.

Висновки. Інтерактивні технології сприяють формуванню готовності до науково-педагогічної діяльності викладачів вищих військових навчальних закладів. Їх застосування дає змогу створити динамічну, гнучку систему навчання, підвищити пізнавальну активність, посилити діяльнісний та особистісно орієнтований підхід у навчанні.

Використана література:

1. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технологій навчання : наук.-метод. посіб. / за ред. О. І. Помтеун. Київ : А.С.К., 2006. 192 с.
2. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих : навчально-методичний посібник. НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. Київ : ВД “ЕКМО”, 2011. 324 с.

Abstract

The article considers the use of interactive technologies for the formation of readiness for scientific and pedagogical activities of teachers of higher military educational institutions in the process of postgraduate education. The method of brainstorming and the method of discussion, their essence and features of use are briefly characterized. It is determined that interactive technologies contribute to the formation of readiness for scientific and pedagogical activity of teachers of higher military educational institutions.

Keywords: *interactive technologies, teacher of a higher military educational institution, readiness for scientific and pedagogical activity.*

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051]:62/68

Шевель Б. О.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри технологічної і професійної освіти,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка,
м. Глухів, Україна
ORCID ID 0000-0003-3608-7980

ДО ПИТАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

У статті автором обґрунтовується доцільність економічної підготовки здобувачів освіти. Здійснено аналіз її сучасного стану. Схарактеризовано особливості підготовки майбутніх вчителів трудового навчання та технологій до економічної освіти учнів. Визначено, що акцент необхідно робити на формуванні економічної компетентності здобувачів освіти.

Ключові слова: *економічна підготовка, вчитель трудового навчання та технологій, економічна компетентність.*

Нові підходи до формування змісту навчання повинні бути орієнтовані саме на економічну складову, підготовку здобувачів вищої освітив на їх реалізацію, впровадження та поширення молодими педагогами економічної підготовки в закладах загальної середньої освіти дозволить, на наш погляд, задовольнити освітні потреби студентів і забезпечити ефективну реалізацію їх пізнавального потенціалу.

Зростання вимог до якісного рівня освіти як передумови сталого демократичного розвитку суспільства розглядається у поєднанні із економічним зростанням країни та розв'язанням соціально-економічних проблем суспільства. З-поміж основних завдань окреслені: оновлення змісту системи освіти на основі компетентнісного підходу та особистісної орієнтації, посилення економічної підготовки здобувачів освіти [1].

Серед причин незадовільного стану економічної підготовки учнів закладів загальної середньої освіти науковці називають: відсутність єдиної обґрунтованої системи економічної освіти й економічного навчання та виховання; відсутність економічно орієнтованих предметів у інваріантній частині Базового навчального плану закладу загальної середньої освіти; недостатня розробленість змісту економічної підготовки учнів та відповідного навчально-методичного супроводу; недостатня кількість учителів, що мають високий рівень сформованості економічної компетентності [6, с. 19–20].

Мету безперервної економічної освіти окреслено в Концепції розвитку економічної освіти в Україні: "здобута економічна освіта в закладах вищої педагогічної освіти, що готують майбутніх учителів, має бути високого загального рівня культури і знань, щоб забезпечити формування в учнів наукового економічного мислення, спрямованого на виявлення об'єктивної істини – пізнання економіки всебічно, цілісно, зважуючи на соціальні орієнтири, в противагу егоїстичній ринковій психології, яку хибно сприймають як економічне мислення" [2].

У зв'язку з цим, М. Свіржевський виокремлює суперечності, які супроводжують процес фахової підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до

економічної освіти учнів, між: економічними умовами життєдіяльності учнів й низьким рівнем фахової підготовки вчителів; рівнем засвоєних економічних знань та реальної підготовки педагогічних фахівців; потенціальними можливостями навчальних предметів, що вивчають студенти в процесі фахової підготовки до здійснення економічної освіти учнів, й низьким рівнем їх використання під час практичної діяльності. Дослідник уважає, що зазначені суперечності є основними причинами недостатньої підготовленості майбутніх учителів трудового навчання та технологій до здійснення економічної освіти [5, с. 14–16].

У процесі організації підготовки студентів закладу вищої педагогічної освіти до здійснення економічної підготовки учнів закладів загальної середньої освіти слід ураховувати, що майбутній учитель трудового навчання та технологій повинен набути вмінь забезпечувати:

– прогнозування індивідуального освітнього напряму розвитку здобувачів освіти;

– планування освітнього процесу, спрямованого на максимальну індивідуалізацію навчання, самореалізацію, самовизначення учнів;

– практичне спрямування здійснюваного освітнього процесу;

– сприяння профільному самовизначенню, формуванню ключових компетентностей учнів;

– взаємодію учасників освітнього процесу з урахуванням освітніх запитів та потреб регіонального ринку праці;

– професійне самовизначення [3].

За цих умов актуалізується економічна підготовка підростаючого покоління, спрямована на здобуття техніко-технологічних та економічних знань, практичних умінь й навичок, необхідних для залучення здобувачів освіти до продуктивної праці та оволодіння ними майбутньою професією; розширення економічного світогляду й розвиток творчих здібностей на основі взаємозв’язку трудового навчання з іншими навчальними предметами.

Цікавим для нас є дослідження Н. Примаченко, якому автором були визначені умови формування маркетингової культури майбутніх вчителів технологій у процесі навчання основ підприємництва. Науковцем спроєктовано та впроваджено в освітній процес навчальний предмет “Маркетинг”. Визначено та обґрунтовано показники та рівні маркетингової культури у майбутніх учителів технологій у процесі навчання основ підприємства [4].

На основі проведеного теоретичного дослідження було визначено, що наявні у вчителів трудового навчання та технологій економічні знання сформовані в умовах економічних відносин, які вже відійшли в історію.

Отже, виникає протиріччя: з одного боку підвищується рівень вимог до економічної освіти й виховання учнів, а з іншого – відсутність належної готовності педагогічних кадрів до вирішення вкрай важливого для сьогодення соціально-педагогічного замовлення суспільства. Тому теоретична розробка і практична апробація питань економічної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання та технологій є вкрай актуальною в умовах створення нової системи освіти в Україні, покликаної формувати нові покоління своїх громадян, які будуть жити і працювати у третьому тисячолітті.

Здійснивши теоретичний аналіз процесу підготовки майбутнього вчителя трудового навчання та технології, нам вдалося з’ясувати, що освітній процес закладу вищої освіти передбачає економічну підготовку здобувачів освіти, але, враховуючи

нові виклики розвитку суспільства, акцент необхідно робити на формуванні саме економічної компетентності.

Використана література:

1. Кондратенко Т. В. Проблематика формування готовності майбутніх учителів технологій до навчання економічних предметів старшокласників. *Актуальные научные исследования в современном мире :* XXII Международная научная конференція. Переяслав-Хмельницкий, 2017. С. 116–118.
2. Концепція розвитку економічної освіти в Україні: ріш. колегії М-ва освіти і науки України від 04.12.2003 р. (протокол № 12/7-4). URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v12_7290-03#Text.
3. Падалка О. С. Економічна освіта в системі професійної підготовки вчителя. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*. У 3 ч. За ред. : Л. Л. Товажнянський, О. Г. Романовський. Харків, 2010. Вип. 27 (31). Ч. 1. С. 205–211.
4. Примаченко Н. М. Формування маркетингової культури у майбутніх вчителів технологій у процесі навчання основ підприємництва. Дисертація канд. пед. наук : 13.00.02, Нац. акад. пед. наук України, Ін-т педагогіки НАПН України. Київ, 2012. 200 с.
5. Свіржевський М. П. Підготовка майбутніх учителів трудового навчання до економічного виховання учнів загальноосвітніх шкіл : автореф. дис. … канд. пед. наук. Київ, 2003. 20 с.
6. Шпак О. Т. Теорія та практика підготовки педагогічних кадрів до економічного виховання школярів у системі безперервної освіти : автореф. дис. … д-ра пед. наук. Київ, 2001. 34 с.

Abstract

In the article, the author substantiates the expediency of economic training of education seekers. Analysis of its current state was carried out. The peculiarities of the training of future teachers of labor education and technology for the economi education of students are characterized. It was determined that the emphasis should be placed on the formation of the economic competence of the students of education.

Keywords: *economic training, teacher o flabor training and technology, economic competence.*

УДК 378.147.091.3-027.31:664:[37.091.12.011.3-051:62/64

Ярощук К. І.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійної освіти та безпеки життєдіяльності,
Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка,
м. Чернігів, Україна
ORCID ID 0000-0003-1935-5699

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ З ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Традиційна професійна підготовка висококваліфікованих фахівців в Україні, з огляду на сучасні тенденції, потребує докорінних змін. Автор дотримується точки зору, що запровадження інноваційних педагогічних методів та технологій є запорукою якісної підготовки майбутніх педагогів професійної школи. Описано методи, які дозволять студентам застосовувати свої знання в реальних виробничих ситуаціях, розкривати свій потенціал, в тому числі творчий, що є невід'ємною складовою компетентного фахівця. Автор зазначає, що сучасна професійна освіта повинна мати випереджальний характер, бути націленою на майбутнє, на

розвиток ключових компетентностей особистості, формування в неї культури, самостійного та креативного мислення, здатності до свідомого вибору.

Ключові слова: *професійна освіта, педагог професійного навчання, харчові технології, інноваційні методи.*

Оскільки багато педагогів досі орієнтуються на репродуктивні методи навчання, проведений аналіз сучасних інноваційних процесів у навчанні та освіті, який дає змогу визначити головні цілі освітнього процесу в закладі професійно-технічної освіти: формування здібностей до навчання, до співробітництва та роботи в колективі, досконалих навичок спілкування, створення нових систем цінностей, формування здатності до творчого вирішення проблем, розв'язування суперечливих ситуацій тощо. Тому вважаємо за необхідність переходу системи професійно-педагогічної освіти на реалізацію моделі випереджаючої освіти, в основі якої лежить ідея розвитку особистості, на підготовку фахівців не тільки до конкретної професійної діяльності, а й на формування готовності до освоєння нових знань, придбання багатофункціональних умінь тощо.

Проблемою випередження в навчанні займалися науковці С. Лисенкова, П. Новіков та В. Зуєв, А. Урсул тощо. Всі вони мають єдину точку зору, що освіта повинна випереджати розвиток, не тільки передавати знання та досвід, а й передбачати їх. Спираючись на це, можна розглядати випереджувальну професійну освіту як інноваційний підхід або систему, яка проявляється у взаємодії змісту та процесу передачі знань, направлених на розвиток у майбутніх фахівців природного процесу до їх отримання. Звертаємо увагу на те, що актуальним буде дослідження щодо застосування елементів цієї методики для підготовки майбутніх педагогів професійного навчання, оскільки цим питанням переймалась надзвичайно мала кількість науковців.

Відомо, що найбільш ефективними методами випереджувальної освіти є [2]: проблемні методи навчання, розвивальне навчання, інтерактивне навчання та проєктне навчання. Вважаємо, що дані методи можна використати при підготовці майбутніх педагогів професійної школи в галузі харчових технологій.

Проблемні методи навчання – це методи засвоєння нових знань, у яких кожний учасник навчального процесу бере участь у розв'язанні проблеми. Сюди можна віднести метод case-study або метод конкретних ситуацій (від англійського case – випадок, ситуація) – це метод активного проблемно-ситуативного аналізу, заснований на навчанні шляхом вирішення конкретних проблем – ситуацій (вирішення кейсів) [1].

Ефективним цей метод буде під час лабораторних робіт з дисципліни "Харчові технології", оскільки головний акцент навчання переходить не на засвоєння готових знань, а на їх вироблення, на співтворчість студента і викладача. Таким чином, метод case-study відрізняється від традиційних методик, коли студент рівноправний з іншими студентами і викладачем в процесі обговорення проблеми. Результатом застосування методу є не тільки знання, але й навички професійної діяльності, бо він дозволяє застосувати теоретичні знання до вирішення практичних завдань [3].

Розвивальне навчання – це група ідей та концепцій навчання, центральною в якій є особистість, що розвивається. На нашу думку, під час вивчення технічних дисциплін одним з ефективних методів розвивального навчання буде застосування проблемної лекції, де студенти стають активними учасниками навчального процесу, адже на проблемній лекції новий теоретичний матеріал подається як невідоме, яке слід відкрити, вирішивши проблемну ситуацію, що в свою чергу розвиває пізнавальні

інтереси студентів і сприяє набуттю навичок самостійного поповнення знань [2].

Випереджувальне навчання педагогів професійного навчання з харчових технологій забезпечує також практична підготовка, яка формує практичні навички. Під час вивчення навчальної дисципліни "Харчові технології" результативними будуть виїзні заняття на харчові виробництва. Значення екскурсій полягає передусім у тому, що вони знайомлять студентів із сучасним виробництвом, технікою, організацією харчових виробництв – безпосередньо на виробництві. Формування практичних навичок у певній харчовій галузі завершується під час виробничої практики.

За результатами виробничої практики та практичних занять на виробництві стає можливим проведення конференції, де студенти узагальнюють набутий теоретичний та практичний досвід і формують компетентності із харчових технологій. В результаті відбувається діалогова форма навчання та взаємодія учасників навчального процесу. А це вже є інтерактивне навчання, мета якого полягає не тільки в тому, щоб дати знання і навички, але і в тому, щоб створити базу з вирішення проблем після закінчення навчання [4].

Проводячи аналіз інтерактивного методу у вивченні професійних дисциплін "Харчові технології" можна зробити ряд узагальнюючих висновків: метод являє собою засіб моделювання професійної діяльності фахівця; чим більше впроваджується в навчальний процес інноваційний зміст, тим повніше можна моделювати професійну діяльність майбутніх фахівців; інтерактивний підхід дозволяє з більшою ефективністю вирішувати найскладніші навчально-виховні завдання.

До особистісно зорієнтованих методів належить зокрема і "метод проєктів", який дозволяє застосовувати свої знання в реальних виробничих ситуаціях, розкривати свій потенціал, в тому числі творчий, що є невід'ємною складовою компетентного фахівця. Актуальність використання проєктних технологій зумовлена її основними завданнями, які полягають в тому, щоб навчити майбутнього кухаря самостійно здобувати знання та застосовувати їх для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань, прищепити уміння користуватися дослідницькими прийомами, тобто підготувати до майбутньої творчої професійної діяльності [5].

Крім того, під час професійної підготовки доцільним також є долучення студентів до таких організаційних форм навчання, які пов'язані з екстеріоризацією навчальних і творчих здобутків: професійні конкурси, фестивалі, тематичні вечори, ярмарки, майстер класи та інші масові святкові дійства, які сприятимуть прискоренню професійного зростання, підвищать рівень готовності до майбутньої професійної діяльності, сприятимуть соціалізації та пізнавально-пошуковій діяльності.

Отже, з усього вище розглянутого можна виділити наступні умови випереджувальної освіти у підготовці майбутнього педагога професійного навчання з харчових технологій: фундаменталізація освіти; використання методів випереджувальної освіти (проблемного, розвивального, інтерактивного та проєктного); практична підготовка студентів на виробничій базі харчових виробництв під час лабораторних робіт та виробничої практики; організація самостійної та науково-дослідної роботи студентів. Тому важливим етапом переходу від сьогоднішньої до майбутньої підготовки висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців є подальші дослідження, що проводяться відповідно до концепції випереджувальної освіти, націлені на використання інноваційних технологій у сучасних умовах.

Використана література:

1. Верченко Н. В. Методика організації та проведення професійно спрямованого проблемного уроку : методичні рекомендації. Донецьк, 2006. 48 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посібн. Київ, 2004. 352 с.
3. Газука Т. А., Плуток О. В. Педагогічні умови формування технологічної компетентності педагога професійного навчання. *Вісник Національного університету "Чернігівський колегіум"*. 2021. С. 184–188.
4. Іщенко С. М. Підготовка майбутніх педагогів професійного навчання з харчових технологій в умовах інтенсифікації сучасного виробництва. *Сучасна наука: стан, проблеми перспективи :* матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Старобільськ, 14-15 квітня 2020 року). Старобільськ : ДЗ "ЛНУ імені Тараса Шевченка", 2020. С. 55-56.
5. Мелько М. В. Проектні технології у процесі професійної підготовки майбутніх кухарів-кондитерів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців*. Матеріали XIII міжнародної науково-практичної конференції. Вип. 45, 2016. С. 73–77.

Abstract

Traditional professional training of highly qualified specialists in Ukraine, in view of modern trends, needs fundamental changes. The author adheres to the point of view that the introduction of innovative pedagogical methods and technologies is a guarantee of quality training of future teachers of a professional school. Methods are described that will allow students to apply their knowledge in real production situations, to reveal their potential, including creativity, which is an integral part of a competent specialist. The author notes that modern professional education should have a proactive nature, be aimed at the future, at the development of key competencies of the individual, the formation of culture, independent and creative thinking, and the ability to make a conscious choice.

Keywords: *vocational education, vocational training teacher, food technologies, innovative methods.*

УДК 373.5.015:001.102

Bilotserkovets Marina,
PhD in Pedagogy, Associate Professor,
Associate Professor of Foreign Languages Department,
Sumy National Agrarian University,
Sumy, Ukraine
ORCID ID 0000-0003-4692-3444

HEURISTIC TECHNOLOGIES APPLICATION FOR FOSTERING MEDIA LITERACY AND CRITICAL THINKING SKILLS OF STUDENTS

The paper deals with the issues of students' media literacy and critical thinking boosting in the lessons of English as a foreign language. The project within the framework of Erasmus+ programme reveals that the functioning of the European media space, the formation of the national information space and countering manipulations in it. It is considered to be pivotal for European integration paradigm of Ukrainian higher education. It is found out that efficient realization of Jean Monnet Module is fulfilled due to application of various heuristic technologies. Usage of such heuristics as Socratic dispute, Socratic questions, Associations, Analogies, Bloom taxonomies, Brainstorming, Interactive lecture, case

studies, Searching-Creative Activities are under review. It was concluded that heuristic technologies are targeted at the development of students' critical thinking, research skills and evoking insight skills.
Key words: *critical thinking; heuristic technologies; information space;Jean Monnet Module;media literacy.*

Since November 2022, the international project "EU strategies extrapolation for boosting students' media literacy in Ukrainian HE" started functioning at the Sumy National Agrarian University (SNAU) with the support of the Jean Monnet Foundation within the framework of the EU Erasmus+ Program.

The project is aimed at popularizing the main directions of EU policy in the field of media education and involving Ukrainian higher education institutions in the European discourse
on media literacy in the conditions of russia's unprovoked military invasion in Ukraine.

Our project is based on the strategies of the European Union, because European countries during the 20th century (including in the conditions of the Cold War and significant information activity of the USSR) gained comprehensive experience in the large-scale implementation of media literacy at all levels. In this discourse, media literacy includes all the technical, cognitive, social, civic, ethical, and creative abilities that enable a citizen to access information through the media; effectively use, safely and responsibly create and share media content across various media platforms [2].

The concept of the project consists of raising the awareness of student youth, scientific and pedagogical workers and the general public about the current trends in the functioning of the European media space, the formation of the national information space and countering manipulations in it; development of approaches, forms, methods and tools that would have a positive impact on the development of media literacy and critical thinking, promote intercultural communication, support European integration and further international cooperation both in academic and future professional activities [3].

Heuristics methods and technologies are widely used for provoking students' thinking, namely Socratic dispute, Socratic questions, Associations, Analogies, Bloom taxonomies, Brainstorming, Interactive lecture, case studies, Searching-Creative Activities, etc. [1].

While learning the issues of "Information space: national and global contexts", that concerns the history of media, European information space nowadays and the most influential information agencies, students are working the following objectives:

– give definitions to the following concepts: "information space" and "national information space",

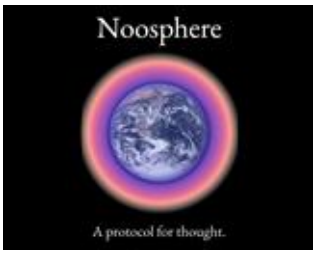
– comment on the specific features of the European information space;

– define components and functions of a national informational space, realize the necessity of its defense;

– present the stages of the evolution of media from the ancient times up to the present; perform searching activity in electronic media.

The students are presented with a concept of informationspace,as an environment where information is formed, collected, stored and distributed, it includes information interaction of organizations and citizens, satisfaction of their information needs, individual and social consciousness, information and telecommunication infrastructure and information itself.

Next they are asked a Socratic question: "Do these two pictures have anything in common?"

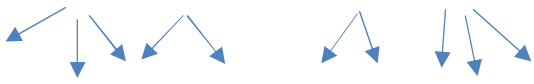

Applying the heuristic of search in analogies, they are getting an insight, that it was Ukrainian scientist V. I. Vernadskyi, who primarily suggested the ideas of space filled with information or the formation of an "intelligent" space – the "noosphere". He singled out the following socio-cultural factors forming the noosphere: the spread of man over the entire surface of the planet; development of means of communication; discovery of new sources of energy (nuclear, solar, etc.); mass democratization of the state system; the explosion of scientific creativity in the 20th century, and the information environment, that thanks to the cultural assimilation of technology, turns out to be an indispensable means of forming the unity of the human mind.

Bloom taxonomies usage enables students' realizing that the national information space is understood as the entire set of information flows of both national and foreign origin, which are available on the territory of the state: newspapers, magazines, other periodicals, books, printed materials, news agencies, films, television, radio, other electronic media and communication services, all types of information storage and dissemination technologies.

The information space creates conditions for the participation of citizens in making significant decisions and determines the availability of legal information for various categories of people, the level of openness of the information space largely depends on the openness and public order for democratic changes. In addition, mass media provide representatives of various social groups with the opportunity to publicly express their opinions, find and unite like-minded people, clearly formulate their interests and represent them in public opinion.

National information space
FunctionsComponents

The method of Socratic dispute makes students be aware of new challenges Ukraine facing in terms of armed aggression and dynamic development of information technologies, that require a clear response in matters of information security. The information security of the state is supported by the "Information Security Strategy of Ukraine" adopted in 2021, which made it possible to limit the broadcasting of Russian TV channels and Russian media products, control printed literature, introduce economic sanctions (restriction of the activities of some Russian social networks), expel from the territory of the state employees of Russian propaganda media, etc.

What do you think the author of the picture wanted to express?
Write down a caption for it.

Using the heuristic of associations, students are suggested to answer a questions: “What do you think the author of the picture wanted to express?” and write down a caption for it.

Then students are engaged to a case study to explore why Ukraine has long chosen the path to European integration, which requires, among other things, the entry of Ukraine into the information space of the EU for the purpose of information exchange, ensuring information security and mutual cultural enrichment, popularizing Ukrainian culture and national values.It is especially important to cooperate and integrate the information spaces of Ukraine and the EU now, during a full-scale war started by the russian federation. Due to cooperation, the whole world knows about war in Ukraine and actively helps Ukrainians to resist the aggressor, accept refugees, provide humanitarian aid, etc.

These issues are regarded to be essential as mass media is the brain of the nation, which thinks for the nation, ponders all its affairs, offers certain solutions... the heart felt by the nation beats to the beat of millions of hearts. The national information space ranks second in importance after state independence. If the state does not ensure the use of its information field in the interests of the state and its citizens, then its information space will be used against itself [4, p. 6].

References:

1. Bilotserkovets M., Berestok O. (2019). Implementation of heuristic learning technologies for theoretic concepts formation by students mastering agricultural professions. Engineering and Educational Technologies, 7 (1), 36–45. doi: https://doi.org/10.30929/2307-9770.2019.07.01.04
2. Marina Bilotserkovets, Tatiana Fomenko, Oksana Gubina, Tetiana Klochkova, Oksana Lytvynko, Maryna Boichenko, & Olena Lazareva (2021). Fostering Media Literacy Skills in the EFL Virtual Classroom: A Case Study in the COVID-19 Lockdown Period. International Journal of Learning, Teaching and Educational Research, 20 (2), P. 251-269. Retrived from: https://doi.org/10.26803/ijlter.20.2.14
3. Tatiana Fomenko, Marina Bilotserkovets (2022). Interactive EFL classes for developing students’ critical thinking in agrarian university. *Науковий вісник Льотної академії.* Серія: Педагогічні науки, 12, 140-145. Retrived from: https://doi.org/10.33251/2522-1477-2022-12-140-145
4. Senchenko M. (2014). Guarantee of national security in the conditions of information warfare. Bulletin of the Book Chamber, 6, 3-9. Retrived from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2014_6_2

УДК 37.091.3:81]:004.77

Kubilay Sevda,
Doctor of Pedagogical Sciences,
Lecturer at the Department of Foreign Languages and Cultures,
Nigde Omer Halisdemir University
Nigde, Türkiye;
ORCID ID 0000-0003-2786-0177;

Leláková Eva,
Doctor of Philosophy,
ass. prof. at the Department of English Language and Literature
Faculty of Humanities, University of Žilina
Žilina, Slovakia
ORCID ID 0000-0002-5294-2505

FLIPPED CLASSROOM AS AN INNOVATIVE CLASSROOM MANAGEMENT APPROACH IN LANGUAGE TEACHING

What is Flipped Classroom Approach?

Traditional teaching practices are mostly based on teacher-centered activities in which learners are passive listeners. Flipped classroom (FC) approach started as an alternative for teachers who wish to promote active learning (Ngo & Yunus, 2021). FC approach inverts the sequence of learning activities: Traditional learning carried out inside the classroom occurs outside the classroom. Activities like revision, homework, etc take place inside the classroom (Lage, Platt & Treglia, 2000, 32). FC reverses traditional teaching and reorganizes the teaching time devoted to interactive learning (Shih & Huang, 2020).Bergmann and Sams define FC approach as a kind of blended learning in which study that was ’traditionally done in the class is now done at home, and what was traditionally done at home is now completed in class’ (Bergmann & Sams, 2012, 13). Students have richer course contentswith a flexible learning environmentwhere they perform the process of knowledge transfer before the class (Du, 2018).

Language Learning in a Flipped Classroom

In FC, pre-recorded videos including engaging activities are shared with students as materials students can benefit from during their self-study. Web 2.0 tools (powtoon, thinglink, kahoot, padlet, voxopop etc.) are used to enrich the content of the materials (Temizyürek & Ünlü, 2015). Students watch the explanation of the topic on a video at home and they learn the theoretical part and the next day at school they practice what they have learned.

FC can be used best while teaching grammar, teachers make use of videos to explain the rules and structures and learners watch them at their home,at their own pace and having the advantage of using the pause and rewind buttons (Kerr, 2020). During the lesson, students focus on more interactive and collaborative activities like discussions, questions and answers, problem-based learning, and pair or group work (Carhill-Poza, 2019;Choe & Seong, 2016).

To have an organized FC, learning management systems are applied. Learning management systems refer to online platforms where teaching materials are stored in a

digitized format. By using learning management systems, teachers can easily manage course content, and automate tasks, check and grade assignments and interact with students distantly. Through learning management systems, teachers can have a non-stop connection with their students with a user-friendly platform (Alsowat, 2016). Outside the classroom, learners have autonomy and control over their learning experience. They can adjust their learning progress according to their own speed, competency and cognitive skills (Yavuz & Ozdemir, 2019).

Reading skills can be developed through FC by making students read the texts at home and find out the meanings of unknown words. During class time, teachers can prepare engaging activities like jigsaw reading, annotation, summarizing or re-telling the story or predicting the ending, giving details about the text, and filling in the missing information. Discussion forums are also applied to provide interaction among students (Webb & Doman, 2016). Similarly, vocabulary teaching can occur outside the classroom with matching activities, working out meaning from context, guessing the meaning of the new items from digital flashcards, etc. After that, they will be ready to use the newly-studied language in meaningful practice in the classroom (Kerr, 2020).

Advantages and Challenges

The flipped environment promotes self-discipline and students are encouraged to have control over their learning. This requirement forces students to take responsibility for their learning and due to the fact that classroom teaching is focused on higher-order thinking skills, students feel an obligation to study before the lessons. At the same time, students have to have computer literacy skills to follow courses, which is an opportunity for personal development (Webb & Doman, 2016).

As for language acquisition, some research supports the idea that FC helps learners' language development more than traditional teaching methods. The research conducted by Zou, Luo, Xie, and Hwang (2020), revealed that there is a positive relationship between FC approach and the academic achievements and motivations of foreign language learners. Webb and Doman (2016), found out that language learners obtained better outcomes in grammar assessments and they became more comfortable and confident in their English grammar skills. Yu and Wang (2016), revealed in their research that students in business English writing classrooms benefitted from FC, and had better academic achievements than traditional classrooms. Ansori and Nafi (2018), also reached positive results and they asserted that FC facilitated collaboration among learners, and fostered teamwork and classroom communication. Lee and Wallace (2017), found out that FC helped learners better engage in the learning process and get higher scores.

Although FC has some advantages over traditional teaching practices, there are also challenges to implementing it. Firstly, the technical infrastructure of the institute should be proper to apply FC approach. Secondly, the workload of teachers increases because teachers are expected to prepare flipped learning materials for home study. It may take a longer time and much more effort, similarly, teachers should have a variety of resources to prepare informative and interesting content.

As for learners, FC approach requires learner autonomy and self-supervision because students are expected to study course materials on their own. If students don't have an independent learning capacity, the approach can't reach its aim (Ngo & Yunus, 2021).Taking responsibility is another important point in terms of learners' using their time effectively and getting ready for interactive classroom activities.

Implications for Classroom Management

As in FC, students are more engaged, teachers lose less time with disruptive behaviors. When students get bored, they loseinterest in the lesson but FC promises more enjoyable classes. In Ekmekci's research (2017), learners' perspectives were investigated about FC and findings indicated that learners found FC more enjoyable than traditional lecture-based classes. As a result, an effective learning atmosphere can be created as well as providing discipline and order in the classroom can be easier. Similarly, the relationship between learners can be improved by collaborative activities.

In FC, teachers use classroom time effectively and time management is not a problem anymore, because learning time is allocated between home and school. Teachers have plenty of time to revise the topic and help learners understand it better. Lastly, using technology in lectures facilitates learning, which also contributes to the instructional dimension of classroom management.

References:

1. Alsowat, H. An EFL flipped classroom teaching model: Effects on English language higher-order thinking skills, student engagement and satisfaction. *Journal of Education and Practice*, 2016. Vol 7. No 9. P. 108-121.
2. Ansori, M., & Nafi, N. N. English teachers' perceived benefits and challenges of flipped classroom implementation. *JEELS*, 2018. Vol 5. No 2. P. 211-226. doi:10.30762/jeels.v5i2.820.
3. Bergmann, J., & Sams, A. *Flip Your Classroom: Reach every student in every class every day*. Washington, D.C. : International Society for Technology in Education, 2012.
4. Carhill-Poza, A. Defining flipped learning for English learners in an urban secondary school. *Bilingual Research Journal*, 2019. Vol 42. No 1. P. 90-104. doi: 10.1080/15235882.2018.1561552.
5. Choe, E., & Seong, M. H. A case study of the flipped classroom in a Korean university general English course. *Journal of Pan-Pacific Association of Applied Linguistics*, 2016. Vol 20. No 2. P. 71-93.
6. Du, Y. Discussion on flipped classroom teaching mode in college English teaching. *English Language Teaching*, 2018. Vol 11. No 11. P. 92-97. doi: 10.5539/elt.v11n11p92
7. Ekmekci, E. The flipped writing classroom in Turkish EFL context: A comparative study on a new model. *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE,* 2017. Vol 18. No 2. P. 151-167. doi: 10.17718/tojde.306566.
8. Kerr, P. What is 'flipped learning'? Retrieved from: https://www.cambridge.org/elt/blog/2020/07/01/how-to-get-your-flipped-classroom-started/
9. Lage, M. J., Platt, G. J., & Treglia, M. Inverting the classroom: A gateway to creating an inclusive learning environment. *The Journal of Economic Education*,2000. Vol 31. No 1. P. 30–43. http://www.jstor.org/stable/1183338
10. Lee, G., & Wallace, A. Flipped learning in the English as a foreign language classroom: Outcomes and perceptions. *TESOL Quarterly*, 2017. Vol 52. No 1. P. 62-84. doi: 10.1002/tesq.372
11. Ngo, H. K., & Md Yunus, M. Flipped Classroom in English Language Teaching and Learning: A Systematic Literature Review. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*,2021. Vol 11. No 3. P. 185-196.
12. Shih, H. C. J., & Huang, S. H. C. College students' metacognitive strategy use in an EFL flipped classroom. *Computer Assisted Language Learning*, 2020. Vol 33. No 7. P. 755–784.
13. Temizyürek, F., & Ünlü, N. A. The use of technology in language teaching material as an example: "Flipped classroom". *Bartin University Journal of Faculty of Education* 2015. Vol 4. No 1. P. 64 – 72.
14. Webb, M., & Doman, E. Does the flipped classroom lead to increased gains on learning outcomes in ESL/EFL contexts? *The CATESOL Journal* 2016. Vol 28. No 1. P. 39-67.
15. Yavuz, F., & Ozdemir, S. Flipped classroom approach in EFL context: Some associated factor. *World Journal on Educational Technology: Current Issues*, 2019. Vol 11. No 4. P. 238-244. doi: 10.18844/wjet.v11i4.4296
16. Yu, Z., & Wang, G. Academic achievement and satisfaction of the clicker-aided flipped English writing class. *Educational Technology and Society*, 2016. Vol 19. No 2. P. 298-312.
17. Zou, D., Luo, S., Xie, H., & Hwang, G. J. A systematic review of research on flipped language classrooms: Theoretical foundations, learning activities, tools, research topics and findings. *Computer Assisted Language Learning*, 2020. Vol 1. No 27.

УДК 377.091.3:81’243:005.336.5

Lazarenko Hlib,
Methodologist in Dragomanov Ukrainian State University,
Kyiv, Ukraine

THE BASIC COMPONENTS OF FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE FOR FUTURE PROFESSIONAL EDUCATION

The article analyzes the essence of foreign language communicative competence of future teachers of professional education. The concept of foreign language communicative competence is defined as the ability to readily communicate in foreign languages, understand the participants of communication, as well as express one’s intentions adequately and on time. It has been established that structurally, the following components of foreign language communicative competence, that are relevant for the training of future teachers of professional education, are recognized in the domestic method of teaching foreign languages: linguistic, discursive, sociolinguistic, educational and cognitive.

Keywords: *foreign language communicative competence, future teachers of professional training, components of foreign language communicative competence.*

The importance of a foreign language in the field of professional education is gaining more and more importance due to the expansion of international educational activities of Ukrainian universities and the exchange of international professional experience. Accordingly, higher education institution (HEIs) should train highly qualified specialists who will be able to not only read narrowly focused literature, but also to communicate freely in a professionally oriented foreign language. But the acute shortage of specialists who possess foreign language knowledge that is necessary to the extent for professional communication indicates that the process of foreign language learning for students majoring in "Professional Education" specialty needs to be updated.

With the introduction of the competency-based approach to higher education, pedagogical science considers the education and development of students as the formation of their competences [1, p. 26]. Competence approach is usually defined as the priority orientation towards the vector goals of education: learning, self-determination, self-actualization, socialization and the development of individuality [2, p. 31].

According to researchers in the field of education, the concept of competence is being introduced with the aim of strengthening social dialogue and cooperation between higher education institutions and the labor market. To implement them into the educational process, there was an introduction of the tool of competences as a result of learning, which can be objectively evaluated. The dialogue of educational organizations with employers in the language of competences should be aimed at creating a single educational, professional qualificational and cultural value space that will contribute to the academic and professional mobility of university graduates [2, p. 67].

However, the correlation of competences with specific learning outcomes does not indicate their equivalence: learning outcomes include expected and measurable components of competences.

State educational standards in the planned learning outcomes establish a list of universal professional competences, where the emphasis is on the formation of universal competences. However, based on the multifaceted and integrative nature of competences, it

can be considered that the process of complex formation of all groups of competences, including subject-oriented ones, is more relevant.

The integral nature of competence is also manifested in the fact that researchers include in its structure not only cognitive (knowledge) and operational-technological (ability, skills), but also motivational, ethical, behavioral and other components [1, p. 38]. If one traces the transition from the cognitive to the competence paradigm, one can find a tendency to gradually expand the content of this concept: at first, only linguists spoke about competence, using the concept of "communicative competence"; in 1970-90`s, the concept of professional and social competences became widespread; today, it is increasingly possible to meet more substantively consolidated competences, one of which is a professional knowledge of a foreign language [1, p. 43].

Acceptance of the relationship existing in practice between the concepts of competence (language knowledge of those who speak and listen) and performance (actual usage of language in specific situations) is not only historically significant for professional pedagogy, but also introduces the necessary rigor when using this concept in conditions of the real educational process and in scientific research.

From this position, and in the context of improving the quality of training of higher education graduates in such a priority area as "Professional education", their possession of foreign language competence should indicate what professional tasks they can and are capable of performing, since their educational and production activities are more practical in nature.

Based on the made above considerations, we will reveal the specifics of the concept of professional foreign language competence in the context of professional training of future teachers of professional training. To do this, we will consider the components of this concept: "professional" and "foreign language".

After analysis of the research on the formation of foreign language competence, it can be seen that the vast majority of authors use the concept of foreign language communicative competence (FLCC) [5, p. 97]. However, as the researchers themselves claim, there is no single approach to defining the concept of said competence, as well as unequivocal identification of its component composition. Therefore, it is necessary to highlight the main characteristics of foreign language communicative competence and indicate those components that are relevant for us in the context of professional training of future teachers of professional education.

Traditionally, FLCC is understood as the ability to communicate, participate in foreign language activities, knowledge and ability to use language constructions appropriate in a given situation [3, p. 14].

Domestic researchers define foreign language communicative competence as the ability and readiness to communicate in a foreign language, understanding the participants of conversation, as well as adequate and timely expression of one's intentions [4, p. 134]. In turn, this competence is formed by mastering complex communication skills in compliance with the necessary ethical and social norms [5, p. 263].

Structurally, in the domestic method of teaching foreign languages, the following components of foreign language communicative competence, which are relevant for the training of future teachers of professional education, are distinguished:

linguistic component: the main component of FLCC, which is responsible for grammatically, lexically and syntactically correct language forms used by the subject of communication, expressed in accordance with the norms of the foreign language;

speech or discursive component: indicates the formation of various types of language activity (reading, writing, speaking, listening);

sociolinguistic component: characterizes the ability to choose and use the necessary language form in accordance with the communicative situation, goals and intentions of the subject of communication;

educational and cognitive components: come down to the ability to independently develop competence, cognitive skills, including using digital tools.

In addition to these components, the following are usually distinguished: sociocultural, related to understanding the cultural features of a foreign language; social, which is manifested in the desire and readiness to communicate and manage the language situation, and strategic, which consists in compensating for insufficient knowledge of the language and skills in its use. However, taking into account the specifics of foreign language tutoring, these components are omitted from consideration, given their low relevance for the professional activity of future teachers of professional training.

So, for a specialist who works mainly with technical documentation and solves purely technological professional tasks, basic knowledge about foreign culture is quite enough. In our opinion, the desire to communicate and the peculiarities of compensating for the lack of skills do not play a primary role in the formation of the professional competence of the future teacher of professional training. Therefore, in this study, we considered only the most relevant and significant components of foreign language competence for the professional activity of a teacher of professional training.

To sum it up, we're underlining the fact that among these components, specialists single out the educational and cognitive component as the least significant [4, p. 218]. In our opinion, this is due to two circumstances. First of all, the research of FLCC was mainly conducted in the context of training linguists and teachers of foreign languages in the framework of linguistic areas of training. Secondly, during extracurricular independent work, it is very difficult to track and evaluate the quality of students' educational and cognitive activities. However, the trends in the development of higher education and the growing uncertainties characteristic of the domestic and world economy require the restructuring and activation of the independent work of students, which plays a special role in the formation of the entire spectrum of their competences.

References:

1. Zheliaskov V. Ia. Dydaktychne zabezpechennia protsesu navchannia maibutnikh perekladachiv na zasadakh kompetentnisnoho pidkhodu : dys. ... kand. nauk : 13.00.09. 2011. 186 s.
2. Kompetentnisnyi pidkhid u suchasnii osviti: svitovyi dosvid ta ukrainski perspektyvy (Biblioteka z osvitnoi polityky) / Pid zahalnoiu redaktsiieiu O. V. Ovcharuk. [Elektronnyi resurs]. Dostup NTTR : http://www.undp.org.ua/files/en_33582maket_competence_eng_ost.pdf
3. Nikolaieva S. Iu. Tsili navchannia inozemnykh mov v aspekti kompetentnisnoho pidkhodu. *Inozemni movy.* 2010. № 2. S. 11–18.
4. Profesiino oriientovane navchannia inozemnykh mov u starshii profilnii i vyshchii shkoli: problemy ta perspektyvy : Kolektyvna monohrafiia / L. A. Sazhko, L. Ya. Zienia, O. V. Byriuk ta in. / za zah. red. L. A. Sazhko. K. : Vyd. tsentr KNLU, 2015. 225 s.
5. Cherednichenko H. A., Viktorova L. V., Shapran L. Yu., Kunytsia L. I. Navchannia profesiinoho inshomovnoho spilkuvannia studentiv: monohrafiia [Tekst]. Kyiv : Inkos-Vydavnytstvo, 2013. 464 s.

УДК 37.017:37(09)

Levchenko Oksana,
Ph.D. in Philology,
Associate Professor of Social and Humanitarian Department,
Donetsk national medical university,
Kropyvnytskyi, Ukraine
https://orcid.org/0000-0001-5107-4454

APPLICATION OF INTERNET TECHNOLOGIES DURING IN DISTANCE LEARNING UNDER MARTIAL LAW

The article looks at how internet technologies provide flexible media for representing what students know and what they are learning. It also discusses the various internet technologies that every educator should understand and their expected use in with their students. It has also explored the benefits of internet technologies as a tool in teaching and also promotes opportunities for improvement in the teaching process.

Keywords: *internet technologies; teaching process; education in Ukraine.*

The military aggression of Russia has put the entire Ukrainian educational space before the problem of effective use of Internet technologies in distance learning. Specialized educational institutions have been particularly challenged.

Institutions, as much attention is paid to the training of future specialists. Ways to solve the problem of integrating traditional pedagogical and information technologies of the educational process create one of the of most relevant areas of research into innovative methods of complex educational activities today. The pace of modern development, the new challenges in the educational Ukrainian system faced in 2022 and the introduction of Internet technologies and telecommunications in the educational process significantly affect the formation of the educational environment in general, and especially the environment that contributes to the formation of the future specialist [1, p. 4]. Therefore, in the context of distance learning student-oriented learning, which should take place in a specially organized information space that aims to provide conditions for the implementation of curricula using the latest technologies and Internet platforms (Google Classroom, Moodle, Zoom, etc.).

The National Strategy for the Development of Education in Ukraine for the Period up to 2021 [3] among the main directions of the state educational policy is to ensure its accessibility and development of scientific and innovative activities in education, improvement of quality of education on an innovative basis; informatization of education, improvement of library and information resources of education and science, and among the main tasks – ensuring systematic improvement of the quality of education on an innovative basis innovative basis, scientific and methodological support of the educational process; ensuring the creation of conditions for the development of modern teaching aids (educational and methodological, electronic, technical, information and communication, etc.).

Taking into account global trends in education and the rapid exchange of experience, the training of future specialists is carried out through mobile learning environments. The term mobility should be understood not only as the use of mobile devices (phones, tablets, laptops, etc.), but also as the variety of mobile software.

In traditional methods of organizing the educational process, the educational material is presented linearly in terms of volume and sequence. This allows us to ensure the functioning of the educational environment of a higher education institution in accordance with the interests of students. This approach is able to integrate multimedia, and interactive, Internet technologies into the curriculum of higher education and will also attract students' interest, turn learning into an interesting process, and increase the information content of the classes. So far the following software and services have been found and confirmed:

1) Google services (Blogger, Google Classroom, Google Drive, Gmail, Google Mobile, Google Talk, Google Sites, Google Voice, YouTube, etc.) – for communication and collaboration with documents.

2) Bookvar.net, Google, Free Mind, Graphs, Mind42, Mindomo, Text2mindmap, Webbing tools, Wise Mapping, Zoho and other tools for building knowledge maps;

3) Facebook, Twitter, Instagram, YouTube – social networks for creating communities, holding consultations, discussions, advertising, etc;

4) Online libraries, educational (Na Urok, Osvitoria, Prometheus) and research-oriented (Wikipedia) orientated (Wikipedia) information networks, online translators, open online textbooks (http://pidru4nik.com/);

5) Skype, Viber, Telegram, WhatsApp – telephone tools;

Thus, the integration of mobile educational environments into the professional training of future specialists allows generating non-standard ideas for processing large amounts of information, presentation and visualization of content of educational components, to optimize the acquisition of knowledge in martial law conditions.

References:

1. Modern educational environment. *Scientific notes. Pedagogical sciences.* Кіровоград, 2008. Вип. 77. С. 3-8.
2. Polat E. New information technologies in the system of education, 2006. С. 3.
3. National Strategy for the Development of Education in Ukraine until 2021: Law of the of the President of Ukraine of 25.06.2013. № 344.
4. Soia O. Integration of modern educational environments. UMCS / innovation, 2011.

УДК 37.01:004.8

Lutz David,
Philosophiae Doctor, Professor of Philosophy,
Professor of the Department of Humanities,
Holy Cross College, Notre Dame, Indiana, USA
ORCID ID 0000-0001-6727-0185

ARTIFICIAL INTELLIGENCE, RATIONALITY, AND THE MEANING OF EDUCATION

Progress in developing computer software to imitate human writing has resulted in chatbots such as ChatGPT that make it possible for students to submit essays written by machines. Relying on artificial

intelligence to identify essays written by artificial intelligence is not the best way to solve the problem. In addition to the fact that plagiarism detection software sometimes makes mistakes, this approach is a failure of the teacher to identify plagiarism by reading and evaluating student essays. Education in humanities and the social sciences should enable students to actualize their distinctively human potential as rational beings. Because they are neither intelligent nor rational, machines cannot think. If a teacher cannot determine whether an essay was written by a human student or a chatbot, the essay assignment was not a good one. In the humanities and social science disciplines, true education should be learning to do what machines can do.

Key words: *artificial intelligence, chatbot, plagiarism, rationality, prudential judgment.*

The ability of computer software to imitate human writing has progressed remarkably in recent years. Although chat software has been in existence for half a century, ChatGPT, a chatbot developed by OpenAI and launched in November 2022, takes artificial intelligence to a new level. “GPT” is an abbreviation of “Generative Pre-Trained Transformer.” OpenAI is a research laboratory that has received several billion dollars from Microsoft Corporation. Meanwhile, Google LLC is developing its own chatbot, Bard, which will be released sometime in 2023. Other chatbots hope to compete with ChatGPT and Bard. Some of these chatbots are multilingual. Several companies are developing and improving Ukrainian-language chatbots.

Although ChatGPT can be used for a variety of purposes, this paper is concerned with its potential to facilitate cheating by students. When asked a wide range of questions in many academic disciplines, ChatGPT responds with accurate answers in flawless prose. If asked to write an essay about the East-West Schism of 1054 A.D., the strengths and weakness of the United Nations Organisation, the Christian Doctrine of the Incarnation, etc., it produces a text in less than a minute. This creates an opportunity for students to submit written assignments produced by a chatbot, rather than by themselves.As R. Risam explains, developers hope to create chatbots whose writing is indistinguishable from texts written by humans: “The goal of artificial intelligence is to create devices that skillfully trick humans into believing that computers are capable of cognition–and it is increasingly becoming more successful” [1, p. 43].

One might argue that submitting an essay written by a chatbot would not be an academic integrity infraction, since plagiarism is presenting someone else’s words or ideas as one’s own and a machine is not someone else. Submitting essays written by a machine is wrong, however, because the student was not the author and because such essays include the ideas of many other human authors that the chatbotfound on the world wide web.Alternatively, one might argue that using a chatbot to write an essay is like using a calculator to determine the product or quotient of two large numbers. According to J. Stern, when ChatGPT’s accuracy and data improve, “we’ll have the writing equivalent of a scientific calculator” [2]. A chatbot is quite different from a calculator, though, since a calculation by a machine has a single, undisputable answer. This is ethically equivalent to using a chatbot to find out the year of Alexander the Great’s birth or the name of the capital of Barbados. An essay, however, should defend a thesis statement about which intelligent, educated persons disagree.

If it would be wrong for a student to submit an essay written by a chatbot, how is the teacher to determine that it was, in fact, written by a machine and not by the student? One possible solution is to use artificial intelligence to detect artificial intelligence. Innovations in this field include software, such as Turnitin and GPTZero, designed to detect whether a text was written by a human or a machine. If artificial intelligence can write essays, then it seems

that artificial intelligence can also grade essays. This has resulted in a "technological arms race," in which one side attempts to create chatbots that can avoid detection by the latest generation of detection software and the other side attempts to write detection software that can detect texts written by the latest generation of chatbots [3]. But that is the wrong approach to solving the problem.

First, "there is the risk of over-reliance – that is, of users blindly accepting an AI recommendation that might be wrong" [4]. Software designed to determine whether a text was written by a machine or a human is imperfect and may fail to identify a machine-written text or may falsely accuse students who wrote essays themselves of using chatbots. Second, using computer software to identify essays written by chatbots is a failure of the teacher to accept the responsibility of doing so by reading and evaluating the essays. A human reader should be able to determine whether a text was written by a human or a machine. ChatGPT and other chatbots are neither intelligent nor rational. Artificial intelligence is artificial; it imitates intelligence. Machines have no beliefs, do not know anything, and cannot think. A teacher should be able to determine whether an essay was written by a non-rational chatbot or a rational student.

Recent progress in artificial intelligence provides us with an opportunity to think about what it means to educate. Is teaching students to do things that machines can do really education? In mathematics and the natural sciences, true education may include teaching students to do some things that machines can do. But what about the humanities and social sciences, including pedagogy?

Education in humanities and social science disciplines should enable students to actualize their distinctively human potential. Unlike computers and robots, human persons are rational beings.While machines have no beliefs and do not know anything, we have free will and can exercise judgment. We have the potential to acquire the virtues of wisdom and prudence (practical wisdom). As E. S. Kappel makes the point, ChatGPT "is no substitute for human experience and judgment" [5, p. 5]. Education in the humanities and social sciences should help students make progress in ways that machines will never be able to progress. Essay assignments should challenge students to write texts that chatbots are incapable of writing.When asked to write an essay that would require thinking, ChatGPT either responds with obvious nonsense or acknowledges that it cannot do what it was asked to do.

Determining whether an essay submitted by a student was written by the student or by a machine is a version of the Turing Test.In 1950 one of the fathers of artificial intelligence, A. Turing, described a method of determining whether a computer is intelligent: if a computer communicates with a human person in such a way that the human cannot tell whether she or he is communicating with a computer or another human person, then the computer is intelligent: "Turing's Test, for decades the only operational definition of machine intelligence, involves a computer fooling human judges into thinking it is human during a conversation" [6, p. 4]. The Turing Test is based on a misunderstanding of what it means to be a human person: "Activities of the mind – consciousness, thought, creativity, will, imagination, and agency – that were once considered to be explainable only through philosophical reflection were now reformulated as precisely defined cognitive functions" [7, pp. 95-96]. We are much more than data processors. But the concept of the Turing Test is relevant to grading essays.

Since a chatbot is not a human person, a human teacher reading a text should be able to determine whether it was written by a chatbot or by a student.If the teacher cannot determine by reading them whether essays submitted by students were actually written by students or

written by machines, then the essay assignment was not a good assignment. Assigning an essay that could be written by chatbotsjust as well as by humans studentsis failure to challenge students to actualize their distinctively human potential education.In the humanities and social science disciplines, true education is more than learning to do what machines can do.

An essay that could be written by artificial intelligence could also be graded by artificial intelligence. But what kind of essay could be graded by a mechanical process?The idea that grading essays is a mechanical process is a symptom of positivist thinking. Some pedagogists believe that essays can be graded by rubrics and that if two evaluators were to grade the same essay with the same rubric, and if both did so correctly, then necessarily they would both assign the same grade. But grading essays that challenge students' distinctively human faculties cannot be reduced to a mechanical process of using a rubric. If grading an essay does not require the virtue of prudence, then the essay is not worthy of human students and teachers.

The idea that machines can be used to determine whether essays were written by machines or by human students betrays an inadequate understanding of what it means to be a human person. We are and chatbots are not capable of knowing reality: "ChatGPT is just connected to the words people have written about the world, not to the world itself" [8]. Human students need to learn how to think, not merely how to memorize facts and process data. We humans are able to make prudential judgments, something that can never be reduced to computation or an algorithm. Although writing that can be imitated by a machine can also be graded mechanically, such writing does not enable students to develop as rational beings. Artificial intelligence will always be artificial, because there is a profound metaphysical difference between a machine and a human person.

Works Cited

1. Risam R.What passes for human? Undermining the universal subject in digital humanities praxis, in Bodies of information: Intersectional feminism and the digital humanities, ed. Elizabeth Losh and Jacqueline Wernimont. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2018, pp. 39-56.
2. Stern J. ChatGPT wrote my AP English essay–and I passed. The Wall Street Journal.21 December 2022. https://www.wsj.com/articles/chatgpt-wrote-my-ap-english-essayand-i-passed-11671628256.
3. Knox L. Can Turnitin cure higher ed's AI fever? Inside Higher Ed. 3 April 2023. https://www.insidehighered.com/news/2023/04/03/turnitins-solution-ai-cheating-raises-faculty-concerns.
4. de Carvalho M. AI text detectors: A stairway to heaven or hell?Times Higher Education. 4 April 2023. https://www.timeshighereducation.com/campus/ai-text-detectors-stairway-heaven-or-hell.
5. Kappel E.S., How might artificial intelligence affect scientific publishing? Oceanography, Vol. 36, No. 1 (March 2023), p. 5.
6. Cristianini N. The shortcut: Why intelligent machines do not think like us. Boca Raton, Florida: CRC Press, 2023.
7. Hasselberger W. Can machines have common sense? The New Atlantis, No. 65 (Summer 2021), pp. 94-109.
8. McGinnis J. O. What humanity adds.Law & Liberty. 26 January 2023. https://lawliberty.org/what-humanity-adds.

УДК 378.091.2

Marynchenko Inna,
PhD in Pedagogies, associate professor
of the Department of the Vocational Education
and Computer Technologies, Oleksandr Dovzhenko
Hlukhiv National Pedagogical University,
Hlukhiv, Ukraine
ORCID ID 0000-0001-5424-8085

CREATION OF A FAVORABLE EDUCATIONAL ENVIRONMENT FOR THE DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION ACQUIRES

Modern conditions of social and economic development of Ukraine introduce changes in the conditions of functioning of the higher school. Higher education institutions must fulfill their social mission, the goal of which should be to significantly improve the quality of higher education; creation of new intellectual or knowledge-intensive educational technologies; textbooks and educational equipment; on the development of new sources of financing; improvement of labor motivations; creation of a favorable educational environment for learning. In the article, the theoretical and methodical foundations have been comprehensively researched and substantiated, and the structure of creating a favorable educational environment for the professional training of future teachers of vocational training has been developed. From the listed generally accepted elements of a favorable educational environment, we singled out: a favorable psychological climate; the content of education, learning technologies; spatial environment; development opportunities. After summarizing the results of the questionnaire, we came to the conclusion about the need to create a favorable educational environment as an important component of the professional training of future teachers of vocational training.

Keywords: *favorable educational environment, favorable psychological climate, learning technologies, spatial environment.*

The beginning of the new millennium is aimed at the implementation of a wave of reforms in the system of higher pedagogical education both in Ukraine and in European countries, which is caused by the creation of a single educational space of higher professional education, the development of the information society and the need to form the readiness of future teachers of professional education to accelerate the informatization of education, to ensure formation of a favorable educational environment for student learning [1]. According to S. Melikova, the tasks facing higher education in the 21st century are to train highly qualified personnel capable of competing on the labor market, possessing knowledge, skills, and abilities in their field, capable of independently obtaining the necessary information, replenishing knowledge and applying it to practice [4].

The formation of the educational environment in higher education is actively discussed in the scientific literature by a wide range of researchers (V. A. Adolf, N. O. Aristova, N. P. Anikieva, B. F. Baev, G. Becker, A. L. Biryukov, E. Brooking, M. V. Volynska, L. V. Dolynska, L. M. Dunets, I. A. Zyazyun, N. F. Ilyin, J. Coleman, L. V. Kramushchenko, I. F. Krivonos, N. V. Kuzmina, N. S. Ladyzhets, B. S. Lazarev, N. I. Lapin, M. V. Levchenko, G. V. Lokareva, O. V. Malikhin, B. P. Martirosyan, L. I. Mishchyk, O. G. Moroz, V. D. Nechaev, D. F. Nikolenko, O. V. Petrovskyi, O. O. Pocherina, L. O. Savenkova, Z. I. Slepkan, N. V. Chepeleva, T. YaYashchenko, etc.). In their works, the problems of creating a favorable educational environment in higher education are revealed,

the conditions for their effective functioning are analyzed, teaching methods are developed, and pedagogical technologies are designed for teachers and students [2].

The experience of researching the phenomenon of "educational environment" in the scientific literature has created a situation in the pedagogical science of the emergence of a plurality of approaches to the disclosure of its essence. In modern psychological and pedagogical literature, the actualization of research on the phenomenon of "educational environment" is consistent with the search for new sociocultural and educational paradigms and is presented as an educational factor [4].

We support the views of scientists who consider the educational environment to be the natural or artificially created environment of a person, which includes the content and various types of educational means capable of ensuring the productive activity of an individual, his educational development by creating favorable conditions for this. In pedagogical literature, the definition of "educational space" is close to, but not synonymous with, the concept of "educational environment". These concepts are interpreted differently in the works of scientists.

The concepts of "environment" and "space" are related as species and generic "part" and "whole". Environment can be contained in space because "space" is multidimensional and "environment" is only one of its dimensions. Space contains the past, present, and future times at the same time, and the environment is the imagination of events each time in the present time [3]. A favorable educational environment is such an environment in which the result of the interaction of all subjects of the pedagogical process is their spiritual, intellectual, moral, aesthetic, physical mutual enrichment. This environment promotes the development of creative potential, self-realization of the individual, forms readiness for personal self-improvement, ensures the realization of co-creation within the limits of the humanistic paradigm [4].

The effectiveness and stability of such an environment increases if it forms a single integrative space consisting of various microenvironments over a long period. The atmosphere in the class depends not only on the teacher, his behavior, organization, diligence and humanity [1]. Indicators of a favorable educational environment are: involvement in joint activities; harmony of all subjects of the pedagogical process; trust and high demands on each other; awareness of the subjects of the pedagogical process about the goals and state of affairs; a positive attitude towards the goals of joint activity; satisfaction with belonging to the team; a positive attitude towards the assessment of the results of his activity; favorable psychological microclimate; democratic management style; a state of emotional satisfaction as a result of joint activity; good material base [4].

In order to trace in which direction the "movement" should be carried out regarding the creation of a favorable educational environment in the educational process of higher education institutions, we conducted a questionnaire. 180 teachers from the following institutions of higher education were involved in the survey: Hlukhiv National Pedagogical University named after Oleksandr Dovzhenko, Khmelnytskyi National University, State Higher Educational Institution "University of Education Management". The survey was carried out according to four aspects: favorable psychological climate; the content of education, learning technologies; spatial environment; development opportunities. In the course of conducting a survey by teachers of the country's leading higher education institutions, who have the scientific degree of Candidate of Pedagogical Sciences or Doctor of Pedagogical Sciences, an expert assessment of the indicators of the creation of a favorable educational environment was carried out at the levels of high, sufficient, average, low, very

low, each of which was assigned points from 1 to 5 in accordance.

After summarizing the theoretical basis of the questionnaire, we came to the conclusion about the need to train teachers to create a favorable educational environment for the professional training of future teachers of professional education, who are its subjects. After all, in the conditions of the modernization of the higher education system in Ukraine, it is necessary for the teachers of the higher school to recognize their new role – the designer of the educational environment, which orients them to the subject position in the educational interaction, taking into account the polysubjectivity of the environmental interaction and joining innovative activities with the aim of creating a new project educational environment of professional training [4].

To diagnose the level of creation of a favorable psychological climate in the team, we used the author's method according to V. V. Shampalivskyi and E. G. Shelest. In the course of the survey, we found out the opinion of the teachers and came to the conclusion that in the classroom during classes, students should be involved in constructive conversations, discussions during which they will have the opportunity to exchange opinions. Working in small groups will allow you to build trusting relationships in the team, rejoice in the successes of each member of the group, be friendly and welcoming, express critical remarks tactfully based on the best wishes. In terms of improving the content of education and learning technologies, we recommend that in order to improve professional development, the level of knowledge acquisition, the acquisition of skills and abilities, the creation of online platforms with educational and methodical materials, content libraries, smart complexes, electronic textbooks, new IT technologies, multimedia learning tools, high-tech educational and practical centers and laboratories, startups, educational and production clusters. To ensure design and technological activity, equip places for storing models, the projects themselves, and unfinished works. It is necessary to increase the stimulation of the level of inclusive professional education in institutions of higher education, ensure gender equality in the acquisition of professional competences, develop special educational programs, correctional and rehabilitation measures, provide appropriate psychological and pedagogical support for students with special needs.

With regard to increasing the development opportunities of students in institutions of higher education, during monitoring, we found out that higher education institutions need to update their material and technical support, create conditions for meeting personal needs: creative and scientific circles, sports sections, electives. The learning environment should be improved, namely modular environment, e-library, etc. According to the survey results, in the spatial environment, attention should be paid to the structure of the building, which pushes the teacher to move away from the traditional model of teaching, the model of the institution as a social and cultural hub, where trainings for adults can take place, is relevant, with new equipment and furniture, the basic organization of the space will remain the same : students sit at rows of desks, the teacher explains the material at the blackboard.

In the conditions of the modernization of the higher education system in Ukraine, it is necessary for the teachers of the higher school to recognize their new role – the designer of the educational environment, which orients them to the subject position in the educational interaction, taking into account the polysubjectivity of the environmental interaction and joining innovative activities with the aim of creating a new project of educational professional training environment. We found out that a favorable educational environment is designed to provide comfort for students and teachers.

References:

1. Kovalchuk V., Marynchenko I., Yashchuk S. Creating a favorable educational environment in higher education institutions of Ukraine. *Society Integration. Education: materials of the International Scientific Conference*. 2020. T. 1. C. 465–480. URL: http://dx.doi.org/10.17770/sie2020vol1.4897
2. Orlova, L. Creating a favorable educational environment in a higher educational institution. *Origins of pedagogical skills.* 2015. 16, 231-237.
3. Kovalchuk V., Marynchenko I. Implementation of digital technologies in training the vocational education pedagogues as a modern strategy for modernization of professional education. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Didactic am Biologiae Pertinentia.* 2019. Vol. 1. Issue 9. C. 122–138. URL: https://cutt.ly/oUB4SHM
4. Sheludko I. Experience with project method in the classroom "technologies" in secondary schools USA. *Comparative professional pedagogi.* 2015. Vol. 3. Issue 5. P. 113–117.

УДК 159.9:616.89-008.48]:794

Morska Liliya,
prof dr hab, PhD, Institute of Pedagogy,
University of Rzeszów, Poland,
Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine

PSYCHOLOGICAL FACTORS RELATED TO GAMING ADDICTION

AddictiveInternet use, which is commonly defined as an individual's inability to control their use of the Internet,has become a global concern, causing significant distress, depression,anxiety, cognitive and functional impairment. In the psychological literature this problem is known as 'internet addiction' or 'pathological internet use'(Schimmenti et al., 2014).

Whereas the problems related to substance addiction and treatment have received immense attention in the academic research for the last seven decades, bringing conclusions about individual (genetic) predispositions and the influence of environmental factors in developing addictive behaviors (alcohol addiction, drug abuse), problematic gaming disorder and its treatment pose a lot of questions which have not received scientifically proven answers so far.

Dong&Potenza (2016, p. 1), based on the analysis of scientific literature as well as their own research results, indicate that although excessive Internet gaming does not involve consumption of any substance, unlike drug or substance abuse addiction development, it is likely to cause physical dependence, as a result, leading to changes in brain functions and causing disruptions of the related cognitive processes.Several models of addictive behavior explanation have been elaborated: reward-centric, reward deficiency syndrome, incentive salience, negative-reinforcement, motivation-focused, impaired response inhibition salience attribution, cognitive-behavioral and others.

The analysis of the models indicates the importance of motivation-driven factors in the choice for addictive behavior, being especially relevant for young adult addiction vulnerability. Therefore, engaging in a certain type of activities, including excessive Internet

use or gaming, can be blamed for misdirecting motivation, forcing it to give priority to gaming (drug use) over other motivated behaviors likefamilial or health care, work, or education. To explain why suchbehavior takes place, it is important to refer to the decision-making processes, were decisions to reach short-term perspective goals, orpursue immediate rewards (e.g., adrug-related high, victory in a game level or round) are more welcome at the expense of long-term perspective rewards (e.g., life success possibilities due to studying, upbringing children or getting promoted at work).

Putting the theories of self-determination, cognitive evaluation theory and basic psychological needs, Allen&Anderson(2018) suggest the idea of prediction the possibility of an individual to develop gaming disorder based on the satisfaction and frustration of basic psychological needs of that individual in real world, which are more significant for well-being than those in video games.

Both chemical and behavioural addictions may come to be prompted by internal cues of boredom or depression, but sometimes even by feelings of well-being (Marks, 1990, p.1392). At the same time, maladaptive cognitions (positive emotions, cognitive salience, completion, virtual comfort, social recognition) and metacognitions (mental control of cognitions) about games are considered as intensifying factors that drive individuals toproblematic gaming behaviors (Bodi et al., 2021, p. 1).

Video games (at least the majority of them) are characterized by the features which pose addictive potential. This means there should be elaborated strict requirements imposed on game developers to eliminate or exclude such features in their products.

References:

1. Allen J. J., Anderson C. A. (2018). Satisfaction and frustration of basic psychological needs in the real world and in video games predict internet gaming disorder scores and well-being, *Computers in Human Behavior*, 84, 220–229. https://doi.org/10.1016/j.chb.2018.02.034 .
2. Bodi G., Maintenant C., Pennequin V. (2021). The role of maladaptive cognitions in gaming disorder: Differences between online and offline gaming types, *Addictive Behaviors*, 112, 106595.
3. Dong G., Potenza M. N. (2016). Risk-taking and risky decision-making in Internet gaming disorder: Implications regarding online gaming in the setting of negative consequences, *Journal of Psychiatric Research*, 73, 1–8.
4. Marks I. (1990). Behavioral (non-chemical) addictions, *British Journal of Addiction*, 85, 1389–1394.
5. Schimmenti A., Passanisi A., Gervasi A. M., Manzella S., Fama F. I. (2014). Insecure attachment attitudes in the onset of problematic Internet use among late adolescents. *Child Psychiatry and Human Development*, 45, 588–595.

УДК 378: [371.13:629.7]

Radul Serhii,
Ph D in Pedagogy, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Professional and
Aviation English Training,
Flight Academy of the National Aviation University,
Kropyvnytskyi, Ukraine
ORCID ID 0000-0002-0899-3719

ADVANCED INNOVATIONS IN AVIATION TRAINING PROGRAMMES

"First Europe, and then the globe, will be linked by flight, and nations so knit together that they will grow to be next-door neighbors. What railways have done for nations, airways will do for the world"

– Claude Grahame-White, 1914 (Aviation pioneer)

Advances in technology will reshape the future training programs of aviation professionals. As new technologies are quickly integrated within our daily lives, new devices and methodologies will follow them into our training centers. Due to mandatory recurrent training cycles and the resulting escalating costs, the aviation industry has become an innovator and early adopter of training technologies. From the introduction and evolution of the flight simulator to being the first industry to widely adopt computer-based training, the aviation industry is quick to embrace technologies that may lead to enhancements. However, a cautious approach to the incorporation of future technology must be adopted. This will ensure technology effectively improves learning – before it is fully deployed.

Keywords: *innovations, training programs, training methods, aviation specialist, technology.*

Before exploring new technology, we must consider how future aviation professionals will approach learning. Today's cadets / students are not the ones our training methods were designed to teach – because they grew up immersed in technology, they have different approaches to learning. The next generation learns differently. They are: tech-savvy; multi-taskers, collaborative and team-oriented; "native speakers" of technology; embracing simulation, interaction, and gaming; expecting immediate gratification;demanding knowledge.

So, we move towards the future, we must continue to assess the effectiveness of our teaching and ensure the curriculum is learner-focused.Let's take a look at the following advanced innovations: wearable technology; big data and adaptive eLearning [5].

Wearable Technology refers to the portable devices that attach to the human body, collecting data and delivering information to the wearer. While these are new tools in aviation training, these devices are increasingly prolific. Wearable devices have many of the same features as mobile phones but offer the enhancement of scanning features and sensors.

The data collected from them can be used in a range of applications:

– augmented reality helmets (like Google Glass) superimpose digital information over a person's view of the real world;

– wearable smart-clothing senses a variety of health data (respiration, heart rate, body temperature, etc.);

– fitness wristbands track movement, calorie expenditure, sleep quality and quantity.

These types of technologies may impact aviation training since the effectiveness of

instruction will always be linked to a learner's physiological state [3].

Some applications within aviation training may include:

– eye-tracking devices that sense stress levels associated with cognitive load – theoretically identifying when learners have achieved a level of competency with new material

– augmented reality systems that superimpose textbooks, media, or systems and components to:replace air traffic controller's paper flight strips with a digital presentation of the information superimposed on their workspace; present maintenance personnel with a digital view of systems that may not be visible because they are obstructed by covers or other components; o display the name and preferences of passengers to cabin crew as they walk through the cabin; generate a digital representation of the ideal approach path for pilots.

Though, wearable technology also has limitations associated with costs and privacy, and is dependent on the willingness of the individuals who will be asked to use the devices.

We have entered an era with enormous amount of **Big Data.** Mobile devices play an important role in our personal and professional lives. Beyond the data that is generated by individuals, massive amounts of data are created and recorded by machines. On a global scale, this has created a new industry that seeks to generate, analyze, and sell insights from the massive pool of big data using proprietary mathematical algorithms.

Applications of big data are already being used in aviation training:

– proactive safety management programmes use cluster analysis on routine operational data from Flight Data Recorders to identify anomalies at specific airports and assign training content;

– machine-driven learning algorithms that continually analyze data from simulated and line-operation scenarios to understand individual training needs and allow individuals to see and understand where their performance is relative to the norm;

– recruitment and selection practices based on the comparison of applicant attributes against competencies demonstrated by top-performing employees through predictive analytics.

In the future, big data is likely to impact the types of employees hired and the training they are provided throughout their careers.

Data can also be tapped into on an individual basis to drive the curriculum of training. Where traditional static e-learning targets the 50th percentile (the average learner), **adaptive eLearning** customizes the content to the learner based on their individual needs and abilities (differentiation / individualization of the processes of special professional aviation training) [2].

As technology evolves, new electronic courseware emerges. The training is designed to adapt to the needs and learning style of each individual learner so that they can achieve the highest level of learning possible, based on their unique intellectual capacity. Adaptive learning broadly refers to any educational computer program that utilizes some type of artificial intelligence to guide the structure of the curriculum.

Although adaptive eLearning offers great potential to improve learning, there are downsides. Development is significantly more expensive than traditional static eLearning, and it can't automatically sense when a learner is becoming frustrated or overwhelmed. But new research is incorporating emotion-sensing technology using computer webcams – so this may change in the future.

Since adaptive eLearning will likely, eventually, become a training component of training for all aviation professionals, this technology should be regarded as a compliment

and an extension, rather than a replacement, of existing classroom, simulator and real-world teaching practices.

Advanced innovationsare thoroughly integrated component of the pilot training experience. Several different types of aviation tech are being used to enhance actual aviation training: **flight simulators** for aviation training; **virtual reality** (VR) in aviation tech training; **augmented reality** (AR) in flight technology**; technology and communication training**; **aviation tech takeaways** [4].

Thanks to *advanced simulators*, pilots can practice tricky maneuvers and skills that require numerous repetitions without the need to be in an actual aircraft. The training environment is designed to replicate the real world as closely as possible so that the skills gained in simulators will transfer over. By augmenting real-world in-flight training with a high-quality simulation, pilots cut back on the number of flight hours they need to log in an actual aircraft to: earn new certificates; increase proficiency.

VR flight simulator training bypasses the need for a dedicated training facility or full-scale simulator. This saves not only on space requirements but also on cost, as virtual reality training systems cost substantially less than a full-size mockup of an aircraft or cockpit. They also make it easier to train across multiple aircraft.One of the downsides of VR has historically been its lack of tactile feedback.

One of the newest innovative ways technology is being incorporated into pilot training is through *augmented or mixed reality.*With augmented reality, 3D holographic content is integrated with the physical world to enhance the training environment. While sitting in an actual cockpit, pilot trainees can see a digital overlay guide and receive simultaneous audio instruction walking them through the steps of an operational procedure.

Communications skills are also vitally important to develop as they support safe flight and efficient operations in congested airspace. Many new pilots historically consider radio communications to be one of the areas they are most nervous about. An easy way to augment, enhance, and speed up your aviation communications training is with the PlaneEnglishARSim Aviation Radio Simulator.

Available for both Android and iOS, this intuitive app covers all the different types of communications scenarios you may face in flight and enables you to learn the radiotelephony terms and phrases. The app covers both VFR and IFR comms ranging from requesting clearance to takeoff, departure, en route, landings, emergencies, and more.The interactive training provides ample practice listening, responding to, and initiating radio communications as well as personalized analysis, feedback, and proficiency scoring [1].

The world of flight training is rapidly evolving, and *aviation technology* is playing a key role in that transformation. Simulators of all kinds including standard flight simulators, virtual reality (VR), and augmented reality (AR) devices are all being used to maximize the aviation training experience in both civilian and military sectors.Their use cuts back on the costs and dedicated flight time needed to train new pilots and maintain existing proficiency.

Overall, advanced innovations are changing the composition of every industry and the digital revolution in the airline industry has just begun. In times to come the airline travel experiences are set to become more personalized, valuable and technologically enhanced building memorable flying experiences for the customers.

References:

1. Radul S. H., Moskalenko O. I., Hersymenko L. S. Developing future pilots' speaking skills through English presentation course: materials of the 1st International Scientific and Practical Conference "Aviation, Industry, Society" dedicated to the 60th anniversary of the KFCKhNUIF (Kremenchuk, May

14 2020). Kremenchuts. Flight College. Kharkiv : KhNUIF, 2020. Part 1. P. 253-255.
2. Radul S. Differentiation / individualization of the processes of special professional aviation training: materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference “Theory and practice of competitive specialist training as a vector of educational paradigms” (September 29-30, 2022, Ternopil). Ternopil National Pedagogical University named after VolodymyrHnatyuk, 2022. P. 204–208.
3. Radul S., Blynova O., Popovych I., Hulias I., Borozentseva T., O. Strilets-Babenko, Minenko O. Psychological safety of the educational space in the structure of motivational orientation of female athletes: a comparative analysis / Journal of Physical Education and Sport ® (JPES), Vol. 22 (issue 11), Art 346, pp. 2723-2732, November 2022.
4. https://planeenglishsim.com/blogs/all/technology-and-aviation-training
5. https://unitingaviation.com/news/capacity-efficiency/using-technology-in-aviation-training

UDK 374.016:78(510)

Jin Yaoquan
applicant of the third (educational and scientific) level of higher, Ukraine
https://orcid.org/0009-0000-2382-211X
e-mail: ruipinghuang2019@gmail.com

PROJECT ACTIVITY OF EDUCATORS IN THE SYSTEM OF EXTRACURRICULAR MUSIC EDUCATION OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA: METHODOLOGICAL FOUNDATIONS AND PRACTICAL DIMENSION

The article analyzes the specifics and main directions of project activities undertaken by educators in China's extracurricular music education institutions. The influence of the state policy of "Quality Education" (Suzhi Jiaoyu) on the transformation of pedagogical approaches is examined. The role of project-based technologies in forming performance competencies, preserving national musical traditions, and digitizing the educational process is defined. Key challenges and prospects for the development of project culture in Chinese music pedagogy are outlined.

Keywords: *extracurricular education, music pedagogy of China, project activity, Suzhi Jiaoyu, Youth Palaces, digitalization of music education.*

At the current stage of development of the People's Republic of China's (PRC) educational system, a significant paradigm shift is occurring: a transition from traditional "exam-oriented education" (Yingshi Jiaoyu) to "Quality Education" (Suzhi Jiaoyu). This reform aims at the comprehensive development of personality, creativity, and innovative thinking. In this context, the system of extracurricular music education, distinguished in China by its scale and institutional extensiveness, acquires special significance.

Extracurricular institutions—ranging from state-owned Children's and Youth Palaces to private art schools—are becoming experimental grounds for the implementation of the latest pedagogical technologies. Project activity is recognized as one of the most effective forms of work, allowing for the integration of theoretical knowledge with practical skills, stimulating student autonomy, and engaging them in socio-cultural life. The relevance of the topic is driven by the necessity to study the successful experience of Chinese music educators in the field of project management, which may be beneficial for domestic arts education.

The system of extracurricular music education in China is a unique phenomenon that combines rigid state regulation with market mechanisms. The foundation of this system comprises "Shaoniangung" (Children's and Youth Palaces), which are state-funded, as well as a broad sector of private educational centers. Project activity in these institutions develops through the prism of Chinese mentality under the influence of several factors: state orders, a competitive environment, and globalization.

An analysis of the practice of Chinese extracurricular music institutions allows for the identification of several key types of project activities implemented by educators:

Artistic-performance projects: This is the most common type of activity, involving the preparation and realization of concert programs, theatrical performances, and musicals. A distinctive feature of the modern approach is the involvement of students in all stages of product creation: from repertoire selection and scriptwriting to stage design and marketing promotion of the event.

Research and exploratory projects: Given China's multi-ethnic composition, projects studying musical folklore are an important direction. Educators organize expeditions to remote provinces, where students record folk songs and study regional dialects and vocal mannerisms. The results of such projects include scientific reports, the creation of digital archives, or the adaptation of folklore material for academic performance. This activity correlates directly with the state strategy of preserving cultural identity. Interdisciplinary and STEAM projects: The integration of art with technology has been a trend of the last decade. In leading music centers of Beijing and Shanghai, projects at the intersection of music, computer science, and engineering are implemented—such as electronic music creation, sound design, the development of new digital musical instruments, or the use of artificial intelligence for arrangement , where the educator acts as a facilitator, helping students master specialized software.

Pedagogical design in Chinese music institutions is based on a combination of Confucian ethics (respect for the teacher, discipline, collectivism) and Western liberal methodologies. The use of digital platforms (WeChat, TikTok/Douyin, Bilibili) in project activities deserves special attention. During the COVID-19 pandemic and the post-pandemic period, Chinese educators developed effective models of remote projects, such as cloud ensembles and educational blogs.

Despite significant successes, project activity in Chinese music schools faces a number of problems, specifically: formalism, student overload, commercialization, etc..

Summarizing the above, it should be noted that project activity of educators in Chinese extracurricular music institutions is a dynamic and multifaceted process playing a key role in the modernization of the arts education system. It allows for the resolution of tasks regarding aesthetic upbringing, socialization, and professional orientation of youth. The uniqueness of the Chinese experience lies in the harmonious combination of traditional collectivist values with innovative technologies and project management methods. The educator transforms from a transmitter of knowledge into a manager of the educational process, capable of organizing complex creative interaction.

Further research should be directed towards studying methods for evaluating the effectiveness of creative projects and the possibilities of adapting Chinese digital tools in domestic practice.

References:

1. Xie F., Kalashnyk N., Fan Zh., Mkrtichan O. & Hryhorenko V. Chinese cultural values as a part of "Belt

and Road Initiative" Project. SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference. 2020. 4. S. 376-387. URL : http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/5040/4648/

2. Higgins L. Community music: In theory and in practice. Oxford University Press, 2012. https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199777839.001.0001

ЗМІСТ

Андрущенко В. П.

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ –
МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ І ЗБЕРЕЖЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ДЕРЖАВИ.....3

Андрушкевич Фабіан

АКСІОЛОГІЯ У ПІДГОТОВЦІ ПОЛЬСЬКИХ УЧИТЕЛІВ-ВИХОВАТЕЛІВ 5

Артеменко В. П.

ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ХОЛОДНОЯРСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ.....7

Барановська Л. В., Жижко Т. А.

ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ
КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ 9

Беньковська Н. Б.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ
ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ.....12

Білошицький В. В.

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ЛІДЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ – ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ.....14

Бондаренко В. В., Мартишко А. Ю.

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС
ОПАНУВАННЯ МАЙБУТНІМИ ПРАВООХОРОНЦЯМИ ТАКТИКИ САМОЗАХИСТУ ...18

Варнавська І. В.

СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО НАПРЯМУ.....21

Василенко Н. В.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ:
ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 24

Вознюк О. В.

ТВОРЧІСТЬ ЯК НАРІЖНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗДОРОВ'Я УЧАСНИКІВ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ.....29

Гаврилькевич В. К.

СЕРТИФІКАТНА ПРОГРАМА "ПСИХІЧНА САМОРЕГУЛЯЦІЯ"
ДЛЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПСИХОЛОГІВ І ПЕДАГОГІВ 32

Герасименко Л. С., Мартиненко Н. О.

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ
ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МАЙБУТНІХ АВІАЦІЙНИХ ФАХІВЦІВ.....36

Гладун Т. С.

ЦИФРОВА КУЛЬТУРА ФАХІВЦІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН: ЕВОЛЮЦІЯ РОЗВИТКУ 39

Голіяд І. С., Тропіна М. А.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БАГАТОРІВНЕВОЇ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФІЛЬНОГО І ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 42

Голова Н. І.

ОСВІТА ДОРОСЛИХ ЯК МАЙБУТНЯ ОСВІТНЯ ПАРАДИГМА НЕПЕРЕРВНОГО НАВЧАННЯ 45

Гомонюк О. М., Левко М. І.

ЗАСОБИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ 48

Гончаренко Л. А., Марієнко А. О.

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ. 52

Гриджук О. Є.

ВИКОРИСТАННЯ JAMBOARD У КУРСІ “УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ” 54

Гурницька Беата

ШЛЯХИ НАЛАГОДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ КОМУНІКАЦІЇ У СУСПІЛЬНО НЕПРИСТОСОВАНИХ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ 58

Денис І. З.

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАСОБІВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КУРСІ “СПРАВОЧИНСТВО ТА ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО” 60

Дідковський В. А., Кузенков О. В.

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ЯК ПЕРЕДОВА ТЕНДЕНЦІЯ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ 64

Дроздова І. П.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ІЗ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ 66

Дубасенюк О. А.

ЗАКОНОМІРНОСТІ НЕПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ 70

Дубова Н. В.

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ КУЛІНАРНОГО ПРОФІЛЮ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ 74

Дубровська О. М.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ДІАГНОСТУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ І СПОРТУ 76

Дученко А. В.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА АКАДЕМІЧНОЇ ГРУПИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ 80

Єфременко Т. О.

ВИКОРИСТАННЯ ПОСТАТІ СТЕПАНА БАНДЕРИ ЯК ІНСТРУМЕНТУ РОЗКОЛУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА 83

Желєзнова Т. П.

МУЛЬТИМЕДІЙНИЙ СУПРОВІД СОЦІАЛЬНОЇ ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ 87

Жуковський М. О.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ ДО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ 90

Журавель Н. В.

КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРА З АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ 93

Загородня А. А.

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ПИТАННЯ ОСВІТИ 1917-1991 РР.: СОЦІАЛЬНО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД 97

Заслужена А. А.

ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ЗВО 100

Захарін С. В.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГІБРИДНОГО ТА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТІ 103

Калина Д. С.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ В ПІДЛІТКІВ 106

Каряка І. В., Доценко Л. В.

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ЯК ЧИННИК ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ 109

Квасниця І. М., Дмитришин Н. О.

ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ У КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД КРАЇН СКАНДИНАВІЇ 112

Керницький О. М.

ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ СЛУХАЧІВ МАГІСТРАТУРИ ВВНЗ ЕЛЕМЕНТІВ ОПЕРАТИВНИХ ПЕРЕГОВОРІВ 115

Кітова О. А.

ДО ПИТАННЯ ПРО ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО УТВОРЕННЯ 118

Ковальчук В. І.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ І НАУКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 121

Ковальчук І. В., Кричун Н.

МОЖЛИВОСТІ ЗМІ У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ 125

Коноваленко Т. О.

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИВЧЕННЯ ГОЛОКОСТУ 128

Коновалова Н. О.

БІЛІНГВАЛЬНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ 132

Коробань О. В.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС НАПИСАННЯ КУРСОВИХ І ДИПЛОМНИХ РОБІТ 135

Корх В. М.

ТРЕНІНГОВА РОБОТА З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З МЕТОЮ ОПТИМІЗАЦІЇ РОДИННОГО СПІЛКУВАННЯ 137

Кравченко Л. В.

ФОРУМ ЯК СПОСІБ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ 143

Кривуцик С. О.

УКРАЇНА В БОРОТЬБІ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ПЕРІОДУ 1917-1921 РР.: ПАРАЛЕЛІ ІЗ СЬОГОДЕННЯМ 145

Лазарович Н. Б.

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ З ДІТЬМИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ЗДО 148

Левченко С. В.

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ 151

Лилик В. В.

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ 155

Литвин А. Ф.

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН БЕЗПЕКОВОГО ЦИКЛУ 159

Лоцман Р. О.

МОБІЛЬНИЙ ДОДАТОК "УКРАЇНОСПІВ – ОНЛАЙН" ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ, НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ ТА ПАТРІОТИЗМУ ЗДОБУВАЧІВ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ 161

Люльченко В. Г., Сусло Л. В.

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ "БАКАЛАВР" У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ 165

Мазуренко О. О.

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ІНТЕГРАЦІЯ МЕДИЧНИХ ЗНАНЬ ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ 168

Маргара Д. В., Хмелюк А. Р.

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ ЦИВІЛЬНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 170

Марченко Н. В.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ 173

Марченко О. Г., Онипченко П. М., Марченко В. В.

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОСНОВА ПІДГОТОВКИ ВЕРТОЛЬОТЧИКІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ АВІАЦІЙНОГО ПРОФІЛЮ 176

Мацук Л. О.

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ 179

Мелентьєв О. Б.

ПРОВЕДЕННЯ ПАТЕНТНОГО ПОШУКУ ЗАСОБАМИ ПАТЕНТНИХ БАЗ У ПРОЦЕСІ СТВОРЕННЯ ВИНАХОДІВ 182

Мороз М. О.

ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ В КОНТЕКСТІ ГУМАНІСТИЧНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ СПРЯМОВАНОСТІ СИСТЕМИ ОСВІТИ 186

Москаленко О. І., Герасименко Л. С.

СУЧАСНИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ 189

Мудрецька Ірена

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ ТА МЕТОДІВ У РОБОТУ
З СУСПІЛЬНО НЕПРИСТОСОВАНИМИ ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ 192

Нагайчук О. В.

ОРГАНІЗАЦІЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ВІЙНИ.....194

Нагірний В. В.

ТРАНСВЕРСАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ УЧНІВ
У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ.....197

Назаренко Н. С.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ
МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ АНГЛІЙСЬКОЇ ФАХОВОЇ ЛЕКСИКИ ...200

Овод Ю. В.

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ
СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗА КОРДОНОМ І В УКРАЇНІ.....203

Огієнко О. І.

ФІЛОСОФСЬКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОСВІТИ ДОРОСЛИХ 206

Орленко Н. А., Скидан І. В., Ракитіна Т. І.

ОПТИМІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ
ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ НАУ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ВИДІВ СПОРТУ..210

Певсе А. А., Молнар Г. Т.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО.....214

Підмастерчук А. О.

ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ШКОЛЯРІВ
ІЗ ПРОЯВАМИ ДЕЗАДАПТАЦІЇ 216

Пінчук І. О.

ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ
АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ.....219

Плачинда Т. С.

МОЖЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ 222

Подкоритова Л. О.

СЕРТИФІКАТНА ПРОГРАМА “БІБЛІОТЕРАПІЯ ЯК НАПРЯМ АРТТЕРАПІЇ
У ПСИХОЛОГІЧНІЙ І ПЕДАГОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ”
ДЛЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПСИХОЛОГІВ І ПЕДАГОГІВ 224

Попков Б. І.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЕКОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІЇВ..229

Радомський І. П.

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В ОСВІТНЮ СФЕРУ.....231

Рахманов В. О.

ГОЛОГРАФІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ
В УМОВАХ ОСВІТНЬО-ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА
ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ.....234

Резван О. О., Волкова Н. П.

ТЕХНОЛОГІЇ РОБОТИ З ТЕКСТОМ ПУБЛІЧНОЇ ДОПОВІДІ
У ПРАКТИЦІ ВИКЛАДАЧА УНІВЕРСИТЕТУ.....238

Романчук А. І.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ НОВОЮ УКРАЇНСЬКОЮ ШКОЛОЮ.....241

Савенков О. О.

ПІДХОДИ ДО ВИКОРИСТАННЯ
СПЕЦІАЛЬНОГО ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ
ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....245

Сакалюк О. П.

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ
ЯК ВАЖЛИВОГО ЧИННИКА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ОСОБИСТОСТІ
ДОШКІЛЬНИКА У ДАНІЇ.....247

Себало Л. І.

ЕФЕКТИВНІСТЬ КАЗКОТЕРАПІЇ ЯК ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ
В ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ 249

Севастюк М. С.

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ
ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....252

Сервецька Ю. В.

ОСВІТА НА ЗАПОРІЗЬКІЙ СІЧІ.....254

Стешенко В. В.

ДО ПИТАННЯ ПРО МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОСВІТНІХ ГАЛУЗЕЙ 257

Сторожук А. І.

КУЛЬТУРОТВОРЧІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ЯК ЗАПОРУКА ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОСТІ МОЛОДІ 260

Сушков О. О., Корнійчук Ю. М.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗВО МВС УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 263

Тарашевська С. К.

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА ЯК ЗАСІБ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ: БАГАТОАСПЕКТНІСТЬ ПРОБЛЕМИ 266

Тарнавська Т. В., Глушаниця Н. В.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФІЛОЛОГІВ: ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ 269

Тітаренко С. А.

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАСОБІВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ 272

Ткаченко Л. А., Ющенко А. П.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТРЕНДІВ: CHATGPT 276

Фотинюк В. Г.

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТУ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗУМІННЯ ТВЕРДЖЕНЬ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТАМИ ЗВО 278

Фрицюк А. В.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ 280

Хижна О. П.

МИСТЕЦТВО БЕЗ КОРДОНІВ: ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ КОНТЕКСТИ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ 284

Хищенко О. О.

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ ТЕХНОЛОГІЙ 286

Цзі Чжидань

СПЕЦИФІКА ТРАНСКУЛЬТУРНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ У ПРОЦЕСІ МУЗИЧНОГО НАВЧАННЯ 288

Черніченко І. Ю.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В ПРОЦЕСІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ 290

Шевель Б. О.

ДО ПИТАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ 293

Ярощук К. І.

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ З ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ 295

Bilotserkovets Marina

HEURISTIC TECHNOLOGIES APPLICATION FOR FOSTERING MEDIA LITERACY AND CRITICAL THINKING SKILLS OF STUDENTS 298

Kubilay Sevda, Leláková Eva

FLIPPED CLASSROOM AS AN INNOVATIVE CLASSROOM MANAGEMENT APPROACH IN LANGUAGE TEACHING 302

Lazarenko Hlib

THE BASIC COMPONENTS OF FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE FOR FUTURE PROFESSIONAL EDUCATION 305

Levchenko Oksana

APPLICATION OF INTERNET TECHNOLOGIES DURING IN DISTANCE LEARNING UNDER MARTIAL LAW 308

Lutz David

ARTIFICIAL INTELLIGENCE, RATIONALITY, AND THE MEANING OF EDUCATION 309

Marynchenko Inna

CREATION OF A FAVORABLE EDUCATIONAL ENVIRONMENT FOR THE DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION ACQUIRES 313

Morska Liliya

PSYCHOLOGICAL FACTORS RELATED TO GAMING ADDICTION 316

Radul Serhii

ADVANCED INNOVATIONS IN AVIATION TRAINING PROGRAMMES 318

Jin Yaoquan

PROJECT ACTIVITY OF EDUCATORS IN THE SYSTEM OF EXTRACURRICULAR MUSIC EDUCATION OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA: METHODOLOGICAL FOUNDATIONS AND PRACTICAL DIMENSION 321

Електронне наукове видання

ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І СВІТОВИЙ ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

28-29 квітня 2023

ЗА ЗАГАЛЬНОЮ РЕДАКЦІЄЮ –
доктора філософських наук, професора **А. О. Ярошенко**;
доктора педагогічних наук, професора **В. М. Слабка**;
доктора педагогічних наук, професора **Л. В. Барановської**

Випусковий редактор – Л. Макаренко
Технічні редактори – Т. Меркулова, В. Мурай, К. Рибалко
Макетування і оригінал-макет – Т. Меркулова
Бібліографічне редагування – Л. Савенкова
Художнє оформлення – О. Гордашевська

Підписано до друку *27 квітня* 2023 р.
Формат 60х84. Папір офісний. Гарнітура Таймс. Друк офсетний.
Умовн. друк. аркушів 36,62. Облік видав арк. 23,54. Наклад 500.
Віддруковано з оригіналів

ВИДАВНИЦТВО
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002
(044) 239-30-85
Продажу не підлягає!